

**ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ**

ΓΕΝΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΔΙΚΑΙΟΥ

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών
"ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΟΠΟΙΗΣΗ"
Κατεύθυνση Ιδιωτικού Δικαίου

***"Η προστασία των συγγραφικών έργων στο Διαδίκτυο -
Η περίπτωση των Ψηφιακών Βιβλιοθηκών"***

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
Ευαγγελίας Παπαδοπούλου
(Α.Μ. 0912ΜΟ22)

Τριμελής Επιτροπή
Α. Μπώλος, Επίκ. Καθηγητής (Επιβλέπων)
Β. Δούβλης, Καθηγητής
Σ. Βασιλόπουλος, ΔΝ - Ειδικός Επιστήμων

ΑΘΗΝΑ
ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2014

ABSTRACT

The present master thesis put emphasis on authors' copyright violation and protection aspects, especially when their works are subject to "digitization" on the Internet, in order to finally be part of a Digital Library.

The main motive for this research has been the real case study of the "Google Library Project" (as part of the wider "Google Books Search Project"), which is being developed by this thesis as an introduction to the subject of study. The problem that has arisen has to do with the fact that Google via "Google Library Project" has digitized and hosts million of scanned books from various U.S. University libraries and other collections, without taking into account any copyright law issue for either in - copyrighted books or "out of commerce" or "orphan works".

At first, the new definition of fundamental intellectual property concepts and principles is given in order for the reader to apprehend the whole "Digital Library" project while the differences to the traditional ones are also being identified. The relevant International, European and National copyright legislation is quoted as well as with brief comments on the U.S.A. Copyright Law.

The legal recognition and the application of the (recently known as) "digital rights" is *the next subject* concerning this thesis (considering them as expressions of the wider intellectual property right), as well as the way these new digital rights are granted to authors. *Moreover*, limitations and exceptions is another aspect that this paper is referring to focusing, in particular, on the private copying exception and the so called "3 - step test". It's being outlined in advance, that massive digitization serving a purpose such as a Digital Library project, does not subject to any of the statutory exceptions, included the private copying exception. *Furthermore*, due to the technological developments, new contractual forms have introduced themselves in the field of the commercial exploitation of an in - copyrighted work, such as the General Public License and the Creative Commons movement, providing an automated licensing mechanism which greatly applies to the "Digital Libraries" case.

The following chapter, is referred to the moral right of a digital work's author, whose digital work has been digitised and been available on line and also outlines the several ways that the author's moral right may be violated either during the creation process or the use of a Digital Library. *After* categorising those actions or technological methods that constitutes a breach of the intellectual property rights (or the neighboring rights) existing over a digital work, *this paper deals with* the problem of the "orphan works" in relation to the massive digitisation projects. *On the following*

chapter the intellectual property rights enforcement system is briefly presented accompanied by comments on relevant case law, as well as the Technological Protection of the Intellectual Property through the Digital Rights Management systems or the Rights Management Information.

Lastly, this thesis reaches to a number of conclusions considering the essential need for the Intellectual Property Right Law to adapt to the transition from the analogue to the new "digital market" environment - *reference point of which remains the Digital Library case* -, the insufficiency of the copyright legislation in force to encounter digital environment's new data, so as to finally be in the position to make recommendations and propose solutions to be materialised either through legislation, judicial practice or even better, through a soft - law approach based on negotiation and self - regulation initiatives by the interested parties.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα διπλωματική εργασία εστιάζει σε ζητήματα προσβολής και προστασίας των δικαιωμάτων των συγγραφέων, των οποίων τα έργα συνιστούν εν δυνάμει "αντικείμενο ψηφιοποίησης" στο Διαδίκτυο, ιδίως δε στο πλαίσιο δημιουργίας μιας Ψηφιακής Βιβλιοθήκης (ΨΒ).

Εισαγωγικά και ως αφορμή του προβληματισμού της μελέτης, αναπτύσσεται η περίπτωση του "Google Library Project" (ως τμήμα του ευρύτερου "Google Books Search Project"), με το οποίο η εταιρία Google επιχείρησε (και εν μέρει κατάφερε) να ψηφιοποιήσει εκατομμύρια βιβλία αμερικανικών πανεπιστημιακών βιβλιοθηκών και όχι μόνον, παραγνωρίζοντας, όμως, τα ζητήματα πνευματικής ιδιοκτησίας που ανέκυπταν, είτε επρόκειτο για προστατευόμενα από την πνευματική ιδιοκτησία έργα, είτε για "μη διαθέσιμα στο εμπόριο" ή για "ορφανά έργα".

Αρχικά, οριοθετούνται οι βασικές έννοιες που συνθέτουν το εγχείρημα των Ψηφιακών Βιβλιοθηκών, εντοπίζονται οι διαφορές τους με τις παραδοσιακές έννοιες της Πνευματικής Ιδιοκτησίας, ενώ παρατίθεται και η σχετική διεθνής, ενωσιακή και εθνική νομοθεσία, με μικρές αντιπαραβολές προς το αμερικανικό δίκαιο του copyright. *Εν συνεχεία*, μελετάται η αναγνώριση και εφαρμογή των "ψηφιακών δικαιωμάτων" (ως επιμέρους εξουσίες του περιουσιακού δικαιώματος) που απονέμονται στον δημιουργό - συγγραφέα από το δίκαιο της ΠΙ, οι προβλεπόμενοι περιορισμοί του περιουσιακού δικαιώματος των δημιουργών που βρίσκουν εφαρμογή στο Διαδίκτυο, με ιδιαίτερη έμφαση στην εξαίρεση της ιδιωτικής αναπαραγωγής καθώς και στη γενική ρήτρα των 3 σταδίων. Υπογραμμίζεται εκ προοιμίου, ότι η μαζική ψηφιοποίηση ως πράξη αναπαραγωγής για τη δημιουργία μιας ΨΒ δεν εμπίπτει σε κάποια προβλεπόμενη εκ του νόμου εξαίρεση. *Επιπλέον*, γίνεται μνεία στις νέες τάσεις συμβατικής εκμετάλλευσης του πνευματικού έργου στο Διαδίκτυο και σε συμβατικά μορφώματα, όπως είναι η Γενική Δημόσια Αδεια και η περίπτωση των αδειών Creative Commons που βρίσκουν ιδιαίτερη πρακτική εφαρμογή στην περίπτωση των ΨΒ.

Σε επόμενο κεφάλαιο γίνεται αναφορά στις επιμέρους εξουσίες του ηθικού δικαιώματος, οι οποίες βρίσκουν εφαρμογή στα ψηφιακά συγγραφικά έργα καθώς και στους τρόπους προσβολής αυτών των δικαιωμάτων κατά τη δημιουργία αλλά κατά τη χρήση μιας ΨΒ. *Ακολουθεί* μία καταγραφή των πράξεων, ενεργειών ή τεχνολογικών μεθόδων, οι οποίες μπορεί να συνιστούν προσβολή του δικαιώματος του δημιουργού ή/και των δικαιούχων συγγενικών δικαιωμάτων κατά τη χρήση της ψηφιακής τεχνολογίας ενώ, *εν συνεχεία*, αντιμετωπίζεται το πρόβλημα των "ορφανών έργων" σε συνάρτηση με τη μαζική ψηφιοποίηση. *Μελετάται, επίσης*, το κρίσιμο ζήτημα της επιβολής των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας και σχολιάζονται τα "δικανικά όπλα"

των θιγόμενων μέσα από την αναγκαία παράθεση νομολογιακών παραδειγμάτων, για να ακολουθήσει μία προσέγγιση της προστασίας που παρέχει η Τεχνολογία στην Πνευματική Ιδιοκτησία (ΠΙ) μέσω των τεχνολογικών μέτρων προστασίας, των πληροφοριών για το καθεστώς διαχείρισης των δικαιωμάτων και των συστημάτων διαχείρισης ψηφιακών δικαιωμάτων (DRMs), ενώ εκτίθεται σχετικός προβληματισμός αναφορικά με την επίδραση των DRMs σε παραδοσιακά πεδία της ΠΙ.

Στο *τελευταίο κεφάλαιο* της παρούσας συνάγονται συμπεράσματα ως προς τον ρόλο που πρέπει να διαδραματίσει το Δίκαιο της ΠΙ κατά τη μετάβαση και προσαρμογή του στην νέα "ψηφιακή αγορά" - *με σταθερό σημείο αναφοράς την περίπτωση των ΨΒ* - αλλά και ως προς την ανεπάρκεια των ισχυουσών νομοθετικών ρυθμίσεων, προκειμένου να επιχειρηθεί, εν τέλει, η παράθεση προτάσεων και λύσεων υλοποιούμενων άλλοτε από τον Νομοθέτη, άλλοτε από τον Δικαστή και άλλοτε από ήπιες διαδικασίες διαπραγμάτευσης και αυτορρύθμισης.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ.....	6
ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ.....	10
ΠΡΟΛΟΓΟΣ.....	13
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	14

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

ΕΠΑΝΑΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΣ ΣΤΟΝ ΨΗΦΙΑΚΟ ΧΩΡΟ: ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΗ ΚΕΝΤΡΙΚΩΝ ΕΝΝΟΙΩΝ - ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

I. Οριοθέτηση κεντρικών εννοιών	24
Α. "Ψηφιακή Βιβλιοθήκη"	24
Β. "Ψηφιοποίηση"	26
Γ. Η έννοια του "έργου" στον σύγχρονο ψηφιακό χώρο	27
Δ. Η έννοια του "δημιουργού" στον σύγχρονο ψηφιακό χώρο	30
II. Νομοθετικό πλαίσιο	32
Α. Διεθνώς	32
Β. Ευρωπαϊκή Ένωση	34
Γ. Ελληνική έννομη τάξη	36

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

ΤΟ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΚΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ ΣΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ: "ΨΗΦΙΑΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ" ΚΑΙ ΝΕΕΣ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ

I. Οι επιμέρους εξουσίες του περιουσιακού δικαιώματος του δημιουργού - συγγραφέα στο ψηφιακό περιβάλλον: η αναγνώριση των "ψηφιακών δικαιωμάτων"	39
Α. Γενικά	39
Β. Το δικαίωμα αναπαραγωγής μετά την εναρμόνιση του Ν. 2121/1993 με την Οδηγία 2001/29/ΕΚ.....	40
Γ. Το δικαίωμα διανομής μετά την εναρμόνιση του Ν. 2121/1993 με την Οδηγία 2001/29/ΕΚ.....	41
II. Περιορισμοί και Εξαιρέσεις.....	44
Α. Νομοθετικό πλαίσιο	44
Β. Ιδιαίτερη αναφορά στην εξαίρεση της αναπαραγωγής για ιδιωτική χρήση	51
III. Συμβάσεις και άδειες εκμετάλλευσης των συγγραφικών έργων - Νέες τάσεις και συμβατικά μορφώματα προσαρμοσμένα στο ψηφιακό περιβάλλον	54

A. Εισαγωγικά.....	54
B. Νέες τάσεις εκμετάλλευσης στον ψηφιακό χώρο - νέα συμβατικά μορφώματα.....	55

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

ΤΟ ΗΘΙΚΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ ΣΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ:

Η "ΔΙΑΚΡΙΤΙΚΗ" ΠΡΟΣΒΟΛΗ ΤΟΥ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΧΡΗΣΗ ΤΩΝ ΨΗΦΙΑΚΩΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΩΝ

I. Οι επιμέρους εξουσίες του ηθικού δικαιώματος και πώς αυτές εφαρμόζονται στα ψηφιακά έργα και ειδικότερα στις ΨΒ	59
A. Γενικά	59
B. Η εφαρμογή του ηθικού δικαιώματος στις ΨΒ και πώς μπορεί να προσβληθεί.....	60
Γ. Η επίδραση του κινήματος του "ανοιχτού κώδικα" στο ηθικό δικαίωμα του συγγραφέα.....	66

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

ΤΡΟΠΟΙ ΠΡΟΣΒΟΛΗΣ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΟΣ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΣ ΣΤΟ ΨΗΦΙΑΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΩΝ "ΟΡΦΑΝΩΝ ΕΡΓΩΝ"

I. Πώς προσβάλλουμε την πνευματική ιδιοκτησία "περιφερόμενοι" στο ψηφιακό περιβάλλον - Περιπτωσιολογία.....	69
A. Ψηφιοποίηση και προσβολή της εξουσίας αναπαραγωγής:.....	69
B. Ψηφιοποίηση και προσβολή της εξουσίας διασκευής/προσαρμογής:	70
Γ. Δημιουργία ψηφιακού αντιγράφου με uploading και προσβολή της εξουσίας αναπαραγωγής:.....	70
Δ. "Downloading" και προσβολή της εξουσίας αναπαραγωγής:	71
E. Διάθεση on line στον χρήστη του ψηφιακού έργου και προσβολή της νέας εξουσίας "ψηφιακής μετάδοσης/διάχυσης":.....	72
ΣΤ. Αποθήκευση σε κρυφή μνήμη ("caching") και προσβολή της εξουσίας αναπαραγωγής:.....	73
Ζ. Διαδικτυακό "ξεφύλλισμα" ("browsing") και προσβολή της εξουσίας αναπαραγωγής:.....	74
Η. Σύνδεσμοι - υπερσύνδεσμοι (links - hyperlinks) και εξουσία αναπαραγωγής:.....	74
Θ. Η περίπτωση εκμετάλλευσης στο Διαδίκτυο έργων που ανήκουν στον δημόσιο τομέα και προσβολή του δικαιώματος ΠΙ.....	76

I. Τα συστήματα peer to peer και η προσβολή δικαιωμάτων ΠΙ.....	76
II. Η προσβολή δικαιωμάτων ΠΙ επί των "ορφανών έργων" και των έργων "εκτός εμπορίου" ως εμπόδιο για την ανάπτυξη προγραμμάτων μαζικής ψηφιοποίησης: Η "επίλυση" του προβλήματος.....	78

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο

Η ΕΠΙΒΟΛΗ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ: "ΠΡΟΣΚΛΗΣΗ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΔΙΚΑΣΤΗ" - ΚΥΡΩΣΕΙΣ - ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΕΣ ΡΥΘΜΙΣΕΙΣ

I. Η Οδηγία 2004/48/ΕΚ και η εναρμόνιση στην ελληνική έννομη τάξη	85
Α. Εισαγωγικά.....	85
Β. Αστικές κυρώσεις	86
Γ. Ποινικές κυρώσεις.....	88
Δ. Διοικητικές κυρώσεις	88
II. Νομολογιακή προσέγγιση των δικαστικών μέτρων επιβολής	89
Α. Εθνικά Δικαστήρια	89
Β. Ευρωπαϊκά Δικαστήρια	93
Γ. Δικαστήρια των Η.Π.Α.....	95
III. Ειδικότερα για την αρχή της αναλογικότητας και τη στάθμιση μεταξύ συγκρουόμενων θεμελιωδών δικαιωμάτων.....	98
Α. Ρυθμίσεις.....	98
Β. Νομολογία για την τήρηση της αρχής της αναλογικότητας και της στάθμισης συγκρουόμενων θεμελιωδών δικαιωμάτων κατά την επιβολή των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας	100

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο

Η ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ ΩΣ ΑΡΩΓΟΣ ΤΗΣ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΣ: ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΑ ΜΕΤΡΑ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ - ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ - DRMS

I. Μέσα προστασίας των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας στο Διαδίκτυο	105
Α. Εισαγωγικά.....	105
Β. Εννοιολογική προσέγγιση.....	106
Γ. Το νομοθετικό πλαίσιο της προστασίας των τεχνολογικών μέσων προστασίας και διαχείρισης	108
Δ. Τα όρια χρήσης των τεχνολογικών μέτρων προστασίας από τους δικαιούχους ανάλογα με τα όρια άσκησης των αποκλειστικών δικαιωμάτων τους.....	112

Ε. Συσχέτιση των περιορισμών των αποκλειστικών δικαιωμάτων της ΠΙ με τη χρήση τεχνολογικών μέτρων προστασίας	113
ΣΤ. Ο ρόλος της συλλογικής διαχείρισης στο ψηφιακό περιβάλλον - η συνύπαρξη με τα DRMs.....	115
Ζ. Η έννομη προστασία των τεχνολογικών μέτρων προστασίας - η αρχή της αναλογικότητας και η στάθμιση μεταξύ άλλων θεμελιωδών δικαιωμάτων ..	117

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

ΚΡΙΤΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ.....	122
--	------------

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	131
---------------------------	------------

ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ.....	134
-----------------------	------------

ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΟΙ ΤΟΠΟΙ	140
---------------------------------	------------

ΛΗΜΜΑΤΙΚΟ ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ.....	142
---------------------------------	------------

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

I. ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ

αδημ.	αδημοσίευτη
ΑΕΠ	ακαθάριστο εγχώριο προϊόν
ΑΕΠΙ	Ανώνυμος Εταιρεία Πνευματικής Ιδιοκτησίας
ΑΚ	Αστικός Κώδικας
ΑΠ	Άρειος Πάγος
Απόφ.	Απόφαση
άρθρ.	άρθρο
Αρμ	Αρμενόπουλος
βλ.	βλέπε
ΔΕΕ	Δίκαιο Εταιριών και Επιχειρήσεων
ΔΕΕ	Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης
ΔΕΚ	Δικαστήριο Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων
δηλ.	δηλαδή
ΔΙΜΕΕ	Δίκαιο Μέσων Ενημέρωσης και Επικοινωνίας
ΔΣ	Διεθνής Σύμβαση
ΔΣΑ	Δικηγορικός Σύλλογος Αθηνών
ΕΔΔΑ	Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου
Ε.Ε.	Ευρωπαϊκή Ένωση
Ε.Ε.	Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης
ΕΕμπΔ	Επιθεώρηση Εμπορικού Δικαίου
ΕΚ	Ευρωπαϊκή Κοινότητα
εκατ.	εκατομμύρια
ΕΚΤ	Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης
ΕλλΔ/νη	Ελληνική Δικαιοσύνη
ΕΟΧ	Ευρωπαϊκός Οικονομικός Χώρος

επ	επόμενα
ΕπισκΕΔ	Επισκόπηση Εμπορικού Δικαίου
ΕφΑθ	Εφετείο Αθηνών
ΕφΘεσ	Εφετείο Θεσσαλονίκης
ΕφΘρ	Εφετείο Θράκης
ΕφΠειρ	Εφετείο Πειραιά
η/υ	ηλεκτρονικός υπολογιστής
κ.ά.	και άλλα
κ.λπ.	και λοιπά
κ-μ	κράτος - μέλος
ΚΠολΔ	Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας
ΜΠρΑθ	Μονομελές Πρωτοδικείο Αθηνών
ΜΠρΓιαν	Μονομελές Πρωτοδικείο Γιαννιτσών
ΜΠρΚατερ	Μονομελές Πρωτοδικείο Κατερίνης
Ν.	Νόμος
ΝοΒ	Νομικό Βήμα
ό.π.	όπου παραπάνω
Ο.Π.Ι.	Οργανισμός Πνευματικής Ιδιοκτησίας
ΟΣΔ	Οργανισμοί Συλλογικής Διαχείρισης
ΟΣΔΕΛ	Οργανισμός Συλλογικής Διαχείρισης Έργων του Λόγου
παρ.	παράγραφος
παρατ.	παρατηρήσεις
π.δ.	προεδρικό διάταγμα
περ.	περίπτωση
ΠΙ	Πνευματική Ιδιοκτησία
Π.Ο.Δ.Ι. (WIPO)	Παγκόσμιος Οργανισμός Διανοητικής Ιδιοκτησίας
ΠοινΔνη	Ποινική Δικαιοσύνη

ΠΠρΑθ	Πολυμελές Πρωτοδικείο Αθηνών
π.χ.	παραδείγματος χάριν
σκ.	σκέψη
Συλλ.	Συλλογή Νομολογίας
Συντ.	Σύνταγμα
ΤΜ	Τεχνολογικά Μέτρα
ΤΝΠ	Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών
υπόθ.	υπόθεση
υποσημ.	υποσημείωση
ΦΕΚ	Φύλλο της Εφημερίδας της Κυβερνήσεως
ΧρΙΔ	Χρονικά Ιδιωτικού Δικαίου
ΨΒ	Ψηφιακές Βιβλιοθήκες

II. ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΕΣ

CC	Creative Commons
DMCA	Digital Millenium Copyright Act
DOI (Διεθνές Ίδρυμα)	Digital Object Identifier
DRMs	Digital Rights Management systems)
Inc.	Incorporation
IP	Internet Protocol
ISBN	International Standard Book Number
ISTC	International Standard Text Code
ISPs	Internet Service Providers
MoU (2011)	Memorandum of Understanding
RMI	Rights Management Information
TPM's	Technological Protection Measures

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Το νομικό ζήτημα που πραγματεύεται η παρούσα εργασία εμφανίζει μεγάλη πρακτική αξία και ενδιαφέρον, δεδομένης της ανεξέλεγκτης τάσης του σύγχρονου ανθρώπου να μεταφέρει σχεδόν όλες τις δραστηριότητές του από τον αναλογικό κόσμο στον ψηφιακό, αφενός παρακινούμενος από την ευκολία και ταχύτητα που ο τελευταίος του παρέχει, αφετέρου λόγω της επίδρασης που η ίδια η βιομηχανία της τεχνολογίας ασκεί σε αυτόν: κοινωνικοποίηση, αλληλογραφία, ψυχαγωγία, εμπόριο, εκπαίδευση είναι μερικές μόνο από τις δραστηριότητες στις οποίες επιλέγουμε πλέον να συμμετέχουμε εικονικά, μέσω του Διαδικτύου. Μεταξύ άλλων, και η πνευματική δημιουργία έχει βρει χώρο ανάπτυξης στο Διαδίκτυο, όπου τη συναντούμε είτε σε επίπεδο πρωτότυπης (ψηφιακής) μορφής είτε σε ένα δευτερογενές επίπεδο, προηγηθείσης, δηλαδή, της μετατροπής ενός έργου από αναλογική σε ψηφιακή μορφή. Εν προκειμένω, η παρούσα μελέτη θα πραγματευτεί το ζήτημα της ψηφιοποίησης των βιβλίων (που ήδη υπάρχουν σε αναλογική μορφή), στο πλαίσιο, ιδίως, της δημιουργίας ψηφιακών βιβλιοθηκών σε συνάρτηση με το δίκαιο της πνευματικής ιδιοκτησίας, το οποίο οφείλει να συνεχίζει να προστατεύει με κάθε τρόπο τα δικαιώματα των δημιουργών αλλά και των δικαιούχων συγγενικών δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας και στο ψηφιακό περιβάλλον με την ίδια αποτελεσματικότητα όπως και στον αναλογικό.

Με την παρούσα μελέτη θα επιχειρηθεί η σκιαγράφηση της προβληματικής και των "γκρίζων" εκείνων σημείων, τα οποία χρήζουν αποσαφήνισης προκειμένου, αφενός να μην παραβιάζεται το δίκαιο τη πνευματικής ιδιοκτησίας αφετέρου δε, να εξασφαλίζεται η πρόσβαση σε έναν πολιτιστικό θησαυρό, αυτόν του μαγικού κόσμου των βιβλίων, ανακαλύπτοντάς τον ακόμη και σε ψηφιακή μορφή.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. Εφαλτήριο για την ενασχόληση με το συγκεκριμένο αντικείμενο και τον προβληματισμό επί των σχετικών νομικών ζητημάτων, με γνώμονα πάντα το Δίκαιο της Πνευματικής Ιδιοκτησίας, αποτέλεσε η πολύχρονη προσπάθεια της εταιρίας Google να ψηφιοποιήσει εκατομμύρια βιβλία σε μία δική της διαδικτυακή πλατφόρμα δημιουργώντας μία "παντοδύναμη" Ψηφιακή Βιβλιοθήκη προσβάσιμη από κάθε χρήστη ανά τον κόσμο, παραγνωρίζοντας, όμως, υφιστάμενα δικαιώματα και συμφέροντα που αναπόφευκτα θίγονται.

Τον Οκτώβριο του 2004 ανακοινώθηκε επίσημα¹ από την Google ένα μεγάλο και ιδιαίτερα φιλόδοξο πρόγραμμα - σχέδιο υπό την ονομασία "*Google Books Search Project*" (ήδη από το 2005 ονομάζεται εν συντομία "*Google Books*") το οποίο αποτελείται από δύο διαφορετικά σκέλη: α) το **Partner Program** και το β) **Library Project**. Ενώ το Partner Program δεν προκαλεί κάποιον ιδιαίτερο προβληματισμό καθώς βασίζεται στη συναίνεση των συμμετεχόντων, δηλαδή απαιτεί τη συμφωνία των δικαιούχων πνευματικών δικαιωμάτων, αντίθετα το Library Project έχει προκαλέσει πληθώρα αντιδράσεων, αφού η λειτουργία του αγνοεί τα δικαιώματα των συγγραφέων ή των λοιπών δικαιούχων των συγγενικών δικαιωμάτων. Το **Google Library Project** είχε ως στόχο του την ψηφιοποίηση και αποθήκευση εκατομμυρίων βιβλίων που βρίσκονταν στις βιβλιοθήκες των μεγαλύτερων αμερικανικών πανεπιστημίων² αλλά και πολλών άλλων μεγάλων πανεπιστημιακών βιβλιοθηκών ανά την υφήλιο³. Η Google έχει καταφέρει και έχει ψηφιοποιήσει ήδη πάνω από 30 εκατομμύρια βιβλία με σκοπό τη δημιουργία μιας παγκόσμιας ψηφιακής βιβλιοθήκης, ενώ παράλληλα έχει επενδύσει μεγάλα χρηματικά ποσά για την ανάπτυξη και απόκτηση της αναγκαίας προς τούτο τεχνολογίας⁴.

Ο χρήστης του Library Project μπορεί να αναζητήσει και να βρει βιβλιογραφικές πληροφορίες για το βιβλίο που επιθυμεί καθώς και κάποια περιορισμένα αποσπάσματα από το βιβλίο, εφόσον βέβαια, πρόκειται για έργο το οποίο βρίσκεται εντός του προστατευτικού πλαισίου της πνευματικής ιδιοκτησίας ("in-copyrighted books"). Εάν, όμως, πρόκειται για βιβλίο το οποίο για κάποιο λόγο δεν προστατεύεται από το δίκαιο της πνευματικής ιδιοκτησίας (ορφανά έργα, όσα ανήκουν στο δημόσιο τομέα

-
1. Βλ. *Divya Sharma*, Google Books Settlement - An Antitrust Evaluation- Rejection Decision Needed A Deeper Analysis, Munich Intellectual Property Law Center, Munich Intellectual Property Law Center (MIPLC), Master Thesis (2011/12), 5, υποσημ. 11.
 2. *Καλλινίκου*, Πνευματική Ιδιοκτησία, ψηφιοποίηση μνημείων και ψηφιακές βιβλιοθήκες, ΧρΙΔ 2011, 88.
 3. *Divya Sharma*, Master Thesis (2011/12), 7.
 4. *Divya Sharma*, Master Thesis (2011/12), 7.

και λοιπές περιπτώσεις στις οποίες θα αναφερθούμε κατωτέρω), τότε ο χρήστης έχει τη δυνατότητα να αναζητήσει και να βρει ολόκληρο το βιβλίο, να το διαβάσει on line, να το "κατεβάσει" ("download") στον προσωπικό του υπολογιστή, να το αποθηκεύσει σε αυτόν, να το μετατρέψει σε άλλη μορφή αρχείου, να παρέμβει στο περιεχόμενό του, να το διαβιβάσει ηλεκτρονικά σε άλλους χρήστες κ. ά.

Ήδη γεννάται ο προβληματισμός ως προς το εάν οι πράξεις στις οποίες έχει προβεί η Google στο πλαίσιο δημιουργίας του Library Project αλλά και οι πράξεις στις οποίες προβαίνουν οι χρήστες που επιθυμούν να επωφεληθούν από αυτό, είναι - αν όχι αντίθετες - τουλάχιστον στα όρια της προσβολής των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας των δημιουργών και των λοιπών δικαιούχων. Νομικό έρεισμα της Google για το εν λόγω εγχείρημα υπήρξε εξ αρχής η προβλεπόμενη από το αμερικανικό δίκαιο πνευματικής ιδιοκτησίας (U.S. copyright law) **εξαίρεση της "δίκαιης χρήσης"** ("fair use")⁵.

Η αντίδραση των θιγομένων δεν άργησε να έρθει με την άσκηση δύο αγωγών κατά της Google: μία συλλογική αγωγή από την Author Guilds, οργάνωση που εκπροσωπούσε πάνω από 8.000 συγγραφείς, και μία δεύτερη από την Association of the American Publishers⁶, οργάνωση των πέντε σημαντικότερων εκδοτών της Αμερικής, με τις οποίες οι ενάγοντες υποστήριζαν ότι η ψηφιοποίηση και η διάθεση των βιβλίων στο κοινό λαμβάνουν χώρα παράνομα, αντίθετα δηλαδή με το δίκαιο της πνευματικής ιδιοκτησίας, αφού θα έπρεπε να έχει προηγηθεί η σχετική άδεια από

5. Όπως και στο ηπειρωτικό σύστημα, έτσι και στο αγγλοσαξωνικό, ο δικαιούχος δικαιωμάτων ΠΙ έχει το δικαίωμα να αναπαράγει το έργο του σε αντίτυπα ή να παρέχει σε τρίτους την εξουσία αυτή. Η εξουσία αυτή, κατά το αμερικανικό δίκαιο υπόκειται στους περιορισμούς που προβλέπονται στις ενότητες 107 μέχρι 118 του νομοθετήματος για την πνευματική ιδιοκτησία (title 17, U. S. Code), ενώ ένας εκ των σημαντικότερων περιορισμών συνίσταται στο δόγμα - εξαίρεση της "δίκαιης χρήσης" ("fair use"). Η εξαίρεση της "fair use" του αμερικανικού δικαίου δημιουργήθηκε και καθιερώθηκε μέσα από πληθώρα δικαστικών αποφάσεων και, τελικά, κωδικοποιήθηκε στην ενότητα 107 του ως άνω νομοθετήματος (αναλυτικότερα σε: <http://www.copyright.gov/fls/fl102.html>).

6. Σχετικά με την Authors Guild, ας σημειωθεί ότι αντιπροσωπεύει πάνω από 8.000 συγγραφείς, αποτελώντας την μεγαλύτερη και παλαιότερη εθνικής εμβέλειας κοινότητα συγγραφέων που εκδίδουν τα έργα τους και είναι ο κυριότερος υποστηρικτής τους για δίκαιη αποζημίωση, αποτελεσματική προστασία των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας και ελεύθερη έκφραση, πηγή: http://googlepress.blogspot.gr/2008/10/authors-publishers-and-google-reach_28.html. Βλ. και www.authorsguild.org.

Σχετικά με την Association of American Publishers, γνωστή με το ακρωνύμιο AAP ας σημειωθεί ότι πρόκειται για την εθνική εμπορική ένωση της εκδοτικής βιομηχανίας των Η.Π.Α. έχει περισσότερα από 300 μέλη, συμπεριλαμβανομένων τόσο μερικών εκ των μεγαλύτερων εμπορικών εκδοτικών οίκων στις Η.Π.Α. όσο και μικρότερων και μη κερδοσκοπικών εκδοτικών οίκων, πανεπιστημιακού σχολικού τύπου. Μεταξύ των βασικών επιδιώξεων της ένωσης βρίσκονται η προστασία των δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας σε όλα τα μέσα επικοινωνίας όπου μπορεί να διανέμεται ένα έργο, η υποστήριξη της ελευθερίας της ανάγνωσης και της έκδοσης, η προώθηση της γνώσης της γραφής και της ανάγνωσης, πηγή: http://googlepress.blogspot.gr/2008/10/authors-publishers-and-google-reach_28.html. Βλ. και www.publishers.org.

τους δικαιούχους των αντίστοιχων δικαιωμάτων. Η Google από την πλευρά της, ισχυριζόμενη ότι πληρούνται οι προϋποθέσεις του νόμου⁷, υποστήριζε ότι το Library Project εμπίπτει στην εξαίρεση της "δίκαιης χρήσης" και δεν προσβάλλει τα συγγραφικά δικαιώματα.

Το 2008, μετά από διετείς διαπραγματεύσεις όλων των εμπλεκόμενων μερών, συντάχθηκε μία προτεινόμενη συμφωνία⁸ αυτών, η οποία προέβλεπε, αφενός την αποζημίωση των συγγραφέων των οποίων τα βιβλία ψηφιοποιήθηκαν και διατέθηκαν επιγραμμικά χωρίς την άδειά τους και όσων φυσικά θα ψηφιοποιούνταν εφεξής, και αφετέρου τον περιορισμό της έκτασης των αποσπασμάτων που θα επιτρέπονταν να ψηφιοποιηθούν και να διατεθούν on line. Παρ' όλα αυτά, τεράστιο και άλυτο παρέμενε το πρόβλημα των "ορφανών έργων", όσων δηλαδή ο δημιουργός δεν μπορούσε να βρεθεί προκειμένου να αποζημιωθεί για την ψηφιοποίηση και την διάθεση του έργου του στο Διαδίκτυο, οπότε η Google θα αποκόμιζε ένα τεράστιο και αποκλειστικό οικονομικό όφελος εάν συνέχιζε να εκμεταλλεύεται χωρίς κόστος τον τεράστιο όγκο αυτών των έργων.

Παρ' όλο που το 2009 ακολούθησε συμπληρωματική συμφωνία⁹ με σκοπό τον περιορισμό του μονοπωλίου της Google και ιδίως της αποκλειστικής εκμετάλλευσης των ορφανών έργων, και αφού τελικά, τροποποιημένη πια, υποβλήθηκε η συμφωνία σε αμερικανικό δικαστήριο για επικύρωση, τον Μάρτιο του 2011 ο δικαστής Chin απέρριψε την συμφωνία¹⁰, κυρίως, όμως, λόγω παραβίασης του δικαίου του ανταγωνισμού (antitrust law) και όχι λόγω παραβίασης του δικαίου της πνευματικής ιδιοκτησίας (copyright law) αφού είχε ήδη κάνει δεκτή την ένσταση της εναγομένης (Google) περί υπαγωγής στην εξαίρεση της "fair use" και του δημοσίου συμφέροντος του αμερικανικού δικαίου¹¹. Η Authors Guild δεν έχει περιέλθει σε κάποια συμφωνία με την Google μετά την απόρριψη του ισχυρισμού τους περί προσβολής της πνευματικής ιδιοκτησίας, ενώ η Association of the American Publishers κατέληξε σε συμφωνία με την Google το 2012, της οποίας τους όρους δεν έχουν δημοσιοποιήσει τα μέλη.

Η Google μέχρι και τον Απρίλιο του 2013 είχε ψηφιοποιήσει πάνω από 30 εκατομμύρια βιβλία στο πλαίσιο του Google Library Project¹² ενώ συνεχίζει το φιλό-

7. Divya Sharma, Master Thesis (2011/12), 9.

8. S.A. (Settlement Agreement).

9. A.S.A. (Amended Settlement Agreement).

10. Ο Δικαστής χαρακτηριστικά ανέφερε ότι η συμφωνία *"..would simply go too far giving Google an unfair competitive advantage.."* βλ. BBC News, 23.3.2011, <http://www.bbc.co.uk/news/business-12827031>.

11. BBC News, 26.6.2014, <http://www.bbc.co.uk/news/technology-24939689>.

12. BBC News, 26.6.2014, <http://www.bbc.co.uk/news/technology-24939689>.

δοξο σχέδιό της επικαλούμενη, μάλλον ηθικά επιχειρήματα, όπως ότι, μέσω του Project θα ξαναδοθεί πνοή σε εκατομμύρια συγγραφικά έργα που εδώ και χρόνια έχουν περιπέσει σε λήθη, αποδίδοντας σε αυτά και τον δημιουργό τους το σεβασμό που τους αρμόζει μέσα από την ελεύθερη πρόσβαση του κοινού στην Ψηφιακή Βιβλιοθήκη.

Είναι γεγονός ότι το παρόν εγχείρημα δεν μπορεί να κριθεί άνευ ετέρου απορριπτό ως αντικείμενο στην πνευματική ιδιοκτησία, καθώς το δημόσιο όφελος και η προσφορά στην πολιτιστική κληρονομιά παραμένει τεράστια. Αμελητέες, πάντως, δεν είναι ούτε οι πολιτικοοικονομικές πιυχές του Google Library Project¹³, εκκινώντας από τις αρχικές προθέσεις των ιδρυτών και φτάνοντας στη δικαστική και εξωδικαστική επίλυση του ζητήματος, εκφάνσεις που όμως βρίσκονται εκτός του αντικειμενικού πεδίου ανάλυσης της παρούσας.

2. Το παράδειγμα της Google ακολούθησαν (ή είχαν ήδη αναπτύξει σε ένα πολύ πρώιμο στάδιο) πολλοί φορείς παγκοσμίως. Παραδείγματα ψηφιακών βιβλιοθηκών που λειτουργούν σήμερα συναντάμε τόσο εντός συνόρων όσο και εκτός. Στην **Ελλάδα** λειτουργούν σημαντικές ψηφιακές βιβλιοθήκες όπως: η *Ψηφιακή Βιβλιοθήκη Νεοελληνικών Σπουδών Ανέμη*¹⁴, η οποία δημιουργήθηκε την άνοιξη του 2006 από τη Βιβλιοθήκη του Πανεπιστημίου Κρήτης στα πλαίσια του επιχειρησιακού προγράμματος "Κοινωνία της Πληροφορίας" και η οποία προσφέρει στον χρήστη του διαδικτύου μια πλούσια συλλογή βιβλιογραφικών πληροφοριών, ψηφιοποιημένων βιβλίων και άρθρων με έμφαση στο Νεοελληνικό πολιτισμό, 2 εκατ. ψηφιοποιημένες σελίδες σπάνιων βιβλίων και νεότερων εκδόσεων, των οποίων οι συγγραφείς επέτρεψαν την ψηφιοποίηση καθώς και την ελεύθερη διάθεσή τους στο Διαδίκτυο, το *Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης*¹⁵ που λειτουργεί ως κομβικός φορέας για το περιεχόμενο στην Κοινωνία της Πληροφορίας και αναπτύσσει την *Ψηφιακή Βιβλιοθήκη Επιστήμης & Τεχνολογίας (Ε&Τ)*, η οποία περιλαμβάνει ηλεκτρονικό περιεχόμενο για όλους τους τομείς Ε&Τ και παρέχει, με ολοκληρωμένο τρόπο, στο χρήστη δυνατότητες αναζήτησης και ανάκτησης ψηφιακού υλικού μέσα από περιοδικά ανοικτής πρόσβασης, ψηφιοποιημένες ελληνικές συλλογές, λεξικά - βιβλία, διεθνείς βάσεις δεδομένων. Το ΕΚΤ παρέχει στον χρήστη τη μηχανή αναζήτησης ελληνικών ψηφιακών βιβλιοθηκών "openarchives.gr", καθώς και το πρόγραμμα "Αργώ"¹⁶, το οποίο είναι ένα περιβάλλον πρόσβασης σε πηγές πληροφόρησης και το οποίο παρέχει τη δυνατότητα πρόσ-

13. *Betchtold, Google Book Search - A rich field of Scholarship*, IIC (International Review of Intellectual Property and Competition Law), Vol. 41, No 3/2010, 252.

14. <http://anemi.lib.uoc.gr/?lang=el>.

15. <http://www.ekt.gr/info-serv/diglib/index.html>

16. <http://argo.ekt.gr/>

βασης σε βιβλιογραφικές πηγές πληροφοριών που διατίθενται στην Ελλάδα και σε όλο τον κόσμο, η Ψηφιακή Βιβλιοθήκη Ιωάννης Συκουτρή, που ανήκει στην πλούσια βιβλιοθήκη της Ακαδημίας Αθηνών, Ψηφιακές Συλλογές της Εθνικής Βιβλιοθήκης της Ελλάδος¹⁷, η Ψηφιακή Βιβλιοθήκη της Δημόσιας Κεντρικής Βιβλιοθήκης Ρεθύμνου, η Ψηφιακή Βιβλιοθήκη της Δημόσιας Κεντρικής Βιβλιοθήκης Μυτιλήνης, η Ψηφιακή Βιβλιοθήκη της Δημόσιας Κεντρικής Βιβλιοθήκης Σερρών, Ψηφιοποιημένα λογοτεχνικά περιοδικά του Εθνικού Κέντρου Βιβλίου, και πολλές άλλες.

Επίσης, πολλά ελληνικά πανεπιστήμια έχουν δημιουργήσει ψηφιακές βιβλιοθήκες για την εξυπηρέτηση των αναγκών της πανεπιστημιακής κοινότητας, όπως είναι το Πάντειο Πανεπιστήμιο που δημιούργησε τον "Πάνδημο"¹⁸, έναν χώρο ηλεκτρονικής δημοσίευσης της συγγραφικής δραστηριότητας των μελών της επιστημονικής κοινότητας του Παντείου Πανεπιστημίου, μέσω του οποίου επιτυγχάνεται η ευρεία δημοσίευση και η άμεση διάθεση, η μεγαλύτερη προβολή και κατοχύρωση της εργασίας, στην ευρεία επιστημονική κοινότητα, ενισχύεται η επιστημονική επικοινωνία, αποτελεί δε ένα διαδικτυακό αποθετήριο το οποίο διασφαλίζει την ανοιχτή πρόσβαση χωρίς περιορισμούς στη διανομή του ψηφιακού υλικού. Το Εθνικό Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών έχει αναπτύξει αντίστοιχα την Ψηφιακή Βιβλιοθήκη "Πέργαμος"¹⁹, η οποία έχει αναπτυχθεί από την ομάδα του Υπολογιστικού Κέντρου Βιβλιοθηκών και χρησιμοποιείται για τη διατήρηση, τεκμηρίωση, διαχείριση και ανάδειξη ετερογενών ψηφιακών συλλογών, οι οποίες ανήκουν στο Πανεπιστήμιο Αθηνών²⁰. Το Πανεπιστήμιο Πατρών έχει αναπτύξει, επίσης, τον διαδικτυακό κόμβο "Πανεπιστήμιο Πατρών, Βιβλιοθήκη και Κέντρο Πληροφόρησης"²¹ όπου παρέχεται στον επισκέπτη ένα ιδιαίτερα αξιόλογο Ευρετήριο Ελληνικών Ψηφιακών πηγών. Η πανεπιστημιακή εν γένει κοινότητα έχει να επιδείξει σημαντικό έργο στην ψηφιοποίηση πολιτιστικού υλι-

17. <http://www.nlg.gr/www/el/node/16>

18. <http://pandemos.panteion.gr/>

19. <http://www.lib.uoa.gr/yphresies/chfiakes-syloges/>

20. Ενδεικτικά, περιλαμβάνει το **Ιστορικό Αρχείο του ΕΚΠΑ** (Πρυτανικοί Λόγοι, Επετηρίδες, Εκατονταετηρίδες, Ποιητικοί Αγώνες, Βιβλία), Πρακτικά Συνεδριάσεων της Συγκλήτου και των Σχολών, Έντυπα, Μητρώα φοιτητών, καθώς και πλούσιο φωτογραφικό υλικό. Το υλικό χρονολογείται από 1837 έως το 1980, Το **Λαογραφικό Αρχείο και η Μουσειακή συλλογή** του Σπουδαστηρίου Λαογραφίας του Πανεπιστημίου Αθηνών περιλαμβάνουν: α) πλούσιο πρωτογενές λαογραφικό υλικό, προϊόν επιτόπιας έρευνας, κατατεθειμένο υπό μορφή χειρογράφων στο εν λόγω Σπουδαστήριο, καθώς και β) αξιόλογη συλλογή λαογραφικών αντικειμένων (χρηστικών ή μη) της καθημερινής ζωής, **τη συλλογή της Μουσικής Βιβλιοθήκης Κ.Α. Ψάχου**, που περιλαμβάνει μεγάλο αριθμό χειρογράφων, μεταξύ των οποίων το περίφημο Αρχείο Γρηγορίου Πρωτοψάλτου, τις πρώτες εκδόσεις μουσικών βιβλίων και μουσικών θεωρητικών, καθώς και ένα μεγάλο αριθμό εντύπων γενικού περιεχομένου, τη **συλλογή χειρογράφων του Σπουδαστηρίου Βυζαντινής και Νεοελληνικής Φιλολογίας**, που περιλαμβάνει χειρόγραφους κώδικες, ως επί το πλείστον εκκλησιαστικού περιεχομένου, από τον 11ο έως το 19ο αι. κ.ά. πολιτιστικό πλούτο (<http://www.lib.uoa.gr/>).

21. <http://www.lis.upatras.gr/digitalcollections/>

κού, μέσα από τη δραστηριότητα πολλών άλλων ελληνικών Πανεπιστημίων, όπως είναι το Αριστοτέλειο, το Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, το Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών, το Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών, τα Τ.Ε.Ι Αθηνών και Πειραιά, τα οποία έχουν δημιουργήσει εξίσου αξιόλογες διαδικτυακές πλατφόρμες, μέσω των οποίων παρέχεται πρόσβαση στα μέλη της εκπαιδευτικής τους κοινότητας σε ψηφιακές συλλογές, ηλεκτρονικά περιοδικά και βιβλία.

Όσον αφορά σε ψηφιακές βιβλιοθήκες που λειτουργούν **παγκοσμίως** αξίζει να αναφερθούν η *Εθνική Βρετανική Βιβλιοθήκη*²², η *Εθνική Βιβλιοθήκη της Γερμανίας*²³, η *Βιβλιοθήκη της Βοστώνης*²⁴, η *Ψηφιακή Βιβλιοθήκη του Harvard*²⁵, η *Ψηφιακή Βιβλιοθήκη "Περσέας"*²⁶, η *Ψηφιακή Βιβλιοθήκη της Αλεξάνδρειας*²⁷, η *Ψηφιακή Βιβλιοθήκη της Γαλλίας, "Gallica"*²⁸, η *Ψηφιακή Βιβλιοθήκη της Unesco, "World Digital Library"*²⁹ κ.ά.

Τέλος, η **Ευρωπαϊκή Ένωση** έχει εκδηλώσει ποικιλοτρόπως το ενδιαφέρον της για τη δημιουργία μιας Ευρωπαϊκής Ψηφιακής Βιβλιοθήκης, ένα όραμα που έχει σε πολύ μεγάλο βαθμό επιτευχθεί με τη δημιουργία της *"Europeana"*³⁰, μιας διαδικτυακής πλατφόρμας που ήδη διαφυλάττει ένα μεγάλο τμήμα της ευρωπαϊκής πολιτιστικής κληρονομιάς. Πρόκειται για έναν συνδυασμό ΨΒ, Μουσείου και Αρχείου της Ευρώπης, που κλείνοντας τα πέμπτα γενέθλιά της, έφθασε τα 30 εκατομμύρια ψηφιακά αντικείμενα, ήδη δύο χρόνια πριν από τον προβλεπόμενο στόχο³¹. Η Europeana συλλέγει σε μία ενιαία βάση δεδομένων την πληροφορία που συνοδεύει τα ψηφιακά αντικείμενα και παρέχει ένα ενιαίο σημείο πρόσβασης στο πολιτιστικό υλικό που συλλέγεται σε όλο τον ευρωπαϊκό χώρο.

3. Παρατηρούμε ότι η δημιουργία και λειτουργία Ψηφιακών Βιβλιοθηκών είναι πλέον ευρέως διαδεδομένη σε πανεπιστημιακό, εθνικό και υπερεθνικό επίπεδο αφού είναι ασύλληπτες οι δυνατότητες που παρέχουν στον χρήστη του Διαδικτύου να γίνει επισκέπτης των μεγαλύτερων βιβλιοθηκών του κόσμου και κοινωνός της πολιτιστικής κληρονομιάς που αυτές με τόσο μαγικό (ψηφιακό) τρόπο περικλείουν. Τα νομικά, όμως, θέματα που ήδη διαφάνηκαν με το παράδειγμα του Google Library Project και

22. <http://www.bl.uk/>.

23. <http://www.dnb.de/>.

24. <http://www.bpl.org/>.

25. <http://library.harvard.edu/>.

26. <http://www.perseus.tufts.edu/>.

27. <http://www.bibalex.org/>.

28. <http://gallica.bnf.fr/>.

29. <http://www.wdl.org/en/>.

30. <http://www.europeana.eu/>.

31. Βλ. <http://www.ekt.gr/content/display?prnbr=88388>, ανάρτηση της 15.1.2014.

των αντιδράσεων που προκάλεσε δεν μπορούν να παραβλεφθούν από τη σκοπιά του **Δικαίου της Πνευματικής ιδιοκτησίας**.

Η **Πνευματική Ιδιοκτησία** είναι ένας κλάδος του δικαίου άρρηκτα συνδεδεμένος με τις τεχνολογικές εξελίξεις, συνεπώς και με το Διαδίκτυο μέσω του οποίου τα πνευματικά δημιουργήματα μπορούν να καταγραφούν, να διασωθούν, να αποθηκευθούν και να διαδοθούν σε ένα ευρύ, μη πεπερασμένο αριθμητικά, κοινό. Επίσης το **Διαδίκτυο** μπορεί να γίνει το μέσο δημιουργίας νέων μορφών έργων, εξαρχής "ψηφιακών", τα οποία χρήζουν της ίδιας προστασίας από το δίκαιο της ΠΙ. Εξάλλου, πάντοτε, υπήρχε η ανάγκη ισόρροπης συνύπαρξης μεταξύ του δημιουργού, του κοινού και των ενδιαμέσων της πολιτιστικής βιομηχανίας³² (εκδοτών, παραγωγών, παρόχων διαδικτυακών υπηρεσιών), επομένως τα έργα που "γεννιούνται" ή "ζουν" μέσα από το ψηφιακό περιβάλλον του Διαδικτύου δεν μπορούν παρά να απολαμβάνουν εξίσου την προστασία του δικαίου της πνευματικής ιδιοκτησίας, όπως ισχύει και στο αναλογικό περιβάλλον.

Η δημιουργία και η λειτουργία μιας ΨΒ μπορεί να έρθει αντιμέτωπη με τις αρχές της Πνευματικής Ιδιοκτησίας σε διάφορα σημεία, αναφέρουμε δε συνοπτικά και εισαγωγικά τα εξής: κατά την διαδικασία της **ψηφιοποίησης** (όταν δεν υπάρχει προηγούμενη άδεια του δημιουργού) αφού η ψηφιοποίηση συνιστά πράξη αναπαραγωγής, διασκευής ή μετατροπής ενός αναλογικού, κατ' αρχήν έργου, και συνεπώς ανακύπτουν ζητήματα άσκησης και προσβολής των αντίστοιχων περιουσιακών δικαιωμάτων, καθώς και εφαρμογής ή όχι των περιορισμών - εξαιρέσεων που προβλέπει η ελληνική και ενωσιακή νομοθεσία· επίσης, η **επιγραμμική (on line) διάθεση στο κοινό** του ψηφιακού υλικού (έργου) συνιστά άσκηση του δικαιώματος παρουσίας στο κοινό και θα πρέπει να προϋπάρχει η σχετική άδεια των δικαιούχων· ιδιαίτερη δε αξία έχει η ανάγκη διαφύλαξης και του **ηθικού δικαιώματος** του δημιουργού, το οποίο εκδηλώνεται κυρίως, μέσα από την εξουσία δημοσίευσης του έργου, την εξουσία αναγνώρισης της πατρότητας αλλά και της περιφρούρησης της ακεραιότητας αυτού, εκφάνσεις του ηθικού δικαιώματος που είναι πολύ εύκολο να προσβληθούν κατά την ανάπτυξη και λειτουργία μια ΨΒ³³.

4. Στο πλαίσιο της παρούσας θα επιχειρηθεί η καταγραφή και ο αναγκαίος (κατά το δυνατόν) εποικοδομητικός σχολιασμός των σταδίων ανάπτυξης και λειτουργίας

32. Βαγενά, Η τεχνολογική προστασία και η ψηφιακή διαχείριση της πνευματικής ιδιοκτησίας, 2011, 2.

33. Ιγγλεζάκης, Ζητήματα πνευματικής ιδιοκτησίας από τη μετάβαση των βιβλιοθηκών στην ψηφιακή εποχή, ΕπισκΕΔ 2010, 665 επ.

γίας μιας ΨΒ κατά τα οποία διασαλεύεται η τήρηση του δικαίου της ΠΙ, τους τρόπους προσβολής αλλά και τα μέσα προστασίας. Ειδικότερα:

Στο **1^ο κεφάλαιο**, θα οριοθετηθούν οι βασικές έννοιες που συνθέτουν το όλο εγχείρημα των ΨΒ, οι διαφορές και αναγκαίες προσαρμογές για τη μετάβαση από τον αναλογικό στον ψηφιακό χώρο και τη διαφοροποίηση των παραδοσιακών εννοιών της ΠΙ, ενώ θα παρατεθούν η σχετική νομοθεσία, όπως αυτή ισχύει κι εφαρμόζεται τόσο εντός της Ε.Ε. όσο και σε εθνικό επίπεδο με μικρές αντιπαραβολές προς το αμερικανικό δίκαιο του copyright .

Στο **2^ο Κεφάλαιο**, εισχωρώντας πλέον στον πυρήνα της ΠΙ θα μελετηθούν τα περιουσιακά δικαιώματα που απονέμονται στον δημιουργό - συγγραφέα από το δίκαιο της ΠΙ και το πώς αυτά εφαρμόζονται στο ψηφιακό περιβάλλον³⁴ - με ιδιαίτερη αναφορά στην περίπτωση των συγγραφικών δικαιωμάτων - μέσα από τις διάφορες εκφάνσεις τους: δικαίωμα αναπαραγωγής, δικαίωμα διανομής (και κοινοτική ανάλωση), δικαίωμα παρουσίασης στο κοινό. Στο ίδιο κεφάλαιο θα αναλυθούν οι ιδιαίτερης πρακτικής αξίας νομοθετικά προβλεπόμενοι περιορισμοί των περιουσιακών δικαιωμάτων που μπορούν να εφαρμοστούν κατά την άσκηση του περιουσιακού δικαιώματος των συγγραφέων στο Διαδίκτυο, η ιδιαίτερη εξαίρεση της ιδιωτικής αναπαραγωγής, καθώς και η ρήτρα των 3 σταδίων³⁵, που σε κάθε περίπτωση πρέπει να πληροúται, ώστε τελικά να μπορεί να εφαρμοστεί ο περιορισμός - εξαίρεση από το περιουσιακό δικαίωμα και να μην απαιτείται προηγούμενη άδεια του δημιουργού ή δικαιούχου δικαιωμάτων ΠΙ. Επιπλέον, θα γίνει μνεία στους τρόπους οικονομικής εκμετάλλευσης του πνευματικού έργου στον ψηφιακό χώρο του Διαδικτύου μέσω των συμβάσεων εκμετάλλευσης και αδειών, καθώς και στις νέες τάσεις και συμβατικά μορφώματα, όπως είναι η Γενική Δημόσια Άδεια και η περίπτωση των αδειών Creative Commons, που βρίσκουν ιδιαίτερη πρακτική εφαρμογή στην περίπτωση των ΨΒ.

Το **3^ο Κεφάλαιο** θα πραγματευτεί την δεύτερη όψη του απόλυτου δικαιώματος της ΠΙ (υψηλής σημασίας για το ευρωπαϊκό σύστημα), την άσκηση του ηθικού δικαιώματος μέσα από τις διάφορες εκφάνσεις αυτού, οι οποίες βρίσκουν εφαρμογή στα ψηφιακά συγγραφικά έργα³⁶, καθώς και τους τρόπους προσβολής αυτών των δικαιωμάτων κατά τη δημιουργία αλλά κατά τη χρήση μιας ΨΒ. Τέλος, θα γίνει αναφορά στο κίνημα του "ανοιχτού κώδικα" ως προς την αλληλεπίδρασή του με το ηθικό δικαίωμα.

34. Αναγνωρίζονται ως "ψηφιακά δικαιώματα".

35. Το "3-step test" (διαδικασία ή ρήτρα των 3 σταδίων) που προβλέπεται στο άρθρο 28Γ Ν. 2121/1993.

36. Εξουσία δημοσίευσης στο Διαδίκτυο, εξουσία αναγνώρισης της πατρότητας και εξουσία περιφρούρησης της ακεραιότητας.

Στο **4^ο Κεφάλαιο**, ο αναγνώστης κατ' αρχάς, θα συναντήσει μία καταγραφή (υπό τη μορφή περιπτώσιολογίας) των πράξεων, ενεργειών ή τεχνολογικών μεθόδων που συμβαίνουν κατά τη χρήση της ψηφιακής τεχνολογίας - εκούσια ή ακούσια - και οι οποίες συνιστούν προσβολή του δικαιώματος του δημιουργού ή/και των δικαιούχων συγγενικών δικαιωμάτων, προκειμένου να αποσαφηνιστούν τα (όχι και τόσο στενά) όρια της προστασίας που παρέχει η ΠΙ και στο ψηφιακό περιβάλλον, ενώ, στη συνέχεια, θα γίνει αναφορά στο άκρως σημαντικό για την μαζική ψηφιοποίηση πρόβλημα των "ορφανών έργων".

Το **5^ο Κεφάλαιο** πραγματεύεται το κρίσιμο ζήτημα της επιβολής των δικαιωμάτων ΠΙ, προσεγγίζοντάς το μέσα από την εφαρμογή της Οδηγίας 2004/48/EK (η οποία ενσωματώθηκε στην ελληνική έννομη τάξη και στον Ν. 2121/1993). Στην ενότητα αυτή θα γίνει ακροθιγώς μία αναφορά των δικανικών όπλων των προσβληθέντων ενώ, στοχεύοντας στην κατανόηση της πρακτικής σημασίας του ζητήματος, κρίνεται αναγκαία η παράθεση νομολογιακών παραδειγμάτων από την ελληνική, ενωσιακή (κοινοτική) και αμερικανική έννομη τάξη.

Στο **6^ο Κεφάλαιο** - συνεχίζοντας την αναφορά στα μέσα προστασίας που παρέχονται από την έννομη τάξη στους δικαιούχους - επιχειρείται η προσέγγιση της προστασίας που παρέχει η ίδια τεχνολογία, μέσω της θέσπισης τεχνολογικών μέτρων προστασίας, τρόπων διαφύλαξης των πληροφοριών για το καθεστώς διαχείρισης των δικαιωμάτων, συστημάτων διαχείρισης ψηφιακών δικαιωμάτων (DRMs), πάντοτε δε με παραπομπές στις αντίστοιχες νομοθετικές ρυθμίσεις. Επίσης, στο κεφάλαιο αυτό αναπτύσσεται προβληματισμός αναφορικά με τη συσχέτιση και επίδραση των DRMs σε παραδοσιακά πεδία της ΠΙ, όπως είναι οι επιμέρους εξουσίες του αποκλειστικού δικαιώματος του δικαιούχου, οι περιορισμοί του αποκλειστικού δικαιώματος και η συλλογική διαχείριση ενώ τέλος, ιδιαίτερη μνεία (σε θεωρητικό και νομολογιακό επίπεδο) απολαμβάνει το ζήτημα της έννομης προστασίας των τεχνολογικών μέτρων σε συνάρτηση με τις (αναγκαίες κατά την παροχή της προστασίας αυτής) αρχές της αναλογικότητας και της στάθμισης με άλλα θεμελιώδη δικαιώματα.

Στο **7^ο Κεφάλαιο** της παρούσας επιδιώκεται η συναγωγή τελικών συμπερασμάτων και κριτικών παρατηρήσεων, σχετικά με τον ρόλο που θα πρέπει να διαδραματίσει το Δίκαιο της ΠΙ στην σύγχρονη ψηφιακή εποχή - με σταθερό σημείο αναφοράς την περίπτωση των ΨΒ -, σχετικά με την Ψηφιακή Agenda του Π.Ο.Δ.Ι. και της Ε.Ε. ως προς την μετάβαση του Δικαίου της ΠΙ στην νέα "ψηφιακή αγορά", αλλά και σχετικά με τον βαθμό αποτελεσματικότητας των ισχυουσών νομοθετικών ρυθμίσεων. Τέλος, και αφού διαπιστωθεί η ανεπάρκεια κάποιων εκ των θεσμών του Δικαίου της ΠΙ απέναντι στην ψηφιακή εποχή, επιχειρείται η παράθεση προτάσεων και λύσεων,

ως ένα υποτυπώδες έρεισμα για την υιοθέτηση νέων ιδεών με απώτερο σκοπό την αντιμετώπιση των προβλημάτων που θα έχουν ήδη εκτεθεί με την παρούσα μελέτη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

ΕΠΑΝΑΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΣ ΣΤΟΝ ΨΗΦΙΑΚΟ ΧΩΡΟ: ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΗ ΚΕΝΤΡΙΚΩΝ ΕΝΝΟΙΩΝ - ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

I. Οριοθέτηση κεντρικών εννοιών

A. "Ψηφιακή Βιβλιοθήκη"

Η αξία των βιβλιοθηκών για τη διάσωση της πολιτιστικής κληρονομιάς, για τη μόρφωση αλλά και την επιστημονική έρευνα ήταν ανέκαθεν - και είναι μέχρι σήμερα - αδιαμφισβήτητη, δεδομένης της δυνατότητας που παρέχεται στον υποψήφιο αναγνώστη να αναζητήσει και να βρει τις πληροφορίες που θέλει ελεύθερα, γρήγορα και χωρίς χρέωση³⁷, στοιχεία που αξιοποιούνται στο μέγιστο βαθμό τόσο σε πανεπιστημιακό, ερευνητικό και εν γένει εκπαιδευτικό επίπεδο, όσο και στο εργασιακό περιβάλλον, αφού ο εργοδότης μπορεί να αποκομίζει τεράστια οφέλη από την εξοικονόμηση χρόνου και κόστους. Οι τεχνολογικές εξελίξεις και η συνακόλουθη ανάπτυξη του Διαδικτύου έχει οδηγήσει στην ανάπτυξη μιας νέας μορφής βιβλιοθήκης πέραν της συμβατικής-παραδοσιακής, στην **Ψηφιακή³⁸ Βιβλιοθήκη**. Ενώ η συμβατική - παραδοσιακή βιβλιοθήκη προϋποθέτει την πρόσβαση σε έναν φυσικό χώρο³⁹, όπου βρίσκεται αποθηκευμένο και ταξινομημένο το έντυπο υλικό (βιβλία, περιοδικά)⁴⁰, η ΨΒ *"περιέχει συλλογές ψηφιακών δεδομένων, το περιεχόμενο των οποίων καθίσταται επιγραμμικά (online) διαθέσιμο σε παγκόσμια κλίμακα"*⁴¹ μέσα από το εικονικό περιβάλλον του Διαδικτύου. Προσεγγίζοντας την έννοια της ΨΒ με έναν ορισμό θα λέγαμε ότι οι ΨΒ *"είναι οργανωμένες συλλογές ψηφιακού περιεχομένου, οι οποίες έχουν καταστήσει δυνατό με την ενσωμάτωση και τη χρησιμοποίηση ενός αριθμού τεχνολογιών την επιγραμμική (online) διαθεσιμότητα του ψηφιακού περιεχομένου τους σε παγκόσμια κλίμακα.."*⁴². Δεν πρόκειται δε για απλές συλλογές ψηφιακών εγγράφων κι αντικειμένων αλλά *"για εφαρμογές που προσφέρουν το περιεχόμενο αλλά ταυτόχρονα και τα απαραίτητα εργαλεία για την οργάνωση, επεξεργασία, δόμηση και προσπέλαση της αποθηκευμένης πληροφορίας από τους χρήστες"*⁴³.

37. Καλλινίκου, "Αρχεία, Βιβλιοθήκες και Πνευματική Ιδιοκτησία", Ιόνιος Επιθεώρηση του Δικαίου, 2006, 18.

38. Άλλοι όροι που περιγράφουν τη νέα μορφή βιβλιοθήκης είναι η εικονική ή ηλεκτρονική βιβλιοθήκη.

39. Παπαδοπούλου, Η άσκηση του ηθικού δικαιώματος στις ψηφιακές βιβλιοθήκες, ΧρίΔ 2007, 174.

40. Καλλινίκου (2011), 88.

41. Ιγγλεζάκης (2010), 658.

42. Παπαδοπούλου (2007), 174.

43. Παπαδοπούλου (2007), 174.

Η ΨΒ αποτελείται από "τεκμήρια"⁴⁴ (π.χ. βιβλία, βίντεο, φωτογραφίες, μουσική), που μπορεί να συνίστανται σε ψηφιοποιημένα έργα (π.χ. με σάρωση των σελίδων ενός βιβλίου) ή εξ αρχής ψηφιακά έργα (born digital), όπως είναι τα e-books, τα ψηφιακά μουσικά έργα, οι ψηφιακές φωτογραφίες κ.ά. Ο χρήστης του Διαδικτύου μπορεί να αποκτήσει πρόσβαση στο υλικό αυτό, είτε παρακολουθώντας το στην οθόνη του η/υ του είτε μεταφορτώνοντάς το και αποθηκεύοντάς το στη μνήμη του η/υ του. Η ΨΒ μπορεί να βασίζεται σε μία παραδοσιακή βιβλιοθήκη η οποία ψηφιοποίησε τις συλλογές της ενώ πλέον μπορεί να είναι αμιγώς ψηφιακή, εικονική και να λειτουργεί μόνο με ψηφιοποιημένο υλικό και μόνο με ηλεκτρονικά μέσα⁴⁵.

Οι ΨΒ μπορεί να διακρίνονται σε διεθνείς, εθνικές ή τοπικές, να έχουν εμπορικό σκοπό ή να ανήκουν σε μη κερδοσκοπικό φορέα, να εξυπηρετούν τις ανάγκες μιας επιστημονικής ή πανεπιστημιακής κοινότητας, να είναι δημόσιες ή ιδιωτικές. Ανάλογα με τη μορφή της ΨΒ ποικίλει και η ομάδα (κοινότητα) χρηστών που έχει πρόσβαση στην κάθε ΨΒ, αφού άλλοτε απευθύνονται στο σύνολο των χρηστών του Διαδικτύου χωρίς διακρίσεις και άλλοτε σε μέλη συγκεκριμένων ομάδων, όπως τα μέλη μιας πανεπιστημιακής κοινότητας, ενός επιστημονικού ή ερευνητικού κλάδου κ.λπ.

Η τάση για ψηφιοποίηση των συλλογών των παραδοσιακών βιβλιοθηκών εμφανίστηκε ήδη από τη δεκαετία του 1980 ενώ ακολούθησε η ανάπτυξη των ηλεκτρονικών βιβλίων και περιοδικών δημιουργώντας έτσι το ψηφιακό υλικό που θα πρόσφεραν οι ηλεκτρονικές βιβλιοθήκες στους χρήστες, οι οποίοι θα επισκέπτονταν τις ιστοσελίδες τους. Η τάση αυτή έλαβε τεράστιες διαστάσεις μετά το εγχείρημα της εταιρίας Google για ανοικτή πρόσβαση στο κοινό σε εκατομμύρια ψηφιοποιημένα βιβλία και λοιπό πολιτιστικό υλικό που διέθετε στην ψηφιακή της πλατφόρμα, χωρίς, όμως, την άδεια των δημιουργών.

Τα πλεονεκτήματα της ανάπτυξης και χρήσης εκ μέρους του κοινού των ΨΒ είναι ευδιάκριτα: η αποϋλοποίηση ενός τεράστιου όγκου πολιτιστικού υλικού και δη συγγραφικού έργου και η ελεύθερη διάδοσή του στον εικονικό κόσμο του Διαδικτύου, καθιστά τη γνώση και τον πολιτισμό προσιτά σε όλους με έναν καθολικό και οικουμενικό τρόπο. Η λογοτεχνία, η ποίηση, η ιστορία, η επιστήμη, η έρευνα αποτελούν πλέον κοινό κτήμα της πλειονότητας των ανθρώπων σε όλο τον κόσμο. Άλλωστε, ανέκαθεν οι βιβλιοθήκες αποτελούσαν θεματοφύλακες της πολιτιστικής κληρονομιάς των λαών, επομένως η δυνατότητα συλλογής, οργάνωσης και διατήρησης των πνευματι-

44. *Ιγγλεζάκης* (2010), 658.

45. Κατά τον *Ιγγλεζάκη*, (*Ιγγλεζάκης*, 2010, 658) αυτή είναι η περίπτωση της εικονικής βιβλιοθήκης.

κών δημιουργημάτων μέσω της σύγχρονης ψηφιακής τεχνολογίας δεν μπορεί παρά να ενισχύσει το έργο που ήδη επιτελούσαν οι βιβλιοθήκες για την ανθρωπότητα. Αξίζει, τέλος να αναφερθεί ότι η ανάλυση που θα ακολουθήσει αφορά τη γενικότερη τάση για ψηφιακή πρόσβαση στη γνώση, αφού μετά την άνθιση των ΨΒ ιδιαίτερη διάδοση βρίσκει το ηλεκτρονικό βιβλίο (ebook) και τα αντίστοιχα τεχνολογικά μέσα (φορητά μέσα ανάγνωσης)⁴⁶.

B. "Ψηφιοποίηση"

Κομβική έννοια για τη δημιουργία μιας ΨΒ είναι η έννοια της "ψηφιοποίησης". Κάθε ΨΒ που θέλει να περιέχει στις συλλογές της και να διαθέτει online ψηφιακό υλικό της πολιτιστικής κληρονομιάς (δηλαδή πνευματικά έργα του παρελθόντος) πρέπει προηγουμένως να μετατρέψει τα έργα αυτά από αναλογικά σε ψηφιακά. Επομένως, η ψηφιοποίηση δεν αναφέρεται σε ένα νέο, "ψηφιακά γεννημένο" έργο που μπορούμε να βρούμε σε μια ΨΒ, αλλά πρόκειται για μια διαδικασία, μια ψηφιακή επεξεργασία, με την οποία μπορούμε να μετατρέψουμε κάθε είδους έργο που παραδοσιακά ενσωματώνεται σε διάφορα αναλογικά μέσα, σε μια δυαδική παρουσίαση (χρησιμοποιώντας τα ψηφία 0 και 1) καθιστώντας δυνατή την αποθήκευση της νέας αυτής μορφής σε ένα και μοναδικό μέσο, στη μνήμη ενός η/υ⁴⁷. Παρά το γεγονός της μετατροπής των έργων σε μία κοινή μορφή (δυαδική), της αποθήκευσής τους σε ένα κοινό μέσο και της διάδοσής τους με τον ίδιο, πλέον πανομοιότυπο τρόπο, δεν πρέπει να παραβλέψουμε ότι αυτά δεν μετατρέπονται σε απλά δεδομένα της Κοινωνίας της Πληροφορίας αλλά διατηρούν το χαρακτήρα του πνευματικού έργου παρά την "απόδρασή" τους από τον παραδοσιακό υλικό φορέα τους.

Αποτέλεσμα της διαδικασίας της ψηφιοποίησης είναι η συγκέντρωση και ταξινόμηση κάθε μορφής έργου πνευματικής ιδιοκτησίας το οποίο μπορεί πλέον να εξεργαστεί ένας η/υ⁴⁸. Καίριας σημασίας είναι η δυνατότητα απεριόριστης αναπαραγωγής του έργου χωρίς καμία απώλεια ποιότητας σε σχέση με το "πρωτότυπο"⁴⁹. Τα σημαντικότερα χαρακτηριστικά και οφέλη της ψηφιοποίησης συνίστανται κατ' αρχάς, στον τεράστιο όγκο πληροφοριών - έργων πνευματικής ιδιοκτησίας που μπορούν να αποθηκευτούν στον σκληρό δίσκο ενός η/υ, στη δυνατότητα ταχύτατης αναζήτησης

46. Ιγγλεζάκης, "Δίκαιο και Νέες Τεχνολογίες", Ψηφιακές Βιβλιοθήκες, Ευκαιρία για την κοινωνία, πρόκληση για το δίκαιο της πνευματικής ιδιοκτησίας, Συνήγορος 2009, 74.

47. Dreier, Copyright Digitized: Philosophical Impacts and Practical Implications for Information Exchange in Digital Networks, σε WIPO Worldwide Symposium on the impact of digital technology on copyright and neighboring rights, 1993, 187· Παπαδοπούλου (2007), 175.

48. Δρομάζος, Η νομική προστασία των εφαρμογών ψηφιακής τεχνολογίας, σε Μελέτες Ιδιωτικού Δικαίου, υπό τη Διεύθυνση του Απ. Γεωργιάδη, 2009, 32.

49. Σημαντική διαφορά μεταξύ αναλογικής και ψηφιακής τεχνολογίας συνιστά η εξάλειψη διάκρισης αντιγράφου και πρωτοτύπου.

του έργου που επιθυμούμε μέσω μηχανών αναζήτησης, οι οποίες επικουρούν τέτοιου είδους προγράμματα, καθώς και στη δυνατότητα διάδρασης μεταξύ χρήστη και έργου, αφού ο χρήστης μπορεί να επέμβει και να επεξεργαστεί το έργο κατά το δοκούν.

Σημαντικό κομμάτι της δημιουργίας μιας ΨΒ είναι και η κατασκευή των βάσεων δεδομένων, οι οποίες την απαρτίζουν. Με τη σειρά τους δε, οι βάσεις δεδομένων εξαρτώνται από τα "μεταδεδομένα" (metadata) που συνοδεύουν το ψηφιακό υλικό. Με τον όρο "μεταδεδομένα" (metadata) εννοούμε τις πληροφορίες τις σχετικές με αυτό, όπως ο τίτλος, ο δημιουργός του, η περίληψη, λέξεις - κλειδιά, χώρα προέλευσης, αλλά και τεχνικής φύσης πληροφορίες κ.λπ. Καθίσταται εύκολα σαφές ότι η σωστή αποθήκευση των πληροφοριών αυτών είναι απαραίτητη για την εύρυθμη λειτουργία του μηχανισμού κατηγοριοποίησης αλλά και της αποτελεσματικής λειτουργίας της μηχανής αναζήτησης της εκάστοτε ΨΒ.

Γ. Η έννοια του "έργου" στον σύγχρονο ψηφιακό χώρο

Όπως ήδη γνωρίζουμε, αντικείμενο της πνευματικής ιδιοκτησίας είναι το "έργο" ως άυλο αγαθό, το οποίο για να υπαχθεί στο πεδίο εφαρμογής του δικαίου της ΠΙ της ελληνικής έννομης τάξης πρέπει να πληροί τις προϋποθέσεις του άρθρ. 2 παρ. 1 του Ν. 2121/1993 κι επομένως να συνιστά πρωτότυπο πνευματικό δημιούργημα λόγου, τέχνης ή επιστήμης που εκφράζεται με οποιαδήποτε μορφή. Βασικά στοιχεία του έργου είναι η μορφή και η πρωτοτυπία, ενώ χάρη στην ενδεικτική απαρίθμηση του νόμου μπορούν να ενταχθούν στην έννοια του "έργου" που προστατεύεται από την ΠΙ και άλλα πνευματικά δημιουργήματα που ίσως να μην ήταν καν γνωστά στον νομοθέτη κατά τον χρόνο θέσπισης του νόμου, όπως τα έργα σε ψηφιακή (εξ αρχής ή επιγενόμενη) μορφή.

Για την ελληνική έννομη τάξη, η "πρωτοτυπία"⁵⁰ που απαιτείται για να αποτελεί ένα δημιούργημα "έργο" προστατευόμενο από την ΠΙ, ερείδεται κατεξοχήν στην προσωπική συμβολή του δημιουργού η οποία, εν τέλει, προσδίδει στο έργο εκείνη την μοναδικότητα που το διακρίνει από άλλα παρόμοια έργα, καθιερώνοντας έτσι, ένα κριτήριο που η νομολογία έχει ονομάσει ως *"κριτήριο της στατιστικής μοναδικότητας"*.

50. ΑΠ 1248/2003, ΧρΙΔ 2004, 67, η οποία κρίνει μεταξύ άλλων ότι για να χαρακτηριστεί ένα έργο ως αντικείμενο πνευματικής ιδιοκτησίας, ώστε ο δημιουργός του να τύχει της προστασίας που παρέχει ο νόμος αυτός, θα πρέπει να είναι πρωτότυπο πνευματικό δημιούργημα λόγου, τέχνης ή επιστήμης, που εκφράζεται με οποιαδήποτε μορφή. Το αν ένα πνευματικό δημιούργημα είναι πρωτότυπο ή όχι αποτελεί ζήτημα πραγματικό, το οποίο υπόκειται σε απόδειξη και για το οποίο αποφαινόνται τα δικαστήρια της ουσίας, και σε <http://www.opi.gr/index.php/2013-10-16-15-45-13/2013-11-15-12-28-32/6322-1248-2003>. Βλ. και ΠΠρΑθ 3982/2010, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, η οποία επισημαίνει επίσης ότι το στοιχείο της πρωτοτυπίας συνιστά αναγκαία προϋπόθεση για την προστασία του έργου από την ΠΙ.

τας⁵¹. Παρά το νέο και αρκετά ασφαλές αυτό κριτήριο η νομολογία δεν παύει να χρησιμοποιεί ακόμη (συνήθως συνδυαστικά με τη "στατιστική μοναδικότητα") το κριτήριο του "δημιουργικού ύψους"⁵², το οποίο πρέπει να πληροί ένα δημιουργήμα για να συνιστά "έργο" προστατευτέο από την ΠΙ χωρίς, πάντως, να υποβαθμίζεται η βασική αρχή του δικαίου της ΠΙ περί προστασίας του έργου, ανεξαρτήτως της καλλιτεχνικής ή αισθητικής αξίας του ή του προορισμού του. Αντίθετα, στο αγγλοσαξωνικό σύστημα του copyright, τα κριτήρια για να θεωρηθεί ένα έργο "πρωτότυπο" και προστατευτέο είναι σαφώς ελαστικότερα, αφενός μεν εστιάζοντας στο ότι ένα έργο δεν είναι αντιγραφή κάποιου άλλου, αφετέρου δε έχοντας ως σκοπό την ανταμοιβή του κόπου και της προσπάθειας του δημιουργού⁵³.

Πάντοτε δε υπό την θεμελιώδους σημασίας για το δίκαιο της ΠΙ διάκριση μεταξύ "ιδέας" και "μορφής" μπορεί εύκολα σήμερα να υιοθετηθεί μια διευρυμένη έννοια του έργου, όπως αυτό οριοθετείται στην σύγχρονη ψηφιακή εποχή. Η ενδεικτική απαρίθμηση των έργων από το νομοθέτη σε συνδυασμό με την προϋπόθεση της "πρωτοτυπίας" δίνει το έρεισμα να ενταχθούν στο προστατευτικό πεδίο εφαρμογής του Ν. 2121/1993 πληθώρα **ψηφιακών έργων**, όπως οι μουσικές συνθέσεις που δημιουργούνται μέσω η/υ, οι φωτογραφίες, τα κινούμενα σχέδια, τα έργα εικονικής πραγματικότητας, τα πολυμέσα καθώς, βεβαίως, και τα **ψηφιακά βιβλία**, αρκεί φυσί-

-
51. ΕφΑθ 8153/1999, ΔΕΕ 2000, 383 με παρατ. Ν. Κυπρούλη, κατά την οποία βασικό κριτήριο της "πρωτοτυπίας", η έννοια της οποίας δεν προσδιορίζεται γενικά από το νόμο (εκτός από το τελευταίο εδάφιο της παρ. 3 του άρθρου 2 του ν 2121/93 που αφορά στα προγράμματα των ηλεκτρονικών υπολογιστών), είναι, κατά την θεωρία της στατιστικής μοναδικότητας που επικρατεί στη νομολογία, η κρίση ότι, κάτω από παρόμοιες συνθήκες και με τους ίδιους στόχους, κανείς άλλος δημιουργός, κατά λογική πιθανολόγηση, δεν θα ήταν σε θέση να δημιουργήσει έργο όμοιο, ή ότι αυτό παρουσιάζει μία ατομική ιδιομορφία ή ένα ελάχιστο όριο "δημιουργικού ύψους" έτσι ώστε να ξεχωρίζει και να διαφοροποιείται από τα έργα της καθημερινότητας ή από άλλα παρεμφερή γνωστά έργα. Η μοναδικότητα αυτή μπορεί να αναζητηθεί σε κάποιο από τα γνωρίσματα του έργου (στο θέμα, στη σύλληψη, στην κατάταξη, στη διατύπωση, σε κάποιες λεπτομέρειες) ανάλογα με το είδος και τη φύση του,. Η απόφαση παραπέμπει επίσης σε: ΑΠ 257/95, ΝοΒ 43, 893, ΑΠ 113/89 ΝοΒ 1989, *Κουμάντο*, "Πνευματική Ιδιοκτησία", 1995, 98 επ., *Καλλινίκου*, "Τα θεμελιώδη θέματα του ν. 2121/93 κ.λπ.", 23, *Μαρίνο*, "Η προσβολή του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας κ.λπ.", ΕλλΔ/νη 35, 1443, *Σκούρτη* "Δικονομικά Προβλήματα Πνευματικής Ιδιοκτησίας κ.λπ." ΕλλΔ/νη, 511). Ομοίως έκρινε η ΑΠ 118/2006 ΝοΒ 2006, 1140 επ. για το κριτήριο της στατιστικής μοναδικότητας. Ομοίως έκρινε και η πρόσφατη ΜΠρΑθ 1721/2014, ΤΝΠ ΔΣΑ "ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ"). Ενώ η ΠΠρΑθ 107/2014 εξειδίκευσε το κριτήριο της στατιστικής μοναδικότητας στην περίπτωση επιστημονικού λεξικού, εντοπίζοντας το στοιχείο της πρωτοτυπίας στην επιλογή, την ερμηνεία και την παράθεση ετυμολογίας και παρατηρήσεων, αδημ. βλ. περίληψη σε <http://www.opi.gr/index.php/2013-10-16-15-45-13/2013-11-15-12-29-26/8594-107-2014>.
52. Βλ. ΕφΑθ 8153/1999, ό.π. αλλά και ΜΠρΓιαν 451/2009, Αρμ 2010, 1152, (η οποία παραπέμπει σε ΑΠ 152/2005, ΕλλΔ/νη 2005, 495 και ΕφΘεσ 711/2008, Αρμ 2009, 525).
53. Πρόκειται για την θεωρία του "ιδρώτα του μετώπου" που εφαρμόζεται στο αγγλοσαξωνικό δίκαιο, η οποία και εκφράζει την γενικότερη φιλοσοφία του αμερικανικού copyright περί ανταμοιβής του κόπου και της εργασίας αυτής καθεαυτής του δημιουργού.

κά να πληρούν τις προϋποθέσεις του νόμου, ιδίως δε αυτή της "πρωτοτυπίας", όπως την ορίζει η ελληνική έννομη τάξη.

Σε συνέχεια "προηγούμενου υπαινιγμού" της παρούσας, ιδιαίτερης προσοχής χρήζει η **διάκριση του "έργου" στο Διαδίκτυο από την "πληροφορία"** για δύο σημαντικούς λόγους: αφενός το δίκαιο της ΠΙ δεν προστατεύει την απλή πληροφορία που διαδίδεται στον κυβερνοχώρο αλλά μόνο το πνευματικό δημιούργημα που παρουσιάζει πρωτοτυπία (ακόμη κι αν υφίσταται σε δυαδική μορφή), αφετέρου, το κοινό απολαμβάνει μεν το συνταγματικά κατοχυρωμένο δικαίωμα στην πρόσβαση στην πληροφόρηση, το οποίο, όμως δεν μπορεί να υπερσκελίσει το δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας του δημιουργού, όπως, επίσης, προβλέπει ο συνταγματικός νομοθέτης⁵⁴.

Αν και η τεχνολογική εξέλιξη οδηγεί σε νέα πνευματικά δημιουργήματα που ούτε μπορούσαμε παλαιότερα να φανταστούμε, είναι πάντως το ίδιο σαφές ότι η έννοια του έργου δεν αλλάζει στην κοινωνία της πληροφορίας, τηρουμένων των ιδίων προϋποθέσεων και κριτηρίων που έχουν θεσπιστεί για την παραδοσιακή έννοια του έργου⁵⁵. Συνεπώς, ένα έργο είτε αναπαραχθεί και διατεθεί σε ψηφιακή μορφή *on line* ή ενσωματωθεί σε κάποιο υλικό αποθηκευτικό φορέα, παραμένει "έργο" και "ανήκει" στο δημιουργό του⁵⁶.

Αξιοσημείωτη είναι η παρατήρηση⁵⁷ ότι τον κίνδυνο να μετατραπεί ένα "έργο" άξιο προστασίας σε απλή "πληροφορία" που διαδίδεται στον ψηφιακό κόσμο, τον μεγεθύνει (αν δεν τον δημιουργεί πρωτογενώς) ο ίδιος ο χρήστης του Διαδικτύου και ο ρόλος που αυτός διαδραματίζει στο Διαδίκτυο: ο χρήστης "κατεβάζει" μουσικά αρχεία, βιβλία, φωτογραφίες και άλλα προστατευόμενα "έργα" (συχνά χωρίς την άδεια του δημιουργού ή δικαιούχου), τα διανέμει δε ακόμη και άθελά του στο Διαδίκτυο, αντιμετωπίζοντάς τα σαν μια οποιαδήποτε "πληροφορία", σαν ένα σύνολο απλών "δεδομένων" στην Κοινωνία της Πληροφορίας, ενώ παράλληλα ωθεί και το ευρύτερο κοινό να τα αντιμετωπίσει με τον ίδιο τρόπο θεωρώντας τη χρήση τους ελεύθερη και δωρεάν αγνοώντας τις αλληπάλληλες παραβιάσεις του δικαίου της πνευματικής ιδιοκτησίας.

Τέλος, ήδη με την Οδηγία 91/250/ΕΟΚ⁵⁸ έχει αναγνωστεί η ένταξη των προγραμμάτων η/υ στο προστατευτικό πλαίσιο του δικαίου ΠΙ, ως "έργα λόγου" όπως και

54. Άρθρο 5Α παρ. α' Συντ.

55. Καλλινίκου, Η προστασία της Πνευματικής ιδιοκτησίας στο Διαδίκτυο, Copyright 2005, http://www.icsd.aegean.gr/website_files/metaptyxiako/539850687.pdf.

56. Καλλινίκου, Πνευματική Ιδιοκτησία και Βιβλιοθήκες, 2007, 35.

57. Καλλινίκου, Copyright 2005, http://www.icsd.aegean.gr/website_files/metaptyxiako/539850687.pdf.

58. Του Συμβουλίου της Ε.Ε. της 14 Μαΐου 1991 σχετικά με τη νομική προστασία των προγραμμάτων ηλεκτρονικών υπολογιστών, ΕΕ 17.05.1991, L. 122/0042 - 0046.

το προπαρασκευαστικό υλικό του σχεδιασμού τους. Αναγκαία προϋπόθεση της προστασίας τους είναι το στοιχείο της "πρωτοτυπίας", η οποία υπάρχει (κατά την ίδια τη διάταξη του άρθρου 2 παρ. 3) εφόσον το πρόγραμμα είναι προσωπικό πνευματικό επίτευγμα του δημιουργού του. Ο ορισμός, πάντως, της έννοιας του "προγράμματος η/υ" δεν διατυπώνεται από το νομοθέτη, ούτως ώστε να υπάρχει η απαραίτητη ευελιξία προσαρμογής της έννοιας σε τεχνολογικά δεδομένα που κατά την θέσπιση του νόμου δεν μπορούσε να προβλέψει. Αξίζει να σημειωθεί ότι σύμφωνα και με τις βασικές αρχές της ΠΙ, οι ιδέες και οι αρχές στις οποίες βασίζεται ένα πρόγραμμα η/υ δεν προστατεύονται από τη σχετική νομοθεσία. Χαρακτηριστικά δε έχει κρίνει η ελληνική νομολογία⁵⁹ *"...ότι το πρόγραμμα του ηλεκτρονικού υπολογιστή προστατεύεται, εφόσον χαρακτηρίζεται από μία προσωπική πνευματική συμβολή του δημιουργού του και από μία ιδιαίτερη ατομικότητα ή εφόσον εμφανίζει δημιουργικό ύψος που το διαφοροποιεί από άλλα παρεμφερή προγράμματα και, ασχέτως εάν αυτά ως τεχνολογικό προϊόν, προστατεύονται με το απόλυτο και αποκλειστικό δικαίωμα της ευρεσιτεχνίας [...]* Ως πρόγραμμα του ηλεκτρονικού υπολογιστή νοείται μία σειρά εντολών που έχουν σκοπό να επιτρέψουν στη συσκευή επεξεργασίας πληροφοριών, δηλαδή στον ηλεκτρονικό υπολογιστή, να εκτελέσει ή επιτύχει ορισμένη λειτουργία ή ορισμένα αποτελέσματα. Επομένως, το πρόγραμμα είναι το τελικό προϊόν ή η αποκρυστάλλωση μίας μακράς εξελικτικής διαδικασίας και το σπουδαιότερο μέρος ενός έτοιμου «πακέτου» software, το οποίο περιλαμβάνει τον πηγαίο κώδικα (source code) και το πρόγραμμα της μηχανής (machine code), μέρη που έχουν τη μεγαλύτερη οικονομική αξία και αποτελούν το προσφιλέστερο αντικείμενο της αντιγραφής [...]. Κεντρική, όμως, σημασία για το γράψιμο ενός προγράμματος έχει ο αλγόριθμος, που αποτελεί κάθε διαδικασία επίλυσης ενός προβλήματος, η εκτέλεση της οποίας έχει προκαθοριστεί μέχρι και την τελευταία λεπτομέρεια. Από άποψη δικαίου πνευματικής ιδιοκτησίας το ζεύγος ιδέας και μορφής αντικατοπτρίζει τη σχέση αλγόριθμου-προγράμματος, γι' αυτό και ο πρώτος δεν προστατεύεται...".

Δ. Η έννοια του "δημιουργού" στον σύγχρονο ψηφιακό χώρο

Η έννοια του "δημιουργού" του δικαίου της ΠΙ χρήζει, επίσης, συζήτησης, δεδομένων των σημαντικών αλλαγών που έχει επιφέρει η τεχνολογία σε ολόκληρο το οικοδόμημα της "πολιτιστικής βιομηχανίας", ιδωμένη, κυρίως, από την οικονομική της έννοιας διάσταση⁶⁰. Οι ισχύουσες κοινωνικοοικονομικές συνθήκες θέλουν τους ομίλους επιχειρήσεων να έχουν αντικαταστήσει το ρόλο του τυπογράφου ή εκδότη αλλά

59. ΕφΑθ 2949/2003, ΠοινΔνη 2004, 1110· ΕφΠειρ 599/2012, διαθέσιμη σε: http://www.opi.gr/images/library/nomologia/politika/efeteio/599_2012.pdf.

60. Μαρίνος, Πνευματική Ιδιοκτησία, 2004², 54.

(ευτυχώς) ο ρόλος του δημιουργού δεν έχει διαφοροποιηθεί σημαντικά, αφού πάντα θα πρόκειται για την διαδικασία ενός ανθρώπου να χρησιμοποιήσει τη διάνοιά του, τις γνώσεις του, τη φαντασία του ή/και τα συναισθήματά του δίνοντας σε αυτά μία πρωτότυπη μορφή. Το ζήτημα είναι, όμως, με ποιο τρόπο θα προστατευτεί αυτός ο δημιουργός και πώς θα ωφεληθεί οικονομικά από το έργο του εν μέσω μιας άκρως παγκοσμιοποιημένης πολιτιστικής βιομηχανίας⁶¹;

Απάντηση σε αυτό το ερώτημα δίνουν οι δύο διαφορετικές θεωρητικές προσεγγίσεις, οι οποίες έχουν ενσαρκωθεί σε δύο αντίστοιχα νομοθετικά μοντέλα: του **copyright** και του **droit d' auteur**. Εφόσον μια έννομη τάξη επιλέγει να αντιμετωπίζει την πνευματική ιδιοκτησία από μία αμιγώς οικονομική σκοπιά, ενταγμένη απαρέγκλιτα στο ευρύτερο καπιταλιστικό οικονομικό μοντέλο, τότε το "έργο" καθίσταται εμπόρευμα και αυτή η έννομη τάξη ενδιαφέρεται πρωτίστως να διευκολύνει τη "συναλλακτική κινητικότητα"⁶² των έργων - εμπορευμάτων ενισχύοντας την πολιτιστική βιομηχανία. Σε αυτή την περίπτωση είναι φανερό ότι ο ρόλος του "δημιουργού" είναι υποτιμημένος και η προστασία της προσωπικότητάς του και των δικαιωμάτων του είναι, τουλάχιστον, δευτερευούσης σημασίας. Αντίθετα, σύμφωνα με το δεύτερο μοντέλο, στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος της έννομης τάξης που το υιοθετεί, βρίσκεται ο δημιουργός, αφού όσο κι αν αλλάξουν οι οικονομικοί και κοινωνικοί συσχετισμοί, ο δημιουργός είναι πάντα η πηγή της δημιουργίας, η αφετηρία και ο πυρήνας της πνευματικής ιδιοκτησίας και η έννομη τάξη οφείλει να τον προστατεύει, ώστε να συνεχίζει να παράγει πολιτισμό αλλά και να ωθεί και άλλους δημιουργούς να προσφέρουν τα έργα τους στην κοινωνία.

Όπως θα διαφανεί και στη συνέχεια, η ελληνική έννομη τάξη με το Ν. 2121/1993 έχει επιλέξει το δεύτερο μοντέλο θέτοντας στο επίκεντρο της προστασίας τον δημιουργό, υιοθετώντας, όμως, παράλληλα τους κατάλληλους μηχανισμούς προς εξισορρόπηση των οικονομικών συμφερόντων του ιδίου και των δικαιούχων από την εκμετάλλευση του έργου⁶³. Εξάλλου, στην ελληνική έννομη τάξη ισχύει η αρχή ότι

61. *Μαρίνος* (2004²), 55.

62. *Μαρίνος* (2004²), 55.

63. Σύμφωνα με τον Μαρίνο, (*Μαρίνος*, Πνευματική Ιδιοκτησία, 2004², 56) ο Ν. 2221/93 έχει δημιουργήσει ένα νομικό σύστημα βασισμένο σε 3 κατευθυντήριες αρχές, οι οποίες επιδιώκουν την εξισορρόπηση των συμφερόντων μεταξύ δημιουργών - επιχειρήσεων εκμετάλλευσης των έργων - χρηματοδότησης της δημιουργικής δραστηριότητας: 1) η αρχή του δημιουργού σύμφωνα με την οποία ο δημιουργός - φυσικό πρόσωπο αποκτά πρωτογενώς το απόλυτο και αποκλειστικό δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας, 2) η αρχή της διευκόλυνσης της "συναλλακτικής κινητικότητας", με τη συγκέντρωση των περιουσιακών εξουσιών σε ένα πρόσωπο, την παραίτηση από εξουσίες του ηθικού δικαιώματος και τη στάθμιση συμφερόντων και 3) την αρχή της προστασίας του δημιουργού αναγνωρίζοντας του ενοχικές αξιώσεις εύλογης αμοιβής (πέραν του απόλυτου και αποκλειστικού δικαιώματός του).

αρχικός δικαιούχος του περιουσιακού και ηθικού δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας είναι ο δημιουργός, ο οποίος μπορεί να είναι μόνο φυσικό πρόσωπο· εξαίρεση υφίσταται κατά την περίπτωση των ανωνύμων και ψευδωνύμων έργων, όπου μπορεί και νομικό πρόσωπο να αποκτήσει πρωτογενώς το δικαίωμα ΠΙ κατά πλάσμα δικαίου⁶⁴ ενώ, επίσης, δικαιούχος των δικαιωμάτων ΠΙ για προγράμματα η/υ τεκμαίρεται μαχητά ότι είναι το φυσικό ή νομικό πρόσωπο του οποίου το όνομα ή η επωνυμία αντίστοιχα εμφανίζεται στον υλικό φορέα του έργου κατά τον τρόπο που συνηθίζεται για την ένδειξη του δικαιούχου⁶⁵.

Το ζήτημα που αφορά εν προκειμένω έγκειται στο κατά πόσο μεταβάλλονται οι βασικές αρχές προσδιορισμού του δημιουργού στο ψηφιακό περιβάλλον και κατά πόσο μπορεί να εξασφαλιστεί η προστασία του από το δίκαιο της ΠΙ. Όπως και κατωτέρω θα σχολιαστεί εκτενέστερα, "δημιουργός" στο Διαδίκτυο μπορεί να καταστεί και ο απλός χρήστης του Διαδικτύου κι επομένως, να πρέπει να προστατευτεί εξίσου, ενώ από την άλλη πλευρά ο δημιουργός ενός έργου μπορεί να καταστήσει ο ίδιος το έργο του προσιτό στο κοινό αντικαθιστώντας εν τοις πράγμασι το ρόλο του παραδοσιακού εκδότη ή παραγωγού φωνογραφήματος. Μία ακόμη νέα περίπτωση "δημιουργού" στον ψηφιακό χώρο αποτελεί αυτή των bloggers, όσων δηλαδή γράφουν και αναρτούν κείμενά τους σε ιστοσελίδες (ιστολόγια) που είναι έτσι σχεδιασμένες, ώστε να προσομοιάζουν με "διαδικτυακά ημερολόγια"⁶⁶, όπου, αφενός μεν, κάθε χρήστης είναι εν δυνάμει δημιουργός και πιθανόν να χρήζει προστασίας, αφετέρου δε το "διαδικτυακό αυτό ημερολόγιο" στο σύνολό του πιθανόν να αποτελεί ένα έργο συνεργασίας προστατευόμενο επίσης από το δίκαιο της ΠΙ⁶⁷.

II. Νομοθετικό πλαίσιο

A. Διεθνώς

Παρά το ότι η πνευματική ιδιοκτησία αποτελεί κατ' εξοχήν απότοκο της τεχνολογίας, η νομοθεσία *διεθνώς* δεν έχει ακολουθήσει τις αντίστοιχες ραγδαίες εξελίξεις

64. Άρθρο 11 Ν. 2121/93· ΠΠρΑθ 1607/1992, ΕΕμπΔ 1994, 291, η οποία κρίνει ότι το πρωτογενές δικαίωμα στο έργο αποκτά είτε ο δημιουργός του είτε αν το έργο δεν αναφέρει το όνομα του δημιουργού αυτός που το καθιστά προσιτό στο κοινό. Επομένως, το νομικό πρόσωπο τεκμαίρεται σαν αρχικός δικαιούχος μόνο όταν η κτήση γίνεται κατά πλάσμα δικαίου. Το πλάσμα δικαίου ατονεί και ο πραγματικός δικαιούχος αναλαμβάνει τα δικαιώματά του μόλις καταστήσει εαυτόν γνωστό· ΠΠρΑθ 2182/2006, ΔΕΕ 2006, 1020, όπου κρίνεται ότι πέραν του πρωτογενούς τρόπου κτήσης του δικαιώματος του δημιουργού, ο ν. 2121/1993 στο άρθρο 10 παρ. 1 α' και 2 καθιερώνει επιπλέον νόμιμα τεκμήρια, διευρύνοντας το τεκμήριο του δημιουργού και σε δικαιούχους νομικά πρόσωπα (διευκολύνοντας έτσι την απόδειξη της μεταβίβασης των σχετικών δικαιωμάτων από τον μισθωτό - δημιουργό στον εργοδότη - νομικό πρόσωπο και δικαιούχο).

65. ΜΠρΚατερ 881/2006, ΕπισκΕμπΔ 2006, 594 με παρατ. Ιγγλεζάκη.

66. Καλλινίκου (2007), 58.

67. Καλλινίκου (2007), 58.

της τεχνολογίας. Υπό την αιγίδα του Π.Ο.Δ.Ι. (WIPO) ψηφίστηκαν, πάντως, το 1996 στη Γενεύη οι δύο Διεθνείς Συνθήκες γνωστές ως Συνθήκες Internet, η Συνθήκη για την πνευματική ιδιοκτησία⁶⁸ και η Συνθήκη για τις ερμηνείες - εκτελέσεις και φωνογραφήματα⁶⁹ με έναρξη ισχύος την 6.3.2002 και 20.5.2002, αντίστοιχα. Οι εν λόγω Συνθήκες αποτέλεσαν αναγκαίο συμπλήρωμα στις ρυθμίσεις, αφενός, της Διεθνούς Σύμβασης της Βέρνης (1886) για την προστασία των λογοτεχνικών και καλλιτεχνικών έργων και, αφετέρου, της Ρώμης (1961) για την προστασία των συγγενικών δικαιωμάτων των ερμηνευτών - εκτελεστών καλλιτεχνών, των παραγωγών φωνογραφημάτων και των ραδιοτηλεοπτικών οργανισμών, αντιμετωπίζοντας τα ζητήματα πνευματικής ιδιοκτησίας που ανέδειξε η ψηφιακή τεχνολογία αλλά και τις αλλαγές που επέφερε στην πολιτιστική βιομηχανία το Διαδίκτυο.

Συγκεκριμένα, η *Συνθήκη WIPO για την πνευματική ιδιοκτησία* έκρινε αναγκαία, αφενός την επέκταση της προστασίας της ΠΙ και στα προγράμματα η/υ αλλά και στις ηλεκτρονικές βάσεις δεδομένων, αφετέρου την αναγνώριση νέων - προσαρμοσμένων στην ψηφιακή τεχνολογία - περιουσιακών δικαιωμάτων για τους συγγραφείς: της εξουσίας διανομής στο κοινό μέσω πώλησης ή άλλου είδους μεταβίβασης της κυριότητας του πρωτοτύπου έργου ή αντιγράφων αυτού, της εξουσίας δημόσιου δανεισμού για εμπορική χρήση και, τέλος, της εξουσίας παρουσίασης στο κοινό μέσω Internet, δηλ. της ψηφιακής μετάδοσης του έργου μέσω του Διαδικτύου⁷⁰. Επίσης, η Συνθήκη Internet για την ΠΙ προτρέπει τα συμβαλλόμενα μέρη να επεκτείνουν τη ρήτρα των 3 σταδίων⁷¹ καθώς και τις εξαιρέσεις και τους περιορισμούς των εθνικών τους ρυθμίσεων, ώστε να βρίσκουν εφαρμογή και στο ψηφιακό περιβάλλον, ή ακόμη και να θεσπίζουν νέες εξαιρέσεις και νέους περιορισμούς κατάλληλους για το ψηφιακό περιβάλλον⁷². Όπως και κατωτέρω θα δούμε, η Συνθήκη αυτή υποχρεώνει τα συμβαλλόμενα κράτη να λάβουν μέτρα ενάντια στην εξουδετέρωση των τεχνολογικών μέτρων για την προστασία των δικαιωμάτων ΠΙ καθώς και στην αλλοίωση/αφαίρεση των πληροφοριών για τη διαχείριση των δικαιωμάτων.

Αντίστοιχα, η *Συνθήκη WIPO για τις ερμηνείες - εκτελέσεις και φωνογραφήματα* αναγνωρίζει στους ερμηνευτές - εκτελεστές περιουσιακά δικαιώματα επί των εκτελέσεών τους, αναφορικά δε με την προσαρμογή στην ψηφιακή τεχνολογία, αναγνωρίζει στους δικαιούχους (ερμηνευτές - εκτελεστές φωνογραφημάτων ή παραγωγούς

68. Η Ελλάδα κύρωσε τη Διεθνή Συνθήκη με τον Ν. 3184/2003 (ΦΕΚ/Α'/228/26.09.2003).

69. Η Ελλάδα κύρωσε τη Διεθνή Συνθήκη με τον Ν. 3183/2003 (ΦΕΚ/Α'/227/26.09.2003).

70. Βλ. www.wipo.int/treaties/en/ip/wct/summary_wct.html.

71. Που προβλέπεται από τη Σύμβαση της Βέρνης στο άρθρο 9 (2).

72. Πάντοτε, όμως, υπό την προϋπόθεση εφαρμογής της ρήτρας των 3 σταδίων που υιοθετεί και η Συνθήκη WIPO για την πνευματική ιδιοκτησία (άρθρο 10), η οποία εφαρμόζεται και στο ψηφιακό περιβάλλον.

φωνογραφημάτων) την εξουσία να καθιστούν προσιτό στο κοινό το έργο τους με κάθε τρόπο (ενσύρματο ή ασύρματο) ιδίως δε μέσω του Internet⁷³. Επίσης, η Συνθήκη προτρέπει τα συμβαλλόμενα κράτη να επεκτείνουν τη ρήτρα των 3 σταδίων καθώς και τις εξαιρέσεις και τους περιορισμούς των εθνικών τους ρυθμίσεων, ώστε να βρίσκουν εφαρμογή και στο ψηφιακό περιβάλλον, ή ακόμη και να θεσπίζουν νέες εξαιρέσεις και νέους περιορισμούς κατάλληλους για το ψηφιακό περιβάλλον⁷⁴.

Δέον να αναφερθεί ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση υπέγραψε στις 30.4.2014 στη Γενεύη, τη Συνθήκη του Μαρακές⁷⁵ για τη διευκόλυνση της πρόσβασης σε δημοσιευμένα έργα για τους τυφλούς, τα άτομα με περιορισμένη όραση και τα άτομα με δυσκολίες στον γραπτό λόγο (ατόμων με αναπηρίες όρασης). Η εν λόγω Συνθήκη προσδίδοντας μία καθαρά ανθρωπιστική διάσταση στο ζήτημα και προωθώντας την ίδια την κοινωνική πρόοδο⁷⁶, διευκολύνει την πρόσβαση σε δημοσιευμένα έργα για τα άτομα με αναπηρίες όρασης (ως άνω), προσαρμοζόμενη στις εξελίξεις και τα νέα δεδομένα που η ψηφιακή τεχνολογία παρέχει, υπογραμμίζοντας ότι εφαρμόζεται σε έργα που είτε έχουν δημοσιευθεί εντύπως είτε με οποιονδήποτε άλλο τρόπο μέσω των "media", συμπεριλαμβανομένου του Διαδικτύου, της τηλεόρασης αλλά και της νέας μορφής βιβλίων των "ακουστικών βιβλίων". Οι διαπραγματεύσεις της εν λόγω Συνθήκης έλαβαν χώρα στο πλαίσιο του Παγκόσμιου Οργανισμού Διανοητικής Ιδιοκτησίας (WIPO) και κατέληξαν στις 28.6.2013 στο Μαρακές. Έκτοτε, 51 κράτη έχουν υπογράψει την εν λόγω Συνθήκη.

B. Ευρωπαϊκή Ένωση

Στο πλαίσιο της *Ευρωπαϊκής Ένωσης* και στον τομέα της ΠΙ υφίσταται πλέον, κοινοτικό/ενωσιακό κεκτημένο, δεδομένου ότι σήμερα βρίσκονται σε ισχύ συνολικά δέκα Οδηγίες με κορωνίδα αυτών, όσον αφορά στην παρούσα μελέτη, την **Οδηγία 2001/29/ΕΚ** του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 22ας Μαΐου 2001 για την εναρμόνιση ορισμένων πτυχών του δικαιώματος του δημιουργού και των συγγενικών δικαιωμάτων στην κοινωνία των πληροφοριών⁷⁷. Ιδιαίτερα σημαντικές οδηγίες είναι επίσης, η Οδηγία **2004/48/ΕΚ** του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και

73. Βλ. www.wipo.int/treaties/en/ip/wppt/summary_wppt.html.

74. Πάντοτε, όμως, υπό την προϋπόθεση εφαρμογής της ρήτρας των 3 σταδίων που υιοθετεί και η Συνθήκη WIPO για τις ερμηνείες - εκτελέσεις και φωνογραφήματα (άρθρο 16), η οποία εφαρμόζεται και στο ψηφιακό περιβάλλον.

75. Βλ. Απόφαση του Συμβουλίου της 14ης Απριλίου 2014 για την υπογραφή, εξ ονόματος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, της Συνθήκης του Μαρακές για τη διευκόλυνση της πρόσβασης τυφλών, αμβλυώπων ή ατόμων με άλλα προβλήματα ανάγνωσης εντύπων σε δημοσιευμένα έργα (2014/221/ΕΕ), ΕΕ 17.4.2014, L. 115/1, διαθέσιμη σε <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX:32014D0221>.

76. Βλ. www.wipo.int/treaties/en/ip/marrakesh/summary_marrakesh.html.

77. ΕΕ 22.6.2001, L. 167/10.

του Συμβουλίου της 29ης Απριλίου 2004 σχετικά με την επιβολή των δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας⁷⁸, η Οδηγία **2012/28/ΕΕ** του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 25ης Οκτωβρίου 2012 σχετικά με ορισμένες επιτρεπόμενες χρήσεις ορφανών έργων (κείμενο που παρουσιάζει ενδιαφέρον για τον ΕΟΧ)⁷⁹ και η πλέον πρόσφατη Οδηγία **2014/26/ΕΕ** του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 26ης Φεβρουαρίου 2014 για τη συλλογική διαχείριση δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας και συγγενικών δικαιωμάτων καθώς και τη χορήγηση πολυεδαφικών αδειών για επιγραμμικές χρήσεις μουσικών έργων στην εσωτερική αγορά.

Η Ε.Ε. έχει επιχειρήσει να ενισχύσει τον τομέα της πνευματικής ιδιοκτησίας και με μη δεσμευτικά κείμενα, όπως είναι οι Συστάσεις και ειδικότερα η **Σύσταση της Επιτροπής της 24ης Αυγούστου 2006** για την ψηφιακοποίηση και την επιγραμμική προσβασιμότητα πολιτιστικού υλικού και για την ψηφιακή διαφύλαξη⁸⁰ και η **Σύσταση της Επιτροπής της 27ης Οκτωβρίου 2011** για την ψηφιοποίηση και την επιγραμμική (on line) προσβασιμότητα πολιτιστικού υλικού και για την ψηφιακή διαφύλαξη⁸¹.

Η **Ανακοίνωση**, άλλωστε, της **18.12.2012** της Επιτροπής για το περιεχόμενο στην ψηφιακή ενιαία αγορά, σκιαγραφεί τα συμπεράσματα στα οποία είχε καταλήξει και στους στόχους που είχε θέσει ήδη η Επιτροπή από το 2010 με το ψηφιακό θεματολόγιό της για την Ευρώπη, οπότε και προσπάθησε να ανοίξει την πρόσβαση σε περιεχόμενο στο πλαίσιο της στρατηγικής της για τη συγκρότηση της ψηφιακής ενιαίας αγοράς και προσδιόρισε συγκεκριμένες ενέργειες στον τομέα των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας. Το 2011, με τη στρατηγική της για τη διανοητική ιδιοκτησία με τίτλο *"Ενιαία αγορά για τα δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας"* αναγνωρίστηκε η κομβική σημασία των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας για την ανάπτυξη της ψηφιακής ενιαίας αγοράς και επιδιώχθηκε η προσπέλαση εμποδίων μέσω εμπορικών, συμβατικών, τεχνολογικών ή νομοθετικών λύσεων⁸². Σημαντική για τις μετέπειτα εξελίξεις υπήρξε και η προγενέστερη Ανακοίνωση της Επιτροπής "i2010: digital libraries"⁸³ με σκοπό την υλοποίηση του οράματος της Ευρώπης για τη διάσωση της πολιτιστικής κληρονομιάς μέσω της δημιουργίας των ψηφιακών βιβλιοθηκών.

Μετά την πρόσκληση της Επιτροπής για συμμετοχή σε "διαρθρωμένο διάλογο"⁸⁴ (από το 2012) προκειμένου να δημιουργηθεί μία αποτελεσματική ενιαία αγορά

78. ΕΕ 30.4.2004, L. 157/45.

79. ΕΕ 27.10.2012, L. 299/5.

80. Σύσταση 2006/585/ΕΚ, ΕΕ 31.8.2006, L. 236 / 28 έως 30.

81. Σύσταση 2011/711/ΕΕ, ΕΕ 29.10.2011, L. 283/39.

82. Βλ. COM(2012) 789 τελικό, Βρυξέλλες 18.12.2012.

83. COM (2005) 465 τελικό, Βρυξέλλες 30.9.2005.

84. http://www.opi.gr/images/library/nomothesia/evrwpaiiki/anakoinoseis/18_12_2012.pdf.

στον τομέα των δικαιωμάτων του δημιουργού στον ψηφιακό χώρο, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ήδη από τον Ιανουάριο του 2014 έχει θέσει επίσημα το νέο πλαίσιο της πνευματικής ιδιοκτησίας στην ενιαία ψηφιακή αγορά ως αντικείμενο διαβουλεύσεων μεταξύ των κρατών - μελών.

Γ. Ελληνική έννομη τάξη

Στην ελληνική έννομη τάξη, τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας και τα συγγενικά δικαιώματα ρυθμίζονται κατ' αρχήν, από τον Ν. 2121/1993⁸⁵. Η Ελλάδα επιδεικνύοντας πρωτόγνωρη συνέπεια ενσωμάτωσε την Οδηγία 2001/29 πρώτη απ' όλα τα κράτη - μέλη με το άρθρο 81 Ν. 3057/2002⁸⁶. Όπως και ανωτέρω αναφέρθηκε, η χώρα μας κύρωσε στη συνέχεια τις Συνθήκες Internet με τους νόμους 3183/2003⁸⁷ και 3184/2003⁸⁸, επικύρωση που πραγματοποιήθηκε μέσω του Προέδρου του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης προς τον γενικό διευθυντή του Π.Ο.Δ.Ι. (WIPO). Τέλος, ο έλληνας νομοθέτης προέβη με τον Ν. 4212/2013 στην εναρμόνιση της ελληνικής νομοθεσίας προς τις Οδηγίες 2011/77/ΕΕ για την επέκταση της διάρκειας προστασίας και 2012/28/ΕΕ για τα ορφανά έργα, ενώ το άρθρο 2 Ν. 3524/2007 εναρμόνισε την εθνική νομοθεσία με την Οδηγία 2004/48/ΕΕ για την επιβολή των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας.

Είναι αξιοσημείωτο το πόσο καθολικά καθόρισε η κοινοτική νομοθεσία το περιεχόμενο του Ν. 2121/1993, δίχως, όμως, να αλλοιωθεί ουδόλως ο πυρήνας των βασικών αρχών της ΠΙ που είχε εισαγάγει ο Γ. Κουμάντος⁸⁹, όπως είναι η αρχή της αλήθειας, η έννοια της πρωτοτυπίας, η διάκριση μεταξύ άυλου και υλικού φορέα κ. ά., ενώ σε πολλές περιπτώσεις η προς εναρμόνιση κοινοτική νομοθεσία βρήκε γόνιμο έδαφος σε προϋπάρχουσες εθνικές ρυθμίσεις, όπως αυτές που αφορούν στο δικαίωμα αναπαραγωγής, στο δικαίωμα παρουσίασης στο κοινό ή στην έννομη προστασία (ασφαλιστικά μέτρα, κυρώσεις)⁹⁰ κ.ά. Κοινοί στόχοι αμφοτέρων, του κοινοτικού και του εθνικού νομοθέτη, είναι η διασφάλιση ενός υψηλού επιπέδου προστασίας της ΠΙ και των συγγενικών δικαιωμάτων με σεβασμό σε θεμελιώδεις αρχές και δικαιώματα του κοινοτικού δικαίου αλλά και στις παραδοσιακές αρχές της εθνικής έννομης τάξης. Η ελληνική έννομη τάξη ακολουθεί το "δημιουργοκεντρικό" μοντέλο ΠΙ που ανα-

85. ΦΕΚ/Α/25/4.3.1993.

86. ΦΕΚ/Α/239/10.10.2002.

87. ΦΕΚ/Λ/227/26.09.2003.

88. ΦΕΚ /Α/228/26.09.2003.

89. Καλλινίκου, Η επίδραση του ενωσιακού δικαίου στην εθνική νομοθεσία για την πνευματική ιδιοκτησία και τα συγγενικά δικαιώματα, ΔιΜΕΕ, 2013, 458.

90. Καλλινίκου (2013) 459.

φέραμε ανωτέρω συντασσόμενη με το ευρύτερο ηπειρωτικό - ευρωπαϊκό σύστημα, το οποίο θεωρεί αρχικό δικαιούχο τον δημιουργό - φυσικό πρόσωπο⁹¹.

Σε αντιδιαστολή δε με το ηπειρωτικό μοντέλο πνευματικής ιδιοκτησίας, το **αγγλοσαξωνικό μοντέλο** του copyright έχει ως "θεμέλιο λίθο" την οικονομική πλευρά της πνευματικής ιδιοκτησίας, προσεγγίζοντας τα δικαιώματα αυτά, κυρίως, με ωφελιμιστικά κριτήρια. Η οικονομική - ωφελιμιστική αυτή προσέγγιση του αγγλοσαξωνικού - αμερικανικού δικαίου μεταφράζεται ως η απονομή από το κράτος του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας που έχει ως σκοπό να παράσχει ισχυρό κίνητρο στους δημιουργούς, χωρίς το οποίο αυτοί δεν θα προέβαιναν στην αναγκαία και επιδιωκόμενη παραγωγή έργων⁹². Η υπερίσχυση του οικονομικού κινήτρου έχει ως συνέπεια, τόσο την υποβάθμιση του ηθικού δικαιώματος (σε επίπεδο προστασίας του) όσο και την καθιέρωση σαφώς επιεικέστερων κριτηρίων "πρωτοτυπίας", ώστε τελικά να προστατεύεται πολύ ευκολότερα ένα έργο ως "πνευματικό δημιούργημα": σύμφωνα με το αμερικανικό copyright η "πρωτοτυπία" ενός έργου υφίσταται εάν, απλώς, δεν συνιστά αυτό αντιγραφή ενός άλλου έργου. Το δικαίωμα στο αγγλοσαξωνικό copyright έχει πρωτίστως σκοπό να ανταμείψει την εργασία, τον κόπο, την διανοητική προσπάθεια, τον "ιδρώτα του μετώπου"⁹³ ενώ αντίθετα στο ηπειρωτικό σύστημα η απαραίτητη "πρωτοτυπία" του έργου καθορίζεται από την προσωπική συμβολή του δημιουργού που προσδίδει στο έργο εκείνη την ιδιαίτερη "ατομικότητα", η οποία το διακρίνει από άλλα έργα διανοίας⁹⁴. Βασικό νομοθέτημα για το αμερικανικό copyright αποτελεί ο νόμος DMCA (Digital Millenium Copyright Act), ο οποίος, επιβεβαιώνοντας και την ονομασία του, υπήρξε πρωτοπόρος ως προς την καθιέρωση θεσμικού πλαισίου για την ψηφιακή προστασία και διαχείριση της πνευματικής ιδιοκτησίας⁹⁵.

Η νομολογία των αμερικανικών δικαστηρίων έχει ήδη καταστεί πολύ πλούσια, ιδίως δε όσον αφορά στην αλληλεπίδραση της ψηφιακής τεχνολογίας με την πνευματική ιδιοκτησία. Χαρακτηριστικές νομολογιακές περιπτώσεις συνιστούν υποθέσεις,

91. Πρόκειται για κανόνα δημόσιας τάξης (βλ. και Καλλινίκου, 2006, 19) και ανωτέρω Κεφάλαιο 1ο, Ι. Δ. για σχετική ανάλυση και αναφορές σε νομολογία.

92. Κοτσίρης, Richard Spinello & Maria Bottis "A Defence of intellectual Property Rights", 2009, (Βιβλιοκριτική) ΔιΜΕΕ 4/2009, 610.

93. Την θεωρία αυτή ήρθε, να θέσει υπό αμφισβήτηση η απόφαση του Ανωτάτου Δικαστηρίου των Η.Π.Α. Feist Publications inc v. Rural Telephone Service Co, 449 US 340 (1991) παρ' όλα αυτά, όπως σημειώνει και η Καλλινίκου, Πνευματική Ιδιοκτησία και Βιβλιοθήκες, 2007, 29 "... τα κριτήρια [όμως] στο σύστημα του copyright είναι χαμηλότερα και διαφορετικά".

94. Σχετικά με την κρίση περί "πρωτοτυπίας", νομολογία και θεωρία αναφέρονται σε κριτήρια όπως είναι, κυρίως, η "στατιστική μοναδικότητα" αλλά και η επίτευξη ενός συγκεκριμένου "δημιουργικού ύψους" του έργου προκειμένου να αξίζει την προστασία του δικαίου της ΠΙ (Βλ. και ανωτέρω Κεφάλαιο 1ο, Ι. Γ. για σχετική ανάλυση και αναφορές σε νομολογία).

95. Βαγενά (2011) 51.

όπως η ***A&M Records v. Napster*, 239 F.3d 1004(9th Cir. 2001)**, πρώτη υπόθεση σχετικά με την ανταλλαγή αρχείων με τη μέθοδο peer-to-peer, κατά την οποία η εταιρία παροχής του λογισμικού Napster κρίθηκε υπαίτια για την προσβολή δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας, αφού εν γνώσει της ενθάρρυνε τους χρήστες του συστήματος ανταλλαγής αρχείων και βοηθούσε την προσβολή των δικαιωμάτων των εναγόντων⁹⁶, καθώς επίσης και η πιο πρόσφατη απόφαση (Μάρτιος 2014) ***Schenck v. Orosz, in the U.S. District Court for the Middle District of Tennessee (6th Circuit)*** σύμφωνα με την οποία, σε περίπτωση που δεν έχει υποβληθεί αίτηση εγγραφής (registration) του έργου στο Γραφείο Πνευματικής Ιδιοκτησίας⁹⁷ ή δεν έχει ολοκληρωθεί η διαδικασία της, ο εκάστοτε δικαιούχος δεν μπορεί να υποβάλλει αγωγή για άρση της προσβολής του έργου του και "κατέβασμά" του από ιστοσελίδες με την διαδικασία του DMCA (Digital Millenium Copyright Act) take down notification. Το περιφερειακό Δικαστήριο του Τενεσί των ΗΠΑ στέρησε από τον ενάγοντα την δυνατότητα να επωφεληθεί από την διαδικασία του DMCA take down notification επιτρέποντας στους εναγόμενους να διατηρήσουν τα έργα αναρτημένα στην ιστοσελίδα τους, με το επιχείρημα ότι δεν είχε γίνει εγγραφή τους (registration) πριν την προσβολή.

96. Αναλυτικά η απόφαση http://www.law.cornell.edu/copyright/cases/239_F3d_1004.htm.

97. Πρόκειται για το τυπικό σύστημα του αγγλοσαξωνικού δικαίου, κατά το οποίο δεν αποκτά πρωτογενώς ο δημιουργός το δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας (όπως στο ηπειρωτικό σύστημα) αλλά εφόσον καταχωρίσει το έργο του στο αρμόδιο Γραφείο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

ΤΟ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΚΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ ΣΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ: "ΨΗΦΙΑΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ" ΚΑΙ ΝΕΕΣ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ

Ι. Οι επιμέρους εξουσίες του περιουσιακού δικαιώματος του δημιουργού - συγγραφέα στο ψηφιακό περιβάλλον: η αναγνώριση των "ψηφιακών δικαιωμάτων"

Α. Γενικά

Όπως είναι γνωστό, το δικαίωμα στην πνευματική ιδιοκτησία απαρτίζεται από δύο επιμέρους δικαιώματα, το περιουσιακό και το ηθικό (άρθρ. 1 του Ν. 2121/1993). Δεδομένου ότι με το ηθικό δικαίωμα θα ασχοληθούμε σε επόμενο κεφάλαιο, όσον αφορά στο περιουσιακό δικαίωμα, δέον να υπενθυμίσουμε ότι πρόκειται για αποκλειστικό και απόλυτο δικαίωμα του δημιουργού, διαρκεί για όλη τη ζωή του δημιουργού (άρθρ. 29 παρ. 1 Ν. 2121/1993), περιέρχεται δε στους κληρονόμους του για 70 έτη μετά το θάνατό του (άρθρο 12 παρ. 2 Ν. 2121/1993). Το περιουσιακό δικαίωμα είναι δεκτικό εκμετάλλευσης, ιδιαίτερης, μάλιστα, οικονομικής αξίας. Στο άρθρ. 3 Ν. 2121/1993, όπως ισχύει πλήρως εναρμονισμένο με την Οδηγία 2001/29, απαριθμούνται ενδεικτικά οι εξουσίες που συνιστούν το περιουσιακό δικαίωμα, οι οποίες και αντικατοπτρίζουν τους τρόπους οικονομικής εκμετάλλευσης του έργου καθώς και προβλέπονται ρητά τα λεγόμενα **ψηφιακά δικαιώματα** (ως ειδικότερες εκφάνσεις του περιουσιακού δικαιώματος), τα οποία είναι: το δικαίωμα αναπαραγωγής, το δικαίωμα διανομής και το δικαίωμα διάθεσης/παρουσίασης στο κοινό. Οι νέες και προσαρμοσμένες στον κοινωνία της πληροφορίας, περιουσιακής φύσης εξουσίες, παρέχονται στον δημιουργό παράλληλα με τις υπόλοιπες επιμέρους εξουσίες του περιουσιακού δικαιώματος, δηλαδή την εξουσία εκμίσθωσης και δημόσιου δανεισμού, την εξουσία δημόσιας εκτέλεσης, της ραδιοτηλεοπτικής μετάδοσης με οποιονδήποτε τρόπο, την εξουσία εισαγωγής αντιτύπων των έργων που παρήχθησαν στο εξωτερικό χωρίς τη συναίνεση του δημιουργού ή την εξουσία εισαγωγής από χώρες εκτός Ε.Ε., εφόσον υπάρχει συμβατική πρόβλεψη διατήρησης του δικαιώματος εισαγωγής αντιτύπων στην Ελλάδα από τον δημιουργό (άρθρ. 3 παρ. 1 Ν. 2121/93)

Με τα ψηφιακά δικαιώματα που θέσπισε η Οδηγία 2001/29/ΕΚ παρέχεται στον δικαιούχο η προστασία που αυτός αναμένει από το δίκαιο της ΠΙ, καθώς του δίνεται η δυνατότητα να ελέγχει το έργο του που βρίσκεται στο Διαδίκτυο από την στιγμή που εισέρχεται σε αυτό και καθ' όλη την ψηφιακή "περιπλάνησή" του έργου του στον κυβερνοχώρο.

Η τροποποίηση και προσαρμογή στα νέα τεχνολογικά δεδομένα, των ήδη αναγνωρισμένων από την ελληνική έννομη τάξη εξουσιών του δημιουργού, κρίθηκε αναγκαία προς άρση οποιασδήποτε αμφιβολίας ως προς το αν εμπίπτει ή όχι ένα ψηφιακό έργο στο πεδίο εφαρμογής του Ν. 2121/1993, τις ιδιαιτερότητες δε των εξουσιών αυτών θα αναλύσουμε ευθύς αμέσως.

Β. Το δικαίωμα αναπαραγωγής μετά την εναρμόνιση του Ν. 2121/1993 με την Οδηγία 2001/29/ΕΚ⁹⁸

Η σημασία του *δικαιώματος αναπαραγωγής* έγκειται στην εξουσία του δημιουργού να επιτρέπει ή να απαγορεύει την *"εγγραφή και την άμεση ή έμμεση, προσωρινή ή μόνιμη αναπαραγωγή, με οποιοδήποτε μέσο και μορφή, εν όλω ή εν μέρει"* (άρθρ. 3 παρ. 1α' Ν. 2121/1993). Η *άμεση* αναπαραγωγή συμβαίνει απευθείας στο ίδιο ή σε διαφορετικό μέσο⁹⁹ ενώ στην *έμμεση* παρεμβάλλεται μια ενδιάμεση διαδικασία. Η *προσωρινή* αναπαραγωγή διακρίνεται από την *μόνιμη* ως προς το ότι μπορεί να οδηγήσει στη δημιουργία μη ορατού αντιγράφου στη μνήμη του η/υ σε αντίθεση με τη δεύτερη που έχει ως στόχο τη δημιουργία μόνιμου αντιγράφου¹⁰⁰, ενώ και οι δύο μορφές αναπαραγωγής κατ' αρχήν εμπίπτουν στην έννοια της αναπαραγωγής ως πράξη οικονομικής εκμετάλλευσης¹⁰¹.

Η σύγχρονη μορφή "αναπαραγωγής" ενός έργου έχει πάψει, πάντως, να συνδέεται άρρηκτα με την οικονομική εκμετάλλευση αυτού, αφού πλέον, δεν απαιτείται καμία οικονομική επένδυση εκ μέρους αυτού που θέλει να προβεί σε αναπαραγωγή, αντίθετα δε ο καθένας μας μπορεί να προβεί σε πράξεις αντιγραφής με πολύ χαμηλό κόστος, χωρίς εξειδικευμένες γνώσεις και με ασύλληπτη ταχύτητα. Η διαδικασία της ψηφιοποίησης δε, ως πράξη αναπαραγωγής, προσέδωσε άλλες διαστάσεις στο δικαίωμα αναπαραγωγής: πλέον το κοινό μπορεί να προβαίνει σε πράξεις αναπαραγωγής ενός ψηφιοποιημένου έργου, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι επιθυμεί και την εμπορική εκμετάλλευση αυτού¹⁰². Προσπαθώντας ο κοινοτικός και εθνικός νομοθέτης να προσαρμόσει το δικαίωμα αναπαραγωγής στον ψηφιακό χώρο κατέληξε να

⁹⁸. Με το άρθρ. 81 Ν. 3057/2002.

⁹⁹. Καλλινίκου (2007), 62.

¹⁰⁰. Στο Διαδίκτυο ενδέχεται να υλοποιούνται "αναπαραγωγές" χωρίς όμως να είναι αυτός ο κύριος σκοπός της πράξης και οι οποίες δεν δημιουργούν μόνιμο αντίγραφο στον η/υ του χρήστη, όπως για παράδειγμα η παρακολούθηση live streaming ταινίας, η οποία δεν έχει ως αποτέλεσμα τη δημιουργία μόνιμου αντιγράφου στον η/υ, μπορεί παρ' όλα αυτά να είναι παράνομη.

¹⁰¹. Προβλέπονται υποχρεωτικές εξαιρέσεις (τεχνολογικοί περιορισμοί) για πράξεις που είναι αναγκαίες κατά την ίδια τη λειτουργία του Διαδικτύου, τις οποίες θα αναλύσουμε εν συνεχεία.

¹⁰². Σερενίδης, Προσβολές της πνευματικής ιδιοκτησίας στα ψηφιακά δίκτυα, σε επιμέλεια Καράκωστα, 2010, 293.

συμπεριλαμβάνει ακόμη και προσωρινές και φευγαλέες πράξεις στην έννοια της εξουσίας αναπαραγωγής, πράξεις, που όμως εκφεύγουν αισθητά από την αρχική προσέγγιση του δικαιώματος ως "περιουσιακού". Γι' αυτό, άλλωστε, ο εθνικός νομοθέτης σπεύδει να θέσει εξαιρέσεις στις πράξεις αναπαραγωγής που αφορούν αναγκαίες για τη λειτουργία του Διαδικτύου "αντιγραφές" και δεν μπορούν να περιληφθούν επουδενί στην "αναπαραγωγή" ως εξουσία οικονομικής εκμετάλλευσης του έργου. Κατά μία άποψη¹⁰³, κατεξοχήν λόγος ύπαρξης του δικαιώματος αναπαραγωγής στις μέρες μας είναι η αποτροπή προσβολής της κανονικής εκμετάλλευσης του έργου που είναι η εμπορική εκμετάλλευσή του¹⁰⁴, ενώ δεν θα έπρεπε να θεωρείται γνήσιο περιουσιακό δικαίωμα αλλά μάλλον "τρόπος διασφάλισης των συμφερόντων των δημιουργών μέσω του ελέγχου των πράξεων παραγωγής αντιτύπων για ιδιωτική χρήση και αναπαραγωγής προσωρινής φύσης"¹⁰⁵.

Γ. Το δικαίωμα διανομής μετά την εναρμόνιση του Ν. 2121/1993 με την Οδηγία 2001/29/ΕΚ¹⁰⁶

Το δικαίωμα διανομής του έργου αντικατέστησε την προβλεπόμενη από την ελληνική έννομη τάξη "εξουσία θέσης σε κυκλοφορία" η σημασία του δε έγκειται στο δικαίωμα του δημιουργού να επιτρέπει ή να απαγορεύει τη διανομή του πρωτοτύπου ή αντιτύπων του έργου στο κοινό, με οποιονδήποτε τρόπο. Στο ψηφιακό περιβάλλον η πράξη εκμετάλλευσης που συνιστά "διανομή" μπορεί να συνίστανται σε πώληση ή με άλλο τρόπο μεταβίβαση αντιτύπου του έργου, έτσι ώστε ο χρήστης να αποκτήει ένα μόνιμο αντίγραφο του έργου στον η/υ του.

Επίσης, στο τροποποιημένο άρθρ. 3 Ν. 2121/1993 (παρ. 1 περ. δ') προβλέπεται η *κοινοτική ανάλωση* του δικαιώματος διανομής, που σημαίνει ότι η εξουσία διανομής εντός της Ε.Ε. αναλώνεται μόνο εάν η πρώτη μεταβίβαση κυριότητας του έργου (πρωτοτύπου ή αντιτύπων) εντός κάποιου κράτους - μέλους υλοποιείται από τον δικαιούχο ή με συγκατάθεσή του¹⁰⁷. Ενδιαφέρον δε παρουσιάζει η αντιπαράθεση της ρύθμισης αυτής με τη ρύθμιση της περ. η' της ίδιας παρ. του ίδιου άρθρου, περί της εξουσίας παρουσίασης στο κοινό με οποιονδήποτε τρόπο (ενσύρματο, ασύρματο κ.λπ.) του έργου ή κατάστασης αυτού προσιτού στο κοινό, ώστε οποιοσδήποτε να έχει πρόσβαση, όπου και όταν επιλέγει ο ίδιος, εξουσίες των δικαιούχων που βρίσκουν πρακτική εφαρμογή στο Διαδίκτυο. Σε αυτές, λοιπόν, τις περιπτώσεις, ο κοινοτι-

¹⁰³. Σερενίδης (2010), 295.

¹⁰⁴. Εάν δηλαδή αφηνόταν ανεξέλεγκτη η ιδιωτική αναπαραγωγή.

¹⁰⁵. Σερενίδης (2010), 296.

¹⁰⁶. Με το άρθρ. 81 Ν. 3057/2002.

¹⁰⁷. ΔΕΚ, Απόφ. 12.9.2006, υπόθ. C- 479/04, *Laserdisken ApS κατά Kulturministeriet*, European Court Reports 2006, I-08089.

κός νομοθέτης έσπευσε να επισημάνει ότι τα δικαιώματα αυτά δεν αναλώνονται με οποιαδήποτε πράξη παρουσίασης στο κοινό, όπως και εν συνεχεία αναφέρεται¹⁰⁸.

Δ. Το δικαίωμα παρουσίασης/διάθεσης του έργου στο κοινό μετά την εναρμόνιση του Ν. 2121/1993 με την Οδηγία 2001/29/ΕΚ¹⁰⁹

Το δικαίωμα παρουσίασης/διάθεσης του έργου στο κοινό έχει ιδιαίτερη σημασία στο Διαδίκτυο, έτσι ώστε να μπορούμε να μιλάμε για εξουσία **"ψηφιακής διάθεσης"**, έγκειται δε κατ' αρχήν στο δικαίωμα του δημιουργού να επιτρέπει ή να απαγορεύει την παρουσίαση των έργων του στο κοινό, ενσυρμάτως, ασυρμάτως ή άλλως, καθώς και να καθιστά προσιτά στο κοινό τα έργα του με τέτοιο τρόπο ώστε να έχει πρόσβαση κάποιος σε αυτά, μόνον όπου και όταν ο ίδιος ο δημιουργός επιλέγει.

Στο ψηφιακό περιβάλλον, αν και η προβολή ενός έργου από τον τόπο που επιλέγει ο χρήστης και κατά τον χρόνο της επιθυμίας συνιστά "παρουσίαση/διάθεση" στο κοινό, παρ' όλα αυτά εντοπίζεται μία δυσαρμονία ως προς την υπαγωγή κάποιων πράξεων ψηφιακής εκμετάλλευσης στο δικαίωμα αυτό. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι οι πράξεις διάθεσης έργων στο Διαδίκτυο που οδηγούν στην απόκτηση από το χρήστη ενός αντιτύπου του έργου σε σταθερό υπόστρωμα¹¹⁰, πράξη η οποία αν και κατηγοριοποιήθηκε από τις Συνθήκες Internet και την Οδηγία 2001/29/ΕΚ στο δικαίωμα παρουσίασης στο κοινό, η αλήθεια είναι ότι προσιδιάζει μάλλον στο παραδοσιακό δικαίωμα διανομής αντιτύπων του έργου σε υλικό φορέα¹¹¹.

Εν προκειμένω, ιδιαίτερης ανάλυσης χρήζει η έννοια του **"κοινού"**, η οποία φαίνεται να διαφοροποιείται στην περίπτωση της ψηφιακής διάθεσης, από αυτή που παραδοσιακά γνωρίζαμε. Ποιο σύνολο ανθρώπων και υπό ποιες συνθήκες θεωρείται αυτό **"κοινό"** προκειμένου να στοιχειοθετείται η εξουσία παρουσίασης/διάθεσης σε αυτό, είναι ένας προσδιορισμός στον οποίο αναλαμβάνει η εκάστοτε εθνική έννομη τάξη¹¹² να προβεί μέσω του νομοθέτη της ή των δικαστηρίων, αφού ούτε τα διεθνή κείμενα ούτε τα κοινοτικά δίνουν τον ορισμό του **"κοινού"**. Έτσι, σύμφωνα με το άρθρ. 3 παρ. 2 Ν. 2121/1993, *"δημόσια" είναι η παρουσίαση που κάνει το έργο προσιτό σε κύκλο ευρύτερο από το στενό κύκλο της οικογένειας και το άμεσο κοινωνικό περιβάλλον, ανεξαρτήτως εάν τα πρόσωπα αυτά του ευρύτερου κύκλου βρίσκονται στον ίδιο ή σε διαφορετικούς χώρους*. Επομένως, η παρουσίαση στο κοινό συνιστά την πράξη

108. Βλ. Κεφάλαιο 2ο, Ι, Δ.

109. Με το άρθρ. 81 Ν. 3057/2002.

110. παράδειγμα: υπηρεσία iTunes (βλ. Σερενίδη (2010), 299).

111. Σερενίδης (2010), 299.

112. Βλ. Καλλινίκου (2007), 64, όπου αναφέρεται σε ΔΕΚ, Απόφ. 3.2.2000, υπόθ. C-293/98 *Egenda κατά Hoasa*, Συλλ. 2000, I-00629· ΔΕΚ, Απόφ. 7.12.2006, υπόθ. C-306/05, *SGAE κατά Rafael Hotels SA*, ΧρΠΔ, 250-254 με παρατ. Γεωργακόπουλου.

εκείνη με την οποία το έργο καθίσταται προσιτό "σε έναν αριθμό ατόμων που δεν χαρακτηρίζονται μεταξύ τους από ιδιαίτερες οικογενειακές, συγγενικές ή προσωπικές σχέσεις"¹¹³ ενώ θεωρείται τέτοια πράξη και η κατ' αίτηση μετάδοση (transmission in demand)¹¹⁴.

Η έννοια του "κοινού" σύμφωνα με τη νομολογία του ευρωπαϊκού Δικαστηρίου αναφέρεται σε έναν αρκετά μεγάλο, αόριστο και δυνητικό αριθμό αποδεκτών¹¹⁵, οι οποίοι μπορεί να έχουν ταυτόχρονη ή διαδοχική πρόσβαση στο έργο¹¹⁶. Σύμφωνα με σχετική νομολογία του ΔΕΕ¹¹⁷ υφίσταται εξουσία του δημιουργού για παρουσίαση του έργου του στο κοινό και, συνεπώς, απαιτείται άδειά του όχι μόνο στις περιπτώσεις όπου υφίσταται "νέο κοινό"¹¹⁸ (κοινό που δεν είχαν λάβει υπόψη οι οικείοι δημιουργοί) αλλά και όταν ο τρόπος μετάδοσης (και γενικότερα παρουσίασης) είναι διαφορετικός από εκείνο της αρχικής παρουσίασης του έργου στο κοινό.

Ειδικότερα δε για τα συγγραφικά έργα έχει κριθεί από τα ελληνικά δικαστήρια ότι αποτελεί προσβολή του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας η εγγραφή του συγγραφικού έργου στην κεντρική μνήμη του η/υ και η παρουσίαση του έργου αυτού στο

113. Καλλινίκου (2007), 64.

114. ΜΠρΑθ 3431/2002, ΧρΙΔ, 2003, 652 επ. σχετικά με δημόσια μετάδοση και παρουσίαση στο κοινό μέσω του Διαδικτύου.

115. ΔΕΕ, Απόφ. 7.12.2006, υπόθ. C-306/2005, *Sociedad General de Autores y Editores de España (SGAE) κατά Rafael Hoteles SA (SGAE)*, Συλλ 2006, I-11519, σκ. 37, 38, 39.

116. ΔΕΕ, Απόφ. 7.3.2013, υπόθ. C-607/2011, *ITV Broadcasting Ltd, ITV 2 Ltd, ITV Digital Channels Ltd, Channel 4 Television Corporation, 4 Ventures Ltd, Channel 5 Broadcasting Ltd, ITV Studios Ltd κατά TV Catchup Ltd*, σκ. 33, ΔιΜΕΕ, 1/2013, 80, με παρατ. Βόσσου.

117. Απόφ. 13.2.2014, υπόθ. C-466/12, *Nils Svensson, Sten Sjögren, Madelaine Sahlman, Pia Gadd κατά Retriever Sverige AB*, διαθέσιμη σε <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?jsessionid=9ea7d0f130d6fe96598df399422f979c9e793c71d82a.e34KaxiLc3eQc40LaxqMbN4OaN8Qe0?text=&docid=147847&pageIndex=0&doclang=EL&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=536968>, η οποία δέχθηκε ότι, για να εμπίπτει στην έννοια της παρουσίασης στο κοινό μια παρουσίαση, όπως είναι η πράξη της δημιουργίας συνδέσμου, η οποία αφορά τα ίδια έργα με την αρχική παρουσίαση και η οποία πραγματοποιήθηκε στο Διαδίκτυο, όπως και η αρχική παρουσίαση, δηλ. με τον ίδιο από τεχνική άποψη τρόπο, πρέπει να απευθύνεται σε νέο κοινό, δηλ. σε ένα κοινό που δεν λήφθηκε υπόψη από τους δικαιούχους, όταν αυτοί επέτρεψαν την αρχική παρουσίαση στο κοινό. Στην ένδικη υπόθεση, όμως, η διάθεση των οικείων έργων δεν συνεπάγεται την παρουσίασή τους σε ένα νέο κοινό, διότι στην αρχική παρουσίαση είχαν ελεύθερη πρόσβαση όλοι οι χρήστες του Διαδικτύου, ενώ οι χρήστες του ιστοτόπου που περιέχει τον σύνδεσμο (με τον οποίο γίνεται παραπομπή στον ιστοτόπο όπου είχε γίνει η αρχική παρουσίαση) είναι θεωρητικά δυνητικοί αποδέκτες αυτής και, επομένως, περιλαμβάνονται στο κοινό που είχαν υπόψη τους οι δικαιούχοι όταν επέτρεψαν την αρχική παρουσίαση. Πρόκειται για μια νέα κι ενδιαφέρουσα προσέγγιση της έννοιας του κοινού, παρ' όλα αυτά και πάλι το ΔΕΕ δεν αποσαφηνίζει την έννοια σε τέτοιο βαθμό, ώστε να αρθεί η ανασφάλεια δικαίου.

118. ΔΕΕ, Απόφ. 4.10.2011, υπόθ. C-403/08 και υπόθ. C-429/08, συνεκδικασθείσες υποθέσεις *Football Association Premier League Ltd και λοιποί κατά QC Leisure και λοιπών*, και *Karen Murphy κατά Media Protection Services Ltd*, σκ. 197, Συλλ 2011 I-09083· ΔΕΕ, Απόφ. 7.3.2013, υπόθ. C-607/2011, *ITV Broadcasting Ltd, ITV 2 Ltd, ITV Digital Channels Ltd, Channel 4 Television Corporation, 4 Ventures Ltd, Channel 5 Broadcasting Ltd, ITV Studios Ltd κατά TV Catchup Ltd*, σκ. 38, ΔιΜΕΕ, 1/2013, 80 με παρατ. Βόσσου.

κοινό μέσω ιστοσελίδων που δημιούργησε τρίτος, χωρίς την προηγούμενη άδεια του δημιουργού¹¹⁹.

Εξάλλου, σύμφωνα με τις σκ. 23 και 27 της Οδηγίας 2001/29/EK το δικαίωμα του δημιουργού να παρουσιάζει στο κοινό πρέπει να εναρμονιστεί και να θεωρηθεί εν ευρεία εννοία ότι καλύπτει κάθε παρουσίαση σε κοινό, το οποίο δεν παρίσταται στον τόπο της παρουσίασης· το δικαίωμα αυτό θα πρέπει να καλύπτει κάθε σχετική μετάδοση ή αναμετάδοση ενός έργου στο κοινό με ενσύρματα ή ασύρματα μέσα ενώ, τέλος, η απλή παροχή των υλικών μέσων για την πραγματοποίηση ή διευκόλυνση της παρουσίασης δεν συνιστά "παρουσίαση στο κοινό" κατά την έννοια της Οδηγίας. Σημειωτέον ότι, η συναίνεση του δημιουργού για παρουσίαση με συγκεκριμένο τρόπο ενός έργου στο κοινό δεν σημαίνει και ανάλωση του δικαιώματος παρουσίασης του ίδιου έργου στο κοινό με άλλους τρόπους.

II. Περιορισμοί και Εξαιρέσεις

A. Νομοθετικό πλαίσιο

Εκτός από τον χρονικό περιορισμό των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας και των συγγενικών δικαιωμάτων, το απόλυτο και αποκλειστικό περιουσιακό δικαίωμα της πνευματικής ιδιοκτησίας υπόκειται σε περιορισμούς (ή εξαιρέσεις¹²⁰), που επιβάλλονται από λόγους δημοσίου συμφέροντος εξυπηρετώντας κοινωνικούς, εκπαιδευτικούς, πολιτιστικούς σκοπούς καθώς και το δικαίωμα στην πληροφόρηση του κοινού. Το ευρωπαϊκό σύστημα ΠΙ, που ακολουθεί και η εθνική μας νομοθεσία, υιοθετεί ένα σύστημα κλειστού αριθμού περιορισμών, υπό την έννοια ότι μπορούν να ισχύουν μόνο κάποιες από τις προβλεπόμενες περιπτώσεις ενώ, αντίθετα, στο αμερικανικό σύστημα του copyright υιοθετείται η έννοια του fair use και κρίνεται κάθε φορά εάν η συγκεκριμένη πράξη συνιστά προσβολή του δικαιώματος στο copyright ή είναι επιτρεπτή εντασσόμενη στην έννοια της "δίκαιης χρήσης". Το ζήτημα της οριοθέτησης του θεσμικού πλαισίου των περιορισμών του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας διεθνώς, ενωσιακά αλλά και εθνικά, παραμένει ένα φλέγον και πάντα επίκαιρο θέμα επεξεργασίας για το εκάστοτε νομοθετικό όργανο.

Οι περιορισμοί - εξαιρέσεις έχουν ήδη θεσμοθετηθεί με Διεθνείς Συνθήκες και συγκεκριμένα: η **Διεθνής Σύμβαση της Βέρνης (1886) - Παρισίου (1971)**¹²¹ καθιέρωσε την περίφημη "διαδικασία των τριών σταδίων" ή "τεστ των τριών σταδίων" (3-

¹¹⁹. ΜΠρΑθ 1639/2001, ΔΕΕ 2001, 858 επ.

¹²⁰. Χρησιμοποιούνται και οι δύο όροι με το ίδιο εννοιολογικό περιεχόμενο.

¹²¹. Παρίσι, 1971: Τόπος και χρονολογία τελευταίας τροποποίησης της ΔΣ Βέρνης.

step test)¹²², η οποία παρέχει τη δυνατότητα **αναπαραγωγής** των έργων μόνον εφόσον πληρούνται οι εξής προϋποθέσεις: *εφαρμογή της εξαίρεσης σε ειδικές περιπτώσεις, υπό τον όρο ότι δεν βλάπτεται η κανονική εκμετάλλευση του έργου και δεν προκαλείται αδικαιολόγητη βλάβη στα νόμιμα συμφέροντα του δικαιούχου*. Η εν λόγω ρήτρα έχει ενσωματωθεί από την ελληνική έννομη τάξη στο άρθρ. 28 Γ Ν. 2121/1993 ενώ ισχύει ως ρήτρα γενικής εφαρμογής στο δίκαιό μας, όπως κατωτέρω θα αναφερθούμε αναλυτικότερα.

Η ΔΣ της Βέρνης περιλαμβάνει, επίσης, μία εκτεταμένη λίστα **προαιρετικών** (για τα συμβαλλόμενα κράτη) εξαιρέσεων, στην οποία εμπίπτουν - ενδεικτικά - η ελεύθερη χρήση πολιτικών λόγων ή δικανικών αγορεύσεων¹²³ ή η χρήση αποσπασμάτων λογοτεχνικών ή καλλιτεχνικών έργων κατά την παρουσίαση μιας έκδοσης, μιας μετάδοσης ή μιας ηχητικής εγγραφής για διδακτικούς σκοπούς¹²⁴. Μοναδική **υποχρεωτική** εξαίρεση θεσπίζεται για τη δυνατότητα παράθεσης αποσπασμάτων¹²⁵ ενώ, τέλος, η ΔΣ της Βέρνης παρέχει την ευχέρεια στις εσωτερικές έννομες τάξεις να θεσπίσουν κάποιες δυνητικές εξαιρέσεις επιβαλλόμενες από δικαιιοπολιτικούς λόγους που υπαγορεύει η εκάστοτε έννομη τάξη, όπως ανωτέρω αναφέρθηκαν.

Η **Διεθνής Συμφωνία TRIPS (1994)** έρχεται να επαναλάβει τη διάταξη για το τεστ των τριών σταδίων, διευρυμένη πλέον, αφού *εφαρμόζεται σε όλα τα αποκλειστικά δικαιώματα και όχι μόνο στο δικαίωμα αναπαραγωγής*¹²⁶. Τέλος, με τις **Συνθήκες Internet** επιβεβαιώνεται για άλλη μία φορά η σημασία των τριών προϋποθέσεων του "3-step test" παρέχοντας στα συμβαλλόμενα μέρη τη δυνατότητα να προβλέπουν στις εθνικές τους νομοθεσίες περιορισμούς, *πάντα όμως υποκείμενους στην εν λόγω ρήτρα*¹²⁷. Παράλληλα, οι **Συνθήκες Internet του WIPO** παρέχουν τη δυνατότητα στα συμβαλλόμενα μέρη να προσαρμόσουν τους περιορισμούς που προβλέπονται ήδη από την εθνική τους νομοθεσία στο νέο ψηφιακό περιβάλλον, καθώς και να θεσπίσουν νέους περιορισμούς ειδικά προσαρμοσμένους στο Διαδίκτυο, σε κάθε περίπτωση, μόνον *εφόσον είναι αποδεκτοί από τη ΔΣ της Βέρνης*¹²⁸.

Σε **κοινοτικό - ενωσιακό** επίπεδο η συζήτηση για τους περιορισμούς και τις εξαιρέσεις συνεχίζεται ακατάπαυστα προσπαθώντας να επιτευχθεί ένα νομοθετικό

122. Άρθρο 9 παρ. 2 της ΔΣ.

123. Άρθρο 2 δις.

124. Άρθρο 10 (2).

125. Άρθρο 10 (1).

126. Άρθρο 13 Συμφωνία TRIPS, αντίθετα με άρθρο 9 (2) ΔΣ Βέρνης, όπου εφαρμόζοταν μόνο για την εξαίρεση της αναπαραγωγής.

127. Άρθρο 10 Συνθήκης για την πνευματική ιδιοκτησία και άρθρο 16 της Συνθήκης για τις ερμηνείες, εκτελέσεις και φωνογραφήματα.

128. Ενδεικτική νομολογία: βλ. απόφαση του Γαλλικού Ακυρωτικού Arrêt No 549 FS-P+B+R+I Cour de cassation - Premier chambre civil, Audience publique du 28 février 2006 διαθέσιμη σε <http://www.zdnet.fr/i/edit/ne/2006/02/arretcassation.pdf>.

πλαίσιο σύγχρονο και ευέλικτο, άμεσα εφαρμόσιμο στο νέο "τόπο" πνευματικής δημιουργίας, στο Διαδίκτυο. Νομοθετικό πυλώνα για τα κ-μ της Ένωσης αποτελεί η **Οδηγία 2001/29/ΕΚ** με την πρόβλεψη ενός κλειστού καταλόγου περιορισμών - εξαιρέσεων, υπό την έννοια ότι τα κ-μ μπορούν να υιοθετήσουν κάποιους (αν όχι όλους) από τους αναφερόμενους περιορισμούς, όχι όμως και άλλους (επιπλέον) που δεν προβλέπονται από την Οδηγία. Από τους περιορισμούς που προβλέπει η Οδηγία **ένας μόνο είναι υποχρεωτικός**, ώστε να ενσωματωθεί από όλα τα κ-μ (mandatory exception) ενώ οι υπόλοιποι **είναι δυνητικού χαρακτήρα** (permissible exceptions). Πιο συγκεκριμένα, όλα τα κ-μ πρέπει να υιοθετήσουν υποχρεωτικά την **εξαίρεση για τις προσωρινές πράξεις αναπαραγωγής**, οι οποίες δηλαδή, είναι νόμιμες και χωρίς άδεια του δημιουργού, *εφόσον όμως πληρούνται η ρήτρα των τριών σταδίων*, ενώ οι λοιποί περιορισμοί για το δικαίωμα αναπαραγωγής, παρουσίασης/διάθεσης στο κοινό ή και διανομής ως συνακόλουθο της πράξης αναπαραγωγής¹²⁹ έγκεινται στη διακριτική ευχέρεια του εκάστοτε εθνικού νομοθέτη για το αν θα θεσπιστούν ή όχι.

Στην **εθνική μας νομοθεσία** έχουν ενσωματωθεί οι κοινοτικές και διεθνείς επιταγές περί περιορισμών του περιουσιακού δικαιώματος, όλες δε οι σχετικές ρυθμίσεις βρίσκονται συγκεντρωμένες στα άρθρα 18 - 28Γ του Ν.2121/1993, όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει. Κατ' αρχάς, προς εναρμόνιση με το άρθρο 5 παρ. 1 της Οδηγίας 2001/29/ΕΚ ο Έλληνας νομοθέτης εισήγαγε την **υποχρεωτική εξαίρεση** από το δικαίωμα αναπαραγωγής με το άρθρο 28B που ρυθμίζει την εξαίρεση από το δικαίωμα αναπαραγωγής των **προσωρινών εκείνων πράξεων**, οι οποίες είναι (σωρευτικά) μεταβατικές ή παρεπόμενες, αποτελούν αναπόσπαστο και ουσιώδες τμήμα μιας τεχνολογικής μεθόδου, έχουν δε ως αποκλειστικό σκοπό να επιτρέψουν α) την εντός δικτύου μετάδοση μεταξύ τρίτων μέσω διαμεσολαβητή ή β) τη νόμιμη χρήση ενός έργου ή άλλου προστατευόμενου αντικειμένου, και οι οποίες δεν παρουσιάζουν καμία ανεξάρτητη οικονομική σημασία¹³⁰. Για παράδειγμα, όταν στέλνουμε ένα ψηφιακό αρχείο σε έναν άλλον χρήστη μέσω του Διαδικτύου, τότε δημιουργούνται προσωρινά αντίγραφα του αρχείου αυτού στη μνήμη κάθε ενδιάμεσου η/υ αναγκαστικά και αναπόφευκτα, γιατί έτσι λειτουργεί το Διαδίκτυο¹³¹. Οι "αντιγραφές" που συμβαίνουν για

129. Καλλινίκου (2007), 134.

130. Ο περιορισμός αυτός αποκαλείται και "τεχνολογικός" και είναι απόρροια της ίδιας της λειτουργίας των η/υ και του Διαδικτύου.

131. Τέτοιες "αναπαραγωγές" συμβαίνουν κατά την διαδικασία του browsing (αναζήτηση), του caching (αποθήκευση σε κρυφή μνήμη), της μετάδοσης πληροφοριών μέσω συστημάτων μετάδοσης εφόσον ο διαμεσολαβητής δεν επεμβαίνει και δεν τροποποιεί τις πληροφορίες που μεταδίδει ενώ, παράλληλα, δεν παρεμποδίζει τη νόμιμη χρήση της τεχνολογίας που χρησιμοποιείται από τη βιομηχανία για την απόκτηση δεδομένων σχετικά με τη χρήση των πληροφοριών αυτών· ΔΕΚ, Απόφ. 5.6.2014, υπόθ. C-360/2013, *Public Relations Consultants Association Ltd κατά Newspaper Licensing Agency Ltd*

τεχνικούς λόγους κατά τη διαδικασία αυτή (γιατί έτσι λειτουργεί το Δίκτυο) είναι επιτρεπτές και χωρίς την άδεια του δικαιούχου¹³².

Όσον αφορά στους **δυνητικούς περιορισμούς**, τα άρθρα 18-28 ήδη παρείχαν έναν βασικό "σκελετό" εξαιρέσεων οι οποίοι αναλογικά εφαρμόζονται και στα συγγενικά δικαιώματα (άρθρ. 52 β' Ν. 2121/1993), ενδεικτικά δε οι περιορισμοί που αφορούν ιδίως στην εκμετάλλευση των συγγραφικών έργων είναι: η παράθεση αποσπασμάτων (άρθρο 19)¹³³, η χρήση ενός έργου για εκπαιδευτικούς σκοπούς (άρθρο 20 παρ. 1 και 2), η αναπαραγωγή από βιβλιοθήκες και αρχεία (άρθρο 22), η χρήση ενός έργου για ενημερωτικούς λόγους (άρθρο 25), η ειδική ρύθμιση για την περίπτωση της αναπαραγωγής για ιδιωτική χρήση (άρθρο 18), ενώ με το άρθρ. 81 παρ. 2 Ν. 3057/2002 προστέθηκε και ο περιορισμός προς όφελος των τυφλών και κωφάλλων (άρθρο 28Α).

Στο επόμενο άρθρο 28Γ καθιερώθηκε ως **γενική ρήτρα εφαρμογής η διαδικασία των τριών σταδίων**, σύμφωνα με την οποία, ο οποιοσδήποτε από τους προβλεπόμενους περιορισμούς, που ευθύς ανωτέρω αναφέραμε, θα ισχύει μόνο σε *ειδικές περιπτώσεις, κατά τις οποίες δεν παραβιάζεται η κανονική εκμετάλλευση του έργου και δεν θίγονται αδικαιολόγητα τα έννομα συμφέροντα του δικαιούχου*. Έχει δε

κ.λπ., η οποία δέχθηκε ότι τα αντίγραφα στην οθόνη και στην κρυφή μνήμη του η/υ του τελικού χρήστη κατά την προβολή ιστοσελίδας είναι προσωρινά, μεταβατικού ή παρεπόμενου χαρακτήρα, αποτελούν δε αναπόσπαστο τμήμα μιας τεχνολογικής μεθόδου, ενώ παράλληλα πληρούν και τις προϋποθέσεις της ρήτρας του τεστ των τριών σταδίων, διαθέσιμη σε <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?jsessionid=9ea7d2dc30d629e2799c3eb6423aa1a9d599c63dbe06.e34KaxiLc3qMb40Rch0SaxuOb3f0?text=&docid=153302&pageIndex=0&doclang=EL&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=510286>.

132. ΔΕΚ, Απόφ. 16.7.2009, υπόθ. C-5/2008 *Infopaq International A/S κατά Danske Dagblades Forening*, ΔιΜΕΕ, 3/2009, 426, σχετικά με την ανάλυση προϋποθέσεων για την εφαρμογή της εξαίρεσης των προσωρινών πράξεων αναπαραγωγής υπό την έννοια του άρθρου 5 της Οδηγίας. Η απόφαση δέχθηκε συγκεκριμένα ότι, αφενός *πράξη* που πραγματοποιείται κατά την μέθοδο συλλογής δεδομένων που συνίσταται σε αποθήκευση σε μνήμη η/υ, αποσπάσματος προστατευμένου έργου, αποτελούμενου από 11 συνεχόμενες λέξεις μπορεί να συνιστά *μεταβατική πράξη αναπαραγωγής* και να εμπίπτει στην εξαίρεση του άρθρ. 5 παρ. 1 Οδηγίας 2001/29/ΕΚ (σκ. 51), εναπόκειται δε στο εθνικό δικαστήριο να αποφανθεί επ' αυτού (σκ. 66), ενώ αντίθετα, η πράξη εκτύπωσης του ίδιου αποσπάσματος *δεν πληροί την προϋπόθεση* του μεταβατικού χαρακτήρα και απαιτεί την άδεια του δικαιούχου για να είναι νόμιμη (σκ. 70 - 73).

133. ΔΕΚ, Απόφ. 16.7.2009, υπόθ. C-5/2008, *Infopaq International A/S κατά Danske Dagblades Forening*, ό.π., όπου κρίθηκε ότι *"η αναπαραγωγή αποσπάσματος ενός προστατευμένου έργου, το οποίο περιλαμβάνει ένδεκα συνεχόμενες λέξεις του, δύναται να αποτελέσει εν μέρει αναπαραγωγή, υπό την έννοια του άρθρου 2 Οδηγίας 2001/29/ΕΚ, εάν το απόσπασμα αυτό - γεγονός που απόκειται στο αιτούν δικαστήριο να εξακριβώσει- περιλαμβάνει ένα στοιχείο του έργου το οποίο καθεαυτό, εκφράζει την προσωπική πνευματική εργασία του δημιουργού"* (σκ. 48). Η κρίση αυτή διατυπώθηκε ως πρόκριμα προκειμένου να ακολουθήσει η κρίση περί του αν η εν λόγω εν μέρει αναπαραγωγή εμπίπτει στην εξαίρεση του άρθρου 5 παρ. 1 της Οδηγίας ή όχι.

επισημανθεί¹³⁴ ότι η εν λόγω ρήτρα εφαρμόζεται σε όλους τους περιορισμούς του Δ' Κεφαλαίου του Ν. 2121/1993 καθώς και στους ειδικότερους για τα προγράμματα η/υ και τις βάσεις δεδομένων, ενώ ρητά ο νομοθέτης επεκτείνει την εφαρμογή της και στα συγγενικά δικαιώματα.

Εστιάζοντας σε κάποια βασικά στοιχεία της ρήτρας των τριών σταδίων και λαμβάνοντας υπόψη ότι πρόκειται για ένα ισχυρό εργαλείο τόσο στα χέρια του νομοθέτη όσο και του εθνικού δικαστή, δέον να επισημανθούν τα ακόλουθα: Πέραν του ότι η ρήτρα αποτελεί σαφή κατευθυντήρια γραμμή προς τον εκάστοτε εθνικό νομοθέτη, αποτελεί συνάμα ένα σημαντικό ερμηνευτικό εργαλείο στα χέρια του δικαστή, το οποίο λειτουργεί εν είδει "*δικαστικού φίλτρου*"¹³⁵, ούτως ώστε ο τελευταίος να μπορεί να κρίνει (βάσει των πραγματικών περιστατικών που κάθε φορά αποδεικνύονται), εάν χωρεί ή όχι η εφαρμογή του περιορισμού - εξαίρεσης που κάποιο από τα διάδικα μέρη επικαλείται. Το ερμηνευτικό αυτό εργαλείο, όμως, αποδείχθηκε ότι χρήζει ιδιαίτε- ρως "*λεπτού χειρισμού*" από τον εφαρμοστή του δικαίου, αφού ελλοχεύει ο κίνδυνος μίας είτε (αδικοιολόγητα) ευρείας ερμηνείας των κριτηρίων είτε μιας (αδικοιολόγητα) συσταλτικής ερμηνείας αυτών, εξαρτώμενης από τον υποκειμενισμό του εκάστοτε δικαστή. Χαρακτηριστικές όψεις των δύο αυτών ακραίων περιπτώσεων συνιστούν, από τη μία πλευρά η αμιγώς οικονομική ερμηνεία¹³⁶ της ρήτρας, σύμφωνα με την οποία, η έννοια της μη αντίθεσης "*στην κανονική εκμετάλλευση*" του έργου αλλά και "*στα έννομα συμφέροντά του δικαιούχου*", νοούνται υπό την έννοια της οικονομικής εκμετάλλευσης του έργου και του οικονομικού οφέλους που αποκομίζει από αυτό ο δικαιούχος· η άλλη δε όψη εκφράστηκε με τη διακήρυξη¹³⁷ περί μιας "*ισόρροπης ερ- μηνείας της ρήτρας*", η οποία όμως προωθούσε μία υπερβολικά διασταλτική - για τις αρχές του ηπειρωτικού συστήματος της ΠΙ - ερμηνεία, δίνοντας το δικαίωμα στον δικαστή να ερμηνεύει σύμφωνα με τον κάθε φορά επιδιωκόμενο σκοπό του περιο- ρισμού, καθώς και να δημιουργεί ο ίδιος, εφόσον κρίνεται σκόπιμο, νέους περιορισ- μούς και εξαιρέσεις¹³⁸.

Αν και το ευρύτερο πνεύμα των εξαιρέσεων εξυπηρετεί ούτως ή άλλως εκπα- ιδευτικούς, κοινωνικούς και ενημερωτικούς σκοπούς, ο Έλληνας νομοθέτης προβλέ-

134. Βαγενά (2011), 251.

135. Βαγενά (2011), 252.

136. Βλ. απόφαση του Οργάνου Επίλυσης Διαφορών του ΠΟΕ, έγγραφο WT/DS114 σε www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/7428d.pdf.

137. Πρόκειται για Διακήρυξη - Πρωτοβουλία έγκριτων νομικών - μελών του Ινστιτούτου Max Planck για τον ανταγωνισμό, τη διανοητική ιδιοκτησία και τη φορολογία, δημοσιευμένη σε http://www.ip.mpg.de/wwen/pub/news/declaration_on_the_three_step_cfm.

138. Πρόκειται για μια θεωρία που ανταποκρίνεται στο common law του αγγλοσαξωνικού δικαίου, που αναγνωρίζει τη δικαιοπλαστική ικανότητα του δικαστή καθώς και την γενική ρήτρα του "fair use" ως προς την επιτρεπτή ή μη εφαρμογή των εξαιρέσεων.

παι και κάποιες **ειδικότερες ρυθμίσεις**, οι οποίες ενισχύουν τη λειτουργία των βιβλιοθηκών και των αρχείων και δη στον ψηφιακό χώρο. Έτσι, με το άρθρο 22 επιτρέπεται από τις μη κερδοσκοπικές βιβλιοθήκες και αρχεία η άνευ αδείας ή αμοιβής του δημιουργού, αναπαραγωγή ενός πρόσθετου αντιτύπου, εφόσον έχουν ήδη ένα αντίτυπο στη συλλογή τους προκειμένου να διατηρήσουν το μοναδικό τους αντίτυπο ή να το μεταβιβάσουν σε άλλη μη κερδοσκοπική βιβλιοθήκη ή αρχείο¹³⁹. Επομένως, ένας από τους ανωτέρω φορείς (βιβλιοθήκες, αρχεία κ.λπ.) μπορεί να προβεί σε ψηφιοποίηση νόμιμα και χωρίς ειδική άδεια ή εύλογη αμοιβή του δικαιούχου των δικαιωμάτων υπό τις προϋποθέσεις και μόνο που αναφέραμε δεδομένου ότι και η ψηφιακή αναπαραγωγή εμπίπτει στην έννοια της αναπαραγωγής του νόμου. Παρ' όλα αυτά, στην εξαίρεση αυτή δεν εμπίπτει η περίπτωση της μαζικής ψηφιοποίησης που εξυπηρετεί τελείως διαφορετικούς σκοπούς, όπως είναι η κατασκευή μιας ΨΒ¹⁴⁰.

Έμμεση ενίσχυση των ψηφιακών συγγραφικών έργων μέσα από ψηφιακές βιβλιοθήκες και αρχεία προσέφερε και η προσθήκη του άρθρου 28Α με το οποίο επιτρέπεται η αναπαραγωγή ενός έργου προς όφελος τυφλών και κωφάλαλων για μη εμπορική χρήση που συνδέεται άμεσα με την αναπηρία και στο βαθμό που απαιτείται λόγω της αναπηρίας¹⁴¹. Στις επιτρεπτές πράξεις αναπαραγωγής περιλαμβάνονται διασταλτικά διάφορες χρήσεις ενός έργου προς διευκόλυνση της αναπηρίας τέτοιων ατόμων, όπως η μετατροπή ενός συγγραφικού έργου από έντυπη σε ψηφιακή μορφή ή σε σύστημα γραφής braille, δεδομένου ότι πρόκειται για ιδιωτική και όχι εμπορική χρήση, κατ' επέκταση δεν προσβάλλει την κανονική εκμετάλλευση του έργου και δεν θίγει αδικαιολόγητα τα έννομα συμφέροντα του δικαιούχου.

Τέλος, η Οδηγία 2001/29/EK (άρθρ. 5 παρ. 3 ιδ') προβλέπει έναν ακόμη περιορισμό, ο οποίος δεν ενσωματώθηκε ακόμη από την ελληνική έννομη τάξη, σύμφωνα με τον οποίο επιτρέπεται η χρήση έργων ή άλλων προστατευόμενων αντικειμένων από βιβλιοθήκες, αρχεία, μουσεία, εκπαιδευτικά ιδρύματα που δεν αποσκοπούν άμεσα ή έμμεσα σε κανένα οικονομικό όφελος, **με παρουσίαση ή διάθεση στο κοινό και με σκοπό την έρευνα ή ιδιωτική μελέτη, μέσω εξειδικευμένων τερματικών στους χώρους** που αυτά τα ιδρύματα στεγάζονται και λειτουργούν. Ιδιαίτερο

139. Αντίστοιχα στο άρθρο 5 παρ. 2γ' της Οδηγίας θεσπίζεται περιορισμός για ειδικές πράξεις αναπαραγωγής από προσιτές στο κοινό βιβλιοθήκες, μουσεία, εκπαιδευτικά ιδρύματα, αρχεία που δεν έχουν εμπορικό και εν γένει οικονομικό σκοπό λειτουργίας.

140. Κανελλοπούλου - Μπότη, Ψηφιακές Βιβλιοθήκες και πνευματικά δικαιώματα, 2007, <http://lekkythos.library.ucy.ac.cy/handle/10797/11341>.

141. Πάντως, στο εθνικό δικαίό μας σύστημα, η περίπτωση αυτή εύκολα θα μπορούσε να καλυφθεί με τη διάταξη - εργαλείο του άρθρου 281 του ΑΚ.

ενδιαφέρον παρουσιάζει η πρόσφατη απόφαση του ΔΕΕ της 11.9.2014¹⁴² επί προδικαστικού ερωτήματος Γερμανικού Δικαστηρίου, με την οποία, το Δικαστήριο (ερμηνεύοντας το άρθρ. 5 παρ. 3 ιδ' συνδυαστικά με το 5 παρ. 2 γ') έκρινε ότι τα κ-μ μπορούν να παρέχουν στις ανοικτές στο κοινό βιβλιοθήκες (στις οποίες αφορούν οι εν λόγω διατάξεις) το δικαίωμα να ψηφιοποιούν έργα που ήδη περιλαμβάνονται στις συλλογές τους, "εφόσον αυτή η πράξη αναπαραγωγής είναι αναγκαία προκειμένου να καταστεί δυνατή η διάθεση των έργων αυτών στους χρήστες μέσω εξειδικευμένων τερματικών, τα οποία βρίσκονται στους χώρους των ιδρυμάτων αυτών"¹⁴³. Επίσης, η ίδια απόφαση έκρινε ότι τυχόν εκτύπωση σε χαρτί ή αποθήκευση σε φορητή μνήμη USB ψηφιοποιημένου (από το παραπάνω ίδρυμα) έργου από τους χρήστες μέσω των εξειδικευμένων ως άνω τερματικών, δεν καλύπτεται από την παραπάνω εξαίρεση, αφού πλέον δεν εξυπηρετεί την "διάθεση του έργου στο κοινό" για σκοπούς έρευνας και ιδιωτικής μελέτης¹⁴⁴, αλλά είναι πιθανό να εμπίπτει στην εξαίρεση της ιδιωτικής χρήσης, πάντοτε υπό τον έλεγχο του τεστ των 3 σταδίων.

Σε αντιδιαστολή με τα ως άνω προστατευόμενα έργα, ο νομοθέτης έχει προβλέψει διαφορετικά και ειδικότερα για την περίπτωση των **προγραμμάτων η/υ**¹⁴⁵: η νόμιμη χρήση ενός προγράμματος η/υ (software) προϋποθέτει πάντα την προηγούμενη άδεια χρήσης του συγκεκριμένου προγράμματος από τον δικαιούχο, η οποία συνοδεύεται και από το αντίστοιχο εγχειρίδιο χρήσης, ενώ οι εξαιρέσεις που καθιερώνονται από την υποχρεωτική παροχή άδειας χρήσης συνίστανται σε ειδικούς και αποκλειστικούς τεχνολογικούς περιορισμούς, όπως είναι η αναπαραγωγή, μετάφραση, προσαρμογή, διασκευή ή οποιαδήποτε άλλη μετατροπή ενός προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή, όταν οι πράξεις αυτές είναι αναγκαίες για την κατά προορισμό χρησιμοποίηση του προγράμματος, συμπεριλαμβανομένης και της διόρθωσης σφαλμάτων (από το πρόσωπο που το απέκτησε νομίμως)¹⁴⁶, η δημιουργία εφεδρικού αντιγράφου από το νόμιμο χρήστη στο μέτρο που αυτό είναι απαραίτητο για τη χρήση¹⁴⁷, η παρακολούθηση, μελέτη ή δοκιμή της λειτουργίας του προγράμματος προκειμένου να εντοπισθούν οι ιδέες και αρχές που αποτελούν τη βάση οποιουδήποτε στοιχείου του προγράμματος (εάν οι ενέργειες αυτές γίνονται κατά τη διάρκεια

142. ΔΕΕ, Απόφ. 11.9.2014, υπόθ. C-117/13, *Technische Universität Darmstadt κατά Eugen Ulmer KG*, διαθέσιμη σε: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=153306&pageIndex=0&doclang=EL&mode=re>.

143. Σκ. 49.

144. Σκ. 42.

145. Τα άρθρα 42, 43 Ν. 2121/1993 σε αντιστοιχία με τα άρθρα 5, 6 της Οδηγίας 91/250/EΚ προβλέπουν ειδικές εξαιρέσεις από πράξεις που απαιτούν άδεια χρήσης.

146. Άρθρο 42 παρ. 1 Ν. 2121/1993.

147. Άρθρο 42 παρ.3 Ν. 2121/1993.

πράξης που αποτελεί νόμιμη χρήση του προγράμματος)¹⁴⁸, η αποσυμπίληση¹⁴⁹. Συνεπώς, η αναπαραγωγή λογισμικού για ιδιωτική χρήση απαγορεύεται¹⁵⁰ (εκτός εάν εμπίπτει στις ανωτέρω περιπτώσεις), όπως άλλωστε δεν τυγχάνουν εφαρμογής ούτε οι λοιποί περιορισμοί των άρθρων 18 επ. Ν. 2121/1993.

Αυτές οι ρυθμίσεις έχουν ως αποτέλεσμα να πρέπει να λαμβάνεται άδεια χρήσης για ένα πρόγραμμα η/υ ακόμη κι αν αυτό προορίζεται να εγκατασταθεί σε δύο η/υ του ίδιου επαγγελματικού γραφείου ή μιας βιβλιοθήκης, πολλώ δε μάλλον στους η/υ των γραφείων μιας ευρύτερης εταιρικής μονάδας, καθώς μια τέτοια χρήση θα έβλαπτε αναμφισβήτητα την κανονική εκμετάλλευσή του. Η εγκατάστασή του σε δεύτερο υπολογιστή δικαιολογείται και είναι νόμιμη μόνο στην περίπτωση που ο χρήστης εγκαθιστά και χρησιμοποιεί το ίδιο λογισμικό σε δεύτερη δική του συσκευή που βρίσκεται στον ίδιο χώρο (π.χ. σε επιτραπέζιο και σε φορητό υπολογιστή) γίνεται δεκτό ότι η αναπαραγωγή αυτή είναι νόμιμη. Εάν, όμως, ο νόμιμος κατ' αρχήν, χρήστης διατηρεί τους δύο η/υ σε άλλους χώρους (γραφείο - σπίτι), τότε η εν λόγω αναπαραγωγή του προγράμματος προϋποθέτει τη λήψη άδειας χρήσης και για τη δεύτερη συσκευή, διαφορετικά η πράξη του αυτή αντίκειται στη νομοθεσία περί πνευματικής ιδιοκτησίας και είναι παράνομη¹⁵¹.

B. Ιδιαίτερη αναφορά στην εξαίρεση της αναπαραγωγής για ιδιωτική χρήση

Το άρθρο 18 παρ. 1 του Ν. 2121/1993 προβλέπει ότι *επιτρέπεται χωρίς άδεια του δημιουργού και χωρίς καταβολή αμοιβής σε αυτόν η αναπαραγωγή ενός έργου, νομίμως δημοσιευμένου, εφόσον γίνεται για ιδιωτική χρήση εκείνου που προβαίνει σε*

148. Άρθρο 42 παρ. 4 Ν. 2121/1993.

149. Το άρθρο 43 Ν. 2121/1993 επιτρέπει το λεγόμενο *reverse engineering* ή κατά τη διατύπωση του νόμου "αποσυμπίληση" (decompilation) ή αντίστροφη μεταγλώττιση. Όπως αναφέρεται σε επιμ. Φράγκου, Πνευματική Ιδιοκτησία και Συγγενικά Δικαιώματα στην Ελλάδα: Συνοπτικός Οδηγός, στο πλαίσιο του έργου ACCELERATE (ACCESS TO THE MODERN LIBRARY SERVICES FOR THE BLIND AND PARTIALLY SIGHTED PEOPLE), Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Γενική Διεύθυνση Εκπαίδευσης και Πολιτισμού, Πρόγραμμα Leonardo Da Vinci, 2001, 6: "Η διαδικασία αυτή δίνει τη δυνατότητα ανάλυσης του προγράμματος από τη μορφή κώδικα μηχανής στην αρχική του μορφή, με σκοπό να μελετηθεί ο τρόπος λειτουργίας του για να χρησιμοποιηθούν οι γνώσεις που αποκομίζει ο αναλυτής κατά τρόπο ωφέλιμο για αυτόν. Η διαδικασία της αποσυμπίλησης δεν θα πρέπει να χρησιμοποιηθεί κατά τρόπο που θα έβλαπτε την κανονική εκμετάλλευση του προγράμματος ή θα προκαλούσε αδικαιολόγητη βλάβη στα νόμιμα συμφέροντα του δικαιούχου".

150. Άρθρο 42 παρ. 5 Ν. 2121/1993.

151. Τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας σε software προσβάλλονται με ποικίλους τρόπους, όπως με τη χρήση του λογισμικού εξ ολοκλήρου χωρίς άδεια, με υπέρβαση της νόμιμης χρήσης του, με έλλειψη νόμιμης άδειας κατά την αγορά μεταχειρισμένου hardware, με κατάχρηση του shareware, με downloading από το Διαδίκτυο παράνομων αντίγραφων λογισμικών (Warez), με τη δημιουργία παράνομου αντιγράφου ή πειρατικών προγραμμάτων η/υ σε εμπορική κλίμακα και η πώλησή τους ως γνήσια.

αυτήν. Η επιτρεπόμενη αυτή αναπαραγωγή ελέγχεται, βεβαίως από τη γενική ρήτρα των τριών σταδίων, ενώ στην τροποποιηθείσα παρ. 3 του ίδιου άρθρου υιοθετείται ο θεσμός της **εύλογης αμοιβής**, που καταβάλλεται από τον εισαγωγέα ή τον παραγωγό των τεχνικών μέσων που μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την πράξη της αναπαραγωγής¹⁵². Για την υποχρέωση δε καταβολής της εύλογης αμοιβής αρκεί η προσφορότητα των τεχνικών μέσων αναπαραγωγής και λειτουργεί ως *αντιστάθμισμα στη ζημία των δικαιούχων λόγω της χρήσης των έργων τους*¹⁵³. Ο θεσμός της εύλογης αμοιβής δικαιολογείται, αφενός από την πρακτική αδυναμία ελέγχου της ιδιωτικής χρήσης, αφετέρου δε ικανοποιεί τον σκοπό προστασίας της ιδιωτικής σφαίρας των χρηστών που, αλλιώς θα ήταν αναγκασμένοι να υπομένουν ελεγκτικές μεθόδους που θα παραβίαζαν τον ιδιωτικό τους χώρο¹⁵⁴. Ο υπολογισμός της εύλογης αμοιβής συνίσταται σε ποσοστό επί της αξίας κάθε τεχνικού μέσου αναπαραγωγής και το δικαίωμα είσπραξης και διανομής της εύλογης αμοιβής στη χώρα μας ασκείται αποκλειστικά από τον αντιπροσωπευτικό για κάθε κατηγορία δικαιούχων Οργανισμό Συλλογικής Διαχείρισης¹⁵⁵.

Παρατηρούμε ότι, για να εφαρμοστεί η εξαίρεση της ιδιωτικής αναπαραγωγής πρέπει το έργο να έχει **"νομίμως δημοσιευθεί"**, γεγονός που καθιστά δύσκολη την εφαρμογή της εξαίρεσης και, συνεπώς, τη νόμιμη εκμετάλλευση του έργου, αφού ιδίως στο χώρο το Διαδικτύου, η προέλευση του αρχικού έργου είναι συχνά παράνομη.

152. Ενδεικτικά, πρόκειται για συσκευές εγγραφής ήχου ή εικόνας ή ήχου και εικόνας, συσκευές ή εξαρτήματα μη ενσωματωμένα ή ενσωματώσιμα στην κύρια μονάδα ηλεκτρονικών υπολογιστών που λειτουργούν σε συνάρτηση με αυτούς και χρησιμοποιούνται αποκλειστικά για την ψηφιακή αντιγραφή ή για την ψηφιακή μετεγγραφή από ή προς αναλογικά μέσα (εξαιρουμένων των εκτυπωτών), φωτοτυπικά μηχανήματα, χαρτί κατάλληλο για φωτοτυπίες κ.λπ.

153. ΔΕΕ, Απόφ. 21.10.2010, υπόθ. C-467/2008, *Padawan SL κατά Sociedad General de Autores y Editores de Espana (SGAE)*, ΔΕΕ 4/2012, 330 επ. με παρατ. Λιάσκου, η οποία έκρινε ότι η "δίκαιη αποζημίωση" κατά την έννοια του άρθρου 5 παρ. 2 στοιχ. β' της Οδηγίας 2001/29/ΕΚ, συνιστά αυτοτελή έννοια του δικαίου της Ε.Ε., η οποία πρέπει να ερμηνεύεται κατά τρόπο ενιαίο σε όλα τα κ-μ που έχουν υιοθετήσει την εξαίρεση ιδιωτικής αντιγραφής, ανεξαρτήτως της ευχέρειας που τους παρέχεται να καθορίζουν, εντός των ορίων που επιβάλλονται από το δίκαιο της Ε.Ε. και ιδίως από την ως άνω Οδηγία, τη μορφή, τις λεπτομέρειες χρηματοδότησης και είσπραξης και το ύψος της ως άνω δίκαιης αποζημίωσης· Καλλινίκου, ΔιΜΕΕ, 4/2013, 463.

154. Βαγενά (2011), 212.

155. ΔΕΚ Απόφ. 16.6.2011, υπόθ. C-462/09, *Stichting de Thuis kopie κατά Opus Supplies Deutschland GmbH, Mijndert van der Lee, Hananja van der Lee*, διαθέσιμη σε http://www.opi.gr/images/library/nomologia/dek/C_462_2009.pdf, σχετικά με τον προσδιορισμό των οφειλετών του τέλους της δίκαιης αποζημίωσης και του εφαρμοζόμενου συστήματος επιστροφής χρημάτων· ΔΕΚ, Απόφ. 11.7.2013, υπόθ. C-521/11, *Amazon.com International Sales Inc., Amazon EU Sàrl, Amazon.de GmbH, Amazon.com GmbH, υπό εκκαθάριση, Amazon Logistik GmbH κατά Austro-Mechana Gesellschaft zur Wahrnehmung mechanisch-musikalischer Urheberrechte Gesellschaft mbH*, διαθέσιμη σε <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=139407&pageIndex=0&doclang=el&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=100067>.

Στο ψηφιακό περιβάλλον, εκεί που, όπως ήδη σχολιάσαμε, τα "έργα" αντιμετωπίζονται (εσφαλμένως) ως απλά δεδομένα, οι χρήστες χρησιμοποιώντας κάποιο σύστημα peer to peer μπορούν να εντοπίσουν διαθέσιμα αρχεία, που αντιστοιχούν, εν προκειμένω, σε βιβλία ή αποσπάσματα βιβλίων, να τα "κατεβάσουν" (download) και να τα αποθηκεύσουν στον η/υ τους¹⁵⁶. Σε αυτή την περίπτωση, εφόσον τα αρχεία αυτά δεν έχουν δημοσιευθεί με άδεια του δικαιούχου στο Διαδίκτυο, δεν υπάρχει, δηλ. νόμιμη δημοσίευση τότε δεν καλύπτεται ο χρήστης από την εξαίρεση της ιδιωτικής χρήσης, ακόμη και αν όντως "κατέβασε" ένα βιβλίο στον η/υ του προκειμένου να το διαβάσει στον ελεύθερο χρόνο του. Εξάλλου, κάθε νέα δημοσίευση ή παρουσίαση στο κοινό απαιτεί την άδεια του δικαιούχου (και όχι μόνο η πρώτη δημοσίευση), συνεπώς, αναπαραγωγή για ιδιωτική χρήση ψηφιακών έργων δεν γίνεται νόμιμα εάν γίνεται από παράνομα αντίτυπα ή από παράνομες ιστοσελίδες που διαθέτουν στο κοινό χωρίς άδεια το εκάστοτε έργο. Άλλωστε, μια τέτοια αναπαραγωγή θα ερχόταν σε αντίθεση και με τον κανόνα των 3 σταδίων, αφού θα έβλαπτε προφανώς την κανονική εκμετάλλευση του έργου¹⁵⁷. Επ' αυτού δε του ζητήματος έχει κρίνει πρόσφατη απόφαση του ΔΕΕ της 10.4.2014¹⁵⁸ σύμφωνα με την οποία, η εξαίρεση της ιδιωτικής αντιγραφής εφαρμόζεται μόνο για αντίγραφα που προέρχονται από νόμιμες πηγές. Οποιαδήποτε εθνική νομοθεσία που ενσωματώνει την Οδηγία 2001/29/EK στο εθνικό δίκαιο δεν πραγματοποιεί διάκριση μεταξύ της περίπτωσης όπου η πηγή αναπαραγωγής αντιγράφων για ιδιωτική χρήση είναι νόμιμη και εκείνης όπου η πηγή αυτή είναι παράνομη έρχεται σε ευθεία σύγκρουση με την παραπάνω Οδηγία. Το σκεπτικό του ΔΕΕ ήταν ότι δεν επιτυγχάνεται "*δίκαιη ισορροπία*" συμφερόντων μεταξύ των δικαιούχων και των χρηστών αν οι χρήστες οφείλουν να καταβάλλουν τέλος ιδιωτικής αντιγραφής το οποίο περιλαμβάνει, επίσης, την αποζημίωση για τη ζημία που προκλήθηκε από αναπαραγωγές από παράνομη πηγή. Συνεπώς, η εθνική νομοθεσία πρέπει να διακρίνει μεταξύ των περιπτώσεων όπου η πηγή αναπαραγωγής αντιγράφων για ιδιωτική χρήση είναι νόμιμη και εκείνης όπου η πηγή αυτή είναι παράνομη¹⁵⁹, δεδομένου ότι οι δεύτερες δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 5 παρ. 2 β'

156. Βαγενά (2011), 268.

157. Η διατύπωση του άρθρου 18 γεννά διχογνωμία, ιδίως, κατά την εφαρμογή του στον ψηφιακό χώρο, βλ. Βαγενά, (2011), 269 -270.

158. ΔΕΕ, Απόφ της 10.4.2014 υπόθεση C- 435/12, *ACI Adam BV κ.λπ. κατά Stichting de Thuisakopie κ.λπ.*, διαθέσιμη σε <http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=el&num=C-435/12#>, σχετικά την δίκαιη αποζημίωση στην περίπτωση της εξαίρεσης της ιδιωτικής αναπαραγωγής μετά από προδικαστικό ερώτημα που του είχε απευθύνει Ολλανδικό Δικαστήριο - μη δημοσιευμένη ακόμη στην Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

159. Σκ. 20.

της Οδηγίας 2001/29/ΕΚ¹⁶⁰, αφετέρου δε η μη νόμιμη αυτή αναπαραγωγή δεν ανατρέπειται από την καταβολή της δίκαιης αποζημίωσης στους δικαιούχους¹⁶¹.

III. Συμβάσεις και άδειες εκμετάλλευσης των συγγραφικών έργων - Νέες τάσεις και συμβατικά μορφώματα προσαρμοσμένα στο ψηφιακό περιβάλλον

A. Εισαγωγικά

Ο βασισμένος στο "δημιουργοκεντρικό μοντέλο" Ν. 2121/1993 προβλέπει ένα σύστημα εκμετάλλευσης των πνευματικών έργων με βασικό άξονα τον δικαιοπρακτικά ασθενέστερο δημιουργό¹⁶². Οι συμβάσεις οικονομικής εκμετάλλευσης των πνευματικών έργων γενικά, διακρίνονται σε: συμβάσεις μεταβίβασης¹⁶³, συμβάσεις εκμετάλλευσης¹⁶⁴ και άδειες εκμετάλλευσης¹⁶⁵. Οι αρχές που αποτυπώνονται στα άρθρα 13 - 17 και 32 του ως άνω ελληνικού νόμου διαπνέουν όλες τις συμβάσεις εκμετάλλευσης που εμπίπτουν στην πνευματική ιδιοκτησία και μάλιστα, ως επί το πλείστον, με αναγκαστικού δικαίου διατάξεις¹⁶⁶. Στο ειδικότερο μέρος των άρθρων 33-39 του ν. 2121/93 ο νομοθέτης προβαίνει σε μία γενική και ατελή αναφορά σε ειδικές μορφές συμβάσεων, με τέτοιο τρόπο, ώστε να υπάρχει σήμερα πρόσφορο έδαφος υπαγωγής στο νόμο των νέων συμβατικών μορφών εκμετάλλευσης που διαμορφώθηκαν δυνάμει του Διαδικτύου και της ψηφιακής τεχνολογίας¹⁶⁷. Πιο συγκεκριμένα, ρυθμίζονται μόνο οι συμβάσεις έντυπης έκδοσης και μετάφρασης, οι συμβάσεις οπτικοακουστικής παραγωγής, οι συμβάσεις για τη δημόσια εκτέλεση του έργου και ειδικά για τη ραδιοφωνική και τηλεοπτική μετάδοση, οι συμβάσεις για την εκτέλεση μουσικής σε κινηματογράφους και η σύμβαση εκμετάλλευσης φωτογραφιών. Είναι εμφανές ότι παραμένουν εκτός ειδικού ρυθμιστικού πεδίου πληθώρα άλλων μορφών συμβάσεων και ιδίως σύγχρονα συμβατικά μορφώματα, όπως η σύμβαση παραχώρησης λογισμικού, η σύμβαση εκπόνησης λογισμικού, η σύμβαση παραχώρησης βάσεων δεδομένων και άλλες συμβάσεις της Τεχνολογίας της Πληροφορίας. Λόγω της ιδιομορφίας

160. Σκ. 41.

161. Σκ. 47.

162. Δεσποτίδου, Πρακτικά ημερίδας στη Μνήμη του Γιώργου Κουμάντου, Αθήνα 7 Μαΐου 2010, "Το έργο του Γιώργου Κουμάντου και τα σύγχρονα θέματα πνευματικής ιδιοκτησίας", 2011, 153.

163. Μεταβιβάζεται το περιουσιακό δικαίωμα στο σύνολό του ή ορισμένες μόνο εξουσίες του.

164. Ο δημιουργός αναθέτει στον αντισυμβαλλόμενο του και ο τελευταίος αναλαμβάνει την υποχρέωση να ασκήσει ορισμένες ή και όλες τις εξουσίες του περιουσιακού δικαιώματος.

165. Ο δημιουργός επιτρέπει στον αντισυμβαλλόμενο του να ασκήσει όλες ή κάποιες από τις εξουσίες του περιουσιακού δικαιώματος.

166. Δεσποτίδου (2011), 152.

167. Ο νομοθέτης "διορατικά" παραχώρησε ευρύ πεδίο εφαρμογής στην αρχή της ιδιωτικής αυτονομίας του άρθρου 361 του ΑΚ.

των *sui generis* συμβάσεων εκμετάλλευσης άυλων αγαθών - και δη έργων της πνευματικής ιδιοκτησίας - προκρίνεται¹⁶⁸ η επιλεκτική, αναλογική και κάθε φορά προσαρμοσμένη στις εκάστοτε συνθήκες εφαρμογή των διατάξεων του ειδικού ενοχικού δικαίου του ΑΚ, ενώ προκρίνεται και η εφαρμογή των διατάξεων των άρθρων 374-388 του ΑΚ για τις αμφοτεροβαρείς συμβάσεις συμπληρωματικά προς στις αρχές του γενικού και ειδικού μέρους του Ν. 2121/93¹⁶⁹.

Β. Νέες τάσεις εκμετάλλευσης στον ψηφιακό χώρο - νέα συμβατικά μορφώματα

Η πολιτιστική βιομηχανία και οι συναλλακτικές - οικονομικές σχέσεις που στο πλαίσιο της πρώτης διαμορφώνονται, δεν θα μπορούσαν να μείνουν ανεπηρέαστες από την ψηφιακή επανάσταση. Στις αρχές της δεκαετίας του 1980 αναπτύχθηκαν δύο παράλληλες τάσεις - κινήματα, αφενός μεν της δημιουργίας ελεύθερου λογισμικού¹⁷⁰, αφετέρου δε του Λογισμικού Ανοιχτού Κώδικα (Open Source Initiative)¹⁷¹. Το λογισμικό ανοιχτού κώδικα είναι μια κατηγορία λογισμικού του οποίου ο πηγαίος κώδικας είναι διαθέσιμος σε όποιον ενδιαφέρεται¹⁷². Η πρωτοβουλία αυτή βασίζεται στη λογική της μη εμπορευσιμότητας του Διαδικτύου ενώ ερείδεται σε μια ευρύτερη φιλοσοφική θεώρηση¹⁷³, κατά την οποία η ελεύθερη πρόσβαση στους υπολογιστές και στην πληροφορία που μέσω αυτών διαδίδεται, θα καθιστούσε τους χρήστες ιδιαίτερα δημιουργικούς (ενδεχομένως και δημιουργούς) με αποτέλεσμα τη βελτίωση της ίδιας της ζωής τους.

Το **Λογισμικό Ανοιχτού Κώδικα (open source)** διατίθεται στους χρήστες προς χρήση, αναπαραγωγή, επεξεργασία και διανέμεται ελεύθερα σύμφωνα με τους όρους της **Γενικής Δημόσιας Άδειας (General Public License)** του Stallman. Βασική αρχή του είναι ότι, κανείς δεν αποκτά δικαιώματα και ως εκ τούτου κανείς δεν μπορεί να απαγορεύσει την περαιτέρω χρήση ενός προγράμματος, το οποίο διατίθεται υπό τους όρους της *Γενικής Δημόσιας Άδειας* ή άλλων παρόμοιας φιλοσοφίας αδειών χρήσης. Κρίσιμο δε είναι να τονιστεί ότι η *Γενική Δημόσια Άδεια αποτελεί σύμβαση εκμετάλλευσης της ΠΙ* και ειδικότερα μπορεί να χαρακτηριστεί ως μη αποκλεισ-

168. Δεσποτίδου (2011), 181.

169. Η συστηματική ρύθμιση της εκδοτικής σύμβασης θα μπορούσε, πάντως, να λειτουργήσει ως πρότυπο ρυθμισμένης σύμβασης, δεδομένου πάντοτε ότι οι τεχνολογικές εξελίξεις δεν επιτρέπουν την εξαντλητική νομοθετική ρύθμιση.

170. Με εμπνευστή τον Richard Stallman, ο οποίος και ίδρυσε το Ίδρυμα Ελεύθερου Λογισμικού (Free Software Foundation).

171. Με εκφραστή του τον Eric Raymond.

172. Αυτό σημαίνει ότι αν κάποιος γνωρίζει την γλώσσα προγραμματισμού του πηγαίου κώδικα (π.χ. ένας προγραμματιστής) μπορεί να τον επεξεργαστεί, ακόμη και να τον βελτιώσει, όπως ο αρχικός δημιουργός του.

173. Γεννημένη στα εργαστήρια του πανεπιστημίου MIT.

τική άδεια εκμετάλλευσης του δικαίου της πνευματικής ιδιοκτησίας που παρέχει άδεια χρήσης του λογισμικού υπό την τήρηση κάποιων συμβατικών όρων, συνεπώς δε το Λογισμικό Ανοιχτού Κώδικα *προστατεύεται από την ΠΙ*¹⁷⁴.

Παρά τις αντίθετες απόψεις, που κατά καιρούς διατυπώθηκαν, η ανοιχτή, ελεύθερη και δωρεάν χρήση δεν αναιρεί την ΠΙ· η θέληση του δημιουργού να διαθέσει το έργο του ελεύθερα στο Διαδίκτυο μπορεί να μην συνιστά οικονομική εκμετάλλευση του έργου του ως έκφραση του περιουσιακού του δικαιώματος, συνεχίζει όμως, να προστατεύεται από το δίκαιο της ΠΙ, αφού η χρήση του και πάλι θα πρέπει να υπακούει στο νόμο και σε τυχόν συμβατικές ρυθμίσεις - όρους που έχουν τεθεί από τον δημιουργό ή/και δικαιούχο. Η θέση αυτή έχει προ πολλού τεκμηριωθεί από σημαντικές δικαστικές αποφάσεις, όπως είναι η απόφαση της 19.5.2004 του Δικαστηρίου του Μονάχου¹⁷⁵, κατά την οποία κρίθηκε ως *προσβολή του δικαιώματος ΠΙ η παράβαση των συμβατικών όρων της Γενικής Δημόσιας Άδειας* κατά τη διανομή λογισμικού και η μεταγενέστερη απόφαση της 6.9.2006 του Δικαστηρίου της Φρανκφούρτης¹⁷⁶ κατά την οποία, επίσης, κρίθηκε ως προσβολή του δικαιώματος ΠΙ η παράβαση των όρων της Γενικής Δημόσιας Άδειας.

Βάσει αυτών των τάσεων ιδρύθηκε το ίδρυμα Creative Commons (ΗΠΑ, 2001) για την προώθηση των νέων μορφών αδειών creative commons (CC) που ο καθηγητής Lessig εισήγαγε. Οι άδειες CC¹⁷⁷ εξασφαλίζουν στο δημιουργό τη δυνατότητα να χορηγεί άδεια χρήσης του έργου του με πιο ελεύθερο και ανοιχτό τρόπο, εκτός των ορίων της "δίκαιης χρήσης" του αγγλοσαξωνικού δικαίου ή των νόμιμων περιορισμών του περιουσιακού δικαιώματος του ηπειρωτικού δικαίου¹⁷⁸. Παρέχουν δε στον χρήστη δυνατότητα αναπαραγωγής, παρουσίασης στο κοινό, διανομής και μετατροπής του έργου ενώ, επίσης, προτείνονται μέτρα, όπως η μικρότερη διάρκεια προστασίας, η καταχώρηση και τήρηση διατυπώσεων καθώς και το μαρκάρισμα των έργων με το σύμβολο CC¹⁷⁹. Με αυτό τον τρόπο, άλλωστε (υποστηρίζουν οι θιασώτες των αδειών CC), στη σημερινή ψηφιακή εποχή, επιτυγχάνεται η *"βέλτιστη εκμετάλλευση των πνευματικών δικαιωμάτων ή διάδοση του έργου"*¹⁸⁰, αφενός προς όφε-

174. Ιγγλεζάκης, "Το λογισμικό ανοιχτού κώδικα - open source software. Ζητήματα δικαίου πνευματικής ιδιοκτησίας και σχετικών συμβάσεων, ΕπισκεΔ 2001, 891 επ.

175. District Court of Munich I, Judgement of 19/05/2004 – file reference: 21 O 6123/04 (Open Source – effectiveness of, διαθέσιμη σε: http://www.oii.ox.ac.uk/sources/feedback/OIIFB_GPL2_20040903.pdf.

176. District Court of Frankfurt, 6.9.2006, διαθέσιμη σε: http://gpl-violations.org/news/20060922-dlink-judgement_frankfurt.html

177. <http://creativecommons.org/>.

178. Καλλινίκου (2007), 278.

179. Καλλινίκου/ Καρούνος/ Παπαδόπουλος, "Οι ελληνοποιημένες άδειες Creative Commons" ΔιΜΕΕ 2/2007, 383.

180. Καλλινίκου/ Καρούνος/ Παπαδόπουλος (2007), 379.

λος των χρηστών, ώστε να γίνονται ευκολότερα κοινωνοί της πνευματικής δημιουργίας, αφετέρου προς όφελος των χρηστών - δημιουργών του ψηφιακού χώρου, οι οποίοι χρήζουν ισάξιας προστασίας από το δίκαιο της ΠΙ.

Ο δημιουργός που επιθυμεί να διαθέσει το έργο του στο κοινό με κάποια άδεια CC έχει την επιλογή μεταξύ έξι κατηγοριών, καθεμία από τις οποίες περιέχει ένα συγκεκριμένο πλαίσιο συμβατικών όρων¹⁸¹. Πρόκειται δε για μη αποκλειστικές άδειες, αφού ο δημιουργός ή δικαιούχος μπορεί να επιτρέψει τη χρήση του έργου σε περισσότερους χρήστες και με την επιλογή διαφορετικών αδειών. Ας σημειωθεί, πάντως, ότι με τη χρήση των αδειών αυτών ο δημιουργός ή δικαιούχος δεν παραιτείται και δεν υποτιμά¹⁸² καμία εξουσία απορρέουσα είτε από το περιουσιακό είτε από το ηθικό δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας¹⁸³.

Εστιάζοντας το ενδιαφέρον μας στα συγγραφικά έργα και την ψηφιοποίησή τους, είναι σημαντικό να τονιστεί ότι σκοπός των αδειών CC και της όλης θεωρίας του ανοιχτού λογισμικού είναι ο επαναπροσδιορισμός της ΠΙ και της προσαρμογής της στην ψηφιακή πραγματικότητα και όχι η κατάργηση του δικαίου της ΠΙ. Για παράδειγμα, με το μαρκάρισμα των συγγραφικών έργων με την ένδειξη CC μπορεί να δημιουργηθεί ένας νέος δημόσιος τομέας, όπου οι δημιουργοί και δικαιούχοι θα προσφέρουν τα έργα τους στο κοινό με άδειες που οι ίδιοι ελεύθερα θα χορηγούν με βασικό όρο την περαιτέρω διανομή, και όχι πειρατικά ή εξαναγκαστικά¹⁸⁴⁻¹⁸⁵. Αυτός ο *"αυτοματοποιημένος μηχανισμός αδειοδότησης"*¹⁸⁶ των Creative Commons θα μπορούσε να αξιοποιηθεί από ηλεκτρονικές πλατφόρμες, όπως είναι οι ΨΒ που λειτουργούν σε δημόσιο ή ιδιωτικό επίπεδο, στο πλαίσιο μιας επιστημονικής ή εκπαιδευτικής κοινότητας παρέχοντας προστατευόμενο από την ΠΙ συγγραφικό υλικό όπως, μελέτες, εργασίες κ.λπ. αφού πρώτα έχει παραχωρηθεί η σχετική άδεια του συγγραφέα και διατυπώνονται εμφανώς οι όροι χρήσης των έργων στην σχετική ιστοσελίδα της ΨΒ. Τεράστιας χρησιμότητας θα ήταν και η αξιοποίηση των αδειών αυτών σε ψηφιακά ή ψηφιοποιημένα επιστημονικά περιοδικά ανοιχτής πρόσβασης, καθώς επίσης και

181. Τις άδειες αυτές μπορεί κανείς να βρει στο Διαδίκτυο δωρεάν τόσο ως προς τη νομική τους μορφή όσο και ως προς την τεχνική τους.

182. European Intellectual Property Law Review, Volume 32, 2010, "The New Challenges of Striking the Right Balance Between Copyright Protection and Access to Knowledge, Information and Culture, Patricia Akester, 377

183. Καλλινίκου/Καρούνος/Παπαδόπουλος (2007), 380.

184. Καλλινίκου/Καρούνος/Παπαδόπουλος (2007), 380.

185. Η ένδειξη "Some Rights Reserved" επιτρέπει την μη εμπορική χρήση του συγγραφικού έργου που κυκλοφορεί ελεύθερα στο Διαδίκτυο αλλά και σε έντυπη μορφή από κάποιο εκδοτικό οίκο.

186. Patricia Akester, "The New Challenges of Striking the Right Balance Between Copyright Protection and Access to Knowledge, Information and Culture, European Intellectual Property Law Review, Volume 32, 2010, 377.

στη δημιουργία εθνικών αποθετηρίων. Γενικότερα, ηλεκτρονικές πλατφόρμες με τέτοιου είδους συγγραφικό έργο θα έχαιραν άκρας αποδοχής από το κοινό που θα είχε ελεύθερη πρόσβαση στο περιεχόμενό τους για μη κερδοσκοπική, πάντως, χρήση¹⁸⁷. Ακόμη, θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν σε "γεννημένα ψηφιακά" έργα, όπως η ψηφιακή ποίηση, συλλογικά μυθιστορήματα φαντασίας¹⁸⁸ ή η "εργοδική λογοτεχνία"¹⁸⁹⁻¹⁹⁰.

Οι άδειες CC, αλλά και άλλες παρεμφερείς άδειες εκμετάλλευσης, αποτελούν την καταλληλότερη απάντηση στο αίτημα για "ανοιχτή πρόσβαση στη γνώση και στις επιστήμες"¹⁹¹, αφού η πρόσβαση στη γνώση και την επιστήμη είναι αναγκαία προϋπόθεση για την πρόοδό τους γι' αυτό και η ακαδημαϊκή και επιστημονική κοινότητα οφείλει να τις αξιοποιήσει με τον καλύτερο τρόπο (μέσω και των βιβλιοθηκών τους). Ο εκπαιδευτικός, ακαδημαϊκός και εν γένει επιστημονικός κλάδος αποτελεί εξ ορισμού πρόσφορο έδαφος για ανοιχτή πρόσβαση του κοινού ενώ, παράλληλα, η λειτουργία τους είναι από τις πρώτες πρακτικά εφαρμόσιμες στο ψηφιακό περιβάλλον.

187. Καλλινίκου/Καρούνος/Παπαδόπουλος (2007), 386.

188. Σχετικά με την έννοια βλ. Καλλινίκου/Καρούνος/Παπαδόπουλος (2007), 385.

189. Σχετικά με την έννοια βλ. Καλλινίκου/Καρούνος/Παπαδόπουλος (2007), 386.

190. Σήμερα, πάντως, έχουν εκδοθεί και δημοσιευθεί πολλά βιβλία με κάποια άδεια Creative Commons αλλά και μουσικά έργα, βάσεις δεδομένων ή software.

191. Βλ. Διακήρυξη του Βερολίνου για την ανοιχτή πρόσβαση στη γνώση και τις επιστήμες (2003), την οποία μεταξύ άλλων έχει υπογράψει ήδη από το 2003 και το Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης. Για επιπλέον πληροφορίες και συμμετοχή στην κίνηση "Open Access" βλ. <http://www.openaccess.gr/blog/>.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

ΤΟ ΗΘΙΚΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ ΣΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ: Η "ΔΙΑΚΡΙΤΙΚΗ" ΠΡΟΣΒΟΛΗ ΤΟΥ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΧΡΗΣΗ ΤΩΝ ΨΗΦΙΑΚΩΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΩΝ

Ι. Οι επιμέρους εξουσίες του ηθικού δικαιώματος και πώς αυτές εφαρμόζονται στα ψηφιακά έργα και ειδικότερα στις ΨΒ

Α. Γενικά

Το ηθικό δικαίωμα αποτελεί (κατά το άρθρ. 1 Ν. 2121/1993) την δεύτερη όψη του δικαιώματος στην ΠΙ και επιδιώκει την προστασία του προσωπικού δεσμού του δημιουργού με το έργο του. Όπως μας είναι δε γνωστό, το ηθικό δικαίωμα του δημιουργού εκδηλώνεται μέσω πέντε επιμέρους εξουσιών¹⁹²: της **εξουσίας δημοσίευσης**, κατά την οποία ο δημιουργός έχει το δικαίωμα να επιλέγει, πότε, πού και πώς θα καθιστά το έργο του προσιτό στο κοινό, της **εξουσίας αναγνώρισης της πατρότητας**, κατά την οποία ο δημιουργός αναγνωρίζεται πάντα ως ο δημιουργός του έργου, ενώ μπορεί να απαιτεί μνεία του ονόματός του στον υλικό φορέα, καθώς και να χρησιμοποιεί ψευδώνυμο ή να διατηρεί την ανωνυμία του, της **εξουσίας διατήρησης της ακεραιότητας του έργου**, κατά την οποία ο δημιουργός μπορεί να απαγορεύει κάθε τροποποίηση, προσθήκη ή περικοπή του έργου και κάθε προσβλητική παρουσίαση στο κοινό, της **εξουσίας προσπέλασης**, κατά την οποία ο δημιουργός διατηρεί το δικαίωμα να "επικοινωνεί" με το έργο του που έχει μεταβιβαστεί (η υλική ενσωμάτωσή του) σε κάποιον τρίτο και, τέλος, μέσω της **εξουσίας υπαναχώρησης (μετανοίας)**, κατά την οποία ο δημιουργός μπορεί να υπαναχωρεί από συμβάσεις και άδειες εκμετάλλευσης έργων λόγου ή επιστήμης, υπό συγκεκριμένες και αυστηρές προϋποθέσεις.

Πέρα από τον αποκλειστικό και απόλυτο χαρακτήρα του δικαιώματος (ιδιότητες που απολαμβάνει και το περιουσιακό δικαίωμα), το ηθικό δικαίωμα διαφέρει ως προς το περιουσιακό γιατί είναι αμεταβίβαστο μεταξύ ζώντων (άρθρ. 12 Ν. 2121/1993), διακρίνεται δε από το περιουσιακό αφού μετά την τυχόν μεταβίβαση του τελευταίου εκείνο παραμένει στο δημιουργό του. Δεν μπορεί, επομένως, να αποτελέσει ούτε αντικείμενο μεταβίβασης ούτε αντικείμενο παραίτησης, με αποτέλεσμα να μπορεί μόνο ο δημιουργός του να ζητήσει την προστασία του νόμου από τυχόν προσβολή. Πάντως, το αμεταβίβαστο του δικαιώματος συνιστά έναν σχετικό περιο-

192. Άρθρο 4 Ν. 2121/1993.

ρισμό, μια ασφαλιστική δικλείδα¹⁹³ και όχι μια αδιαπραγμάτευτη απαγόρευση. Ο δημιουργός μπορεί να συναινέσει ή να ρυθμίσει συμβατικά κάποιες από τις ηθικές εξουσίες, αφού η παραχώρηση του περιουσιακού δικαιώματος πολύ συχνά απαιτεί και την παραίτηση από κάποιες ηθικές εξουσίες¹⁹⁴. Το άρθρο 16 Ν. 2121/1993, άλλωστε, προβλέπει τη δυνατότητα περιορισμού της άσκησης του ηθικού δικαιώματος, εφόσον ο δημιουργός δώσει εγγράφως τη συναίνεσή του για πράξεις ή παραλείψεις που αλλιώς θα συνιστούσαν προσβολή του ηθικού δικαιώματος. Εκτός από τους περιορισμούς που μπορεί να εφαρμοστούν βάσει συμβατικών ρυθμίσεων, ο απόλυτος χαρακτήρας του ηθικού δικαιώματος περιορίζεται, επίσης, από γενικές νομοθετικές διατάξεις, ιδίως δε από την απαγόρευση περί καταχρηστικής άσκησης δικαιώματος¹⁹⁵. Αναφορικά με τη διάρκεια του, διαρκεί για όλη τη ζωή του δημιουργού (άρθρ. 29 παρ. 1 Ν. 2121/1993), περιέρχεται δε στους κληρονόμους του για 70 έτη μετά το θάνατό του (άρθρο 12 παρ. 2 Ν. 2121/1993), ενώ μετά και την πάροδο των 70 ετών, το Δημόσιο μπορεί να ασκήσει (διά του Υπουργού Πολιτισμού) την εξουσία αναγνώρισης της πατρότητας και την εξουσία περιφρούρησης της ακεραιότητας του έργου (άρθρ. 29 παρ. 2 Ν. 2121/1993).

Β. Η εφαρμογή του ηθικού δικαιώματος στις ΨΒ και πώς μπορεί να προσβληθεί

Όπως έχουμε ήδη αναλύσει, η ψηφιακή επανάσταση έδωσε άλλες διαστάσεις και γέννησε νέες προβληματικές σχετικά με την ΠΙ εν γένει, αλλά και με τη διαφύλαξη του ηθικού δικαιώματος του δημιουργού, ειδικότερα. Η δημιουργία και λειτουργία δε των ΨΒ θέτει σε πρωτόγνωρες βάσεις την προστασία των δημιουργών συγγραφικών έργων τα οποία τείνουν να αποτελέσουν περιεχόμενο μιας τέτοιας ψηφιακής πλατφόρμας. Η ψηφιοποίηση, η μαζική χρήση και μαζική διάδοση των έργων (όπως οι απλές πληροφορίες) στο Διαδίκτυο, η ευκολία πρόσβασης του κοινού σε αυτά, η δυνατότητα διάδρασης του χρήστη με το έργο, είναι στοιχεία που καθιστούν αδήριτη ανάγκη την προσαρμογή της ΠΙ και του ηθικού δικαιώματος στην ψηφιακή εποχή.

Κατά τη δημιουργία της ΨΒ είναι δυνατόν να επέλθει προσβολή των επιμέρους εξουσιών του ηθικού δικαιώματος με διάφορους τρόπους και συγκεκριμένα:

α) Η **εξουσία δημοσίευσης** με την οποία ο δημιουργός αποφασίζει πότε, πού και πώς θα καταστεί το έργο του προσιτό στο κοινό, έχει ιδιαίτερη σημασία γιατί

193. Παπαδοπούλου, Η άσκηση του ηθικού δικαιώματος στις ΨΒ, ΧρΙΔ 2007, 172.

194. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η άδεια για διασκευή ενός έργου η οποία προϋποθέτει εξ ορισμού την αντίστοιχη συναίνεση του δημιουργού στην "προσβολή" εκ μέρους του αντισυμβαλλόμενου της εξουσίας διατήρησης της ακεραιότητας του έργου.

195. ΕφΑθ 931/2000, ΧρΙΔ 2001, 170· ΜΠρΑθ 14751/1996, ΕΕμπΔ 1996, 858.

*"θέτει σε λειτουργία το περιουσιακό δικαίωμα"*¹⁹⁶ και αποτελεί, ουσιαστικά, την αφετηρία της περαιτέρω οικονομικής εκμετάλλευσης του έργου.

Κρίσιμο ζήτημα με ιδιαίτερη εφαρμογή στο ψηφιακό περιβάλλον, είναι αυτό της *ανάλωσης* της εξουσίας δημοσίευσης. Σύμφωνα με την κρατούσα άποψη¹⁹⁷, η εξουσία δημοσίευσης συνεχίζει να υφίσταται για κάθε νέο τρόπο παρουσίασης του έργου στο κοινό, επομένως, κάθε νέα δημοσίευση του (συγγραφικού εν προκειμένω) έργου με νέα μορφή και με άλλο τρόπο προϋποθέτει την άσκηση της ηθικής εξουσίας εκ μέρους του δημιουργού, καθώς αναγνωρίζεται σε αυτόν το δικαίωμα της πρώτης δημοσίευσης. Εάν, για παράδειγμα, ένας καλλιτέχνης εκθέσει σε δημόσια έκθεση έναν πίνακά του και εν συνεχεία ένας τηλεοπτικός σταθμός μεταδίδει την εικόνα του πίνακα σε τηλεοπτική εκπομπή χωρίς την άδεια του καλλιτέχνη, τότε θίγεται (πέραν του περιουσιακού) και το ηθικό δικαίωμα του ζωγράφου, υπό την έννοια της εξουσίας δημοσίευσης του έργου¹⁹⁸. Επιχειρήματα που ενισχύουν, άλλωστε, αυτή τη θέση έγκινται *αφενός μεν* στο δικαίωμα που πρέπει να διατηρεί ο δημιουργός ώστε να απαγορεύει τυχόν δημοσίευση του έργου του με τρόπο και μέσο που θεωρεί ο ίδιος ακατάλληλο, *και, αφετέρου*, στην αναλογική ερμηνεία του άρθρου 13 παρ. 5 Ν. 2121/1993, κατά το οποίο ο δημιουργός δεν δεσμεύεται συμβατικά για τρόπους εκμετάλλευσης που δεν ήταν γνωστοί κατά τον χρόνο κατάρτισης της σύμβασης παροχής άδειας εκμετάλλευσης.

Κατ' επέκταση κι εφαρμογή των προαναφερθέντων, για την παρουσίαση ενός έργου σε ψηφιακή μορφή μέσω μιας ΨΒ, προϋποτίθεται η ειδική άδεια (γι' αυτή τη νέα μορφή δημοσίευσης) από τον δημιουργό σε αυτόν που, πιθανώς, έχει ήδη μεταβιβάσει κάποιες εξουσίες του περιουσιακού του δικαιώματος. Το δικαίωμα, επομένως, του συγγραφέα δεν αναλώνεται με οποιαδήποτε πράξη δημοσίευσης, κι επομένως, για να συμπεριληφθεί ένα ήδη δημοσιευμένο έργο στη συλλογή μιας ΨΒ απαιτείται εκ νέου η άδεια του συγγραφέα. Εάν, μάλιστα, μία συμβατική βιβλιοθήκη (με αναλογικά μέσα) περιλαμβάνει στη συλλογή της σε έντυπη μορφή ένα βιβλίο, του οποίου ο συγγραφέας της έχει παραχωρήσει τις εξουσίες αναπαραγωγής και δημοσίευσης (περιουσιακής φύσης εξουσίες), επιθυμεί παρ' όλα αυτά να ψηφιοποιήσει το συγκεκριμένο βιβλίο, ώστε να αποτελέσει περιεχόμενο της ΨΒ της, απαιτείται νέα συναίνεση του συγγραφέα για τη δημοσίευση του βιβλίου του στο νέο αυτό μέσο και με μία νέα μορφή¹⁹⁹. εάν δεν συμβεί αυτό, η δημοσίευση αυτή στην ΨΒ συνιστά προσβολή του

196. Καλλινίκου (2007), 96.

197. Παπαδοπούλου (2007), 175.

198. Έχει κρίνει σχετικά γερμανικό δικαστήριο, LG Berlin, 9.6.1982, GRUR 1983, 761 επ.

199. Διχογνωμία έχει υπάρξει στην ξένη νομολογία ως προς το εάν απαιτείται νέα συναίνεση του δημιουργού για την επιπλέον ψηφιακή δημοσίευση του έργου στη περίπτωση που

ηθικού δικαιώματος του δημιουργού (εκτός της προσβολής του περιουσιακού δικαιώματος).

β) Η **εξουσία αναγνώρισης της πατρότητας**²⁰⁰ αποκτά ιδιαίτερη αξία στο ψηφιακό περιβάλλον, αφού είναι εξαιρετικά εύκολο να υποτιμηθεί από τους δημιουργούς μιας ΨΒ και κατ' επέκταση να προσβληθεί. Σύμφωνα με το άρθρο 4 παρ. 1β' Ν. 2121/1993, παρέχεται στο δημιουργό η εξουσία να απαιτεί, στο μέτρο του δυνατού, τη μνεία του ονόματός του στα αντίτυπα του έργου του και σε κάθε δημόσια χρήση του έργου του ή, αντίθετα, να κρατάει την ανωνυμία του ή να χρησιμοποιεί ψευδώνυμο.

Το Διαδίκτυο έχει την (αρνητική) ιδιότητα να αποπροσωποποιεί τα δεδομένα που διαδίδονται μέσω αυτού και, όπως και ανωτέρω είδαμε, να δημιουργεί τη σύγχυση στον χρήστη ότι πρόκειται για απλές πληροφορίες, διακυβεύοντας την προστασία των δικαιωμάτων ΠΙ. Συνεπώς, αποκτά ιδιαίτερη σημασία η ορθή μνεία του ονόματος του δημιουργού σε ένα ψηφιακό ή ψηφιοποιημένο έργο, η απόδοσή του σε ειδικό ηλεκτρονικό κατάλογο (βάση δεδομένων) αλλά και η εύκολη και αυτόματη αναφορά των σχετικών στοιχείων πνευματικής ιδιοκτησίας κάθε φορά που ο χρήστης έχει απέναντί του ένα ψηφιακό βιβλίο, ηλεκτρονικό περιοδικό κ.λπ. ή κάθε φορά που επιχειρεί να το αναπαράγει (με αποθήκευση στον η/υ του ή με απλή εκτύπωσή του).

Είναι γεγονός ότι, στην περίπτωση των ψηφιοποιημένων έργων ο χρήστης κατέχει στα χέρια του ένα αμφίσημο εργαλείο, την τεχνολογία (και μαζί την τεχνογνωσία) ώστε να μπορεί να λειτουργήσει διαδραστικά με το έργο που θα έχει απέναντί του. Αυτή η δύναμη τον οδηγεί συχνά σε παράνομες ενέργειες που προσβάλλουν εκτός από το περιουσιακό και το ηθικό δικαίωμά του, εν προκειμένω δε την εξουσία αναγνώρισης της πατρότητας του έργου. Η επίδραση που μπορεί να ασκήσει ο χρήστης πάνω σε ένα ψηφιοποιημένο αντίτυπο συνεπάγεται τη δυνατότητά του να παραποιεί κατά το δοκούν τη μνεία του ονόματος του δημιουργού και των λοιπών στοιχείων πνευματικής ιδιοκτησίας επί του έργου.

γ) Η **εξουσία περιφρούρησης της ακεραιότητας** του έργου (άρθρο 4 παρ. 1γ' Ν. 2121/1993)²⁰¹ είναι η πτυχή εκείνη του ηθικού δικαιώματος που μπορεί να

γνώριζε ο δημιουργός κατά την αρχική συμφωνία για την άδεια δημοσίευσης με έντυπη μορφή ότι ο αντισυμβαλλόμενός του διατηρεί και ηλεκτρονική πλατφόρμα διάδοσης των έργων στο κοινό (βλ. σχετικά και Παπαδοπούλου (2007), υποσημ. 48, 176).

200. Βλ. και διάταξη του άρθρ. 6 δις παρ. 1 ΔΣ Βέρνης, κατά την οποία ο δημιουργός διατηρεί το δικαίωμα να διεκδικεί την πατρότητα του έργου.

201. Βλ. και αντίστοιχη διάταξη του άρθρου 6 δις παρ. 1 ΔΣ Βέρνης, κατά την οποία ο δημιουργός έχει το δικαίωμα να αντιταχθεί σε κάθε παραμόρφωση, ακρωτηριασμό ή

προσβληθεί σε πολλά στάδια της δημιουργία μιας ΨΒ εξαιτίας του ίδιου του ψηφιακού χαρακτήρα των συγγραφικών έργων και συγκεκριμένα:

i) Κατ' αρχάς, **κατά τη διαδικασία της ψηφιοποίησης** καθ' εαυτής, όπου ένα έργο *αναπαράγεται* ώστε να *αποθηκευτεί* στην ψηφιακή πλατφόρμα ως ψηφιακό πλέον έργο, υπάρχει κίνδυνος μετατροπής του, προσθηκών ή αφαιρέσεων του περιεχομένου του, πράξεων που αναμφισβήτητα αλλοιώνουν το περιεχόμενό του και, συνεπώς, προσβάλλουν την ακεραιότητα του έργου, που μόνο ο δημιουργός έχει το δικαίωμα να μεταβάλλει. Οι ΨΒ συχνά διαπράττουν τέτοιου είδους απαγορευμένες μεταβολές και προσθήκες με την τοποθέτηση μεγάλων λογοτύπων, χαρακτηριστικών της βιβλιοθήκης που προέβη στην ψηφιοποίηση και ψηφιακή διάθεση, με τη μορφή ιδιαίτερα μεγάλων υδατογραφημάτων με σκοπό να αποτρέψουν τη μαζική αντιγραφή ψηφιακών έργων.

Ένας άλλος - ακούσιος συχνά - κίνδυνος προσβολής της διατήρησης της ακεραιότητας επέρχεται από τυχόν αλλοίωση της ποιότητας του έργου κατά τη διαδικασία της ψηφιοποίησης, συναντάται δε κυρίως σε εικαστικά ή οπτικοακουστικά έργα λόγω της ιδιαιτερότητας στην αναπαραγωγή π.χ. του ήχου ενός μουσικού κομματιού ή των ιδιαίτερων χρωματικών αποδόσεων ενός ζωγραφικού πίνακα. Πάντως, το δικαίωμα του δημιουργού να ασκήσει την εξουσία αυτή μπορεί να κριθεί καταχρηστική εφόσον, αφενός μεν έχουν χρησιμοποιηθεί όλες οι τεχνικές μέθοδοι για αποφυγή τέτοιων ποιοτικών αλλοιώσεων, αφετέρου δε τυχόν ελλείψεις ή αλλοιώσεις είναι μικρές, επουσιώδεις και θεωρούνται τυπικές σε αυτού του είδους την επεξεργασία του έργου²⁰².

Αξίζει να σημειωθεί ότι υπάρχουν και περιπτώσεις επιτηδευμένων αλλοιώσεων της ποιότητας του έργου²⁰³, που γίνονται ανεκτές από το δίκαιο της ΠΙ λόγω προστασίας άλλου (υπέρτερου κατά περίπτωση) δικαιώματος, όπως η περίπτωση της προβολής ενός έργου σε σμίκρυνση προκειμένου να αποτραπεί η παράνομη αντιγραφή του, "προσβολές" που, όμως, πρέπει να υπόκεινται στην αρχή της αναλογικότητας και σε κάθε περίπτωση ο δημιουργός μπορεί να αποδείξει ότι ακόμη και τέτοιες επεμβάσεις δεν αίρουν την προσβολή του ηθικού δικαιώματός του²⁰⁴.

ii) Η εξουσία διατήρησης της ακεραιότητας ενός συγγραφικού έργου προσβάλλεται και **κατά το στάδιο της παρουσίασης/ψηφιακής διάδοσης στο κοινό** μέσω της ΨΒ των διάφορων επιλογών - συνθηκών παρουσίασης. Για παράδειγμα,

άλλη τροποποίηση καθώς και σε κάθε άλλη προσβολή που θίγει την τιμή ή τη φήμη του έργου.

202. Παπαδοπούλου (2007), 177.

203. Μέσω της χρήσης τεχνικών και μηχανισμών που ενσωματώνονται στο έργο.

204. Παπαδοπούλου (2007), υποσ. 70, 178.

εάν κατά το στάδιο ταξινόμησης και κατηγοριοποίησης των έργων, ένα βιβλίο - ποιητική συλλογή με τίτλο *"Τα χαμομήλια του αγρού"* συμπεριληφθεί στην κατηγορία "Βοτανολογία", τότε χωρίς καν αλλοίωση του περιεχομένου του βιβλίου, προσβάλλεται παρόλα αυτά το ηθικό δικαίωμα του δημιουργού ως προς την ακεραιότητα του δημιουργήματός του. Επίσης, εάν η ΨΒ προβαίνει στην αποσπασματική παρουσίαση τμήματος μόνο ενός βιβλίου, ο δημιουργός μπορεί και πάλι να προσβάλλεται ως προς το ηθικό του δικαίωμα καθώς, αφενός ένα συγγραφικό έργο με αρχή, μέση και τέλος έχει μία συνοχή και ροή που δεν μπορεί να αποδοθεί σε ένα απόσπασμα, αφετέρου, το επιλεγέν τμήμα μπορεί να μην είναι καν αντιπροσωπευτικό του έργου και του συγγραφέα.

Χαρακτηριστική περίπτωση ακατάλληλων συνθηκών παρουσίασης ενός έργου στο κοινό στο ψηφιακό περιβάλλον συναντάμε και με τη χρήση των υπερσυνδέσμων (links). Μέσω ενός υπερσυνδέσμου το έργο του δημιουργού μπορεί να παραπέμπεται και να εμφανίζεται (χωρίς την άδειά του) σε άλλον διαδικτυακό τόπο από αυτόν που είχε αρχικά επιλέξει, ο οποίος όμως να "υποτιμά" το έργο του. Αντίστροφα δε, από τη σελίδα στην οποία παρουσιάζεται ένα βιβλίο είναι δυνατόν να υπάρχει "link" που να παραπέμπει σε άλλες ιστοσελίδες με αντικείμενο το οποίο δεν έχει καμία σχέση με το βιβλίο και μάλιστα παραπλανεί τον χρήστη. Για παράδειγμα, προσβάλλεται η ηθική εξουσία διατήρησης της ακεραιότητας ενός επιστημονικού βιβλίου αστρονομίας εάν από την ιστοσελίδα που παρουσιάζεται, ο χρήστης παραπέμπεται άμεσα σε άλλη ιστοσελίδα ... αστρολογικών προβλέψεων!

Επίσης, προσβολή της εξουσίας περιφρούρησης της ακεραιότητας του συγγραφικού έργου μπορεί να λάβει χώρα και κατά τη δημιουργία των αναγκαίων για τη λειτουργία των ΨΒ "μεταδεδομένων" (metadata)²⁰⁵. Τα μεταδεδομένα που περιλαμβάνονται σε ειδικές βάσεις δεδομένων που συνθέτουν μια ΨΒ περιλαμβάνουν στοιχεία για τον δημιουργό αλλά και για το ίδιο το έργο, όπως ο τίτλος, κάποια λήμματα (λέξεις - κλειδιά) και το σημαντικότερο περίληψη του συγγραφικού έργου. Η περίληψη ενός έργου, συνήθης πρακτική των βιβλιοθηκών, υποστηρίζεται ότι αποτελεί *"παράμρφωση, περικοπή ή άλλη τροποποίηση του έργου"*²⁰⁶, και συνεπώς μπορεί να προσβάλλεται με αυτή η ηθική εξουσία της διατήρησης της ακεραιότητας του έργου. Εάν η περίληψη δεν δημιουργηθεί από τον ίδιο το συγγραφέα ή έστω δεν έχει εγκριθεί η δημοσίευσή της από αυτόν, ενέχεται σοβαρός κίνδυνος να μην αποδίδεται η ουσία του νοήματος του έργου του δημιουργού, να μην είναι αντιπροσωπευτικό αυτού και γενικότερα να μην φτάνει στον υποψήφιο αναγνώστη του έργου εκείνη η ιδιαί-

²⁰⁵. Για τον προσδιορισμό της έννοιας βλ. ανωτέρω Κεφάλαιο 1ο, Ι, Β.

²⁰⁶. Κουμάντος, Πνευματική ιδιοκτησία, 2002, 222.

τερη "αίσθηση" που θα ήθελε ο συγγραφέας να αποκομίσει ο χρήστης από την πρώτη αυτή "συνάντηση" με το έργο του.

iii) Η ακεραιότητα ενός συγγραφικού έργου μπορεί να προσβληθεί και **κατά το μετέπειτα στάδιο της κανονικής λειτουργίας μιας ΨΒ**, αυτό **της διατήρησης του ψηφιακού υλικού**. Το ζήτημα της διατήρησης των ψηφιακών αντιγράφων των έργων και της εξασφάλισης της διάρκειάς τους, ώστε να διατίθενται στο κοινό με την καλύτερη δυνατή ποιότητα, είναι ιδιαίτερα σημαντικό για την προστασία της ηθικής εξουσίας διατήρησης της ακεραιότητας του έργου. Ξεχωριστό ρόλο σε αυτό το στάδιο διαδραματίζει η τεχνολογία, αφού τα τεχνικά μέσα και οι εξειδικευμένες τεχνολογικές μέθοδοι μπορούν μόνο να επιτύχουν την "διάρκεια" και "συνέχεια" του έργου μέσω τακτικών ελέγχων ποιότητας του ψηφιακού υλικού.

Δέον σε αυτό το σημείο να επισημανθεί ότι, σε κάθε περίπτωση, κατά τη δημιουργία και λειτουργία μιας ΨΒ χωρεί (και επιβάλλεται) στάθμιση των αντιτιθέμενων συμφερόντων μεταξύ των συγγραφέων και των δημιουργών της ΨΒ. Αυτό σημαίνει ότι μπορούν να καθίστανται αποδεκτές τυχόν αλλοιώσεις και τροποποιήσεις των έργων, οι οποίες, όμως, υπαγορεύονται από τις αναγκαίες - και ως ένα βαθμό προβλεπόμενες - τεχνικές και οικονομικές συνθήκες για το σχεδιασμό και τη λειτουργία της ΨΒ, πάντοτε δε σε συνάρτηση με άλλα κριτήρια, όπως είναι η ένταση της (υπό συζήτηση) προσβολής ή το δημιουργικό ύψος του έργου²⁰⁷.

Ο χώρος του Διαδικτύου και δη το ψηφιακό περιβάλλον μιας ΨΒ αποτελούν εξίσου πρόσφορο έδαφος προσβολής του δικαιώματος διατήρησης της ακεραιότητας του έργου και **από την πλευρά των χρηστών** και όχι μόνο των δημιουργών της ΨΒ. Όπως είδαμε και προηγουμένως, η τεχνολογία που παρέχεται είναι ένα επικίνδυνο εργαλείο στα χέρια των χρηστών, καθώς η δυνατότητα επέμβασης σε ένα ψηφιακό έργο είναι εύκολη, γρήγορη και χωρίς κόστος. Αυτό σημαίνει ότι ο καθένας χρήστης μπορεί να μετατραπεί σε δημιουργό με αποτέλεσμα να διαμορφώνονται δύο παράλληλα "στρατόπεδα": αφενός μεν ο αρχικός δημιουργός μπορεί να προβάλλει το ηθικό του δικαίωμα έναντι του χρήστη που τροποποιεί το έργο του πρώτου, αφετέρου δε ο χρήστης που έχει μετουσιωθεί σε δημιουργό μέσω του Διαδικτύου (τροποποιώντας τόσο πολύ ένα προηγούμενο έργο, ώστε τελικά να έχει δημιουργήσει ένα εντελώς ανεξάρτητο και πλήρως διακριτό από το πρώτο έργο), τότε μπορεί και αυτός πλέον να επικαλεστεί την εξουσία διατήρησης της ακεραιότητας του νέου έργου του έναντι τρίτων.

207. Παπαδοπούλου (2007), 179.

δ) Η **εξουσία υπαναχώρησης (μετάνοιας)** εάν και θεωρητικά υφίσταται και φυσικά δεν μπορεί να αφαιρεθεί από τον δημιουργό, κατά τη λειτουργία της ΨΒ και εν γένει στον ψηφιακό χώρο του Διαδικτύου, μάλλον στην πράξη καθίσταται άνευ ουσίας. Εάν, για παράδειγμα, ένας συγγραφέας αρχικά παραχώρησε τη δυνατότητα στον φορέα μιας ΨΒ να ψηφιοποιήσει και να διαθέσει ψηφιακά στο κοινό τα έργα του, εν συνεχεία αλλάξει γνώμη και θέλει να τα αποσύρει από την ηλεκτρονική αυτή πλατφόρμα, μπορεί να το πράξει μεν, αλλά η ανάρτηση των έργων του στο Διαδίκτυο έστω και για λίγες ώρες μπορεί να ήταν αρκετή για να αποσπαστούν από χρήστες του Διαδικτύου, να αναπαραχθούν, να αποθηκευτούν και εν τέλει να κυκλοφορήσουν περαιτέρω στο Διαδίκτυο χωρίς την άδεια του δημιουργού τους.

Παρόμοια έλλειψη πρακτικής εφαρμογής εμφανίζει και **το δικαίωμα προσπέλασης στο έργο**, αφού στο πλαίσιο της ΨΒ, όπου τα έργα χαρακτηρίζονται από την άυλη φύση τους, είναι δε προσिता σε απεριόριστο αριθμό χρηστών ο δημιουργός δεν δύναται, αλλά κι εξαρχής δεν επιδιώκει να διατηρήσει κάποιου είδους "επικοινωνία" με το έργο του, το οποίο είναι πλέον ψηφιακό, άυλο κατά κάποιο τρόπο "κοινό κτήμα" του κοινού. Πρόκειται για ένα δικαίωμα που προϋποθέτει την μοναδική ενσωμάτωση του έργου σε έναν υλικό φορέα, του οποίου η κυριότητα, πιθανώς μεταβιβαστεί σε τρίτο πρόσωπο²⁰⁸. Πάντως, όσον αφορά στις βιβλιοθήκες που κατέχουν κάποιο μοναδικό χειρόγραφο, οφείλουν να διευκολύνουν τυχόν δικαιούχους δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας με σύγχρονα μέσα, όπως με ψηφιακή διάθεση αντιτύπου του χειρογράφου.

Γ. Η επίδραση του κινήματος του "ανοιχτού κώδικα" στο ηθικό δικαίωμα του συγγραφέα

Η θεωρία του ανοιχτού λογισμικού και των συμβάσεων εκμετάλλευσης με ευέλικτους όρους, όπως οι άδειες CC βρίσκουν διάφορα νομικά προσκόμματα, ιδίως ως προς τη διαφύλαξη του ηθικού δικαιώματος τους δημιουργού, όπως αυτό διαπλάθεται στην ελληνική έννομη τάξη. Κατ' αρχάς, είναι ιδιαίτερα δυσχερές το να προστατευθεί η εξουσία περιφρούρησης της ακεραιότητας του έργου, δεδομένου ότι η τάση για ανοιχτή πρόσβαση και ανοιχτό κώδικα καθιστά τον χρήστη εν δυνάμει δημιουργό, δίνοντάς του τη δυνατότητα να τροποποιεί ή να διασκευάζει το έργο ελεύθερα. Παρ' όλα αυτά, λαμβανομένης υπόψη της επιφύλαξης του άρθρου 16 Ν. 2121/1993, δεν τίθεται ζήτημα προσβολής της ακεραιότητας του έργου εφόσον, δηλαδή ο δημιουργός έχει συναινέσει στην τέλεση πράξεων ή παραλείψεων που άλλως θα αποτελούσαν προσβολή. Συνεπώς, εάν οι συμβατικοί όροι της άδειας εκμετάλλευσης που

208. Κουμάντος (2002), 266.

έχει επιλέξει ο δημιουργός προκειμένου να διαθέσει το έργο του στο κοινό μέσω του Διαδικτύου, υπάγονται στην εξαίρεση του άρθρου 16, τότε οι χρήστες νομίμως παρεμβαίνουν στο περιεχόμενο του εκάστοτε συγγραφικού έργου.

Πρακτική δυσκολία παρουσιάζει, επίσης, και η διαφύλαξη της εξουσίας αναγνώρισης της πατρότητας, αν σκεφτεί κανείς ότι ένα έργο με τέτοιου είδους άδεια χρήσης μπορεί να έχει υποστεί πολλές τροποποιήσεις, από περισσότερους χρήστες, άλλοτε δημιουργώντας ένα νέο, παράγωγο του αρχικού, έργο, άλλοτε δε καθιστώντας εαυτών συν-δημιουργούς του αρχικού έργου.

Ένα ιδιαίτερο ζήτημα ανακύπτει στην περίπτωση της εξουσίας δημοσίευσης ως έκφανσης του ηθικού δικαιώματος: κατ' αρχήν, όπως ανωτέρω καταλήξαμε, στον ψηφιακό χώρο η εξουσία αυτή δεν αναλώνεται με την πρώτη δημοσίευση, αλλά ο δημιουργός τη διατηρεί για κάθε νέο τρόπο παρουσίασης του έργου στο κοινό, επομένως, κάθε νέα δημοσίευση του (συγγραφικού) έργου με νέα μορφή και με άλλο τρόπο προϋποθέτει την άσκηση της ηθικής αυτής εξουσίας εκ μέρους του δημιουργού. Στην περίπτωση, όμως, που ο δημιουργός έχει επιλέξει μία άδεια ανοιχτού λογισμικού για να προβεί στην πρώτη δημοσίευση στον ψηφιακό χώρο, φαίνεται να επέρχεται και η ανάλωση του δικαιώματος δημοσίευσης για το συγκεκριμένο έργο²⁰⁹.

Αναφορικά με την χαρακτηριστική περίπτωση αδειών ανοιχτού λογισμικού, των Creative Commons²¹⁰, χρήσιμο θα ήταν να γίνει αναφορά στις έξι βασικές κατηγορίες που διατίθενται, ώστε να επιλέξει ο δημιουργός με ποια θέλει να "εκμεταλλευθεί" το έργο του στο Διαδίκτυο. Λόγω της κατ' αρχήν, μη εμπορικής σκοπιμότητας αυτών των προδιατυπωμένων συμβάσεων, οι βασικοί, υποχρεωτικοί όροι κάθε άδειας στρέφονται γύρω από ζητήματα άσκησης του ηθικού δικαιώματος: σύμφωνα με την **πρώτη άδεια** (the attribution license) ο χρήστης μπορεί να χρησιμοποιήσει το έργο για εμπορικό ή μη σκοπό, μπορεί δε και να το τροποποιήσει με υποχρέωση, όμως, αναφοράς του ονόματος του αρχικού δημιουργού. Σύμφωνα με τη **δεύτερη άδεια** (the attribution - share alike license) ο χρήστης μπορεί να χρησιμοποιήσει το έργο για εμπορικό ή μη σκοπό, καθώς και να το τροποποιήσει με υποχρέωση αναφοράς του ονόματος του αρχικού δημιουργού, αναλαμβάνοντας επιπλέον την υποχρέωση αδειοδότησης και περαιτέρω διανομής του παράγωγου έργου (που με την τροποποίηση του αρχικού δημιούργησε), σύμφωνα με τους όρους της άδειας CC. Η

209. Καλλινίκου (2007), 281.

210. Οι άδειες CC άρχισαν να διατίθενται το 2003, ενώ στην Ελλάδα έγινε πανηγυρική έναρξη των Creative Commons με συνέδριο που οργανώθηκε στις 13 Οκτωβρίου 2007 με την παρουσία του καθηγητή Λέσσιγκ. Η τελευταία έκδοση που έχει κυκλοφορήσει είναι η 3.0 ενώ έχουν ξεκινήσει ήδη διαβουλεύσεις για την τέταρτη κατά σειρά τροποποίηση, για περισσότερες πληροφορίες βλ. σε www.creativecommons.gr.

τρίτη άδεια (the attribution non - commercial license) απαγορεύει την εμπορική χρήση και επιτρέπει την τροποποίηση του έργου με υποχρεωτική αναφορά στο όνομα του αρχικού δημιουργού. Η **τέταρτη άδεια** (the attribution non - commercial share alike license) διαφέρει ως προς την τρίτη ως προς το ότι τυχόν διανομή του παράγωγου έργου πρέπει να γίνει από τον χρήστη, σύμφωνα με τους όρους της άδειας σχετικά με την αναφορά στον δημιουργό. Η **πέμπτη μορφή άδειας** CC (the attribution non - commercial - no derivative works license) επιτρέπει τη μη εμπορική χρήση του έργου, επιβάλλει την υποχρεωτική αναφορά του ονόματος του δημιουργού και απαγορεύει την οποιαδήποτε τροποποίηση του έργου και, τέλος, η **έκτη άδεια** (the attribution no derivative works license) απαγορεύει στον χρήστη να γίνει "δημιουργός" παράγωγου έργου και υποχρεώνει σε αναφορά του ονόματος του δημιουργού.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

ΤΡΟΠΟΙ ΠΡΟΣΒΟΛΗΣ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΟΣ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΙΔΟΚΤΗΣΙΑΣ ΣΤΟ ΨΗΦΙΑΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΩΝ "ΟΡΦΑΝΩΝ ΕΡΓΩΝ"

Ι. Πώς προσβάλλουμε την πνευματική ιδιοκτησία "περιφερόμενοι" στο ψηφιακό περιβάλλον - Περιπτωσιολογία.

Α. Ψηφιοποίηση και προσβολή της εξουσίας αναπαραγωγής:

Όπως έχουμε ήδη επισημάνει η ψηφιοποίηση ως διαδικασία, με την οποία αναλογικά δεδομένα μετατρέπονται σε ψηφιακή μορφή (αναλύονται σε δυαδικό κώδικα) και μπορούν να τύχουν επεξεργασίας από έναν η/υ, αποτελεί κατ' αρχήν, *πράξη αναπαραγωγής*. Εάν, βέβαια, ένα έργο δημιουργείται απευθείας ψηφιακά και αυτή είναι η πρώτη υλική του ενσωμάτωση, τότε η ψηφιοποίηση συνιστά τον τρόπο της δημιουργίας του και όχι πράξη αναπαραγωγής. Συνεπώς, έστω ότι έχουμε ένα έντυπο βιβλίο (άρα προϋπάρχει η πρώτη υλική του ενσωμάτωση) το οποίο, προκειμένου να επιτευχθεί η είσοδός του στο Διαδίκτυο, ψηφιοποιείται μέσω ενός μηχανήματος σάρωσης (το γνωστό μας scanner) και εν συνεχεία αποθηκεύεται ψηφιοποιημένο, πλέον, στο σκληρό δίσκο ενός η/υ, σε ένα CD-ROM κ. ά.· σε αυτή την περίπτωση η ψηφιοποίηση συνιστά πράξη αναπαραγωγής και υπάγεται στις εξουσίες του δημιουργού που απορρέουν από το περιουσιακό δικαίωμα, επομένως *"κάθε πράξη εισόδου ψηφιακού υλικού στο Διαδίκτυο χωρίς την άδεια του δημιουργού/φορέα συγγενικού δικαιώματος και χωρίς να συντρέχει λόγος περιορισμού της εξουσίας αναπαραγωγής θεωρείται προσβολή"*²¹¹.

Πολύ συχνά, παρατηρείται η ψηφιοποίηση αποσπασμάτων από βιβλία που περιέχονται ήδη σε κάποια βιβλιοθήκη ή αρχείο, χωρίς να έχει ληφθεί πάντοτε η άδεια του δημιουργού (όπως είδαμε ότι έπραξε και η Google αλλά και άλλες βιβλιοθήκες). Η παράθεση αποσπασμάτων, όμως, προκειμένου να εμπίπτει στην εξαίρεση του άρθρου 19 Ν. 2121/1993 ώστε να ασκείται νόμιμα χωρίς την άδεια του συγγραφέα ή/και του εκδότη, πρέπει να δικαιολογείται από τον επιδιωκόμενο σκοπό, που είναι η τεκμηρίωση και η ενίσχυση της γνώμης του παραθέτοντος ή η κριτική της γνώμης άλλου, στο ευρύτερο δε πλαίσιο της επιστημονικής προόδου και όχι, απλώς και μόνο, στο πλαίσιο ανάπτυξης μιας (κατά τα άλλα ιδιαίτερα χρήσιμης) ΨΒ.

211. Μαρίνος, Ζητήματα χρήσης και εκμετάλλευσης έργων στο Διαδίκτυο (Internet), 2004, 487.

Β. Ψηφιοποίηση και προσβολή της εξουσίας διασκευής/ προσαρμογής:

Κατ' αρχήν, θα πρέπει να επισημανθεί ότι η καθαρά τεχνική διαδικασία της ψηφιοποίησης δεν μπορεί να θεωρηθεί διασκευή του αρχικού έργου, ούτε να οδηγήσει στη δημιουργία ενός παράγωγου έργου, σημαντικά τροποποιημένου σε σχέση με το πρωτότυπο, αλλά αναλογικό και ψηφιοποιημένο έργο αποτελούν το ίδιο ακριβώς έργο, που απλώς διαφέρουν μεταξύ τους ως προς τη μορφή "εκφοράς" τους στον εξωτερικό κόσμο. Αντίθετα, εάν το ψηφιοποιημένο έργο διαφέρει σημαντικά πλέον ως προς το πρωτότυπο (το αναλογικό) τότε, είναι δυνατόν να υπάρχει *πράξη διασκευής/μετατροπής*, η οποία να απαιτεί την προηγούμενη άδεια των δικαιούχων των δικαιωμάτων ΠΙ. Για παράδειγμα, εάν μία φωτογραφία υποστεί τέτοιου είδους επεξεργασία κατά την ψηφιοποίησή της, ώστε τα χρώματα και η "αίσθηση" που πηγάζει από αυτήν να είναι τελείως διαφορετικά (π.χ. κάνοντάς την ασπρόμαυρη ή να φαίνεται παλιά ή συνθέτοντάς την με άλλες εικόνες σαν κολάζ) τότε αλλάζει ουσιωδώς το αρχικά προστατευόμενο έργο και, συνεπώς, εάν δεν έχει δοθεί άδεια γι' αυτές τις αλλαγές επέρχεται προσβολή του περιουσιακού δικαιώματος μέσω της προσβολής της εξουσίας διασκευής του έργου. Με τον ίδιο τρόπο, ένα ψηφιοποιημένο βιβλίο που διατίθεται με άδεια των δικαιούχων του ηλεκτρονικά, δεν μπορεί να τύχει άλλης επεξεργασίας ούτε διασκευής, γιατί τότε θα δημιουργούνταν ένα άλλης μορφής διαδραστικό ψηφιακό έργο, το οποίο, όμως, θα είχε εν δυνάμει δημιουργούς του όλους τους χρήστες του Διαδικτύου²¹², αφού όλοι θα προσέθεταν κάτι στο περιεχόμενό του. Σημειωτέον, τέλος, ότι τέτοιου είδους παρεμβάσεις και τροποποιήσεις προσβάλουν και το ηθικό δικαίωμα του δημιουργού και συγκεκριμένα την εξουσία διατήρησης της ακεραιότητας το έργου.

Γ. Δημιουργία ψηφιακού αντιγράφου με uploading και προσβολή της εξουσίας αναπαραγωγής:

Το "uploading", αλλιώς το "φόρτωμα", είναι η διαδικασία με την οποία "φορτώνονται" τα στοιχεία που θέλουμε από έναν σκληρό δίσκο ενός η/υ σε έναν server, ώστε οποιοσδήποτε τρίτος διαδικτυακός χρήστης να μπορεί να τα "παραλάβει" από εκεί²¹³. Με τη διαδικασία αυτή δημιουργείται ένα ψηφιακό αντίγραφο στον server κι

212. Για μία προσέγγιση νέων εννοιών, όπως η "κυβερνολογοτεχνία", ή η "υπολογιστικά υποστηριζόμενη λογοτεχνία" κ. ά. βλ. *Δημητρούλια*, Κυβερνολογοτεχνία, Μια πρόκληση του μέλλοντος, αναρτημένο σε <http://www.poema.gr/dokimio.php?id=46&pid=14>.

213. *Μαρίνος*, Ζητήματα χρήσης και εκμετάλλευσης έργων στο Διαδίκτυο (Internet), 2004, 488.

επομένως, η πράξη αυτή συνίσταται σε αναπαραγωγή, η οποία εφόσον δεν υπάγεται στις εξαιρέσεις του νόμου, απαιτεί την προηγούμενη άδεια του δημιουργού και των δικαιούχων συγγενικών δικαιωμάτων, οι οποίοι ασκούν το περιουσιακό δικαίωμα. Κρίσιμο ζήτημα που εδώ έχει ανακύψει αφορά στην ευθύνη των ενδιαμέσων, αλλιώς των "μεσαζόντων" - παρόχων υπηρεσιών του Διαδικτύου - των οποίων τους servers δημιουργείται το ψηφιακό αντίγραφο, όπως κατωτέρω θα συναντήσουμε σε νομολογιακά παραδείγματα.

Ως προς την έννοια των "διαμεσολαβητών" - παρόχων υπηρεσιών του Διαδικτύου χαρακτηριστικά έκρινε η απόφαση του ΔΕΕ της 19.2.2009²¹⁴ σύμφωνα με την οποία "[...]Ο φορέας παροχής πρόσβασης, που παρέχει στους χρήστες μόνον πρόσβαση στο Διαδίκτυο χωρίς να προσφέρει άλλες υπηρεσίες, όπως, ιδίως, το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο, την τηλεφόρτωση ή την υπηρεσία ανταλλαγής αρχείων, ούτε ασκεί κάποιου είδους νομικό ή πραγματικό έλεγχο επί της υπηρεσίας που χρησιμοποιεί ο χρήστης, πρέπει να θεωρηθεί ως "διαμεσολαβητής", κατά την έννοια του άρθρου 8, παράγραφος 3, της οδηγίας 2001/29."

Δ. "Downloading" και προσβολή της εξουσίας αναπαραγωγής:

Ουσιαστικά, σε αυτή την κατηγορία εντάσσεται η κοινή χρήση από μέρους μας ως απλών χρηστών του Διαδικτύου. Αντίστροφα από το "ανέβασμα" αρχείων, εδώ ο χρήστης εισέρχεται σε μια ιστοσελίδα, και αφού εντοπίσει το αρχείο που θέλει είτε το εμφανίζει στην οθόνη του η/υ, είτε το αποθηκεύει στον η/υ, είτε το εκτυπώνει κ.λπ. ανάλογα με τις δυνατότητες που του δίνονται. Για παράδειγμα, ένας φοιτητής του Πανεπιστημίου, εισερχόμενος στην ΨΒ του πανεπιστημίου του, αφού βρει το επιστημονικό εκείνο σύγγραμμα που επιθυμεί μπορεί να προβεί στην ηλεκτρονική του ανάγνωση, πιθανόν να μπορεί να εκτυπώσει σελίδες του ή να το αποθηκεύσει σε κάποιον ψηφιακό (αφαιρούμενο) φορέα (π.χ. USB stick). Είναι εμφανές, ότι αυτή η χρήση του Διαδικτύου αποτελεί πράξη αναπαραγωγής και ο χρήστης που προβαίνει σε τέτοιου είδους αποθήκευση ενός έργου στον σκληρό δίσκο του η/υ του ή σε άλλον αποθηκευτικό φορέα χωρίς να του δίνεται προς τούτο η άδεια, προσβάλλει το περιουσιακό δικαίωμα του δημιουργού ή/και των δικαιούχων συγγενικών δικαιωμάτων.

214. ΔΕΚ, Απόφ. 19.2.2009, υπόθ. C-557/2007, LSG - Gesellschaft zur Wahrnehmung von Leistungsschutzrechten GmbH κατά Tele 2 Telecommunication GmbH, Συλλ 2009, I-01227, σχετικά με τη διατήρηση και γνωστοποίηση ορισμένων δεδομένων κίνησης, την προστασία του απορρήτου των ηλεκτρονικών επικοινωνιών αλλά και την έννοια του διαμεσολαβητή κατά την έννοια του άρθρου 8, παράγραφος 3, της οδηγίας 2001/29/EK.

Από την άλλη πλευρά, εάν αυτός που διαθέτει ένα έργο στους χρήστες, δεν έχει λάβει προς τούτο την αναγκαία άδεια, τότε εκείνος προσβάλλει την *εξουσία παρουσίωσης στο κοινό*, όπως αυτή ερμηνεύεται για το ψηφιακό περιβάλλον²¹⁵, και όπως αναλύεται ευθύς αμέσως στην επόμενη παράγραφο.

Ε. Διάθεση on line στον χρήστη του ψηφιακού έργου και προσβολή της νέας εξουσίας "ψηφιακής μετάδοσης/διάχυσης":

Η πράξη εκείνου που διαθέτει το ψηφιακό έργο στο Διαδίκτυο, ώστε ο εκάστοτε χρήστης να μπορεί να το ανασύρει κατά το χρόνο που επιθυμεί, συνιστά μια νέα εξουσία - έκφανση του περιουσιακού δικαιώματος, η οποία προβλέπεται και στην Οδηγία 2001/29 άρθρο 3 παρ. 2 (αλλά και στο άρθρο 3 παρ. 1η' του Ν. 2121/1993) ως "digital access right", αποδιδόμενη στα ελληνικά ως "*εξουσία ψηφιακής μετάδοσης/διάχυσης του έργου με άμεση επικοινωνία*". Ουσιαστικά, η εξουσία αυτή καλύπτει την "κατ' αίτηση κλήση τρίτου" (on demand), με την οποία ο χρήστης καλεί το έργο ώστε να μπορεί να το χρησιμοποιήσει ανά πάσα χρονική στιγμή στο διαδραστικό περιβάλλον του Διαδικτύου²¹⁶.

Ψηφιακή διάθεση ενός έργου πνευματικής ιδιοκτησίας αποτελεί και η ψηφιακή μετάδοση ενός δημοσιογραφικού άρθρου στο Διαδίκτυο ή ενός ολόκληρου βιβλίου, εφόσον προϋπάρχει άδεια για την έντυπη διάδοση αμφότερων. Στην πρώτη περίπτωση (του δημοσιογραφικού έργου), προκειμένου να μην υπάρξει προσβολή του δικαιώματος διάθεσης στο κοινό ή του δικαιώματος αναπαραγωγής (κατά την ψηφιοποίησή του), ο δημοσιογράφος πρέπει να έχει παραχωρήσει έγγραφη άδεια στον εκδότη της εφημερίδας για να μπορεί νόμιμα ο τελευταίος να μεταδώσει και ψηφιακά το άρθρο²¹⁷. Εξαιρετικά, μπορεί να μην απαιτείται ειδική άδεια, όταν κατά τον χρόνο που παραχωρήθηκε στον εκδότη της εφημερίδας η άδεια για δημοσίευση, ο συντάκτης του άρθρου γνώριζε την παράλληλη δραστηριότητα στου εκδότη στο Διαδίκτυο και πως ολόκληρο το περιεχόμενο της εφημερίδας του ψηφιοποιείται και διατίθεται ηλεκτρονικά. Στη δεύτερη περίπτωση, αντίστοιχα, ο εκδότης ενός έντυπου βιβλίου δεν μπορεί να προβεί άνευ ετέρου στην ψηφιακή διάθεση του βιβλίου για τον ίδιο ως άνω λόγο, ενώ μπορεί να απαιτηθεί η χορήγηση άδειας από πλείονα πρόσωπα, και όχι μόνον από τον συγγραφέα, όπως από τον τυχόν εικονογράφο του βιβλίου ή τον εκ-

215. Βλ. σχετικά *Μαρίνος*, Ζητήματα χρήσης και εκμετάλλευσης έργων στο Διαδίκτυο (Internet), 2004, 489.

216. *Μαρίνος*, Ζητήματα χρήσης και εκμετάλλευσης έργων στο Διαδίκτυο (Internet), 2004, 490.

217. *Γαρουφαλιά*, Χρήση έργων πνευματικής ιδιοκτησίας στο Διαδίκτυο, Συνήγορος, 2009, 35.

δότη (εφόσον φυσικά δεν είναι ο ίδιος που θα προβεί στην εισαγωγή του έργου στο ψηφιακό περιβάλλον).

Τέλος, αξίζει να αναφερθεί, ότι στην περίπτωση κάποιων βιβλίων τα οποία αναφέρονται στην ιδιωτική ζωή αληθινών προσώπων, η ψηφιοποίησή τους και διάθεσή τους στο κοινό μέσω Διαδικτύου απαιτεί, επίσης, την προηγούμενη άδεια των ίδιων αυτών προσώπων των οποίων η ζωή δημοσιοποιείται μέσα από το βιβλίο, βάσει του δικαιώματος επί της ίδιας της προσωπικότητάς τους.

ΣΤ. Αποθήκευση σε κρυφή μνήμη ("caching") και προσβολή της εξουσίας αναπαραγωγής:

Η τεχνική του caching είναι κομβική για την όλη λειτουργία της ψηφιακής τεχνολογίας και της ταχείας μετάδοσης της πληροφορίας μέσω αυτής. Γενικά, "caching" είναι η διαρκής και επαναλαμβανόμενη δημιουργία κρυφών αντιγράφων (caches) με σκοπό την διαχείριση του ασύλληπτου όγκου πληροφοριών που διακινούνται στο Διαδίκτυο. Η απλούστερη μορφή caching αφορά στην δημιουργία "φευγαλέων αντιγράφων", που δημιουργούνται κατά τη διαδικασία της ψηφιακής μετάδοσης πληροφοριών, στα οποία ο χρήστης δεν έχει πρόσβαση αφού αυτά δημιουργούνται για τεχνικούς λόγους διευκόλυνσης της διαδικασίας.

Η επόμενη μορφή caching συνίσταται στην προσωρινή αποθήκευση πληροφοριών σε έναν ενδιάμεσο server (η/υ) που λειτουργεί ως αντιπρόσωπος (proxy server)²¹⁸ του server, ο οποίος έχει κατ' αρχήν τις πληροφορίες και ο οποίος δέχεται την κλήση από τους χρήστες για μετάδοσή τους. Επομένως, ο ενδιάμεσος αυτός server (που ανήκει σε έναν παροχέα υπηρεσιών του Διαδικτύου) μεσολαβεί σε αυτή την επικοινωνία και την αποστολή πληροφοριών on demand έχοντας αποθηκευμένο στη μνήμη του τεράστιο όγκο πληροφοριών, άρα και έργων πνευματικής ιδιοκτησίας.

Σύνηθες, τέλος, κατά την καθημερινή μας χρήση του Διαδικτύου είναι το "browsing", δηλ. το ψηφιακό ξεφύλλισμα, κατά το οποίο εν αγνοία μας - όπως είναι λογικό - πραγματοποιείται η δημιουργία κρυφών αντιγράφων (caches)²¹⁹.

Το ζήτημα, επομένως, συνίσταται στο ποια από τα αντίγραφα που με τους τρεις παραπάνω τρόπους δημιουργούνται, αποτελούν "αναπαραγωγή" κατά το δίκαιο της ΠΙ και, επομένως, απαιτούν άδεια για να είναι νόμιμα. Η λύση έρχεται από τον νομοθέτη (κοινοτικό και εθνικό)²²⁰: προσωρινές πράξεις, φευγαλέας αναπαραγωγής, σύμφυτες με την ίδια την τεχνολογική διαδικασία, μεταβατικές ή βοηθητικές, αναγκαί-

218. Μαρίνος, Ζητήματα χρήσης και εκμετάλλευσης έργων στο Διαδίκτυο (Internet), 2004, 493.

219. Βλ. επόμενη παράγραφο για την έννοια του browsing.

220. Άρθρο 5 παρ. 1 Οδηγίας 2001/29 και άρθρο 28B Ν. 2121/1993.

ες για την λειτουργία του Διαδικτύου, χωρίς αυτοτελή οικονομική σημασία, εξαιρούνται από την "αναπαραγωγή" ως εξουσία του δημιουργού ή των δικαιούχων συγγενικών δικαιωμάτων. Αυτό σημαίνει ότι, κατ' αρχήν, οι εν λόγω πράξεις *συνιστούν αντιγραφή* του έργου που προστατεύεται, *όμως, εξαιρούνται* από το πεδίο του περιουσιακού δικαιώματος και, επομένως, μπορούν να λαμβάνουν χώρα δίχως προηγούμενη άδεια ή αμοιβή. Με βάση, λοιπόν, την ίδια την τεχνική φύση του caching τα αντίγραφα των έργων που δημιουργούνται δεν υπόκεινται στο περιουσιακό δικαίωμα του δημιουργού ή/και δικαιούχων, αλλά υλοποιούνται ελεύθερα.

Σε κάθε περίπτωση, μεθοδολογικό εργαλείο δικαίου για την κρίση εάν τέτοιες πράξεις φευγαλέας αναπαραγωγής ενός προστατευόμενου από την ΠΙ έργου, χωρίς άδεια, συνιστούν προσβολή της εξουσίας αναπαραγωγής, αποτελεί *η τεολογική ερμηνεία της πράξης αντιγραφής* ενός έργου: αν η αντιγραφή του έργου είναι αναγκαία για την κατά προορισμό χρήση αυτού ή την εν γένει εκμετάλλευσή του, τότε η αναπαραγωγή αυτή για να γίνει νόμιμα προϋποθέτει άδεια του δημιουργού ή/και δικαιούχου.

Z. Διαδικτυακό "ξεφύλλισμα" ("browsing") και προσβολή της εξουσίας αναπαραγωγής:

Ακόμη και ο πιο αρχάριος χρήστης του Διαδικτύου αναζητά στοιχεία "σερφάροντας" στο Διαδίκτυο και "ξεφυλλίζει" ιστοσελίδες. Κατά τη διαδικασία αυτή, δημιουργούνται αντίγραφα των ψηφιακών έργων που αναζητά ο χρήστης και θέλει να τα απολαύσει, τα οποία, όμως, αποθηκεύονται στην προσωρινή μνήμη (RAM) και όχι στον σκληρό δίσκο του η/υ του χρήστη²²¹. Πρόκειται αναμφισβήτητα για *πράξεις φευγαλέας και προσωρινής αναπαραγωγής*, οι οποίες, όμως, δεν εξυπηρετούν το σκοπό του έργου και δεν διαθέτουν οικονομική αυτοτέλεια, παρά μόνο αναγκαίο τεχνικό βήμα στη λειτουργία του Διαδικτύου. Συμπερασματικά, η αναπαραγωγή που λαμβάνει χώρα κατά το browsing δεν απαιτεί άδεια του δημιουργού ή/και δικαιούχου και, συνεπώς, *δεν προσβάλλει την εξουσία αναπαραγωγής*.

H. Σύνδεσμοι - υπερσύνδεσμοι (links - hyperlinks) και εξουσία αναπαραγωγής:

Μέσω της τεχνολογίας των links επιτυγχάνεται η διασύνδεση μέσω διαφορετικών διαδικτυακών τόπων με ένα απλό "κλικ" του χρήστη πάνω σε μια ψηφιακή εικόνα. Ο χρήστης μπορεί σε δέκατα του δευτερολέπτου να μεταβεί από την μια ιστοσελίδα στην άλλη, η οποία "φορτώνεται" προσωρινά (άρα αναπαράγεται και αποθηκεύεται) στην προσωρινή μνήμη του η/υ του χρήστη. Συνήθης και φανερό για τον χρήστη

²²¹. Εξαφανίζονται μετά από ελάχιστα δευτερόλεπτα και ιδίως με το κλείσιμο του η/υ.

μορφή συνδέσμων είναι αυτή των υπερσυνδέσμων (hyperlinks), μέσω των οποίων μεταφέρεται σε μια άλλη, νέα ιστοσελίδα, εγκαταλείποντας την αρχική σελίδα που είχε επισκεφτεί. Η πράξη αυτή, όμως, *δεν αποτελεί πράξη αναπαραγωγής* και κατ' επέκταση δεν αφορά στην προσβολή ή μη της ΠΙ. Αντίθετα, η παραπομπή του χρήστη σε ένα άλλο site προσιδιάζει με την παραπομπή που συναντάμε στα αναλογικά βιβλία και κείμενα, όπου ο συγγραφέας του αρχικού βιβλίου που διαβάζουμε μας παραπέμπει να ανατρέξουμε για κάποιο συναφές ζήτημα σε άλλη βιβλιογραφία, σε κάποιο άλλο έργο. Χαρακτηριστικό νομολογιακό παράδειγμα αποτελεί η απόφαση της 13.2.2014 του ΔΕΕ²²² περί της νομιμότητας της χρήσης υπερσυνδέσμων που οδηγούν σε έργα πνευματικής ιδιοκτησίας τρίτων. Το ΔΕΕ έκρινε ότι δεν υπάρχει παραβίαση του δικαιώματος παρουσίασης στο κοινό (communication right), καθώς όταν παρέχεται υπερσύνδεσμος που οδηγεί σε έργο προστατευόμενο από την ΠΙ, το οποίο διατίθεται ψηφιακά στο κοινό από άλλο site, δεν στοιχειοθετείται (με τη χρήση του υπερσυνδέσμου) νέα πράξη "παρουσίασης στο κοινό", αφού δεν υπάρχει "νέο κοινό"²²³, και, επομένως, δεν απαιτείται νέα άδεια του δικαιούχου ακόμα και αν το έργο παρουσιάζεται με τρόπο που δίνει την εντύπωση στον χρήστη ότι δεν οδηγείται σε άλλη ιστοσελίδα, αλλά παραμένει στην ιστοσελίδα που παρέχει τον σύνδεσμο (μια πρακτική γνωστή ως framing²²⁴). Απαραίτητη προϋπόθεση για να μην υπάρχει μια

222. Απόφ. 13.2.2014, υπόθ. C-466/12, *Nils Svensson, Sten Sjögren, Madelaine Sahlman, Pia Gadd κατά Retriever Sverige AB*, European Court Reports 2014 -00000.

223. Σκ. 24-26 της ΔΕΕ, Απόφ. 13.2.2014, υπόθ. C-466/12, *Nils Svensson, Sten Sjögren, Madelaine Sahlman, Pia Gadd κατά Retriever Sverige AB*, ό. π.,

224. Διαφορετική θα πρέπει να είναι η νομική αντιμετώπιση της πρακτικής framing στο πλαίσιο του αθέμιτου ανταγωνισμού μέσω, όπου ο δημιουργός του εν λόγω υπερσυνδέσμου παρουσιάζει εντός του ιστοτόπου του περιεχόμενο άλλου ιστοτόπου ανταγωνιστικής επιχείρησης ως δικό του με σκοπό το οικονομικό όφελος και την αθέμιτη απόσπαση πελατείας. Εν προκειμένω, πέραν του ότι ο δημιουργός του υπερσυνδέσμου δρα με δόλο και καταχρηστικά, μπορεί να φέρει ευθύνη για πράξη αθέμιτου ανταγωνισμού (ν.δ. 146/1914), για προσβολή εμπορικών σημάτων (Ν. 4072/2012), τα οποία μπορεί με αυτό τον τρόπο να παρουσιάζει σαν δικά του, για προσβολή του sui generis δικαιώματος σε βάση δεδομένων (Ν. 2121/1993) και για εν γένει αθέμιτες εμπορικές πρακτικές έναντι των καταναλωτών (Ν. 2251/1994). Αξιοσημείωτη είναι η υπ' αριθμ. 965/2010 απόφ. του ΤριμΠλημμΚιλκίς, η οποία κρίνοντας ότι "*οι πληροφορίες που συλλέγει η ιστοσελίδα του κατηγορουμένου αναφορικά με την εξεύρεση ιστοσελίδων όπου ο χρήστης μπορεί να παρακολουθήσει ελληνικές ταινίες και τηλεοπτικές σειρές αποτελούν δημόσιες πληροφορίες, υπό την έννοια ότι ο χρήστης του διαδικτύου εφόσον γνωρίζει τη σχετική διαδικτυακή διεύθυνση, έχει τη δυνατότητα να παρακολουθήσει αυτές άμεσα, χωρίς τη μεσολάβηση της ιστοσελίδας του κατηγορουμένου, με τη μετάβασή του στην ιστοσελίδα που κατέχει το αρχείο που περιέχει την ταινία που επιθυμεί να παρακολουθήσει και από την οποία (ιστοσελίδα) θα γίνει η αναπαραγωγή του αρχείου*", **αναγνώρισε** αφενός ότι ο διαχειριστής του επίδικου ιστοτόπου δεν είχε "ανεβάσει" ο ίδιος το προσβλητικό περιεχόμενο στο Διαδίκτυο αλλά αρχειοθετούσε μέσω υπερσυνδέσμων περιεχόμενο, **που ήταν ήδη δημόσια προσβάσιμο** κατόπιν πράξεων τρίτων προσώπων και, αφετέρου, ότι η δημιουργία υπερσυνδέσμων προς το προσβλητικό περιεχόμενο **δεν συνιστά αξιόποινη πράξη** προβλεπόμενη από τη διάταξη του άρθρου 66 παρ. 1 του Ν.2121/1993.

τέτοια παραβίαση είναι το εν λόγω έργο να έχει δημοσιευθεί με την άδεια του δικαιούχου του και να διατίθεται σε ιστοσελίδα που είναι ελεύθερα προσβάσιμη από οποιονδήποτε²²⁵.

Θ. Η περίπτωση εκμετάλλευσης στο Διαδίκτυο έργων που ανήκουν στον δημόσιο τομέα και προσβολή του δικαιώματος ΠΙ:

Ένα έργο προστατευτέο, κατ' αρχήν, από την ΠΙ μπορεί να καταστεί κοινό κτήμα και να μην υπόκειται πλέον στο προστατευτικό πλαίσιο των διατάξεων της ΠΙ είτε εφόσον λήξει η διάρκεια προστασίας του, είτε εφόσον ο δημιουργός του έχει παραιτηθεί εκ των προτέρων από την άσκηση των δικαιωμάτων του ΠΙ επί του έργου του. Στην ελληνική έννομη τάξη, ο δημιουργός μπορεί να παραιτηθεί είτε από ορισμένες εξουσίες του περιουσιακού του δικαιώματος είτε και από το περιουσιακό δικαίωμα στο σύνολό του, στο πλαίσιο μιας σύμβασης εκμετάλλευσης ή απευθυνόμενος στην ολότητα²²⁶. Για παράδειγμα ο συγγραφέας ενός βιβλίου μπορεί να παραχωρήσει την ψηφιακή έκδοση του βιβλίου του στο Διαδίκτυο με την ένδειξη "public domain shareware, freeware" (ή με κάποια άλλη παρόμοια διατύπωση), προκειμένου ο κάθε χρήστης να μπορεί να το αναπαράγει ελεύθερα, να το αποθηκεύει σε οποιοδήποτε αποθηκευτικό φορέα κ.λπ. Δέον να αναφέρουμε ότι τέτοιου είδους παραίτηση εκ του περιουσιακού δικαιώματος δεν μπορεί να αφορά στο σύνολο των μελλοντικών του έργων ή σε τρόπους εκμετάλλευσης που δεν γνώριζε κατά τον χρόνο άσκησης του δικαιώματος παραίτησης²²⁷.

Αντίθετα, σχετικά με το ηθικό δικαίωμα, ο δημιουργός δεν μπορεί να παραιτηθεί από τον πυρήνα του δικαιώματος αυτού και, συνεπώς, δεν μπορεί να παραιτηθεί από την άσκηση όλων των εξουσιών που το απαρτίζουν, παρά μόνο από μερικές εξ αυτών, οι οποίες, άλλωστε, είναι αναγκαίο να παραχωρηθούν στην περίπτωση που μεταβιβάζεται το περιουσιακό δικαίωμα.

Ι. Τα συστήματα peer to peer και η προσβολή δικαιωμάτων ΠΙ:

Η περίπτωση των συστημάτων (λογισμικού) που διευκολύνουν την ανταλλαγή αρχείων στο Διαδίκτυο έχει απασχολήσει επανειλημμένως τη διεθνή νομολογία²²⁸,

225. <http://www.opi.gr/index.php/2013-10-03-12-23-43/2013-10-29-08-47-46#eu>.

226. Μαρίνος, Ζητήματα χρήσης και εκμετάλλευσης έργων στο Διαδίκτυο (Internet), 2004, 502.

227. Άρθρο 13 παρ. 5 Ν. 2121/1993.

228. Υπόθεση *A&M Records v. Napster*, 239 F.3d 1004 (9th Cir. 2001): Πρόκειται για την πρώτη υπόθεση σχετικά με την ανταλλαγή αρχείων με τη μέθοδο peer-to-peer, σύμφωνα με την οποία η εταιρία παροχής του λογισμικού Napster κρίθηκε υπαίτια προβολής δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας εκ μέρους των χρηστών του συστήματος ανταλλαγής των αρχείων που προσέφερε επειδή, εν γνώσει της, ενθάρρυνε και βοηθούσε την προσβολή των δικαιωμάτων των εναγόντων. Η υπαιτιότητά της αυτή στηρίχθηκε στο ότι η ίδια

η οποία αβίαστα έχει κατ' αρχήν, καταλήξει, ότι η ανταλλαγή έργων με αυτόν τον τρόπο χωρίς άδεια του δημιουργού ή/και δικαιούχου επιφέρει την προσβολή αφενός μεν της *εξουσίας αναπαραγωγής*, αφετέρου δε της *παρουσίασης/διάθεσης στο κοινό*. Κατά τη λειτουργία ενός συστήματος peer 2 peer οι χρήσεις που συνιστούν προσβολή των ως άνω δικαιωμάτων ΠΙ είναι οι εξής:

i) κατ' αρχάς, το έργο που πρόκειται να γίνει μέρος αυτής της ευρύτερης "συλλογής" στο Διαδίκτυο (από όπου οι χρήστες θα μπορούν να "κατεβάζουν" και να ανταλλάσσουν έργα) πρέπει πρώτα να *αποθηκευτεί* στον σκληρό δίσκο ενός η/υ, πράξη, η οποία αναμφισβήτητα μπορεί να αποτελέσει *προσβολή της εξουσίας αναπαραγωγής* εάν δεν υπάρχει άδεια ή δεν υπόκειται στις τιθέμενες από το νόμο εξαιρέσεις.

ii) η δεύτερη, κατά σειρά, πράξη στη λειτουργία ενός peer 2 peer συστήματος είναι η *διάθεση των έργων*, που έχουν ήδη αποθηκευτεί, στους χρήστες του Διαδικτύου που αναμφισβήτητα συνιστούν "κοινό" με την έννοια του νόμου, όπως δηλ. αυτή ερμηνεύεται προκειμένου να ενεργοποιηθεί το "δικαίωμα παρουσίασης/διάθεσης στο κοινό"²²⁹. Όταν ένα έργο έχει καταστεί προσιτό σε ευρύ κύκλο ανθρώπων, πέραν του στενού οικογενειακού κύκλου, οι οποίοι δεν συνδέονται με τις οποιεσδήποτε σχέσεις μεταξύ τους και μπορούν ανά πάσα στιγμή να το έχουν στη διάθεσή τους, τότε, προκειμένου για νόμιμη παρουσίαση/διάθεση, απαιτείται άδεια του δημιουργού ή/και του δικαιούχου.

iii) τέλος, τελευταία πράξη στη λειτουργία ενός συστήματος ανταλλαγής αρχείων είναι το "*downloading*" (*κατέβασμα*) του έργου από τον χρήστη και η *εναποθήκευσή* του σε κάποιον αποθηκευτικό φορέα, που, όπως και ανωτέρω επισημάναμε, αποτελεί *πράξη αναπαραγωγής*, η οποία, προκειμένου να μην προσβάλλει το περιουσιακό δικαίωμα, προϋποθέτει σχετική άδεια του δημιουργού ή/και δικαιούχου²³⁰.

αποκόμιζε οικονομικό όφελος και είχε τη δυνατότητα να επιβλέψει τη δραστηριότητα αυτή. Εξάλλου, το δικαστήριο είχε απορρίψει όλους τους ισχυρισμούς της εναγομένης, ιδίως δε της επίκλησης του περιορισμού των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας λόγω της εφαρμογής της αρχής της *δίκαιης χρήσης (fair use doctrine)* που ισχύει στο αγγλοσαξωνικό δίκαιο, σχόλιο διαθέσιμο σε (<http://www.opi.gr/index.php/2013-10-03-12-23-43/2013-10-29-08-47-46#usa>) και η ίδια η απόφαση σε: http://www.law.cornell.edu/copyright/cases/239_F3d_1004.htm. Υπόθεση *MGM v. Grokster*, 514 U.S. 913 (2005): Πρόκειται για απόφαση - σταθμό σχετικά με τις ανταλλαγές αρχείων peer-to-peer. Το Ανώτατο Ακυρωτικό Δικαστήριο των ΗΠΑ έκρινε ότι παρόλο που το σύστημα Grokster ήταν υπεύθυνο για την προσβολή των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας αφού ενθάρρυνε τους χρήστες του να προβούν στις παράνομες ενέργειες, παρά το γεγονός ότι χρησιμοποιούνταν σε μεγάλο βαθμό για την εξυπηρέτηση και άλλων σκοπών, εκτός της παράνομης ανταλλαγής προστατευόμενων αρχείων, σχόλιο διαθέσιμο σε: <http://www.opi.gr/index.php/2013-10-03-12-23-43/2013-10-29-08-47-46#usa> και αναλυτικότερα σε: <http://www.copyright.gov/docs/mgm/index.html>.

²²⁹. Για τη σχετική νομολογία περί της έννοιας του "κοινού", βλ. ανωτέρω, Κεφάλαιο 2ο, Ι, Γ.

²³⁰. Δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις που δικαστήρια έχουν καταδικάσει για τέτοιου είδους προσβολές τους ίδιους τους χρήστες των συστημάτων peer to peer, όπως ενδεικτικά:

II. Η προσβολή δικαιωμάτων ΠΙ επί των "ορφανών έργων" και των έργων "εκτός εμπορίου" ως εμπόδιο για την ανάπτυξη προγραμμάτων μαζικής ψηφιοποίησης: Η "επίλυση" του προβλήματος

Πριν προβούμε στον πιο πρόσφατο και νομοθετικά κατοχυρωμένο ορισμό της έννοιας των "ορφανών έργων", γενικότερα, "ορφανά" λέγονται εκείνα τα έργα πνευματικής δημιουργίας των οποίων ο δημιουργός ή/και δικαιούχος είναι αδύνατο να ταυτοποιηθεί (είναι δηλ. αγνώστων στοιχείων) ή να εντοπιστεί (παρ' ότι είναι ταυτοποιημένα τα στοιχεία του). Το πρόβλημα που ανακύπτει με αυτή την κατηγορία έργων (τα οποία προστατεύονται κατ' αρχήν από την πνευματική ιδιοκτησία) συνίσταται στο ότι, όποιος επιθυμεί να κάνει χρήση των έργων αυτών (πράξη εκμετάλλευσης) πρέπει κανονικά να έχει λάβει άδεια από τον δημιουργό ή/και δικαιούχο και, πιθανόν, να έχει καταβάλει αμοιβή, άλλως η χρήση θα αποτελεί προσβολή των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας ή/και των συγγενικών δικαιωμάτων.

Η χρήση των ορφανών έργων μπορεί να προέρχεται είτε από μεμονωμένους ιδιώτες (π.χ. ένας σκηνοθέτης που θέλει να γυρίσει μια ταινία βασισμένη σε ένα μυθιστόρημα πρέπει προηγουμένως να πάρει άδεια από τον συγγραφέα του μυθιστορήματος) είτε από τους "μεγάλους χρήστες"²³¹, όπως τα μεγάλης κλίμακας προγράμματα μαζικής ψηφιοποίησης, όπως αυτά που μας έχουν απασχολήσει ήδη στην παρούσα μελέτη (Ψηφιακή Βιβλιοθήκη Europeana, Google Library Project, και πληθώρα άλλων ΨΒ). Πρακτικά, αυτό που συμβαίνει είναι είτε ότι μένουν ανεκμετάλλεута έργα τεράστιου πολιτιστικού πλούτου, αφού δεν μπορεί να βρεθεί ο δημιουργός τους, κι επομένως χάνεται η επικοινωνία του έργου αυτού με το κοινό, για το οποίο προοριζόταν, είτε ότι τα έργα αυτά να χρησιμοποιούνται τελικά χωρίς να αμείβονται ανάλογα δημιουργός ή /και δικαιούχοι (αφού δεν έχουν βρεθεί) με την ανασφάλεια, πάντως, ότι ανά πάσα στιγμή θα εμφανιστεί ο δικαιούχος και θα ασκήσει τα νόμιμα δικαιώματά του κατά του χρήστη για την παράνομη χρήση του έργου του.

α) Στις **23 Αυγούστου 2012** εκδόθηκε απόφαση για την υπόθεση της εταιρίας **Song BMG Music Entertainment κατά Tenenbaum**, μετά από μακρόχρονη αντιδικία, η οποία δεν αφήνει καμία αμφιβολία ότι παρανομούν τα φυσικά πρόσωπα που ανταλλάσσουν αρχεία με έργα τα οποία προστατεύονται με δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας και ότι οφείλουν αποζημίωση στους ζημιωθέντες εκ των ενεργειών τους. Ένας φοιτητής επί πτυχίω, ο Joel Tenenbaum, αφού μηνύθηκε από δισκογραφικές εταιρίες γιατί κατέβαζε και διένειμε 30 τραγούδια χρησιμοποιώντας υπηρεσίες ανταλλαγής αρχείων όπως το Napster, Morpheus, Kazaa και το LimeWire, τελικά καταδικάστηκε σε αποζημίωση ύψους 22.500 δολαρίων για κάθε τραγούδι ενώ μετά από έφεση το ποσό ανήλθε στο ύψος 675.000 δολαρίων. Δεδομένου ότι ο αμερικανικός νόμος αναγνωρίζει επιβαρυντικές συνθήκες, όπως η με πρόθεση προσβολή του δικαιώματος, εναπόκειται στην κρίση του δικαστηρίου να αξιολογήσει το κατάλληλο ύψος της αποζημίωσης. (αναλυτικότερα σε: <http://www.lexology.com/library/>).

231. Παπαδοπούλου, "Ορφανά έργα": Μια Πρόταση Οδηγίας για αυτά ΔιΜΕΕ, 3/2011, 325.

Καθίσταται, επομένως, αντιληπτό ότι το ζήτημα των ορφανών έργων αφορά σε πολύ μεγάλο βαθμό και αποτελεί τροχοπέδη στην υλοποίηση προγραμμάτων μαζικής ψηφιοποίησης μεγάλων οργανισμών, όπως βιβλιοθήκες, αρχεία, μουσεία και εκπαιδευτικά ιδρύματα. Στον τομέα, ιδίως, του βιβλίου, είναι γεγονός ότι μεγάλης κλίμακας βιβλιοθήκες, οι οποίες προωθούν την ψηφιοποίηση των συλλογών τους, αν και διαθέτουν αναρίθμητα έργα λόγου, αδυνατούν να προβούν στην ψηφιοποίηση ενός πολύ μεγάλου ποσοστού αυτών, λόγω του ότι δεν μπορεί να βρεθεί ο δικαιούχος, ώστε να δοθεί η σχετική άδεια για την διαδικασία της ψηφιοποίησης και συνεπώς, αυτά μένουν ανεκμετάλλευτα και δεν καθίστανται προσβάσιμα στο κοινό του Διαδικτύου. Άλλωστε, η διαδικασία εντοπισμού των δικαιούχων από τους ίδιους αυτούς φορείς, π.χ. από μια βιβλιοθήκη, αποβαίνει ιδιαίτερα χρονοβόρα κι πολυέξοδη διαδικασία, η οποία, εν τέλει, καθίσταται αποτρεπτική για την πραγμάτωση τέτοιων πρωτοβουλιών.

Τα όργανα της Ε.Ε. έχουν απασχοληθεί με το ζήτημα των ορφανών έργων ιδωμένο από την οπτική γωνία της ΠΙ, ήδη από το 2005 στο πλαίσιο της *Πρωτοβουλίας των Ψηφιακών Βιβλιοθηκών (Digital Libraries Initiative)*²³² προωθώντας μάλιστα τη δημιουργία της Ευρωπαϊκής Ψηφιακής Βιβλιοθήκης, Europeana²³³ ενώ το 2006 η Επιτροπή, αφενός μεν υιοθέτησε τη Σύσταση 2006/585²³⁴ για την ψηφιοποίηση, επιγραμμική προσβασιμότητα πολιτιστικού υλικού και για την ψηφιακή διαφύλαξη, καλώντας τα κ-μ να υιοθετήσουν τους κατάλληλους μηχανισμούς για τη διευκόλυνση της χρήσης των ορφανών έργων με πλήρη σεβασμό στην προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας, αφετέρου δε σύστησε (με σχετικά Απόφασή της) μία Ομάδα Υψηλού Επιπέδου (Εμπειρογνομόνων) για τις Ψηφιακές Βιβλιοθήκες²³⁵ με Υποομάδα Πνευματικής Ιδιοκτησίας, ειδικά δηλαδή για τη μελέτη ζητημάτων κατά την ανάπτυξη των ΨΒ, ένα εκ των οποίων ήταν και το ζήτημα των ορφανών έργων. Στο πλαίσιο των εργασιών της Ομάδας αυτής υπογράφηκε τελικά ένα Μνημόνιο Συνεργασίας μεταξύ των ενδιαφερόμενων φορέων, προκειμένου να θεσπιστούν κοινές κατευθυντήριες γραμμές ως προς την "*επιμελή αναζήτηση*" των δικαιούχων των ορφανών έργων. Τελικά, μετά από πολλές προσπάθειες, και αφού η αυτόνομη νομοθετική ρύθμιση του ζητήματος κρίθηκε αναγκαία προκειμένου να καθιερωθεί ένας κοινός τόπος για την εκκαθάριση και αμοιβαία αναγνώριση των δικαιωμάτων των ορφανών έργων, μεταξύ

232. Είναι δε ενταγμένη στο πρόγραμμα "i-2010 - a European information society for growth and jobs" το οποίο είχε ως βασικό σκοπό τη διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς της Ευρώπης μέσα από την επιγραμμική διάθεση των πηγών και των αρχείων της.

233. www.europeana.eu.

234. ΕΕ 31.8.2006, L. 236/28, διαθέσιμο το κείμενο σε <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P6-TA-2007-0416+0+DOC+XML+V0//EL>.

235. High Level Expert Group on Digital Libraries (HLG).

των κ-μ, η Επιτροπή παρουσίασε τον Μάιο του 2011 Πρόταση Οδηγίας²³⁶ σχετικά με ορισμένες επιτρεπόμενες χρήσεις των ορφανών έργων, για να εκδώσει τελικά την **Οδηγία 2012/28/ΕΕ**²³⁷ σχετικά με ορισμένες επιτρεπόμενες χρήσεις ορφανών έργων με βασικό σκοπό να διευκολύνει τις βιβλιοθήκες, αρχεία, εκπαιδευτικά ιδρύματα, ιδρύματα κινηματογραφικής και ακουστικής κληρονομιάς και τους δημόσιους ραδιοτηλεοπτικούς οργανισμούς, να ψηφιοποιήσουν και να διαθέσουν στο κοινό ορφανά έργα, τα οποία περιλαμβάνονται στις συλλογές τους, μετά την - κατά την Οδηγία - "καλόπιστη επιμελή αναζήτηση" σε συγκεκριμένες πηγές.

Η Οδηγία 2012/28/ΕΕ ενσωματώθηκε στην ελληνική έννομη τάξη με το Ν. 4212/2013, τροποποίηση που ενσωματώθηκε στο άρθρο 27Α Ν. 2121/1993. Σύμφωνα με τον ορισμό του άρθρου 2 τα "ορφανά έργα" είναι έργα που προστατεύονται με δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας αλλά εάν και έχει διενεργηθεί "επιμελής αναζήτηση" από τους "φορείς χρήσεις ορφανών έργων", δεν έχει ταυτοποιηθεί κανένας δικαιούχος δικαιωμάτων επί των έργων αυτών ή ακόμη κι αν έχει ταυτοποιηθεί δεν έχει καταστεί δυνατό να εντοπιστεί κανένας.

Ως προς το πεδίο εφαρμογής της και στο μέτρο που μας αφορά για την παρούσα μελέτη, δέον να αναφέρουμε ότι, μεταξύ των έργων, που μπορεί να χαρακτηριστούν ως "ορφανά" από την Οδηγία, περιλαμβάνονται όσα δημοσιεύθηκαν με τη μορφή βιβλίου, επιστημονικού ή μη περιοδικού, εφημερίδας ή άλλων γραπτών κειμένων και τα οποία περιλαμβάνονται στις συλλογές των φορέων χρήσης ορφανών έργων²³⁸. Οι "φορείς χρήσεις" των ορφανών έργων δε, είναι μεταξύ άλλων οι προσιτές στο κοινό βιβλιοθήκες, τα εκπαιδευτικά ιδρύματα, τα μουσεία και τα Αρχεία, που είναι πάντως εγκατεστημένοι σε κάποιο κ-μ²³⁹, ενώ οι "επιτρεπόμενες χρήσεις" στις οποίες μπορούν να προβούν αναφέρονται περιοριστικά στην Οδηγία και συνίστανται: α) στην διάθεση του ορφανού έργου στο κοινό (κατά την έννοια του άρθρου 3 της οδηγίας 2001/29/ΕΚ) και β) στην αναπαραγωγή, (κατά την έννοια του άρθρου 2 της οδηγίας 2001/29/ΕΚ) για σκοπούς ψηφιοποίησης, διάθεσης στο κοινό, ευρετηρίασης, καταλογογράφησης, συντήρησης ή αποκατάστασης²⁴⁰. Η διάθεση στο κοινό και η αναπαραγωγή (ως πράξεις εκμετάλλευσης από τους ως άνω φορείς) επιτρέπεται να γίνει αποκλειστικά και μόνο για εξυπηρέτηση σκοπών δημοσίου συμφέροντος και ιδί-

236. 24.5.2011 COM(2011) 289 ΤΕΛΙΚΟ 2011/0136 (COD), σε [http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/com/com_com\(2011\)0289/com_com\(2011\)0289_el.pdf](http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/com/com_com(2011)0289/com_com(2011)0289_el.pdf).

237. Του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 25ης Οκτωβρίου 2012, ΕΕ 27.10.2012, L. 299/5.

238. Άρθρο 1 παρ. 2 α'.

239. Άρθρο 1 παρ. 1.

240. Άρθρο 6 παρ. 1.

ως περί της συντήρησης, αποκατάστασης και παροχής πολιτιστικής και εκπαιδευτικής πρόσβασης στα έργα που περιλαμβάνονται στη συλλογή τους, ενώ τα έσοδα που μπορεί να αποκομίζουν πρέπει να προορίζονται αποκλειστικά για την κάλυψη των δαπανών για την ψηφιοποίηση και τη διάθεση στο κοινό των ορφανών έργων²⁴¹.

Προκειμένου μια βιβλιοθήκη να κατατάξει ένα βιβλίο της συλλογής της στην κατηγορία των "ορφανών έργων", ώστε να μπορέσει να το ψηφιοποιήσει και να το διαθέσει στο κοινό επιγραμματικά για τους σκοπούς και μόνο που ο κοινοτικός νομοθέτης προβλέπει, οφείλει να εξακριβώσει την αδυναμία ανεύρεσης δικαιούχων μέσω της διενέργειας της "επιμελούς αναζήτησης"²⁴² του άρθρου 3 της Οδηγίας. Η καλόπιστη αναζήτηση του έργου γίνεται σε όλες τις πηγές που αφορούν στην κατηγορία του έργου, που κάθε φορά ερευνάται, κατάλογος δε πηγών έχει διαμορφωθεί από τον Ο.Π.Ι.²⁴³ κατ' επιταγή του Παραρτήματος της Οδηγίας²⁴⁴. Στην περίπτωση που τα στοιχεία του συγγραφέα είναι γνωστά αλλά δεν μπορεί αυτός να εντοπιστεί, οι φορείς χρήσης οφείλουν να τον αναζητήσουν στα κατά τόπους δημοτολόγια της χώρας²⁴⁵ ενώ η έρευνα διενεργείται στο κ-μ της πρώτης δημοσίευσης του έργου²⁴⁶. Κάθε φορέας χρήσης τηρεί σχετικό Μητρώο Αναζήτησης και παρέχει πληροφορίες για το ορ-

241. Άρθρο 6 παρ. 2.

242. Σύμφωνα με τη σκ. (14) της Οδηγίας (14) σκοπός είναι να διασφαλιστεί υψηλό επίπεδο προστασίας των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας και των συγγενικών δικαιωμάτων στην Έ.Ε. σημειώνοντας ότι "Μια επιμελής αναζήτηση θα πρέπει να περιλαμβάνει την προσφυγή σε πηγές που παρέχουν πληροφορίες σχετικά με τα έργα και άλλα προστατευόμενα αντικείμενα που προσδιορίζονται, σύμφωνα με την παρούσα οδηγία, από το κράτος μέλος στο οποίο πρέπει να διενεργηθεί η επιμελής αναζήτηση. [...]τα κράτη μέλη μπορούν να παραπέμπουν στις κατευθυντήριες γραμμές για την επιμελή αναζήτηση που έχουν συμφωνηθεί στο πλαίσιο της ομάδας εργασίας υψηλού επιπέδου για τις ψηφιακές βιβλιοθήκες που συστάθηκε ως τμήμα της πρωτοβουλίας i2010 για την ψηφιακή βιβλιοθήκη".

243. Καλλινίκου, Η Επίδραση του Ενωσιακού Δικαίου στην εθνική νομοθεσία για την πνευματική ιδιοκτησία και τα συγγενικά δικαιώματα, ΔιΜΕΕ, 4/2103, 466, όπου σχολιάζει ότι εσφαλμένως δεν περιλήφθηκε το ίδιο το Παράρτημα της οδηγίας για τις "κατάλληλες πηγές" στο Ν. 2121/1993, όπως άλλωστε έχει επισημάνει και η Διεύθυνση Επιστημονικών Μελετών της Βουλής - Τμήμα Νομοτεχνικής Επεξεργασίας Σχεδίων και Προτάσεων νόμων, σε σχετική Έκθεσή της επί του Νομοσχεδίου (Αθήνα 19.11.2013 σελ. 6), αμφίβολης δε νομιμότητας η "εξουσιοδότηση" προς τον Ο.Π.Ι. για τη σύνταξη ενός τέτοιου καταλόγου.

244. Στο οποίο προβλέπονται οι κατάλληλες πηγές (στην ελληνική έννομη τάξη) προκειμένου για αναζήτηση βιβλίων, για αναλυτική παράθεση αυτών βλ. σε http://www.opi.gr/images/orphans/orphan_sources_el.pdf.

245. Με κριτήρια τον τόπο γέννησης ή κατοικίας.

246. Εάν το έργο δεν έχει δημοσιευθεί για πρώτη φορά σε κ-μ, τότε η έρευνα διενεργείται στο κ-μ εγκατάστασης του φορέα χρήσης που έχει διαθέσει στο κοινό το έργο (άρθρο 3 παρ. 3 της Οδηγίας 2012/28/ΕΕ), ενώ εάν η έρευνα παραπέμπει σε πηγές άλλων χωρών, ο φορέας πρέπει να διεξάγει καλόπιστη επιμελή αναζήτηση και εκεί (άρθρο 3 παρ. 4 της Οδηγίας 2012/28/ΕΕ).

φανό έργο στον ΟΠΙ, ο οποίος τις διαβιβάζει στην Ενιαία Ηλεκτρονική Βάση Δεδομένων του Γραφείου Εναρμόνισης της Εσωτερικής Αγοράς²⁴⁷⁻²⁴⁸.

Εάν ένας φορέας χρήσης, έχει καταχωρήσει ένα έργο ως ορφανό, σύμφωνα με την Οδηγία 2012/28/ΕΕ (όπως για παράδειγμα μια ΨΒ για ένα συγγραφικό έργο), αλλά εμφανιστεί εκ των υστέρων ο δικαιούχος των σχετικών δικαιωμάτων, ο τελευταίος έχει δικαίωμα να θέσει τέλος στο καθεστώς του έργου ως ορφανού και να ζητήσει τη διακοπή της χρήσης του από τον φορέα με καταβολή αποζημίωσης σε αυτόν για τη χρήση που έχει ήδη γίνει. Στην περίπτωση δε που ο φορέας δεν συμμορφωθεί σε σχετικό αίτημα του ως άνω δικαιούχου²⁴⁹ ή εάν εσφαλμένως έχει χαρακτηριστεί ένα έργο ως ορφανό (λόγω κακόπιστης και πλημμελούς αναζήτησης), τότε εφαρμόζονται οι διατάξεις περί έννομης προστασίας των άρθρων 63Α - 66Δ Ν. 2121/1993²⁵⁰.

Ένα ακόμη σοβαρό πρόβλημα ως προς την διαφύλαξη των δικαιωμάτων ΠΙ και την ανάγκη μαζικής ψηφιοποίησης και της διάδοσης έργων μέσω διαδικτυακών βιβλιοθηκών και αρχείων αφορά στα **"μη διαθέσιμα στο εμπόριο έργα"**. Η Οδηγία 2012/28/ΕΕ προβλέπει ότι η εφαρμογή της δεν θίγει *"συγκεκριμένες λύσεις που εκπονούνται στα κράτη μέλη για την αντιμετώπιση ζητημάτων ευρύτερης μαζικής ψηφιοποίησης"*, όπως είναι η περίπτωση των επονομαζόμενων *"μη διαθέσιμων στο εμπόριο έργων"* (σκ. 4). Πρόκειται για έργα τα οποία δεν βρίσκονται πλέον σε κυκλοφορία αν και συνεχίζουν να βρίσκονται αντίτυπά τους σε βιβλιοθήκες και να διατίθενται στο κοινό, και τα οποία συνεχίζουν να προστατεύονται από το δίκαιο της ΠΙ· επομένως η

247. Το Γραφείο Εναρμόνισης Εσωτερικής αγοράς έχει επιφορτιστεί με επιπλέον δραστηριότητες, σχετικές με την διαφύλαξη των δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας, δυνάμει του Κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 386/2012 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 19ης Απριλίου 2012 "σχετικά με την ανάθεση στο Γραφείο Εναρμόνισης στο Πλαίσιο της Εσωτερικής Αγοράς (εμπορικά σήματα, σχέδια και υποδείγματα) καθηκόντων συναφών με την επιβολή της εφαρμογής των δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας, συμπεριλαμβανομένης της σύγκλησης Ευρωπαϊκού Παρατηρητηρίου για την Παραβίαση των Δικαιωμάτων Διανοητικής Ιδιοκτησίας, με εκπροσώπους του δημόσιου και του ιδιωτικού τομέα".

248. Το Παρατηρητήριο της ΕΕ ανακοίνωσε στις 22.10.2014 ότι η βάση δεδομένων για τα ορφανά έργα είναι διαθέσιμη στο διαδίκτυο: <https://oami.europa.eu/orphanworks/>, όπου καταγράφονται πληροφορίες σχετικές, σύμφωνα με το άρθρο 3(6) της οδηγίας 2012/28/ΕΕ, παρέχοντας, έτσι πρόσβαση στο κοινό σε πληροφορίες σχετικά με τα ορφανά έργα που περιλαμβάνονται σε συλλογές δημόσιων βιβλιοθηκών, εκπαιδευτικών ιδρυμάτων και μουσείων, καθώς και σε αρχεία, σε κινηματογραφικά ιδρύματα ή σε ιδρύματα μουσικών έργων καθώς και σε ραδιοτηλεοπτικούς δημόσιους οργανισμούς των Κρατών Μελών της ΕΕ.

249. Διαφορές σχετικά με τους όρους, προθεσμία, ύψος αποζημίωσης επιλύονται από το Μονομελές Πρωτοδικείο Αθηνών με τη διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων.

250. Πρόκειται για μια γενική παραπομπή στην εφαρμογή των αστικών αλλά και των αυστηρών ποινικών κυρώσεων που προβλέπουν τα άρθρα αυτά συλλήβδην, η οποία δεν συνάδει προς τον σκοπό της Οδηγίας 2012/28/ΕΕ, ήτοι τη διευκόλυνση της ψηφιοποίησης και διάδοσης των ορφανών έργων προ το γενικότερο σκοπό της διατήρησης της πολιτιστικής κληρονομιάς που υπάρχει ανεκμετάλλευτη σε βιβλιοθήκες, αρχεία, ιδρύματα κ.λπ.

ψηφιοποίησή τους και η επιγραμμική διάθεσή τους προϋποθέτει τη λήψη σχετικής άδειας χρήσης από τους δικαιούχους, οι οποίοι, όμως, είναι δύσκολο να βρεθούν. Όπως διευκρινίζεται στην αιτιολογική έκθεση επί του σχεδίου νόμου "Ενσωμάτωση της Οδηγίας 2011/77/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 27ης Σεπτεμβρίου 2011 και της Οδηγίας 2012/28/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 25ης Οκτωβρίου 2012 στο ελληνικό δίκαιο και τροποποίηση του ν. 2121/1993 "Πνευματική ιδιοκτησία, συγγενικά δικαιώματα και πολιτιστικά θέματα" (Α'25)", *"στην έννοια των ορφανών έργων για τις ανάγκες της παρούσας ρύθμισης δεν εμπίπτουν τα έργα που δεν είναι διαθέσιμα πλέον στο εμπόριο (out of commerce works) και για τα οποία μπορεί να εφαρμοστεί το Μνημόνιο Συμφωνίας σχετικά με τις βασικές αρχές για την ψηφιοποίηση και την παρουσίαση στο κοινό έργων μη διαθέσιμων στο εμπόριο (20.9.2011). Το Μνημόνιο Συμφωνίας για τα έργα που δεν είναι πλέον διαθέσιμα στο εμπόριο (out of commerce works), βασισμένο στη συναίνεση των εμπλεκομένων μερών, υπεγράφη μεταξύ εκπροσώπων ευρωπαϊκών βιβλιοθηκών, δημιουργών, εκδοτών και εταιρειών συλλογικής διαχείρισης παρουσία της Επιτροπής. Εξάλλου, η Οδηγία 2012/28/ΕΕ στη σκ. (4) τονίζει ότι "δεν θίγει το εν λόγω μνημόνιο συμφωνίας, το οποίο καλεί τα κράτη μέλη και την Επιτροπή να διασφαλίσουν ότι οι εκούσιες συμφωνίες που συνάπτονται μεταξύ χρηστών, κατόχων δικαιωμάτων και οργανισμών συλλογικής διαχείρισης δικαιωμάτων για την χορήγηση αδειών εκμετάλλευσης μη διαθέσιμων στο εμπόριο έργων με βάση τις αρχές που περιέχει το μνημόνιο συμφωνίας απολαύουν της απαιτούμενης ασφάλειας δικαίου σε εθνικό και διασυνοριακό πλαίσιο".*

Αξίζει να σημειωθεί ότι η δημιουργία νομικού πλαισίου για τη διευκόλυνση της ψηφιοποίησης και της διάδοσης έργων αποτελεί βασική δράση του ψηφιακού θεματολογίου για την Ευρώπη, στο πλαίσιο της Στρατηγικής "Ευρώπη 2020"²⁵¹, η οποία περιλαμβάνει στις πρωτοβουλίες της την ανάπτυξη ενός ψηφιακού θεματολογίου για την Ευρώπη, όπως αναφέρεται και στην ανακοίνωση της Επιτροπής με τίτλο "Ψηφιακό θεματολόγιο για την Ευρώπη". Η παρούσα οδηγία εστιάζει στο ειδικό πρόβλημα της νομικής εκτίμησης του καθεστώτος του ορφανού έργου και των επιπτώσεών του στους εγκεκριμένους χρήστες, καθώς και στις επιτρεπόμενες χρήσεις των έργων ή των φωνογραφημάτων που έχουν θεωρηθεί ως ορφανά έργα.

Τέλος, το πρόβλημα των ορφανών έργων συναρτήσει των πρωτοβουλιών για μαζική ψηφιοποίηση, αποτελεί εξίσου καίριο ζήτημα και για το αμερικανικό δίκαιο του

²⁵¹. Όπως επισημαίνεται στην ανακοίνωση της Επιτροπής με τίτλο "Ευρώπη 2020: Στρατηγική για έξυπνη, διατηρήσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη".

copyright, γεγονός που προσπαθεί μέχρι σήμερα να επιλύσει το Copyright Office των Η.Π.Α., μέσω συζητήσεων και δημόσιων διαβουλεύσεων, οι πιο πρόσφατες εκ των οποίων έλαβαν χώρα τον Μάρτιο του 2014. Τα τελικά, πάντως, συμπεράσματα δεν έχουν ακόμη "αποκωδικοποιηθεί" σε νομοθετικές ρυθμίσεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο

Η ΕΠΙΒΟΛΗ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ:

"ΠΡΟΣΚΛΗΣΗ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΔΙΚΑΣΤΗ" - ΚΥΡΩΣΕΙΣ - ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΕΣ ΡΥΘΜΙΣΕΙΣ

Ι. Η Οδηγία 2004/48/ΕΚ και η εναρμόνιση στην ελληνική έννομη τάξη

Α. Εισαγωγικά

Μέχρι την ενσωμάτωση της οδηγίας 2004/48/ΕΚ²⁵² σχετικά με την επιβολή των δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας στην ελληνική έννομη τάξη, η τελευταία ήδη παρείχε ένα αρκετά ικανοποιητικό πλαίσιο προστασίας των δικαιούχων μέσω προληπτικών μέτρων και κυρώσεων σε περιπτώσεις διάπραξης προσβολών των δικαιωμάτων τους. Αυτό που ήθελε και ήρθε να προσφέρει, όμως, η Οδηγία, ήταν η εναρμόνιση των μέτρων και διαδικασιών για τη διασφάλιση της επιβολής των δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας σε κάθε περίπτωση πράξης προσβολής της διανοητικής ιδιοκτησίας, προτρέποντας τα κ-μ να υιοθετήσουν τέτοια μέτρα και διαδικασίες βασισμένα στο πνεύμα και τον σκοπό της Οδηγίας. Η εθνική μας νομοθεσία παρέχει αυτά τα μέσα στους νομιμοποιούμενους, ως επί το πλείστον, μέσω των διατάξεων του ν. 2121/1993 (άρθρα 59 -63, 63Α, 64, 64Α, 65, 65Α, 66, 66Α, 66Γ, 66Δ), όπως έχουν τροποποιηθεί με το άρθρο 81 ν.3057/2002²⁵³ (που ενσωμάτωσε την Οδηγία 2001/29) και με το άρθρο 2 Ν. 3524/2007²⁵⁴ (που ενσωμάτωσε την Οδηγία 2004/48/ΕΚ).

Δεδομένου ότι οι πράξεις προσβολής που ενεργοποιούν την επιβολή των δικαιωμάτων αναλύθηκαν στο αμέσως προηγούμενο κεφάλαιο (αντικειμενικό πεδίο εφαρμογής), δέον να αναφερθούμε στα **νομιμοποιούμενα** να αιτηθούν των αντίστοιχων μέτρων **πρόσωπα**. Σύμφωνα με την Οδηγία, αλλά και την εθνική νομοθεσία, δικαίωμα να ζητήσουν την προστασία των σχετικών διατάξεων έχουν οι δικαιούχοι των δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας (συμπεριλαμβανομένων των δημιουργών των έργων, των δικαιούχων συγγενικών δικαιωμάτων και του κατασκευαστή βάσης δεδομένων), κάθε άλλος που εξουσιοδοτημένα χρησιμοποιεί τα δικαιώματα αυτά, καθώς και οι οργανισμοί συλλογικής διαχείρισης και οι οργανισμοί προάσπισης επαγγελματικών συμφερόντων.

252. Του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 29ης Απριλίου 2004, ΕΕ 2.6.2004, L. 195/24.

253. ΦΕΚ/Α/239/10.10.2002.

254. ΦΕΚ/Α/15/26.1.2007.

B. Αστικές κυρώσεις

Η Οδηγία, πλέον, και ο Ν. 2121/93, προβλέπουν μέτρα επιβολής που αφορούν διάφορα στάδια της διαδικασίας ενώπιον του αστικού δικαστηρίου και συγκεκριμένα: i) κατά τη διαδικασία της **απόδειξης** ενώπιον του επιληφθέντος δικαστηρίου προβλέπεται η δυνατότητα να διαταχθεί ο αντίδικος στην προσκόμιση κρίσιμων αποδεικτικών στοιχείων²⁵⁵, ii) με αγωγικό αίτημα, αλλά και αυτοτελώς, πριν τη συζήτηση της ουσίας, μπορεί να διαταχθεί η **παροχή πληροφοριών** από τον αντίδικο (ή άλλο εμπλεκόμενο πρόσωπο) σχετικά με την προέλευση και τα δίκτυα διανομής των εμπορευμάτων ή παροχής των υπηρεσιών που προσβάλλουν το δικαίωμα διανοητικής ιδιοκτησίας²⁵⁶, iii) ο προσβληθείς μπορεί να αιτηθεί της λήψεως **ασφαλιστικών μέτρων** και δη της εκδόσεως **προσωρινής διαταγής**²⁵⁷ κατά του φερόμενου ως παραβάτη με προληπτική ή κατασταλτική δράση ενάντια στην (ενίοτε επικείμενη κι άλλοτε ήδη τελεσθείσα) προσβολή δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας.

Ιδιαίτερο (θεωρητικό αλλά, κυρίως, νομολογιακό) ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός ότι, προσωρινή διαταγή μπορεί να εκδίδεται και κατά των "ενδιαμέσων" (ή αλλιώς διαμεσολαβητών ή μεσαζόντων, κατά βάση δε **παρόχων υπηρεσιών του Διαδικτύου**), των οποίων τις υπηρεσίες χρησιμοποιεί κάποιος τρίτος για να προσβάλλει τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας του αιτούντος²⁵⁸. Αναφορικά δε με την ευθύνη των παρόχων στο Διαδίκτυο δέον να επισημανθεί ότι ο Έλληνας νομοθέτης ενσωματώνοντας την Οδηγία "για το ηλεκτρονικό εμπόριο"²⁵⁹ με το π.δ. 131/2003²⁶⁰, έχει ρυθμίσει το ζήτημα της ευθύνης των παρόχων διαδικτυακών υπηρεσιών με τον ίδιο τρόπο είτε πρόκειται για λόγους προσβολής της ιδιωτικής ζωής και της προσωπικότητας είτε πρόκειται για λόγους προώθησης της παιδεραστίας είτε πρόκειται για λόγους προσβολής των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας· οι ρυθμίσεις αυτές συμπληρώθηκαν δε με την ενσωμάτωση της Οδηγίας 29/2001/EK στο άρθρο 28Α

²⁵⁵. Άρθρα 6, 7 Οδηγία 2004/48/EK, άρθρο 63Α παρ. 1 Ν. 2121/93, άρθρο 43 Συμφωνίας TRIPS.

²⁵⁶. Άρθρο 8 Οδηγίας 2004/48/EK, άρθρο 63Α παρ. 2 - 4 Ν. 2121/93.

²⁵⁷. Άρθρο 7 Οδηγίας 2004/48/EK και άρθρο 64 ν. 2121/1993.

²⁵⁸. Το ζήτημα αυτό διέπεται και από το άρθρο 8 παρ. 3 της Οδηγίας 2001/29/EK και από την Οδηγία 2000/31/EK για το ηλεκτρονικό εμπόριο και την ευθύνη των παρόχων· Ενδεικτικά βλ. ΔΕΕ, Απόφ. 27.3.2014, υπόθ. C-314/12, *UPC Telekabel Wien GmbH v Constantin Film Verleih GmbH*, μη επίσημα δημοσιευμένη, διαθέσιμη σε: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?jsessionid=9ea7d2dc30d55ab4a907b853468e989ffa7d47d35bc5.e34KaxiLc3qMb40Rch0SaxuObN50?text=&docid=149924&pageIndex=0&doclang=el&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=594292>

²⁵⁹. Οδηγία 2000/31/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 8ης Ιουνίου 2000 για ορισμένες νομικές πτυχές των υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας, ιδίως του ηλεκτρονικού εμπορίου, στην εσωτερική αγορά ("οδηγία για το ηλεκτρονικό εμπόριο"), ΕΕ 17.07.2000, L. 178/0001 - 0016.

²⁶⁰. ΦΕΚ/116/Α/16.5.2003.

του Ν. 2121/1993, δηλ. μέσω της εξαίρεσης από το δικαίωμα αναπαραγωγής των **προσωρινών πράξεων αναπαραγωγής**²⁶¹ από τους διαμεσολαβητές.

Οι σχετικές αποφάσεις ασφαλιστικών μέτρων²⁶² είναι δυνατόν να επιβάλλουν την κατάσχεση ή απόδοση εμπορευμάτων, για τα οποία ελέγχεται τυχόν προσβολή δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας, ακόμη δε και τη συντηρητική κατάσχεση κινήτων και ακινήτων του φερόμενου ως δράστη της προσβολής²⁶³ ή αντικειμένων που βρίσκονται στην κατοχή του καθ' ού και αποτελούν μέσο τέλεσης της προσβολής ή προϊόν ή αποδεικτικό της προσβολής μέσω²⁶⁴. Αξίζει να σημειωθεί ότι τα ασφαλιστικά μέτρα είναι δυνατόν να διαταχθούν χωρίς κλήτευση και ακρόαση του καθ' ού σε περιπτώσεις που οποιαδήποτε καθυστέρηση θα προκαλούσε ανεπανόρθωτη βλάβη στον αιτούντα²⁶⁵.

Τέλος, ο θιγόμενος, με αίτησή του σε τακτικό δικαστήριο, μπορεί να επιδιώξει την έκδοση μίας *απόφασης επί της ουσίας*, η οποία δυνάμει του άρθρου 65 Ν. 2121/1993²⁶⁶, μπορεί (αναλόγως των αιτημάτων του) να *αναγνωρίζει το δικαίωμά του* στο έργο²⁶⁷ και την ύπαρξη προσβολής, να *διατάσσει την άρση της* προσβολής και την *παράλειψή της* στο μέλλον²⁶⁸, να *επιδικάζει αποζημίωση και χρηματική ικανοποίη-*

261. Προσωρινές πράξεις που είναι μεταβατικές, παρεπόμενες, αποτελούν δε αναπόσπαστο τμήμα τεχνολογικής μεθόδου με αποκλειστικό σκοπό να επιτρέπουν την εντός δικτύου μετάδοση μεταξύ τρίτων, μέσω διαμεσολαβητή, ενός έργου και μη έχουσες αυτοτελή οικονομική σημασία.

262. ΜΠρΑθ 7842/2009, ΤΝΠ ΔΣΑ "ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ", με την οποία το Δικαστήριο διέταξε την αναλυτική απογραφή των ως άνω αντικειμένων περιλαμβανομένης και της φωτογράφησής τους· ΜΠρΑθ 3337/2011, ΤΝΠ ΔΣΑ "ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ", με την οποία απαγορεύτηκε προσωρινά στην καθ' ής η συνέχιση της κυκλοφορίας του ένδικου βιβλίου, υποχρεώθηκε προσωρινά σε απόσυρσή του από κάθε σημείο πώλησης, ενώ διατάχθηκε και η συντηρητική κατάσχεση των αντιτύπων του ίδιου βιβλίου· ΜΠρΑθ 4658/2012 (Ασφαλιστικών Μέτρων), ΝοΒ 2012, 1204, Αρμ 2013, 27.

263. Το άρθρο 64 παρ. 4 Ν. 2121/1993 προβλέπει τη δυνατότητα του δικαστηρίου να διατάξει την γνωστοποίηση τραπεζικών, χρηματοοικονομικών ή άλλων εγγράφων και τελικά ακόμη και τη συντηρητική κατάσχεση με δέσμευση τραπεζικών λογαριασμών του καθ' ού.

264. Άρθρο 64Α Ν. 2121/1993.

265. Το άρθρο 64 παρ. 1 προβλέπει αυτή τη δυνατότητα ήδη από το 1993.

266. Πρόκειται για τις αστικές κυρώσεις που ούτως ή άλλως θα μπορούσε κανείς να ζητήσει την επιβολή δυνάμει των διατάξεων του ΑΚ.

267. ΜΠρΑθ 4440/2007, ΤΝΠ ΔΣΑ "ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ", η οποία έκρινε ότι πρέπει να αναγνωρισθεί το δικαίωμα του ενάγοντος ως δημιουργού της επίδικης φωτογραφίας, δεδομένου ότι, υπό την ιδιότητα του επαγγελματία φωτορεπόρτερ τον Σεπτέμβριο του 1978, τράβηξε την επίδικη φωτογραφία του μουσικοσυνθέτη Μίκη Θεοδωράκη, η οποία απεικονίζει τον τελευταίο να διευθύνει την ορχήστρα του σε μία συναυλία του, στο πλαίσιο του 4ου φεστιβάλ της Κομμουνιστικής Νεολαίας Ελλάδας στο Περιστέρι Αττικής.

268. ΜΠρΑθ 4440/2007, ό.π. η οποία, αφού αναγνώρισε την υπαίτια προσβολή του δικαιώματος ΠΙ, εκτός από την επιδίκαση αποζημίωσης για την περιουσιακή ζημία αλλά και ως χρηματική ικανοποίηση για την ηθική βλάβη, διέταξε την παράλειψη της προσβολής του από τον εναγόμενο στο μέλλον, ήτοι να σταματήσει να χρησιμοποιεί χωρίς την άδεια του δημιουργού την εν λόγω φωτογραφία.

ηση για ηθική βλάβη²⁶⁹ ή την απόδοση του αδικαιολόγητου πλουτισμού ή του κέρδους για τη μη γνήσια διοίκηση αλλοτριών²⁷⁰. Η αξίωση δε περί αναγνώρισης του δικαιώματος, άρσης και παράλειψης της προσβολής στρέφεται και κατά των "ενδιαμέσων", των οποίων τις υπηρεσίες χρησιμοποίησε τρίτος για την προσβολή²⁷¹.

Γ. Ποινικές κυρώσεις

Οι αξιόποινες πράξεις του άρθρου 66 Ν. 2121/1993, όπως αυτό έχει εναρμονισθεί με την Οδηγία 2001/29/ΕΚ, συνίστανται πρακτικά, στην προσβολή των εξουσιών του περιουσιακού δικαιώματος του δημιουργού αλλά και των δικαιούχων συγγενικών δικαιωμάτων. Οι ποινές που προβλέπονται είναι ιδιαίτερα αυστηρές, ο χαρακτήρας του αδικήματος μπορεί να είναι και κακουργηματικός²⁷², ενώ, τέλος, τα σχετικά με την προσβολή της ΠΙ αδικήματα διώκονται αυτεπαγγέλτως. Μία ενδεικτική νομολογιακή περίπτωση από το διεθνή χώρο συνιστά, άλλωστε, η ποινική δίωξη που ασκήθηκε σύμφωνα με τον σουηδικό νόμο κατά των ιδρυτών μιας εκ των μεγαλύτερων ιστοσελίδων ανταλλαγής αρχείων της "The Pirate Bay", ως δραστών για προσβολές που τέλεσαν σύμφωνα με το νόμο της πνευματικής ιδιοκτησίας, στους οποίους επιβλήθηκαν ποινές φυλάκισης και χρηματικές ποινές²⁷³.

Δ. Διοικητικές κυρώσεις

Το άρθρο 65 Α Ν. 2121/1993 προβλέπει την επιβολή διοικητικών κυρώσεων (επιπλέον των λοιπών αστικών ή ποινικών που πιθανό να έχουν επιδιώξει οι θιγόμε-

²⁶⁹. Ενδεικτικά, ΜΠρΑθ 1721/2014 (Τακτική Διαδικασία), ό.π., η οποία επιδίκασε ποσό αποζημίωσης στους ενάγοντες αφενός για την περιουσιακή ζημία που υπέστησαν από την προσβολή, αφετέρου ως χρηματική ικανοποίηση για ηθική βλάβη.

²⁷⁰. Το δικαστήριο της ουσίας μπορεί να διατάσσει μέτρα όπως, η απόσυρση από το εμπόριο εμπορευμάτων - έργων πνευματικής ιδιοκτησίας (σχετικά με το ζήτημα της εμπορευματοποίησης της πνευματικής ιδιοκτησίας, βλ. σχόλιο Κοτσίρη σε συνέντευξή του στο περιθώριο του Διεθνούς συνεδρίου με τίτλο "Πνευματική Ιδιοκτησία και η Ψηφιακή Ατζέντα στην Ευρώπη: Ρυθμίσεις του Παρόντος και Προκλήσεις για το Μέλλον", διεξαχθέντος στην Αθήνα στις 6.6.2014 (διαθέσιμη σε: <http://www.nerit.gr/homoeu/ta-pnevmatika-dikeomata-stin-psifiaki-epochi/>), η καταστροφή παράνομων εμπορευμάτων ή η επιδίκαση αποζημίωσης (η αξίωση αποζημίωσης σε περίπτωση υπαίτιας προσβολής των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας προβλέπεται στο άρθρο 13 της Οδηγίας και άρθρο 65 παρ. 1 Ν. 2121/1993 (άρθρο 45 παρ. 1 Συμφωνίας TRIPS)).

²⁷¹. ΜΠρΑθ 4658/2012 απόφαση (Ασφαλιστικών Μέτρων), ό.π., όπως ανωτέρω αναφερθήκαμε και κατωτέρω αναλυτικότερα.

²⁷². ΑΠ (Ποιν) 427/2012, ΝοΒ 2012, 2433, κατά την οποία, η προσβολή κατά το άρθρο 66 Ν. 2121/1993 μπορεί να λάβει κακουργηματική μορφή εφόσον ο υπαίτιος τελεί τις σχετικές πράξεις κατ' επάγγελμα και αν οι περιστάσεις κάτω από τις οποίες έγιναν οι πράξεις μαρτυρούν ότι είναι ιδιαίτερα επικίνδυνος για την προστασία της ΠΙ ή των συγγενικών δικαιωμάτων.

²⁷³. Σύμφωνα με τις ποινικές αποφάσεις της 17 Απριλίου 2009 of the District Court και της 26 Νοεμβρίου 2010 of the Court of Appeal της Στοκχόλμης, τις οποίες ακολούθησε η έκδοση της απόφασης του ΕΔΔΑ, 19.2.2013, υπόθ. Neij and Sunde Kolmisoppi v. Sweden, ΔιΜΕΕ 1/2013, 100 με παρατηρήσεις Παπαδοπούλου.

νοι), οι οποίες συνίστανται στην επιβολή προστίμων για πράξεις αναπαραγωγής, πώλησης ή με άλλον τρόπο διανομής ή και κατοχής με σκοπό διανομής είτε υλικών φορέων που ενσωματώνουν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας²⁷⁴ είτε προγραμμάτων η/υ²⁷⁵, υπολογιζομένων βάσει των τεμαχίων που (πρόκειται να) διακινούνται με τους ως άνω τρόπους.

II. Νομολογιακή προσέγγιση των δικαστικών μέτρων επιβολής²⁷⁶

A. Εθνικά Δικαστήρια

α) Η *υπ' αριθμ. 1639/2001 απόφαση του ΜΠρΑθ²⁷⁷ (Διαδικασία Ασφαλιστικών Μέτρων)* πιθανολόγησε, κατ' αρχήν, την αλήθεια των επικαλούμενων πραγματικών περιστατικών, ότι δηλ. ο πρώτος των καθ' ών (χρήστης η/υ) με τη διαμεσολάβηση της δεύτερης των καθ' ών (εταιρίας παροχής υπηρεσιών Διαδικτύου και Τηλεπικοινωνιών), δημιούργησε ιστοσελίδες στις οποίες αναρτούσε αποσπάσματα από τα βιβλία της αιτούσας χωρίς την άδειά της, παρουσίαζε το βιογραφικό της και φωτογραφία της μεταξύ άλλων άσεμνων φωτογραφιών, δημιούργησε ηλεκτρονικό ταχυδρομείο στο όνομα της αιτούσας, ενώ έθετε σε κυκλοφορία αντίτυπα των βιβλίων της αιτούσας σε έντυπη αλλά και ηλεκτρονική μορφή! Το Δικαστήριο δέχθηκε ότι ο πρώτος των καθ' ών *προσέβαλλε το δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας (περιουσιακό και ηθικό) της αιτούσας, εγγράφοντας στον σκληρό δίσκο του η/υ του τα συγγραφικά έργα της και παρουσιάζοντάς τα στο κοινό χωρίς την άδειά της και συσχετίζοντας την ίδια και το έργο της με άσεμνες φωτογραφίες, ενώ επιπλέον αναπαρήγαγε το συγγραφικό της έργο και το διένειμε εντύπως ή σε μορφή "e-book".* Μετά ταύτα, το Δικαστήριο έκανε δεκτά τα αιτήματα της αιτούσας ως προς τον πρώτο των καθ' ών *διατάσσοντας συντηρητική κατάσχεση των μέσων τέλεσης της προσβολής (ηλεκτρονικών υπολογιστών, σκληρών δίσκων, εκτυπωτών, σαρωτών, modem, αποθηκευτικών μέσων κ.ά.), την απαγόρευση οποιασδήποτε πράξης εκμετάλλευσης οποιουδήποτε συγγραφικού έργου της αιτούσας και με οποιονδήποτε τρόπο, καθώς και την απαγόρευση κάθε πιθανής χρήσης, παρουσίασης, εκμετάλλευσης του ονόματος της αιτούσας και των λοιπών στοιχείων της προσωπικότητάς της.* Η δεύτερη των καθ' ών δεν χρειάστηκε

274. Άρθρο 65 Α παρ. 2 Ν. 2121/1993.

275. Άρθρο 65 Α παρ. 1 Ν. 2121/1993.

276. Θεωρώντας ότι δεν μας αφορά άμεσα όλο το φάσμα της προβληματικής των ζητημάτων που άπτεται η Οδηγία για την επιβολή των δικαιωμάτων στην παρούσα μελέτη θα αναφερθούμε σε χαρακτηριστικές νομολογιακές περιπτώσεις επί ζητημάτων που κρίνουμε ως τα πλέον σχετιζόμενα με το αντικείμενο της εργασίας αυτής.

277. ΔΕΕ 2001, 858 επ.

να υποχρεωθεί δικαστικά προς πράξη ή παράλειψη καθώς είχε ήδη προβεί στη διακοπή της παροχής των σχετικών υπηρεσιών προς τον πρώτο των καθ' ών.

β) Με την **υπ' αριθμ. 3431/2002 απόφαση του ΜΠρΑθ²⁷⁸ (Διαδικασία Ασφαλιστικών Μέτρων)** επί αιτήματος της ΑΕΠΙ για παράνομη δημόσια εκτέλεση και μετάδοση μέσω Διαδικτύου μουσικών έργων που καθίστανται προσιτά στο κοινό κατ' επιλογήν του χρήστη του Διαδικτύου, διατάχθηκε η λήψη ασφαλιστικών μέτρων ώστε, αφενός να κατασχεθεί ο ειδικός εξυπηρετητής - διακομιστής Η/Υ (audio server) ως μέσο τέλεσης της ένδικης προσβολής και, αφετέρου, να απαγορευθεί η χωρίς άδεια της ΑΕΠΙ (ως ΟΣΔ) εγγραφή, αναπαραγωγή, παρουσίαση στο κοινό, δημόσια εκτέλεση, μετάδοση, αναμετάδοση διά μέσω διαδικτύου μουσικών έργων (απόφαση που μπορεί να αποτελέσει σχετική νομολογία και ανάλογη προσβολή αποκλειστικών δικαιωμάτων επί συγγραφικών έργων που χρησιμοποιούνται στο Διαδίκτυο είτε μέσω ΨΒ είτε μέσω άλλων ιστότοπων).

γ) Ο Δικαστής του Μονομελούς Πρωτοδικείου Αθηνών με την **υπ' αριθμ. 3721/2009²⁷⁹ απόφασή του (Διαδικασία Ασφαλιστικών Μέτρων)**, ενόψει των προθέσεων του καθ' ού να δημοπρατήσει δύο πίνακες ζωγραφικής, των οποίων αφενός, αμφισβητείται η γνησιότητα από τον αιτούντα, αφετέρου, δικαιούχος των περιουσιακών δικαιωμάτων επ' αυτών είναι ο αιτών, **διέταξε τον διορισμό μεσεγγυούχου και συγκεκριμένα διέταξε να παραδοθούν οι πίνακες στην Διευθύντρια της Εθνικής Πινακοθήκης - Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου, ώστε να αποφευχθεί επικείμενος κίνδυνος ζημίας του αιτούντος.**

δ) Η **υπ' αριθμ. 7842/2009 απόφαση του ΜΠρΑθ²⁸⁰ (Διαδικασία Ασφαλιστικών Μέτρων)** ερμηνεύοντας και εφαρμόζοντας το άρθρο 64 Ν. 2121/93 δέχθηκε ότι οι καθ' ών προσέβαλαν το περιουσιακό και ηθικό δικαίωμα του αιτούντος, αφού αποτύπωσαν την μικρού μήκους ταινία κινουμένων σχεδίων του αιτούντος χωρίς την άδειά του σε dvd, το οποίο ανατυπώθηκε σε 5.000 τεμάχια, ενώ επιπλέον η ταινία παρουσιάστηκε από τους καθ' ών σε φεστιβάλ, κινηματογράφους κ.λπ. εν αγνοία του αιτούντος. Επίσης, η απόφαση δέχθηκε ότι **μπορεί να εφαρμοστεί το άρθρο 64 παρ. 5 Ν. 2121/1993 περί λήψεως ασφαλιστικών μέτρων άνευ προηγούμενης ακρόασης του αντιδίκου**, αφού τυχόν καθυστέρηση θα μπορούσε να προκαλέσει ανεπανόρθωτη ζημία στον αιτούντα και **τελικά διέταξε ως ασφαλιστικό μέτρο την αναλυτική απογραφή**

278. ΧρΙΔ 2003, 652 επ.

279. ΧρΙΔ 2010, 140 επ.

280. ΤΝΠ ΔΣΑ "ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ".

των αναφερομένων στην αίτηση αντικειμένων, περιλαμβανομένης και της φωτογράφισης αυτών.

ε) Με την **υπ' αριθμ. 4658/2012²⁸¹ απόφαση του ΜΠρΑθ (Διαδικασία Ασφαλιστικών Μέτρων)** στις 16 Μαΐου 2012 διατάχθηκε για πρώτη φορά στην Ελλάδα η λήψη τεχνολογικών μέτρων παρεμπόδισης της πρόσβασης χρηστών σε ιστοσελίδες μέσω των οποίων διακινούνται παράνομα ψηφιακά έργα προστατευόμενα με δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας ή με συγγενικό δικαίωμα. Συγκεκριμένα, η απόφαση έκανε δεκτό αίτημα οργανισμών συλλογικής διαχείρισης ή/ και προστασίας δικαιωμάτων επί μουσικών και οπτικοακουστικών έργων να υποχρεωθούν μεταξύ άλλων οι ελληνικές εταιρίες παροχής υπηρεσιών σύνδεσης στο διαδίκτυο να λάβουν τεχνολογικά μέτρα προκειμένου να καταστεί αδύνατη η πρόσβαση των συνδρομητών τους σε διαδικτυακές τοποθεσίες μέσω των οποίων πραγματοποιείται παράνομη παρουσίαση και ανταλλαγή έργων.

Ειδικότερα, αποφαινόμενο το Δικαστήριο για πληθώρα σχετικών ζητημάτων, μεταξύ άλλων διέταξε προσωρινά, ως τεχνολογικό μέτρο, προκειμένου να καταστεί αδύνατη στους συνδρομητές των καθ' ύλην - εταιριών παροχής υπηρεσιών πρόσβασης στο Διαδίκτυο, η ψηφιακή καταφόρτωση στους υπολογιστές των συνδρομητών τους, των έργων επί των οποίων υπάρχουν δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας και συγγενικά δικαιώματα δικαιούχων και περιέχονται σε συγκεκριμένες ιστοσελίδες στο Διαδίκτυο, την επιβολή της περιγραφόμενης στο σκεπτικό της απόφασης τεχνικής έκθεσης που αφορά τις συγκεκριμένες ιστοσελίδες, μέσω της εγκατάστασης από το προσωπικό διαχείρισης του δικτύου των καθ' ύλην, των σχετικών ρητών οδηγιών στους δρομολογητές - routers του εν λόγω δικτύου. Εφαρμόστηκε, δηλαδή, για πρώτη φορά το άρθρο 64Α του ν. 2121/1993 σχετικά με τη δυνατότητα λήψης ασφαλιστικών μέτρων κατά των *διαμεσολαβητών (παρόχων υπηρεσιών διαδικτύου)*, οι υπηρεσίες των οποίων χρησιμοποιούνται από τρίτο για την προσβολή του δικαιώματος του δημιουργού ή συγγενικού δικαιώματος.

στ) Η **υπ' αριθμ. 520/2013 απόφαση του ΜΠρΠειρ²⁸² (Διαδικασία Ασφαλιστικών Μέτρων)** διέταξε με τη σειρά της ασφαλιστικά μέτρα για την προσωρινή ρύθμιση κατάστασης (μετά από αίτηση εταιρίας παροχής συνδρομητικών υπηρεσιών τηλεόρασης), *ώστε να απαγορευθεί προσωρινά στον καθ' ύλην ού (τηλεοπτικό κανάλι) η*

281. Ό.π.

282. ΔΙΜΕΕ 2013, 2120· βλ. και ΜΠρΑθ 9366/2013 (Ασφαλιστικών Μέτρων), ΔΙΜΕΕ 2013, 379 για παράνομη προβολή αποσπασμάτων εκπομπής από τηλεοπτικό σταθμό χωρίς την άδεια ή συναίνεση ή συγκατάθεση του δικαιούχου παραγωγού και σκηνοθέτη της επίδικης εκπομπής.

εγγραφή, αναπαραγωγή, αναμετάδοση και παρουσίαση στο κοινό με οποιονδήποτε τρόπο, συγκεκριμένων στιγμιότυπων από τους αγώνες του πρωταθλήματος ποδοσφαίρου ως προς συγκεκριμένες ομάδες που συμμετέχουν σε αυτό.

ζ) Στην **υπ' αριθμ. 5144/2009 απόφαση του ΠολυμΠρωτΑθ²⁸³ (Τακτική Δι-αδικασία)** το Δικαστήριο εφαρμόζοντας το άρθρο 63Α παρ. 1 και 2 Ν. 2121/1993, μετά από σχετικές αιτήσεις των διαδίκων και κατά την επ' ακροατηρίω αποδεικτική διαδικασία διέταξε (με έκδοση μη οριστικής απόφασης) αφενός τις ενάγουσες να προσκομίσουν το σύνολο των τόμων κάθε έκδοσης των επίδικων συγγραφικών έργων στην μετ' απόδειξη συζήτηση και αφετέρου την εναγομένη να παράσχει στις ενάγουσες εντός προθεσμίας πληροφορίες σχετικές με τις ποσότητες του επίδικου συγγραφικού έργου που η εναγομένη εκμεταλλεύτηκε, το ύψος του τιμήματος που η τελευταία έλαβε από τις προηγούμενες πράξεις εκμετάλλευσης καθώς και στοιχεία ταυτότητας και διευθύνσεις των επιχειρήσεων, οι οποίες ανέλαβαν έντυπα ή ψηφιακά αντίτυπα του εν λόγω συγγραφικού έργου. Τα ανωτέρω στοιχεία απόδειξης αλλά και πληροφόρησης κρίθηκαν αναγκαία, προκειμένου να αποδειχθεί το ύψος και η έκταση της προσβολής και να κριθεί η ουσιαστική βασιμότητα του αιτήματος αποζημίωσης δεδομένου ότι (κατά το σκεπτικό της απόφασης) ο ενάγων είχε ήδη προσκομίσει ευλόγως διαθέσιμα αποδεικτικά στοιχεία τα οποία στήριζαν την ύπαρξη (τελεσθείσας ή επικείμενης) προσβολής.

η) Η πρόσφατη **υπ' αριθμ. 1721/2014 απόφαση του ΜΠρΑθ²⁸⁴ (Τακτική Δι-αδικασία)** υποχρέωσε τους εναγομένους στην καταβολή αποζημίωσης στον ενάγοντα λόγω προσβολής σειράς δικαιωμάτων του πνευματικής ιδιοκτησίας, όπως τα πνευματικά δικαιώματα αναπαραγωγής, προσαρμογής/διασκευής, παρουσίασης στο κοινό μέσω έντυπης και ηλεκτρονικής εφημερίδας, αλλά οι ηθικές εξουσίες αναγνώρισης της πατρότητας, διατήρησης της ακεραιότητας και δημοσίευσης του έργου, αφού οι εναγόμενοι χωρίς την άδειά του χρησιμοποίησαν ιστορικό άρθρο που είχε συγγράψει ο ενάγων, χωρίς την άδειά του και χωρίς την αναφορά του ονόματός του, ενσωματώνοντάς το μάλιστα σε άλλο άρθρο. Αξιοσημείωτη είναι η κρίση το δικαστηρίου που περιλαμβάνεται στο σκεπτικό της εν λόγω απόφασης, περί του ότι η δεύτερη των εναγομένων (ούσα μία εκ των ισχυρότερων εκδοτικών εταιριών της Ελλάδας) οφείλει να διαθέτει κατάλληλο μηχανισμό προς αποφυγή προσβολών δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας τρίτων επί των έργων που διαχειρίζεται, ο οποίος θα συνί-

²⁸³. ΕΕμπΔ 2009, 671.

²⁸⁴. Δημοσίευση σε: http://www.opi.gr/images/library/nomologia/politika/mpr/1721_2014.pdf και ΤΝΠ ΔΣΑ "ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ".

ταται στη δημιουργία (με τη μέθοδο της ψηφιακής σάρωσης - scanning) μιας ηλεκτρονικής βάσης δεδομένων με προγενέστερα τεύχη του δικού της περιοδικού αλλά και άλλων ιστορικού περιεχομένου, ώστε να γίνεται αυτόματα η αντιπαραβολή των υπό δημοσίευση κειμένων με παλαιότερα άρθρα και μελέτες που πραγματεύονται τις ίδιες θεματικές.

θ) Στην **υπ' αριθμ. 290/2007 απόφαση του ΕφΘρ²⁸⁵** αποδείχθηκε ότι οι ενάγοντες, εκδοτική επιχείρηση και φωτογράφος - δημιουργός, αν και είχαν προβεί στην έκδοση λευκώματος - βιβλίου με φωτογραφίες του δεύτερου ενάγοντος συγκεκριμένης θεματικής, ανακάλυψαν ότι συγκεκριμένες ιστοσελίδες στο Διαδίκτυο παρέπεμπαν με σχετικά "link" σε ιστοσελίδα του εναγόμενου (Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης), όπου και είχε αναρτηθεί το επίδικο φωτογραφικό υλικό του δεύτερου ενάγοντος (22 φωτογραφίες) και μάλιστα συρρικνωμένο· το περιουσιακό δικαίωμα επί των φωτογραφιών αυτών ασκούσε η πρώτη ενάγουσα (πωλήσεις σε βιβλιοπωλεία και συνεχείς επανεκδόσεις), μετά από μεταξύ των εναγόντων σχετική σύμβαση, ενώ το ηθικό δικαίωμα παρέμενε φυσικά στον δεύτερο δημιουργό, χωρίς όμως κανείς τους να έχει παραχωρήσει την οποιαδήποτε άδεια προς οποιονδήποτε τρίτο για χρήση ή εκμετάλλευση. Το Εφετείο έκρινε ότι *το εναγόμενο οφείλει αποζημίωση για την περιουσιακή ζημία της ενάγουσας εκδοτικής επιχείρησης, χρηματική ικανοποίηση για την ηθική βλάβη του φωτογράφου καθώς και διέταξε την άρση της προσβολής με την παύση της προβολής των φωτογραφιών στο Διαδίκτυο και την παράλειψή της στο μέλλον.*

B. Ευρωπαϊκά Δικαστήρια

α) Η **Απόφαση της 19.4.2012 του ΔΕΕ (C-461/2010)²⁸⁶**, η οποία θα μας απασχολήσει και κατωτέρω, εκδόθηκε ενόψει διαμάχης μεταξύ των εκδοτικών οίκων - δικαιούχων δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας και συγγενικών δικαιωμάτων (Bonnier Audio AB) επί 27 ακουστικών βιβλίων και του φορέα παροχής υπηρεσιών πρόσβαση στο Διαδίκτυο (ePhone), ισχυριζόμενοι οι πρώτοι ότι ο δεύτερος διένειμε παράνομα μέσω ενός server (file transfer protocol) τα επίδικα βιβλία. Η απόφαση έκρινε ότι *οι εθνικές νομοθεσίες μπορούν να προβλέπουν διατάξεις τις οποίες εφαρμόζοντας ο εθνικός δικαστής θα μπορεί να διατάζει τον πάροχο υπηρεσιών πρόσβασης στο Διαδίκτυο να κοινοποιήσει στον δικαιούχο δικαιώματος του δημιουργού ή στον διάδοχό του τα στοιχεία ταυτότητας του συνδρομητή στον οποίο έχει χορηγηθεί διεύ-*

²⁸⁵. ΧρΙΔ 2008, 65.

²⁸⁶. ΔΕΕ, Απόφ. 19.4.2012, υπόθ. C-461/10, *Bonnier Audio AB και λοιποί κατά Perfect Communication Sweden AB*, ΕΕ 20.11.2010, L. 317.

θυνση IP, η οποία (IP) φέρεται να χρησιμοποιήθηκε για την προσβολή του εν λόγω δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας προκειμένου να ανευρεθεί ο δράστης.

β) Η **Απόφαση της 27.3.2014 του ΔΕΕ (C- 314/2012)**²⁸⁷ αντιμετώπισε προδικαστικό ερώτημα του Αυστριακού Δικαστήριου όταν δύο εταιρίες παραγωγής οπτικο-ακουστικών έργων κινήθηκαν δικαστικά κατά του Αυστριακού παρόχου υπηρεσιών διαδικτύου Telekabel Wien ("Telekabel"), αιτούμενες κυρώσεις που να απαγορεύουν στον πάροχο να επιτρέπει την πρόσβαση σε ιστοσελίδα που προβάλλει την πνευματική τους ιδιοκτησία. Το εθνικό δικαστήριο επέτρεψε τη λήψη τέτοιων κυρώσεων χωρίς να αναφερθεί σε συγκεκριμένα μέτρα που όφειλε να λάβει η Telekabel.

Εν προκειμένω, το ΔΕΕ έκρινε ότι, *οι δικαιούχοι πνευματικών δικαιωμάτων έχουν το δικαίωμα να απαιτήσουν από τους παρόχους υπηρεσιών Διαδικτύου (ISP's) να μπλοκάρουν την πρόσβαση σε πειρατικές ιστοσελίδες που διαθέτουν στο κοινό έργα πνευματικής ιδιοκτησίας μέσω παράνομης "ρευστάτωσης δεδομένων συνεχούς ροής" (streaming) ή διάθεσης στο κοινό για "κατέβασμα" (download) και πιο συγκεκριμένα, αφού σημείωσε ότι η οδηγία 2001/29/EK δεν απαιτεί να υπάρχει συγκεκριμένη σχέση μεταξύ του προσβάλλοντος και του διαμεσολαβητή κατά του οποίου μπορεί να διαταχθεί η επιβολή κύρωσης, ούτε είναι υποχρεωτικό να αποδειχθεί ότι οι πελάτες του παρόχου έχουν πρόσβαση στο επίμαχο υλικό που καθιστά προσβάσιμο ο τρίτος στον ιστοχώρο του, μεταξύ άλλων, κατέληξε ότι οι κυρώσεις που επιβάλλει το Αυστριακό δικαστήριο δεν αποτελούν προσβολή της επιχειρηματικής ελευθερίας του παρόχου, δεδομένου ότι, αφενός δίνεται στον πάροχο η δυνατότητα να αποφασίσει εκείνος τα εξειδικευμένα μέτρα που πρέπει να λάβει για να επιτευχθεί ο στόχος και αφετέρου του επιτρέπει να αποφύγει την ευθύνη αν αποδείξει ότι έχει λάβει όλα τα απαραίτητα μέτρα που μπορούσε να λάβει*²⁸⁸.

γ) Η **Απόφαση της 19.2.2009 του ΔΕΕ (C-557/07)**²⁸⁹ εκδόθηκε με έρεισμα τη δικαστική διαμάχη μεταξύ μιας εταιρίας συλλογικής διαχείρισης δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας η οποία στράφηκε εναντίον μιας εταιρίας παροχής υπηρεσιών πρόσβαση στο Διαδίκτυο (η οποία παρείχε διευθύνσεις IP σε χρήστες), προκειμένου να γνωστοποιήσει η δεύτερη στην πρώτη ονόματα και διευθύνσεις χρηστών - προσ-

²⁸⁷. ΔΕΕ, Απόφ. 27.3.2014, υπόθ. C- 314/2012, *Telekabel Wien GmbH v Constantin Film Verleih GmbH*, μη επίσημα δημοσιευμένη, διαθέσιμη σε: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?jsessionid=9ea7d2dc30d55ab4a907b853468e989ffa7d47d35bc5.e34KaxiLc3qMb40Rch0SaxuObN50?text=&docid=149924&pageIndex=0&doclang=el&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=594292>.

²⁸⁸. Βλ. σχετικό σχολιασμό και κατωτέρω, ίδιο κεφάλαιο, ΙΙΙ. Β. (ε).

²⁸⁹. ΔΕΕ, Απόφ. 19.2.2009, υπόθ. C-557/07, *LSG - Gesellschaft zur Wahrnehmung von Leistungsschutzrechten GmbH κατά Tele 2 Teecommunication Gmb*, Συλλ 2009 σ. Ι-01227.

βολέων των δικαιωμάτων ΠΙ των δικαιούχων, τους οποίους η πρώτη εκπροσωπεί. Το ΔΕΚ σε αυτή την απόφαση αποφάνθηκε, μεταξύ άλλων, ότι το κοινοτικό δίκαιο, κυρίως μέσω του άρθρου 8 παρ. 3 της Οδηγίας 2004/48/ΕΚ σε συνδυασμό με το άρθρ. 15 παρ. 1 της Οδηγίας 2002/58/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, δεν απαγορεύει στα κράτη μέλη να προβλέπουν υποχρέωση γνωστοποίησης σε τρίτους ιδιώτες προσωπικών δεδομένων κινήσεως προκειμένου αυτοί να ασκήσουν ενώπιον των αστικών δικαστηρίων αγωγές κατά προσβολών του δικαιώματος του δημιουργού.

Γ. Δικαστήρια των Η.Π.Α.

Πριν αναφερθούμε στα σχετικά νομολογιακά παραδείγματα, δέον να αναφέρουμε ότι ο αμερικανικός νόμος *Digital Millenium Copyright Act (DMCA)* έχει θεσμοθετήσει ήδη από το 1998 διαδικασίες απόσυρσης και επαναφοράς του περιεχομένου σε περίπτωση υποψίας προσβολής των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας, τις καλούμενες διαδικασίες "notice and take down" και "notice and put back", προκειμένου να απαλλαχθεί της ευθύνης του ο web host. Στον αμερικανικό αυτό νόμο δίνεται η δυνατότητα στους φορείς παροχής υπηρεσιών να απαλλαγούν κάθε ευθύνης για τις προσβολές δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας εφόσον πληρούν τις προϋποθέσεις που τίθενται στις αποκαλούμενες διατάξεις «ασφαλούς λιμένα» ("safe harbour"), στις οποίες περιγράφονται οι διαδικασίες γνωστοποίησης της προσβολής (notice and take down) και αποκατάστασης (notice and put back)²⁹⁰.

α) **Υπόθεση *Erin Flynn v. Amazon***²⁹¹: Το δικαστήριο της Νεμπράσκα στις Η.Π.Α. έκρινε την υπόθεση μεταξύ της συγγραφέως Erin Flynn και της εκδότριάς της Siren Bookstrand όταν η πρώτη ζήτησε την άρση των ασφαλιστικών μέτρων που είχε επιβάλλει η δεύτερη. Συγκεκριμένα, ο εκδοτικός οίκος Siren ζήτησε από την Amazon να αποσύρει τις νουβέλες (κατά τη νομοθετική ρύθμιση της "notice and take down notice"), πράγμα το οποίο και έκανε η Amazon, το δικαστήριο δε έκρινε ότι *μπορούσαν να εφαρμοστούν στην Amazon οι διατάξεις περί ασφαλούς λιμένα ("safe harbour") του αμερικανικού νόμου περί πνευματικής ιδιοκτησίας (DMCA), απαλλάσσοντας την Amazon από κάθε ευθύνη*²⁹².

²⁹⁰. <http://www.opi.gr/index.php/2013-10-03-12-23-43/2013-10-29-08-47-46#usa>.

²⁹¹. Απόφαση No 4:13 - CV-3160 United States District Court, D. Nebraska, September 20, 2013, *Erin R. Flynn, Plaintiff v. Siren Bookstrand Inc. and Dianna Debalco Defendants*.

²⁹². Ο εκδοτικός οίκος Siren υποστήριζε ότι η Φλιν δεν είχε δικαίωμα να εκδώσει μόνη της τις νουβέλες αυτές γιατί αποτελούσαν συνέχειες δύο βιβλίων που είχαν εκδοθεί από τον ίδιο οίκο, και ο τελευταίος είχε το αποκλειστικό δικαίωμα να εκδώσει τις συνέχειές τους. Η συγγραφέας, όμως, είχε επιλέξει (μετά από μία διαφωνία της με τη Siren) να

β) **Υπόθεση Tarantino vs. Gawker Media and others**²⁹³: Άλλη μία ενδιαφέρουσα περίπτωση απασχόλησε πρόσφατα το Δικαστήριο της Καλιφόρνιας των Η.Π.Α.²⁹⁴ όταν στις 14.1.2014 ο πασίγνωστος σκηνοθέτης Quentin Tarantino κινήθηκε δικαστικά κατά της εταιρείας Gawker Media, εξαιτίας δημοσιεύματος στο ιστολόγιο (blog) Defamer της εταιρείας, η οποία παρείχε μέσω του ιστολογίου της (blog), σύνδεσμο (link) ο οποίος παρέπεμπε τον επισκέπτη σε αδημοσιοποίητο σενάριο του σκηνοθέτη με τίτλο "The Hateful Eight". Συγκεκριμένα, ο καθ' ου blogger καλούσε μέσω του blog του οποιονδήποτε επισκέπτη να "ανεβάσει" το σενάριο αυτό στο συγκεκριμένο ιστότοπο, σενάριο που ήδη είχε γνωστοποιηθεί ότι κυκλοφορούσε παράνομα στο Διαδίκτυο, και είχε ήδη διατεθεί online μέσω άλλων site. Ο Dawker ως διαχειριστής του blog παρέπεμπε τους επισκέπτες του με link στο παράνομα αναρτημένο σενάριο ευχόμενος "καλή διασκέδαση" παροτρύνοντάς τους να το απολαύσουν "κατεβάζοντάς" το! Ο Tarantino *διεκδίκησε αποζημίωση και την επιβολή ασφαλιστικών μέτρων κατά της εταιρείας*, ενώ η απόφαση²⁹⁵ του Δικαστηρίου της 22.4.2014, απέρριψε κατ' αρχήν, την αγωγή του Tarantino λόγω του ότι δεν κατάφερε να αποδείξει με τα επικαλούμενα πραγματικά περιστατικά²⁹⁶ την άμεση προσβολή του δικαιώματός του από κάποιον τρίτο ή την έμμεση προσβολή του από τον αντίδικο, δίνοντάς του, όμως, την ευκαιρία να διορθώσει τους ισχυρισμούς του με επόμενη αίτηση.

αυτοεκδώσει και να διαθέσει ψηφιακά μέσω της ηλεκτρονικής ιστοσελίδας της Amazon τα δύο τελευταία της και επίδικα μυθιστορήματα. Τελικά, το δικαστήριο απέρριψε το αίτημα της συγγραφέως να επιβληθεί στην Amazon να επανεντάξει τις δύο νουβέλες της στον on line κατάλογο των προσφερόμενων προς πώληση έργων, διότι η συγγραφέας δεν μπόρεσε να πείσει το δικαστήριο ότι η μη διάθεση των έργων της μέσω της Amazon θα της επέφερε ανεπανόρθωτη βλάβη (irreparable harm) καθότι, αφενός η συγγραφέας εξέδιδε συνεχώς ανά δεκαπενθήμερο μία καινούργια νουβέλα, αφετέρου είχε ήδη πωληθεί ηλεκτρονικά ένας τεράστιος αριθμός των μυθιστορημάτων της αποκομίζοντας μεγάλο οικονομικό όφελος (για αναλυτικότερο σχολιασμό βλ. <http://it-lex.org/author-denied-restraining-order-after-publisher-issues-dmca-takedowns/> και <http://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=0265a51c-563b-49b9-b007-6da735561d08>)

293. United States District Court for the Central District of California Western Division – Case 2:14 CV 00603.

294. United States District Court for the Central District of California Western Division, Case 2: 14 CV 00603, filed 27 January 2014.

295. Βλ. σχολιασμό http://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=28e8f167-3977-4a8b-b96a-741c6e161b99&utm_source=Lexology+Daily+Newsfeed&utm_medium=HTML+email++Body++Federal+section&utm_campaign=Lexology+subscriber+daily+feed&utm_content=Lexolog+Daily+Newsfeed+2014-02-05&utm_term=

296. Με παρόμοιο τρόπο είχε κινηθεί και ο διάσημος καλλιτέχνης Prince εναντίον 22 χρηστών του Facebook και του "Blogger" της Google, οι οποίοι είχαν αναρτήσει 363 συνδέσμους που οδηγούσαν σε υπηρεσίες διαμοιρασμού αρχείων (file sharing services). Οι σύνδεσμοι οδηγούσαν σε αρχεία τραγουδιών που είχε ερμηνεύσει ο καλλιτέχνης, τα οποία ο χρήστης μπορούσε παρ' ανόμω να «κατεβάσει». Τα αρχεία απομακρύνθηκαν από την ιστοσελίδα και ο Prince έπαυσε τον δικαστικό αγώνα.

γ) **Υπόθεση *ALS Scan, Inc. v. Remarq Communities, Inc***²⁹⁷: Με την απόφαση της 6.2.2001 στην εν λόγω υπόθεση, το αμερικανικό δικαστήριο έθεσε σε ισχύ οι διατάξεις της αμερικάνικης νομοθεσίας DMCA σχετικά με τις προϋποθέσεις κάτω από τις οποίες μπορεί να θεωρηθεί υπεύθυνος ένας πάροχος για τυχόν παράνομο περιεχόμενο στο διαδίκτυο ("safe harbor"). Εν προκειμένω, ένας πάροχος παρείχε πρόσβαση σε ιστοσελίδες νέων για "ενηλίκους", οι οποίες περιείχαν χωρίς άδεια αντίγραφα φωτογραφιών προστατευόμενων με δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας και ενώ ενημερώθηκε δεν έπραξε τίποτα για να διακόψει την πρόσβαση σε αυτές. Ο πάροχος ισχυρίστηκε ότι θα μπορούσε να απομακρύνει τα επίμαχα αντίγραφα εφόσον αυτά ταυτοποιούνταν λεπτομερώς, εγχείρημα δύσκολο, δεδομένου του αριθμού των φωτογραφιών που υπήρχαν στην ιστοσελίδα. Το δικαστήριο αποφάνθηκε ότι ο δικαιούχος φωτογράφος (ενάγων) είχε ανταποκριθεί στις απαιτήσεις που θέτει η διαδικασία "ενημέρωσης και απόσυρσης" ("notice and take down") παράνομου περιεχομένου και αφού ειδοποιήθηκε ο πάροχος δεν μπορούσε πια να καλυφθεί από την ασυλία που παρέχει ο αμερικανικός νόμος.

δ) **Υπόθεση *Song BMG Music Entertainment κατά Tenenbaum***²⁹⁸: Η εν λόγω απόφαση της 23.8.2012 δεν αφήνει καμία αμφιβολία ότι παρανομούν τα φυσικά πρόσωπα που ανταλλάσσουν αρχεία με έργα τα οποία προστατεύονται με δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας και ότι οφείλουν αποζημίωση στους ζημιωθέντες δικαιούχους. Η υπόθεση ξεκίνησε το 2007 όταν ένας φοιτητής, ο Joel Tenenbaum, μνηύθηκε από δισκογραφικές εταιρίες γιατί κατέβαζε και διένειμε 30 τραγούδια χρησιμοποιώντας υπηρεσίες ανταλλαγής αρχείων, όπως το Napster, Morpheus, Kazaa και το LimeWire. Το 2009, το δικαστήριο καταδίκασε τον κ. Tenenbaum σε αποζημίωση ύψους 22.500 δολαρίων για κάθε τραγούδι, μετά δε από έφεση το ποσό ανήλθε σε 675.000 δολάρια. Ο αμερικανικός νόμος για την πνευματική ιδιοκτησία δίνει την επιλογή στον δικαιούχο προστασίας πνευματικής ιδιοκτησίας είτε να αναζητήσει "τεκμαιρόμενη αποζημίωση" (statutory damages) επειδή ενδεχομένως είναι δύσκολο να α-

297. Βλ. Απόφαση *ALS Scan, Inc. v. Remarq Communities, Inc.*, 239 F.3d 619 (4th Cir. 2001) μνημονευόμενη στη μελέτη του WIPO με τίτλο "The Impact of the Internet on Intellectual Property Law", διαθέσιμη σε: [file:///C:/Users/WESTNET/Downloads/Impact%20of%20Internet%20on%20Intellectual%20property%20law%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/WESTNET/Downloads/Impact%20of%20Internet%20on%20Intellectual%20property%20law%20(1).pdf) και αναλυόμενη στο άρθρο του W. T. McGrath, "U.S. Copyright Case Law Developments in the New Millennium," Copyright World, pp.16-19 (May 2001).

298. Βλ. σχολιασμό σε http://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=9d928942-bf68-40a6-b176-e2a6518b0b1b&utm_source=Lexology+Daily+Newsfeed&utm_medium=HTML+email+-+Body+-+Federal+section&utm_campaign=Lexology+subscriber+daily+feed&utm_content=Lexology+Daily+Newsfeed+2012-09-04&utm_term.

ποδείξει την ακριβή ζημία του ή να αποδείξει την ακριβή ζημία του και τυχόν διαφυγόντα κέρδη του ως συνέπεια της προσβολής του δικαιώματός του. Ο νόμος αναγνωρίζει, πάντως, επιβαρυντικές συνθήκες, όπως η με πρόθεση προσβολή του δικαιώματος. Εναπόκειται στην κρίση του δικαστηρίου να αξιολογήσει το κατάλληλο ύψος της αποζημίωσης. ενώ το Δικαστήριο στην απόφασή του αυτή σημείωσε ότι η επιβαλλόμενη αποζημίωση ήταν κατώτερη από το ανώτατο ύψος της αποζημίωσης που καθορίζεται στο νόμο.

Από την ως άνω ενδεικτική παράθεση νομολογιακών παραδειγμάτων δικαστικής επιβολής των δικαιωμάτων σε εθνικό, κοινοτικό και αμερικανικό "έδαφος", παρατηρείται ότι ο δικαστής δεν διστάζει να επιβάλλει τα μέτρα που κρίνει κατάλληλα προκειμένου να προστατεύσει τα δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας, των οποίων τουλάχιστον πιθανολογείται η προσβολή, διατάσσοντας με τη διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων τη συντηρητική κατάσχεση των υλικών μέσων και εργαλείων προσβολής, την απόσυρση των υλικών φορέων των έργων από την αγορά ή και την καταστροφή τους, την απαγόρευση συνέχισης της προσβολής κ.λπ. Δυσχερέστερη μοιάζει η έκδοση οριστικής απόφασης επί σχετικής αγωγής του ζημιωθέντος λόγω προσβολής του δικαιώματός του ΠΙ, υπό την έννοια ότι είναι εξαιρετικά δύσκολος ο υπολογισμός αλλά και η απόδειξη της ζημίας που υπέστη ένα άυλο αγαθό, όπως ένα δικαίωμα διανοητικής (εν γένει) ιδιοκτησίας. Σχετικά με την απόδειξη, πάντως, η ελληνική έννομη τάξη έχει ενσωματώσει στο άρθρο 63Α Ν 2121/1993 τη δυνατότητα του δικαστή να διατάζει σε κάθε στάση της δίκης (μετά από αιτιολογημένο αίτημα του δικαιούχου) την προσκόμιση από τον αντίδικο αποδεικτικών στοιχείων που βρίσκονται στην κατοχή του²⁹⁹, ενώ αναφορικά προς την επιδίκαση αποζημίωσης στον προσβληθέντα διάδικο, οι αντίστοιχες αποφάσεις παρουσιάζουν τεράστιες αποκλίσεις στα επιδικαζόμενα ποσά, λόγω ακριβώς της ιδιαίτερης φύσης των δικαιωμάτων επί των άυλων πνευματικών έργων.

III. Ειδικότερα για την αρχή της αναλογικότητας και τη στάθμιση μεταξύ συγκρουόμενων θεμελιωδών δικαιωμάτων

A. Ρυθμίσεις

²⁹⁹ Για αναλυτικότερη αναφορά στο ζήτημα αυτό σε σχέση δε και με την συμφωνία ή μη των ρυθμίσεων της Οδηγίας με τον ΚΠολΔ βλ. Αποστολόπουλος, "Η Οδηγία 2004/48/ΕΚ σχετικά με την επιβολή των δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας και ο νόμος 3524/2007 για τη μεταφορά της στο ελληνικό δίκαιο", ΧρΠΔ 2008, 180 επ.

Ήδη από τις αιτιολογικές σκέψεις της Οδηγίας 2004/48/EK γίνεται εμφανές ότι ο τρόπος επιβολής των δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας διαπνέεται από την *αρχή της αναλογικότητας και της στάθμισης μεταξύ θεμελιωδών δικαιωμάτων*. Ειδικότερα, στη σκ. (2) αναφέρεται ότι η προστασία της διανοητικής ιδιοκτησίας δεν θα πρέπει να παρακωλύει την ελευθερία της έκφρασης, την ελεύθερη κυκλοφορία των πληροφοριών ή την προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, συμπεριλαμβανομένου του Διαδικτύου, ενώ στη σκ. (17) προβλέπεται ότι τα μέτρα, οι διαδικασίες και τα μέτρα αποκατάστασης που προβλέπει η οδηγία θα πρέπει να προσδιορίζονται *"σε κάθε περίπτωση κατά τρόπον ώστε να λαμβάνονται δεόντως υπόψη τα ειδικά χαρακτηριστικά της συγκεκριμένης περίπτωσης, συμπεριλαμβανομένων των ειδικών χαρακτηριστικών κάθε δικαιώματος διανοητικής ιδιοκτησίας και, κατά περίπτωση, του εσκεμμένου ή μη εσκεμμένου χαρακτήρα της προσβολής"*. Ως προς τη λήψη των προβλεπόμενων προσωρινών (ασφαλιστικών) μέτρων προστασίας η σκ. (22) προκρίνει για άλλη μια φορά την τήρηση της αρχής της αναλογικότητας, αφού θέτει ως προϋπόθεση της εφαρμογής τους τη διασφάλιση του αναλογικού χαρακτήρα των προσωρινών μέτρων *"εν σχέσει με τις ιδιαιτερότητες της εκάστοτε περίπτωσης και αφού παρασχεθούν οι αναγκαίες εγγυήσεις για την κάλυψη των εξόδων και της ζημίας του εναγομένου από αδικαιολόγητη αίτηση"*. Με τη σκ. (25) προκρίνεται η εναλλακτική επιλογή των κ-μ να θεσπίσουν χρηματική αποζημίωση αντί των τυχόν δυσανάλογων διορθωτικών ή προσωρινών μέτρων της οδηγίας, όταν η προσβολή διαπράχθηκε χωρίς δόλο ή αμέλεια (εκτός εάν πρόκειται για εμπορική χρήση απομιμήσεων και η παροχή υπηρεσιών που συνιστούν παράβαση νομοθεσίας άλλης από τη νομοθεσία περί διανοητικής ιδιοκτησίας ή ενδέχεται να θίξουν τους καταναλωτές). Ρητά δε προτρέπει (σκ. 33) τα κ-μ να σέβονται (όπως κάνει η ίδια η οδηγία) *"τα θεμελιώδη δικαιώματα και τηρεί τις αρχές που αναγνωρίζονται ιδίως από τον χάρτη των θεμελιωδών δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης"*, αποσκοπώντας ιδιαίτερα στη διασφάλιση του πλήρους σεβασμού της διανοητικής ιδιοκτησίας, σύμφωνα με το άρθρ. 17 παρ. 2 του εν λόγω χάρτη.

Οι ίδιες προτροπές δίνονται, άλλωστε και με τα επιμέρους άρθρα της Οδηγίας, όπως με το άρθρο 3 παρ. 1 και 2, το οποίο προβλέπει ότι τα κ - μ πρέπει να θεσπίζουν μέτρα, διαδικασίες και μέτρα αποκατάστασης *"θεμιτά και δίκαια, να μην είναι περίπλοκα και δαπανηρά άνευ λόγου και να μην προβλέπουν παράλογες προθεσμίες ούτε να συνεπάγονται αδικαιολόγητες καθυστερήσεις"* (παρ. 1), καθώς και *"να είναι αποτελεσματικά, αναλογικά και αποτρεπτικά και να εφαρμόζονται κατά τρόπον ώστε να αποτρέπεται η δημιουργία εμποδίων στο νόμιμο εμπόριο και να προβλέπονται εγγυήσεις κατά της κατάχρησής τους"*. Και στις διατάξεις, όμως, για τη λήψη διορ-

θωτικών μέτρων επί της ουσίας τίθεται η αρχή της αναλογικότητας σε "πρώτο πλάνο", αφού στο άρθρ. 10 παρ. 3 προβλέπεται ότι *"Κατά την εξέταση αιτήσεως λήψεως διορθωτικών μέτρων λαμβάνονται υπόψη η ανάγκη αναλογίας μεταξύ της σοβαρότητας της προσβολής και των μέτρων αποκατάστασης καθώς και τα συμφέροντα τρίτων"*. Ενδεικτικό, τέλος, του πνεύματος του κοινοτικού νομοθέτη είναι και το περιεχόμενο του άρθρ. 14 όπου θεσπίζεται ότι τα κ- μ πρέπει να μεριμνούν *"... ώστε τα εύλογα και αναλογικά δικαστικά έξοδα και οι λοιπές δαπάνες στις οποίες υπεβλήθη ο νικήσας διάδικος να βαρύνουν κατά κανόνα τον ηττηθέντα διάδικο, εκτός εάν λόγοι επιείκειας επιβάλλουν άλλως"*.

B. Νομολογία για την τήρηση της αρχής της αναλογικότητας και της στάθμισης συγκρουόμενων θεμελιωδών δικαιωμάτων κατά την επιβολή των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας:

α) Με την ***Απόφαση της 29.1.2008 του ΔΕΕ (C-275/06)***³⁰⁰ το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι τα κράτη μέλη επιτρέπεται, αλλά δεν επιβάλλεται, να ζητήσουν από τους φορείς παροχής υπηρεσιών Internet να αποκαλύψουν προσωπικά δεδομένα στο πλαίσιο αστικής δίκης. Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο, επίσης, ανέφερε ότι *οι κυβερνήσεις πρέπει να βεβαιωθούν ότι υπάρχει ισορροπία ανάμεσα στα δικαιώματα ιδιοκτησίας και ιδιωτικής ζωής και ότι οι νόμοι που ψηφίζονται δεν πρέπει να έρχονται σε σύγκρουση με τις γενικές αρχές του κοινοτικού δικαίου*.

β) Με την ***Απόφαση της 19.2.2009 του ΔΕΕ (C-557/07)***³⁰¹ κρίθηκε ότι *"Το κοινοτικό δίκαιο, και ιδίως το άρθρο 8, παράγραφος 3, της οδηγίας 2004/48/EK [.....], σε συνδυασμό με το άρθρο 15, παράγραφος 1, της οδηγίας 2002/58/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, (.....), δεν απαγορεύει στα κράτη μέλη να προβλέπουν υποχρέωση γνωστοποίησης σε τρίτους ιδιώτες προσωπικών δεδομένων κινήσεως προκειμένου αυτοί να ασκήσουν ενώπιον των αστικών δικαστηρίων αγωγές κατά προσβολών του δικαιώματος του δημιουργού. Ωστόσο, το κοινοτικό δίκαιο απαιτεί, κατά τη μεταφορά στο εσωτερικό δίκαιο των οδηγιών 2000/31/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 8ης Ιουνίου 2000, (.....), 2001/29/EK [.....] 2002/58 και 2004/48, τα κράτη μέλη να μεριμνούν ώστε να βασίζονται σε ερμηνεία των εν λόγω οδηγιών που καθιστά δυνατή τη διασφάλιση της ορθής ισορροπίας μεταξύ των διαφόρων θεμελιωδών δικαιωμάτων που*

300. ΔΕΕ, Απόφ. 29.1.2008, υπόθ. C-275/06, *Productores de Musica de Espana (Promusicae) κατά Telefonica de Espana SAU*, Συλλ 2008 σ. I-00271.

301. ΔΕΕ, Απόφ. 19.2.2009, υπόθ. C-557/07, *LSG Gesellschaft zur Wahrnehmung von Leistungsschutzrechten GmbH κατά Tele 2 Telecommunication GmbH*, Συλλ 2009 σ. I-01227.

προστατεύει η κοινοτική έννομη τάξη. Περαιτέρω, κατά την εφαρμογή των μέτρων μεταφοράς των οδηγιών αυτών στο εσωτερικό δίκαιο, οι αρχές και τα δικαστήρια των κρατών μελών οφείλουν όχι μόνο να ερμηνεύουν το εθνικό τους δίκαιο κατά τρόπο σύμφωνο προς τις οδηγίες, αλλά και να μεριμνούν ώστε να μη βασίζονται σε ερμηνεία τους που θα μπορούσε να έλθει σε σύγκρουση με τα εν λόγω θεμελιώδη δικαιώματα ή με τις λοιπές γενικές αρχές του κοινοτικού δικαίου, όπως η αρχή της αναλογικότητας³⁰².

γ) Η **Απόφαση της 12.7.2011 του ΔΕΕ (C-324/09)**³⁰³ εάν και αφορούσε, κατ' αρχήν, σε προσβολή σήματος, στο διατακτικό της υπήρχαν σημαντικές κρίσεις για κάθε περίπτωση προσβολής δικαιώματος διανοητικής ιδιοκτησίας. Συγκεκριμένα, το Δικαστήριο επεσήμανε ότι το άρθρο 11 (γ) της οδηγίας 2004/48/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 29ης Απριλίου 2004, σχετικά με την επιβολή των δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας, έχει την έννοια ότι τα κράτη μέλη οφείλουν να διασφαλίζουν ότι τα αρμόδια σε θέματα προστασίας των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας εθνικά δικαιοδοτικά όργανα έχουν την ευχέρεια να διατάσσουν τον ασκούντα εμπόριο μέσω διαδικτυακής αγοράς να λαμβάνει μέτρα προκειμένου όχι μόνο να τίθεται τέρμα στις προσβολές των δικαιωμάτων αυτών εκ μέρους χρηστών της συγκεκριμένης διαδικτυακής αγοράς, αλλά και να προλαμβάνονται νέες προσβολές της ίδιας φύσεως. Οι συναφείς διαταγές πρέπει να είναι αποτελεσματικές, αναλογικές, αποτρεπτικές και δεν πρέπει να θέτουν εμπόδια στο νόμιμο εμπόριο".

δ) Με την **Απόφαση 19.4.2012 του ΔΕΕ (C-461/10)**³⁰⁴ αντιμετωπίστηκαν μεταξύ άλλων νομικά θέματα αφορώντα στις αλληλεπιδράσεις μεταξύ της Οδηγίας για τη διατήρηση δεδομένων 2006/24/EK, της Οδηγίας για την επιβολή της πνευματικής ιδιοκτησίας 2004/48/EK, της Οδηγίας για την προστασία των δεδομένων, της Οδηγίας για την ιδιωτική και ηλεκτρονική επικοινωνία 2002/58/EK, καθώς και της εθνικής νομοθεσίας της Σουηδίας³⁰⁵. Το ΔΕΕ έκρινε ότι οι Οδηγίες 2002/58/EK, σχετικά με την επεξεργασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και την προστασία της ιδιωτικής ζωής στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών, και 2004/48 για την επιβολή της πνευματικής ιδιοκτησίας, έχουν την έννοια ότι δεν απαγορεύουν εθνική νομοθεσία, όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη, στον βαθμό που η νομοθεσία αυτή επιτρέπει

³⁰². <http://www.opi.gr/index.php/2013-10-03-12-23-43/2013-10-29-08-47-46#eu>.

³⁰³. ΔΕΕ, Απόφ. 12.7.2011, υπόθ. C-324/09, *L'Oréal SA κ.ά. κατά eBay International AG κ.ά.*, Συλλ 2011 I-06011.

³⁰⁴. ΔΕΕ, Απόφ. 19.4.2012, υπόθ. C-461/10, *Bonnier Audio AB και λοιποί κατά Perfect Communication Sweden AB*, E.E., 20.11.2010, EL 317.

³⁰⁵. Για τα πραγματικά περιστατικά βλ. ανωτέρω, ίδιο κεφάλαιο, II. Β. (α).

στο εθνικό δικαστήριο, ενώπιον του οποίου υποβλήθηκε αίτηση εκδόσεως διαταγής περί κοινοποιήσεως δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα από νομιμοποιούμενο προς τούτο πρόσωπο, να σταθμίσει, με βάση τις περιστάσεις κάθε συγκεκριμένης περιπτώσεως και λαμβάνοντας δεόντως υπόψη τις απαιτήσεις που απορρέουν από την αρχή της αναλογικότητας, τα αντιτιθέμενα εν προκειμένω συμφέροντα.

ε) Η **Απόφαση της 27.3.2014 του ΔΕΕ (C-314/12)**³⁰⁶ έκρινε ότι οι δικαιούχοι πνευματικών δικαιωμάτων έχουν το δικαίωμα να απαιτήσουν από τους παρόχους υπηρεσιών Διαδικτύου (ISP's) να μπλοκάρουν την πρόσβαση σε πειρατικές ιστοσελίδες, που διαθέτουν στο κοινό, έργα πνευματικής ιδιοκτησίας μέσω παράνομης "ρευματώσεως δεδομένων συνεχούς ροής" (streaming) ή διάθεσης στο κοινό για "κατέβασμα"(download). Μιας και τα πραγματικά περιστατικά της υπόθεσης αναφέρθηκαν και ανωτέρω³⁰⁷, σε αυτό το σημείο αρκεί να επισημανθεί ότι το ΔΕΕ κατέληξε ότι οι κυρώσεις που επιβάλλει το Αυστριακό δικαστήριο δεν αποτελούν προσβολή της επιχειρηματικής ελευθερίας του παρόχου, δεδομένου ότι (α) δίνεται στον πάροχο η δυνατότητα να αποφασίσει εκείνος τα εξειδικευμένα μέτρα που πρέπει να λάβει για να επιτευχθεί ο στόχος και (β) του επιτρέπει να αποφύγει την ευθύνη αν αποδείξει ότι έχει λάβει όλα τα απαραίτητα μέτρα που μπορούσε να λάβει.

ζ) Το **ΕΔΔΑ με την απόφασή του επί της υπόθεσης DELFI AS ν. ESTONIA**³⁰⁸, τον Οκτώβριο του 2013 δικαίωσε τα εσθονικά δικαστήρια για απόφαση που είχαν αυτά λάβει και αποφάνθηκε ότι ο ιδιοκτήτης ιστοσελίδας με ειδησεογραφικό περιεχόμενο ευθύνεται για τα ανώνυμα σχόλια των αναγνωστών επί δημοσιογραφικών άρθρων, που ο ιδιοκτήτης δημοσιεύει στην ιστοσελίδα. Συγκεκριμένα, το ΕΔΔΑ έκρινε ότι δικαίως τα εσθονικά δικαστήρια θεώρησαν υπεύθυνη για συκοφαντική δυσφήμιση την ιστοσελίδα Delfi AS, όταν επί άρθρου της οι αναγνώστες είχαν προβεί μέσω ηλεκτρονικού σχολιασμού σε συκοφαντικούς χαρακτηρισμούς και απειλές κατά των προσώπων που αναφέρονταν στο άρθρο αυτό. Ακολούθως το ΕΔΔΑ κατέληξε ότι δεν υφίστατο καμία παραβίαση του άρθρου 10 της ΕΣΔΑ (δικαίωμα στην ελευθερία της έκφρασης).

306. ΔΕΕ, Απόφ. 27.3.2014, υπόθ. C-314/12, *UPC Telekabel Wien GmbH v Constantin Film Verleih GmbH*, μη επίσημα δημοσιευμένη, διαθέσιμη σε: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?jsessionid=9ea7d2dc30d55ab4a907b853468e989ffa7d47d35bc5.e34KaxiLc3qMb40Rch0SaxuObN50?text=&docid=149924&pageIndex=0&doclang=el&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=594292>.

307. Βλ. ανωτέρω, ίδιο Κεφάλαιο, II, Β. (β).

308. No 64569/09, ECHR 2013.

η) Το **ΕΔΔΑ** στην **Απόφασή του επί της υπόθεσης *Neij and Sunde Kolmissopi v. Sweden***³⁰⁹ της **19.2.2013 γνωστής ως "The Pirate Bay"** έπρεπε να σταθμίσει τα δύο αντικρουόμενα δικαιώματα, αφενός μεν του δικαιώματος της ελεύθερης έκφρασης και πληροφόρησης (άρθρο 10 της ΕΣΔΑ) εν προκειμένω, μέσω της ανταλλαγής πληροφοριών στο Διαδίκτυο, αφετέρου δε του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας των δικαιούχων των οποίων τα έργα "διακινούσαν" οι προσφεύγοντες στο Διαδίκτυο. Σύμφωνα με το συλλογισμό της απόφασης *το θεμελιώδες δικαίωμα της ελεύθερης έκφρασης του ατόμου μέσω και του Διαδικτύου μπορεί να περιοριστεί (για παράδειγμα από την προστασία του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας) μόνο υπό αυστηρές προϋποθέσεις*: ο περιορισμός να προβλέπεται από το νόμο, να επιδιώκει νόμιμο σκοπό από τους αναφερόμενους στο άρθρο 10 παρ. 2 ΕΣΔΑ, να είναι αναγκαίος σε μια δημοκρατική κοινωνία, καθώς και ανάλογος του σκοπού και να μην θίγει το άρθρο 10 της ΕΣΔΑ. Υπερίσχυσε εν προκειμένω το δικαίωμα ΠΙ και κρίθηκε επιτρεπτός ο περιορισμός της ελεύθερης έκφρασης, ενώ κατά πάγια θέση του ΕΔΔΑ, *το κράτος απολαμβάνει ενός ευρύ περιθωρίου εκτίμησης κατά την στάθμιση των συγκρουόμενων θεμελιωδών δικαιωμάτων ενώ πρέπει, συνάμα, να φροντίζει οι κυρώσεις που θα επιβάλλει να είναι σύμφωνες με την αρχή της αναλογικότητας*.

Παρατηρώντας τις κρίσεις στις οποίες έχουν προβεί αμφότερα τα ως άνω ευρωπαϊκά δικαστήρια (το ΔΕΕ και το ΕΔΔΑ), αβίαστα συνάγεται το συμπέρασμα ότι τα μέτρα που λαμβάνονται κάθε φορά από τον εθνικό δικαστή για την προστασία των δικαιωμάτων ΠΙ από τυχόν προσβολές, πρέπει να τελούν πάντοτε υπό τον όρο της στάθμισής τους με τυχόν άλλα θεμελιώδη δικαιώματα που προστατεύει το ευρωπαϊκό δίκαιο, στάθμιση η οποία με τη σειρά της υπόκειται στις επιταγές *της αρχής της αναλογικότητας* (μίας εκ των γενικών αρχών του κοινοτικού δικαίου)³¹⁰.

Πρακτικά, αυτό που συνήθως συμβαίνει στο Διαδίκτυο είναι ότι για να εφαρμοστεί η Οδηγία 2004/48/ΕΚ και να καταδικαστεί ο προσβολέας σε πράξη, παράλειψη ή αποζημίωση υπέρ του θιγομένου πρέπει πρώτα να ανιχνευθούν οι πράξεις του, να εντοπιστεί η διαδικτυακή του διεύθυνση (IP) και, τελικά, να βρεθεί η πραγματική του ταυτότητα. Η διαδικασία της ταυτοποίησης, όμως, ενέχει τον κίνδυνο προσβολής της προσωπικότητας του δράστη, γι' αυτό το λόγο και καθίσταται αναγκαία η στάθμιση του προσβαλλόμενου δικαιώματος της ΠΙ με τα ατομικά δικαιώματα του δράστη, πάντοτε δε με σημείο αναφοράς την *αρχή της αναλογικότητας*.

³⁰⁹. Νο 40397/2012, ΔιΜΕΕ 1/2013, 100 επ. με παρατ. Παπαδοπούλου.

³¹⁰. Κοριατοπούλου - Αγγέλη, "Η αρχή της αναλογικότητας ως σταθμιστικός παράγοντας για την επιβολή κυρώσεων στις διαδικτυακές προσβολές δικαιωμάτων ΠΙ (με αφορμή την ΜΠρΑθ 4658/2012), ΔιΜΕΕ, 2013, 35.

Προσεγγίζοντας την έννοια της *αρχής της αναλογικότητας* δέον να σημειωθεί ότι, στο πλαίσιο της άσκησης των ατομικών δικαιωμάτων, τα επιμέρους ιδιωτικά συμφέροντα που εξυπηρετούνται κάθε φορά, βρίσκονται συχνά σε αντίθεση μεταξύ τους, με αποτέλεσμα να πρέπει να υπερισχύσει το ένα του άλλου, περιορίζοντας, δηλ. το ένα την έκταση εφαρμογής του άλλου. Αυτός ο αναγκαίος αλληλοπεριορισμός των ατομικών δικαιωμάτων πραγματοποιείται με τον παραγωγικότερο για τα ίδια τα δικαιώματα τρόπο όταν υπόκειται στην ορθή εφαρμογή της αρχής της αναλογικότητας³¹¹. Η αρχή της αναλογικότητας συνιστά ένα εργαλείο της μεθοδολογίας του δικαίου, το οποίο πρέπει να χρησιμοποιείται κατά την διαδικασία ελέγχου του επιτρεπτού ή μη του εκάστοτε περιορισμού ενός ατομικού δικαιώματος και συγκεκριμένα: κατά την κρίση της *αναγκαιότητας ή μη λήψης ενός τέτοιου μέτρου* συναρτήσει της συνταγματικότητας ή μη του επιδιωκόμενου σκοπού, κατά την κρίση της *καταλληλότητας του μέτρου, υπό την έννοια της επιλογής του ηπιότερου δυνατού αναγκαίου μέσου*, εξίσου μεν αποτελεσματικού, λιγότερο δε περιοριστικού του έτερου ατομικού δικαιώματος, αλλά και *υπό την "στενότερη έννοια" της αναλογικότητας*, κατά την κρίση του κατά πόσο ο περιορισμός του ατομικού δικαιώματος είναι εύλογος και ανάλογος προς τον επιδιωκόμενο σκοπό προστασίας ενός άλλου συνταγματικά κατοχυρωμένου δικαιώματος. Το ΔΕΕ και το ΕΔΔΑ προτάσσουν την ορθή εφαρμογή της αρχής της αναλογικότητας έχοντας επανειλημμένως παροτρύνει τα κ-μ να την τηρούν τόσο κατά τη μεταφορά των κοινοτικών ρυθμίσεων στην εκάστοτε εθνική έννομη τάξη, όσο και κατά την εφαρμογή τους από τον εθνικό δικαστή, ώστε τελικά να διασφαλίζεται η ορθή ισορροπία μεταξύ των διαφόρων προστατευμένων από την κοινοτική έννομη τάξη θεμελιωδών δικαιωμάτων.

311. Κοριατοπούλου - Αγγέλη (2013), 35.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο

Η ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ ΩΣ ΑΡΩΓΟΣ ΤΗΣ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΣ: ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΑ ΜΕΤΡΑ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ - ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ - DRMs

Ι. Μέσα προστασίας των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας στο Διαδίκτυο

Α. Εισαγωγικά

Όπως έχει διαφανεί και ανωτέρω, η ψηφιακή εποχή έχει προκαλέσει την αναδιάρθρωση του δικαίου της ΠΙ σε πολλά επίπεδα. Ένα από αυτά είναι η διαστρεβλωμένη εικόνα που έχει δημιουργηθεί στους χρήστες για τον προορισμό του "έργου", που μπορεί πλέον να το βρει στο Διαδίκτυο. Η δύναμη της ψηφιοποίησης, ως προς την ευκολία αναπαραγωγής, και η τεχνολογική εξέλιξη της διαδικτυακής επικοινωνίας, ως προς την ευκολία ανταλλαγής αρχείων, έθεσαν από νωρίς τις βασικές δομές της ΠΙ σε κίνδυνο³¹². Ο χρήστης, εσφαλμένως, ταυτίζει το έργο με οποιαδήποτε άλλη πληροφορία μεταδίδεται στο ψηφιακό περιβάλλον, θεωρώντας ότι έχει ελεύθερη πρόσβαση σε αυτό. Ο χρήστης, μέσω των συστημάτων ανταλλαγής αρχείων (και έργων) ή ως μέλος των διάφορων κοινοτήτων των μέσων κοινωνικής δικτύωσης, έχει υιοθετήσει την πεποίθηση ότι "όλα ανήκουν σε όλους" και πως ο καθένας μπορεί να απολαμβάνει ένα πνευματικό έργο που κυκλοφορεί στο Διαδίκτυο, χωρίς να πρέπει να καταβάλλει το οποιοδήποτε αντίτιμο.

Δεδομένων των ανωτέρω διαπιστώσεων, οι δικαιούχοι δικαιωμάτων πνευματικής δημιουργίας στο Διαδίκτυο έχουν ανάγκη υπεράσπισης των νόμιμων συμφερόντων τους και των δικαιωμάτων που τους αναγνωρίζει η έννομη τάξη. Προς την κατεύθυνση αυτή καταβάλλονται συνεχώς προσπάθειες θέσπισης προστατευτικών μέτρων, όπως είναι τα τεχνολογικά μέτρα και οι πληροφορίες για το καθεστώς διαχείρισης των δικαιωμάτων. Στόχος της αποτελεσματικής λειτουργίας των μέτρων προστασίας είναι η ίδια η διάσωση της ΠΙ μέσω της αποτελεσματικής επιβολής των δικαιωμάτων της στον ψηφιακό χώρο.

Η παρούσα μελέτη έχει ήδη αναφερθεί στους τρόπους προστασίας ενός έργου *μέσω του δικαίου της ΠΙ*, δηλ. μέσω των δικαιωμάτων και των επιμέρους εξουσιών που αυτή αναγνωρίζει στους δικαιούχους. Στην παρούσα ενότητα επιχειρείται η προσέγγιση των δύο επόμενων επιπέδων προστασίας του πνευματικού έργου: την

312. Βαγενά (2011), 12.

προστασία που παρέχεται μέσω των τεχνολογικών μέτρων επί του έργου και την προστασία που παρέχει η ΠΙ *επί των τεχνολογικών μέτρων*³¹³.

B. Εννοιολογική προσέγγιση

α) Τεχνολογικά Μέτρα: Τα τεχνολογικά μέτρα προστασίας (TPM's: Technological Protection Measures) έχουν ως αποκλειστικό σκοπό την προστασία των δικαιωμάτων επί ενός υλικού ή ψηφιακού φορέα στον οποίο ενσωματώνεται το έργο³¹⁴, έτσι ώστε ο εκάστοτε χρήστης του υλικού ή ψηφιακού φορέα να μην μπορεί να προβεί σε πράξεις ως προς το προστατευόμενο έργο, τις οποίες δεν επιτρέπει ο δημιουργός ή δικαιούχος συγγενικού δικαιώματος ή ο κατασκευαστής μιας βάσης δεδομένων. Σύμφωνα με τον ορισμό που δίνει η Οδηγία 2001/29 (άρθρο 6 παρ. 3) τα τεχνολογικά μέτρα συνίστανται σε *"κάθε τεχνολογία, μηχανισμό ή συστατικό στοιχείο που, με τον συνήθη τρόπο λειτουργίας του (α) αποσκοπεί στο να εμποδίσει ή να περιορίσει πράξεις, σε σχέση με έργα ή άλλα προστατευόμενα αντικείμενα (β) μη επιτρέπει από τον δικαιούχο οποιουδήποτε δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας ή συγγενικού δικαιώματος (γ) όπως ορίζεται από το νόμο ή το δικαίωμα ειδικής φύσης που αναγνωρίζεται στην Οδηγία 96/9/ΕΚ."*

β) Συστήματα Διαχείρισης Ψηφιακών Δικαιωμάτων: Η εξελιγμένη αυτή μορφή προστασίας συνίσταται σε ολοκληρωμένα πληροφοριακά συστήματα (DRMs: Digital Rights Management systems), τα οποία, αφενός μεν ενσωματώνουν τεχνικά μέτρα προστασίας αποτρέποντας την πρόσβαση σε ένα έργο (του οποίου ο δικαιούχος των δικαιωμάτων δεν έχει παραχωρήσει άδεια πρόσβασης), αφετέρου δε *"διαχειρίζονται"* τα δικαιώματα επί του έργου αυτού μέσω της *ταυτοποίησής* τους και της *επιβολής των κανόνων* που θέτουν οι δικαιούχοι ως προς την εν γένει χρήση του προστατευόμενου έργου. Η ταυτοποίηση των ψηφιακών αρχείων καθίσταται δυνατή μέσω των μεταδεδομένων (metadata), τα οποία περιέχουν πληροφορίες σχετικά με το δημιουργό, τις άδειες εκμετάλλευσης που έχει παράσχει κ.ά.³¹⁵.

Η χρήση των DRMs βρίσκει ιδανική εφαρμογή στα ψηφιακά έργα που είναι άξια προστασίας από το δίκαιο της ΠΙ, αφού εύκολα και οικονομικά οι δικαιούχοι μπορούν να ελέγχουν τη χρήση του έργου τους, να παρακολουθούν τυχόν τροποποιήσεις ή αντιγραφές του, ελέγχοντας την τιμολόγηση ανάλογα με τις δυνατότητες χρήσης που παρέχουν και καταπολεμώντας την πειρατεία³¹⁶.

313. Βαγενά (2011), 14.

314. Βαγενά (2011), 15.

315. Σερενίδης, σε επιμέλεια Καράκωστα, (2010), 9.

316. Σερενίδης, σε επιμέλεια Καράκωστα, (2010), 10.

Στη θεωρία, πάντως, είναι γεγονός ότι οι μελετητές δεν διακρίνουν (κατά κανόνα) μεταξύ τεχνολογικών μέτρων και DRMs, συγχέοντας τα δύο μέσα προστασίας, που όπως είδαμε αλληλοκαλύπτονται, για την ακρίβεια, το δεύτερο περιλαμβάνει και το πρώτο.

γ) Πληροφορίες για το καθεστώς διαχείρισης των δικαιωμάτων ΠΙ και των συγγενικών: Οι πληροφορίες για το καθεστώς διαχείρισης των δικαιωμάτων (RMI: Rights Management Information) συνίστανται σε στοιχεία που ταυτοποιούν το προστατευόμενο έργο ή την ερμηνεία ή εκτέλεση αυτού ή την βάση δεδομένων, τον δημιουργό ή δικαιούχο, καθώς και τα επιμέρους δικαιώματα αυτών που απορρέουν από το νόμο ή από τους συμβατικά τιθέμενους όρους χρήσης.

Διακρίνοντας λειτουργικά τα τεχνολογικά μέσα προστασίας και διαχείρισης των δικαιωμάτων: i) υπάρχουν T.M. που ελέγχουν την πρόσβαση των χρηστών στο έργο, συνήθως παρέχοντας ένα "κλειδί" που πρέπει να κατέχει ο χρήστης, το οποίο μπορεί να συνίσταται σε έναν κωδικό (password), στη χρήση ενός επιπλέον εξαρτήματος (π.χ. αποκωδικοποιητής) ή ακόμη και στην ελεύθερη πρόσβαση (για λόγους marketing) για περιορισμένη χρονική διάρκεια, προκειμένου να πειστεί ο χρήστης για την αγορά της σχετικής άδειας μετά τη λήξη της προθεσμίας. **Στην περίπτωση των ΨΒ**, τέτοιου είδους μέτρα θα ήταν η χρήση password για την περιήγηση του χρήστη στην ιστοσελίδα ή προκειμένου να "ανοίξει" ένα βιβλίο για ανάγνωση, πολλώ δε μάλλον προκειμένου να το "κατεβάσει" και να το αποθηκεύσει στον η/υ του ή ακόμη και η για περιορισμένη χρονική διάρκεια δυνατότητα εισόδου στην ψηφιακή πλατφόρμα και η μετέπειτα υποχρέωση συνδρομής, ii) σε επόμενο στάδιο (από αυτό της εισόδου στο προστατευόμενο έργο) υπάρχουν TM με τα οποία ελέγχονται συγκεκριμένες χρήσεις του έργου: στο προηγούμενο παράδειγμα των ΨΒ, ο χρήστης αν και έχει πρόσβαση στην ηλεκτρονική πλατφόρμα και στα προστατευόμενα βιβλία, ενδέχεται να μην μπορεί να προβεί σε αναπαραγωγή του κειμένου που τον ενδιαφέρει (συνεπώς τα TM ελέγχουν την εξουσία αναπαραγωγής ως έκφανση του περιουσιακού δικαιώματος) παρά να του δίνεται μόνο η δυνατότητα να το διαβάσει on line. Μπορεί ακόμη να περιορίζεται ο αριθμός των αντιγράφων που μπορεί να δημιουργήσει ή να εμποδίζεται η επέμβαση του χρήστη στο περιεχόμενο, προστατεύοντας, έτσι το ηθικό δικαίωμα περιφρούρησης της ακεραιότητας του έργου και iii) τέλος, υπάρχουν TM πληροφόρησης και ταυτοποίησης ενός έργου, τα οποία συνίστανται σε πληροφορίες αναγκαίες για την εξατομίκευση, τον εντοπισμό, την γνησιότητα και την προέλευση του ψηφιακού έργου, που διαφορετικά θα μετατρεπτόταν πολύ γρήγορα σε μία ακόμη "πληροφορία" στον αχανή κόσμο του Διαδικτύου. Σε αυτό το είδος TM συγκαταλέ-

γονται μέθοδοι όπως το "ψηφιακό σημάδεμα" (βλ. υδατοσήμανση), οι ψηφιακές ετικέτες³¹⁷, που περιλαμβάνουν τους όρους χρήσης για τον αποδέκτη του προστατευόμενου έργου ή ψηφιακά αποτυπώματα ως "υπογραφή" του δικαιούχου, προκειμένου να διαφυλάξει ο τελευταίος την εξουσία αναγνώρισης της πατρότητας, ως έκφανση του ηθικού δικαιώματος.

Για να ελεγχθούν τα ψηφιακά αρχεία στο Διαδίκτυο πρέπει να μπορούν να αναγνωρισθούν στη ροή των ψηφιακών πληροφοριών ως τέτοια. Αυτό σημαίνει ότι τα ψηφιακά έργα θα πρέπει να χαρακτηρίζονται με κάποια *στοιχεία μοναδικής ταυτοποίησης για το ψηφιακό περιβάλλον (identifiers)*, τεχνολογικό μέσο που εφαρμόζεται και στην περίπτωση των ψηφιακών βιβλίων. Συγκεκριμένα, η πρώτη προσπάθεια ανάπτυξης μιας μεθόδου ταυτοποίησης ψηφιακού περιεχομένου έλαβε χώρα από τον εκδοτικό χώρο με την ίδρυση του Διεθνούς Ιδρύματος DOI (Digital Object Identifier)³¹⁸. Άλλωστε, αντίστοιχος τρόπος ταυτοποίησης των βιβλίων στο αναλογικό περιβάλλον αποτελεί η ταυτοποίηση ISBN³¹⁹, ενώ πλέον έχει αναπτυχθεί και νέα μέθοδος μοναδικής ταυτοποίησης κειμένων ISTC³²⁰.

Γ. Το νομοθετικό πλαίσιο της προστασίας των τεχνολογικών μέσων προστασίας και διαχείρισης

Οι μηχανισμοί που ανωτέρω αναφέραμε δεν είναι, όμως, άτρωτοι, δεδομένου ότι η τεχνολογική εξέλιξη βοηθά εξίσου και τις μεθόδους ή τα εργαλεία εξουδετέρωσης των μέτρων αυτών, γι' αυτό και σύντομα κατέστη αδήριτη η ανάγκη ρύθμισης της προστασίας τους από την έννομη τάξη.

α) Διεθνώς: Σε διεθνές επίπεδο κομβικό σημείο για τη θεσμοθέτηση της προστασίας των τεχνολογικών μέτρων και των πληροφοριών για τη διαχείριση των δικαιωμάτων αποτέλεσε η ψήφιση των δύο Συνθηκών Internet του Παγκόσμιου Οργανισμού Διανοητικής Ιδιοκτησίας (ΠΟΔΙ³²¹) το έτος 1996: της Συνθήκης για την πνευματική ιδιοκτησία³²² και της Συνθήκης για τις εκτελέσεις και τα φωνογραφήματα³²³, δεδομένου ότι ούτε καν η Συμφωνία TRIPS³²⁴ (Συμφωνία για τα Δικαιώματα Διανοητική Ιδιοκτησίας στον τομέα του Εμπορίου) περιλάμβανε οποιαδήποτε νομοθετική ρύθμιση επί του θέματος. Συγκεκριμένα, **τα άρθρα 11 και 12 της Συνθήκης WIPO**

317. Βαγενά (2011), 21.

318. Αναλυτικότερα σε www.doi.org.

319. Τη μέθοδο διαχειρίζεται η αρχή του Διεθνούς Τυποποιημένου Αριθμού Βιβλίων (authority of International Standard Book Number).

320. International Standard Textual Work Code (αναλυτικότερα σε www.istcinfo.org).

321. WIPO (World Intellectual Property Organization).

322. Κυρώθηκε με τον Ν. 3184/2003 από την Ελλάδα.

323. Κυρώθηκε με τον Ν. 3183/2003 από την Ελλάδα.

324. Agreement on the Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights, η οποία συμπεριλαμβάνεται την Τελική Πράξη του Γύρου της Ουρουγουάης (Μαρακές, 1994).

για την πνευματική ιδιοκτησία, υποχρεώνουν τα μέρη στη λήψη των κατάλληλων και αποτελεσματικών μέτρων έννομης προστασίας, αφενός ως προς την παράκαμψη των τεχνικών μέτρων προστασίας που λαμβάνουν οι δημιουργοί για την προστασία των έργων τους, αφετέρου ενάντια σε όποιον "με δόλο"³²⁵ και χωρίς άδεια προβεί σε α) πράξεις αφαίρεσης ή αλλοίωσης πληροφοριών για την ηλεκτρονική διαχείριση ή β) διανομής, εισαγωγής για διανομή, παρουσίασης στο κοινό, ραδιοτηλεοπτικής μετάδοσης έργων, που γνωρίζει ότι έχουν υποστεί την ως άνω αφαίρεση ή αλλοίωση των πληροφοριών διαχείρισης. Πανομοιότυπη ρύθμιση, περιλαμβάνεται, τέλος, **στα άρθρα 18 και 19 της Συνθήκης WIPO για τις εκτελέσεις και τα φωνογραφήματα**.

β) Κοινοτικά: Αν και για πρώτη φορά στον ευρωπαϊκό χώρο θεσπίζεται διάταξη για την προστασία των τεχνολογικών μέτρων με την Οδηγία 91/250/ΕΟΚ³²⁶ για τη νομική προστασία των προγραμμάτων ηλεκτρονικών υπολογιστών, η επίσημη συμμόρφωση της Κοινότητας με τις διεθνείς επιταγές των Συνθηκών Internet επήλθε με την έκδοση της Οδηγίας 2001/29/ΕΚ για την εναρμόνιση ορισμένων πτυχών του δικαιώματος του δημιουργού και των συγγενικών δικαιωμάτων στην κοινωνία της πληροφορίας (γνωστή και ως infosoc directive ή copyright directive). Συγκεκριμένα, **το άρθρο 6 παρ. 1 της Οδηγίας 2001/29/ΕΚ** υποχρεώνει τα κ-μ να παρέχουν την κατάλληλη έννομη προστασία κατά της οποιασδήποτε πράξης εξουδετέρωσης κάθε αποτελεσματικού τεχνολογικού μέτρου προστασίας από όποιον εν γνώσει του επιδιώκει αυτό τον σκοπό ή έπρεπε να γνωρίζει ότι η πράξη του θα έχει το αποτέλεσμα αυτό. Η επόμενη παράγραφος δε (**άρθρο 6 παρ. 2**) υποχρεώνει τα κ- μ να παρέχουν την κατάλληλη έννομη προστασία κατά των εμπορικών πράξεων - προπαρασκευαστικών ενεργειών που κατατείνουν στο αποτέλεσμα της εξουδετέρωσης των τεχνολογικών μέτρων προστασίας, όπως η εισαγωγή, πώληση, εκμίσθωση σχετικών συσκευών, προϊόντων κ.λπ. Με παρόμοιο τρόπο **το άρθρο 7 της Οδηγίας 2001/29/ΕΚ** υποχρεώνει τα κ-μ να παρέχουν την κατάλληλη έννομη προστασία κατά οποιουδήποτε εν γνώσει του και χωρίς άδεια προβεί σε αφαίρεση ή αλλοίωση ηλεκτρονικών πληροφοριών για το καθεστώς των δικαιωμάτων ή/και διανομή, εισαγωγής για διανομή, παρουσίασης στο κοινό/διάθεση, ραδιοτηλεοπτικής μετάδοσης κ.λπ. έργων, από όπου έχουν αφαιρεθεί ή αλλοιωθεί οι ως άνω πληροφορίες ηλεκτρονικής μορφής.

γ) Εθνικά: Ο Ν. 2121/1993 ήδη από την ψήφισή του προέβλεπε ρυθμίσεις σχετικά με την τεχνική προστασία και διαχείριση των δικαιωμάτων, αφού ρύθμιζε

³²⁵. Γνωρίζοντας ότι έτσι προσβάλλει ή βοηθά στην προσβολή κάποιου δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας.

³²⁶. Οδηγία 91/250/ΕΟΚ της 14ης Μαΐου 1991, Ε.Ε., Ε L 122, 17/05/1991 σ. 0042 - 0046.

(στο 10ο κεφάλαιο, άρθρα 59 επ.) τη δυνατότητα λήψης προληπτικών μέτρων για την αποφυγή των προσβολών, μεταξύ των οποίων δε και ο έλεγχος του αριθμού των υλικών φορέων ήχου ή/και εικόνας με επικόλληση ειδικού σήματος, ταινίας ή άλλης ένδειξης προς πιστοποίηση της νόμιμης κυκλοφορίας τους στο εμπόριο με την άδεια των δικαιούχων.

Με το άρθρο 21 Ν. 3057/2002 ο Έλληνας νομοθέτης προέβη στην εναρμόνιση προς την Οδηγία 2001/29/EK και εν προκειμένω ενσωμάτωσε τα άρθρα 6 και 7 της Οδηγίας, τροποποιώντας τον Ν. 2121/1993 με την εισαγωγή των νέων άρθρων 66Α και 66Β, τα οποία μετέφεραν στην ελληνική έννομη τάξη τους ορισμούς των τεχνολογικών μέτρων, καθώς και των απαγορευμένων δραστηριοτήτων κατά των πληροφοριών για την ψηφιακή διαχείριση των δικαιωμάτων. Εξάλλου, ο Ν. 2121/1993, όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 2 Ν. 3057/2002, θεσπίζει την *"κατάλληλη έννομη προστασία"* με ένα συνδυασμό αστικών³²⁷ και ποινικών³²⁸ κυρώσεων καθώς και της δυνατότητας λήψης ασφαλιστικών μέτρων από το Μονομελές Πρωτοδικείο³²⁹.

Αναλυτικότερα, ο δημιουργός ή δικαιούχος συγγενικού δικαιώματος ή ο κατασκευαστής βάσης δεδομένων μπορεί να καταθέσει μέσω της **τακτικής διαδικασίας** των πολιτικών δικαστηρίων α) αναγνωριστική αγωγή, β) αγωγή για άρση και παράλειψη στο μέλλον της προσβολής, γ) αγωγή για αποζημίωση και χρηματική ικανοποίηση για ηθική βλάβη, δ) αγωγή για απόδοση αδικαιολόγητου πλουτισμού, ε) αγωγή απόδοσης του κέρδους από τη διαχείριση ξένης περιουσίας (διοίκηση αλλοτρίων).

Επίσης, μπορεί να ζητήσει από τα πολιτικά δικαστήρια τη **λήψη ασφαλιστικών μέτρων** (συμπεριλαμβανομένης και της προσωρινής διαταγής), δυνάμει του άρθρου 66Α παρ. 4 το οποίο ρητά παραπέμπει στο άρθρο 64 Ν. 2121/1993. Συνεπώς, το Μονομελές Πρωτοδικείο μπορεί να διατάξει ασφαλιστικά μέτρα όταν πιθανολογείται επικείμενη ή τελεσθείσα εξουδετέρωση τεχνολογικών μέτρων ή αλλοίωση των πληροφοριών για το καθεστώς διαχείρισης των δικαιωμάτων ή διάθεση των κατάλληλων προς τη διευκόλυνση τέτοιων πράξεων μέσων. Αν και δεν προβλέπεται ρητά, γίνεται δεκτή³³⁰ η αναλογική εφαρμογή του άρθρου 64Α περί λήψεως ασφαλιστικών μέτρων και κατά των διαμεσολαβητών (των παρόχων υπηρεσιών του Διαδικτύου) όταν τρίτος χρησιμοποιεί τις υπηρεσίες τους προκειμένου να προβεί σε πράξεις εξουδετέρωσης τεχνολογικών μέτρων ή αλλοίωσης/αφαίρεσης πληροφοριών για τη διαχείριση των δικαιωμάτων.

327. Άρθρο 65 Ν. 2121/1993.

328. Άρθρο 66 Ν. 2121/1993.

329. Άρθρο 64 Ν. 2121/1993.

330. Βαγενά (2011), 109.

Τέλος, ο Ν. 2121/1993 προβλέπει και την στοιχειοθέτηση ποινικών αδικημάτων, αφού οι προσβολές που περιγράφονται στα άρθρα 66Α και 66Β συνιστούν (σύμφωνα με τα άρθρα 66Α παρ. 4 και 66Β παρ. 3) εγκληματικές πράξεις που επισύρουν ποινές φυλάκισης και χρηματικές ποινές.

δ) αμερικανικό δίκαιο: Όπως ήδη έχουμε αναφέρει, ο βασικός νόμος της έννομης τάξης των Η.Π.Α. για τα δικαιώματα ΠΙ είναι ο DMCA, ο οποίος ήδη από τον Οκτώβριο του 1998 ενσωμάτωσε τις διατάξεις των Συνθηκών Internet του WIPO (άρθρο 11 της Συνθήκης για τα πνευματικά δικαιώματα και άρθρο 18 της Συνθήκης για τις εκτελέσεις και τα φωνογραφήματα) ενάντια στην εξουδετέρωση των τεχνολογικών μέτρων προστασίας και την αλλοίωση των πληροφοριών. Σύμφωνα με τον DMCA απαγορεύεται η **"εξουδετέρωση"** ως πράξη αυτή καθεαυτή, αλλά και η διάθεση "εργαλείων" εξουδετέρωσης των *τεχνολογικών μέτρων ελέγχου πρόσβασης*. Σημειωτέον, όμως, ότι σχετικά με τα *τεχνολογικά μέτρα ελέγχου δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας*³³¹, απαγορεύεται μόνο η *"διάθεση"*³³² των "εργαλείων" εξουδετέρωσης και όχι η ίδια η πράξη της "εξουδετέρωσης"³³³.

Εξαιρέσεις από την απαγόρευση εξουδετέρωσης των Τ.Μ. θεσπίζει και ο αμερικανικός νόμος, υπό ιδιαίτερα αυστηρές προϋποθέσεις, οι οποίες αφορούν στις μη κερδοσκοπικές βιβλιοθήκες, αρχεία και εκπαιδευτικά κέντρα, στην επίτευξη της αντίστροφης μεταγλώττισης ενός προγράμματος Η/Υ, στην έρευνα για την κρυπτογράφηση, στην προστασία των ανηλίκων, στην προστασία του ιδιωτικού βίου και στους ελέγχους ασφαλείας³³⁴.

Αναφορικά με τις **πληροφορίες για το καθεστώς διαχείρισης** των δικαιωμάτων ΠΙ, ο αμερικανικός νόμος ρητά (τμήμα 1202) απαγορεύει i) την εν γνώσει παροχή ή διανομή ψευδών πληροφοριών για το καθεστώς των δικαιωμάτων, υπό την προϋπόθεση ότι γίνεται με την πρόθεση να προάγει, διευκολύνει ή συγκαλύψει την προσβολή, ii) την εκ προθέσεως αφαίρεση ή αλλοίωση άνευ αδείας πληροφοριών για το καθεστώς των δικαιωμάτων, καθώς και iii) τη διάθεση έργων από τα οποία έχουν

331. Η ελάχιστη υποχρέωση των συμβαλλομένων στις Συνθήκες Internet και τη ΔΣ της Βέρνης κρατών εξαντλείται στην θέσπιση κατάλληλης και αποτελεσματικής προστασίας εναντίον ενεργειών για την εξουδετέρωση των Τ.Μ. προστασίας των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας: η παροχή έννομης προστασίας εναντίον ενεργειών για την εξουδετέρωση των μέτρων ελέγχου πρόσβασης στο έργο θεσπίζεται εκ του περισσού από τον DMCA.

332. Σύμφωνα με το τμήμα 1201(α)(2) του DMCA απαγορεύεται η κατασκευή, πώληση, προσφορά στο κοινό ή διάθεση κάθε τεχνολογίας, προϊόντος, υπηρεσίας, συσκευής, συστατικού, κάθε εργαλείου που εξουδετερώνει ένα τεχνολογικό μέτρο, εφόσον πληρούνται κάποιες προϋποθέσεις.

333. Βαγενά (2011), 53.

334. Βλ. επίσημη περίληψη του DMCA σε <http://www.copyright.gov/legislation/dmca.pdf> (τελευταία πρόσβαση 26.9.2014).

αφαιρεθεί ή αλλοιωθεί άνευ αδείας οι εν λόγω πληροφορίες. Τέλος, για την απαγόρευση αυτή τίθεται μία μόνο γενική απαγόρευση που αφορά την εξυπηρέτηση αναγκών επιβολής του νόμου, περισυλλογής πληροφοριών για κρατικούς σκοπούς ή τις ανάγκες κυβερνητικών δραστηριοτήτων, υπό την πλήρωση πάντα συγκεκριμένων προϋποθέσεων (τμήμα 1202 (d)).

Αναφορικά με τις **κυρώσεις που προβλέπει ο DMCA** για τυχόν παραβάσεις των ανωτέρω απαγορεύσεων, παρέχεται στον δικαιούχο το δικαίωμα προσφυγής στα πολιτικά ομοσπονδιακά δικαστήρια προκειμένου να άρει αυτές ή να αιτηθεί σχετικής αποζημίωσης για την προσβολή που υπέστη. Η παραβίαση των διατάξεων περί προστασίας των τεχνολογικών μέτρων και των πληροφοριών για το καθεστώς διαχείρισης των δικαιωμάτων συνιστούν, επίσης, ποινικό αδίκημα, εφόσον τελούνται με πρόθεση και με σκοπό εμπορικό ή προσωπικό οικονομικό όφελος, επισύροντας ποινές χρηματικές αλλά και ποινές φυλάκισης.

Δ. Τα όρια χρήσης των τεχνολογικών μέτρων προστασίας από τους δικαιούχους ανάλογα με τα όρια άσκησης των αποκλειστικών δικαιωμάτων τους

Το ζήτημα που απασχολεί την ενότητα αυτή έγκειται στο κατά πόσον το εκάστοτε δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας ή συγγενικό δικαίωμα δικαιολογεί και σε ποιο βαθμό, την τεχνική προστασία του έργου είτε ως προς τον έλεγχο πρόσβασης και χρήσης αυτού είτε ως προς την προστασία των πληροφοριών για το καθεστώς διαχείρισης των δικαιωμάτων. Ενδεικτικά δε, ας σχολιάσουμε κάποια από τα αποκλειστικά δικαιώματα και τη συσχέτισή τους με την εφαρμογή των τεχνολογικών μέτρων (εν ευρεία έννοια):

Ξεκινώντας από **το δικαίωμα αναπαραγωγής** του δικαιούχου ως έκφανση του περιουσιακού του δικαιώματος, θα λέγαμε ότι ο δικαιούχος έχει δικαίωμα να ελέγξει τεχνικά την πρόσβαση και τη χρήση του έργου του, ώστε να μην προσβληθεί η εξουσία αναπαραγωγής, όπως αυτή ερμηνεύεται από το νόμο. Για παράδειγμα, όριο σε αυτή τη δυνατότητα τεχνολογικού ελέγχου μπορεί να είναι η υποχρεωτική εξαίρεση για τις προσωρινές πράξεις που είναι μεταβατικές ή παρεπόμενες μιας τεχνολογικής μεθόδου, με σκοπό την ίδια τη λειτουργία του Διαδικτύου και χωρίς οικονομική αυτοτέλεια. Αυτό σημαίνει ότι, **εάν μια πράξη**, που χαρακτηρίζεται (κατ' αρχήν) ως προσωρινή αναπαραγωγή και δη μεταβατική ή παρεπόμενη μιας τεχνικής διαδικασίας, **εμποδίζει την λειτουργία των DRMs, τότε δεν εμπίπτει στην εξαίρεση του νόμου αλλά περιλαμβάνεται στις εξουσίες των δικαιούχων**³³⁵ και προϋποθέτει την άδειά τους.

335. Βαγενά (2011), 163.

Γενικότερα, δυνάμει και των όσων για τους θεσπισμένους περιορισμούς έχουν αναφερθεί, νομιμοποιείται ο έλεγχος με τεχνολογικά μέτρα εκ μέρους των δικαιούχων όταν οι πράξεις αναπαραγωγής έχουν αυτοτελή οικονομικό σκοπό και δεν συνίστανται σε ενδιάμεσες, μεταβατικές και διεκπεραιωτικές πράξεις.

Αναφορικά με **το δικαίωμα παρουσίασης/διάθεσης στο κοινό** ο δικαιούχος του δικαιώματος μπορεί να ελέγχει τον εκάστοτε "μεταδότη" του έργου του στο κοινό, δεδομένου ότι, όπως παραπάνω καταλήξαμε, το δικαίωμα δεν αναλώνεται με την πρώτη διάθεση στο κοινό, αλλά κάθε νέος τρόπος παρουσίασης απαιτεί νέα άδεια από τον δικαιούχο. Αυτή η ερμηνεία οδηγεί και στο συμπέρασμα ότι ο δικαιούχος μπορεί να χρησιμοποιήσει τα κατάλληλα τεχνολογικά μέτρα ή πληροφορίες για το καθεστώς διαχείρισης, ώστε να ελέγξει και να απαγορεύσει την οποιαδήποτε μετάδοση του έργου του χωρίς την άδειά του.

Πριν το έργο τεθεί προς οικονομική εκμετάλλευση, έχει προηγηθεί η άσκηση **της ηθικής εξουσίας της δημοσίευσης του έργου**. Σε αυτή την περίπτωση το κρίσιμο γεγονός έγκειται στην ανάλωση του δικαιώματος. Με εφελκυστική τη θέση που ήδη έχει αναπτυχθεί, κάθε νέος τρόπος δημοσίευσης του έργου προϋποθέτει την άδεια του δικαιούχου κι επομένως μπορεί να ελέγχει τη δημοσίευση χρησιμοποιώντας τεχνικές μεθόδους. **Εάν, όμως, το δικαίωμα αυτό αναλωθεί**, ο δικαιούχος δεν μπορεί να συνεχίζει να κάνει χρήση των τεχνολογικών μέτρων εμποδίζοντας καταχρηστικά την δημοσίευση του έργου του στο κοινό. Για παράδειγμα, στην περίπτωση που έχει δοθεί άδεια (κατά την άσκηση της εξουσίας δημοσίευσης) σε μια βιβλιοθήκη για την διάθεση ενός έντυπου βιβλίου, προκειμένου το βιβλίο αυτό να διατεθεί σε ηλεκτρονική πλατφόρμα (ψηφιοποιημένο, πια), απαιτείται νέα άδεια κι επομένως σε αυτή την περίπτωση ο δικαιούχος θα μπορούσε να κάνει χρήση των τεχνολογικών μέτρων προστασίας. Εάν, όμως η ίδια ΨΒ νομίμως το έχει δημοσιεύσει μία φορά και θέλει να συνεχίσει να το παρέχει με αυτόν τον τρόπο στο κοινό, τότε το δικαίωμα δημοσίευσης έχει αναλωθεί και ο δικαιούχος δεν δικαιολογείται σε χρήση τεχνικού ελέγχου.

Ε. Συσχέτιση των περιορισμών των αποκλειστικών δικαιωμάτων της ΠΙ με τη χρήση τεχνολογικών μέτρων προστασίας

Όπως έχει ήδη διαφανεί σε προηγούμενα κεφάλαια, ο κοινοτικός νομοθέτης τοποθέτησε στο επίκεντρο του ενδιαφέροντός του, αφενός τη ρύθμιση των περιορισμών του περιουσιακού δικαιώματος ΠΙ και την εναρμόνισή τους από τα κ-μ, αφετέρου την προστασία των τεχνολογικών μέτρων. Στο σημείο αυτό δέον να υπενθυμίσουμε ότι, ως προς τους περιορισμούς, η Οδηγία 2001/29/EK (άρθρο 5) έθεσε μια λίστα

περιορισμών μεταξύ των οποίων μόνο ένας είναι υποχρεωτικό να υιοθετήσουν όλα τα κ - μ³³⁶, ενώ οι υπόλοιποι είναι δυνητικής εναρμόνισης. Αντίστοιχα, το άρθρο 6 παρ. 4 της Οδηγίας προτρέπει τους δικαιούχους δικαιωμάτων ΠΙ ή συγγενικών να διευκολύνουν τους χρήστες ώστε να επωφεληθούν κάποιων εκ των εξαιρέσεων παρέχοντάς τους τα κατάλληλα μέσα ώστε να παρακάμψουν τα ήδη εφαρμοσμένα τεχνολογικά μέτρα προστασίας. Η Οδηγία θέτει μια σειρά εξαιρέσεων από τον κατάλογο των εξαιρέσεων, τις οποίες υποχρεούνται τα κ-μ να υιοθετήσουν ως **περιπτώσεις κατά τις οποίες (υποχρεωτικά) πρέπει να διευκολύνεται η απόλαυση των περιορισμών από τους επωφελούμενους**, ενώ ως **προαιρετική** ρυθμίζεται η διευκόλυνση των επωφελούμενων από την εξαίρεση της ιδιωτικής αναπαραγωγής. Πάντως, απαγορεύεται³³⁷ η εξουδετέρωση των τεχνολογικών μέτρων από τους ίδιους τους επωφελούμενους, παρ' ότι μπορεί να δικαιούνται την πρόσβαση ή χρήση στο έργο.

Συγκεκριμένα, ως προς την περίπτωση **της ιδιωτικής αναπαραγωγής**³³⁸ αξίζει να αναφερθούν τα εξής: κατ' αρχάς, πρόκειται για έναν περιορισμό που η Οδηγία θεσπίζει ως προαιρετικής υιοθέτησης από τις εθνικές νομοθεσίες των κ-μ, ενώ την εφαρμογή του εξαρτά από την προϋπόθεση καταβολής "δίκαιης αποζημίωσης", μετά από συνεκτίμηση τυχόν εφαρμογής τεχνολογικών μέτρων προστασίας επί του προστατευόμενου έργου³³⁹. Αυτή, ακριβώς, η ρύθμιση είναι που αντικατοπτρίζει μια γενικότερη τάση για σταδιακή εξάλειψη της δίκαιης αποζημίωσης³⁴⁰ στις περιπτώσεις ιδιωτικής αναπαραγωγής στο **ψηφιακό περιβάλλον**, όπου, όμως, λόγω της εφαρμογής συστημάτων ψηφιακής διαχείρισης δικαιωμάτων **δεν μπορεί να υλοποιηθεί (τέτοια αναπαραγωγή)** και, επομένως, η καταβολή της "δίκαιης αποζημίωσης" καθίσταται άνευ αντικειμένου. Πρακτικά, εάν τα ψηφιακά έργα διατίθενται με ενσωματωμένα DRMs κι, επομένως, εμποδίζεται η αναπαραγωγή για ιδιωτική χρήση, γιατί να καταβάλλεται παράλληλα και η "εύλογη" (ή "δίκαιη") αμοιβή για την ιδιωτική αναπαραγωγή³⁴¹; Ένας προβληματισμός ο οποίος δεν έχει σταματήσει να απασχολεί τα όργανα

³³⁶. Η εξαίρεση για τις προσωρινές πράξεις αναπαραγωγής του άρθρου 5 παρ. 1 της Οδηγίας.

³³⁷. Όπως συνάγεται από τη ρύθμιση του άρθρ. 66Α παρ. 5 Ν. 2121/1993, η οποία προβλέπει την προσφυγή των επωφελούμενων σε εξωδικαστική διαδικασία μεσολάβησης ή σε αναζήτηση δικαστικής αρωγής, στην περίπτωση που οι δικαιούχοι δεν παράσχουν εκούσια τα μέσα για την παράκαμψη των τεχνολογικών μέτρων που εμποδίζουν από τις συγκεκριμένες χρήσεις.

³³⁸. Άρθρο 5 παρ. 2.

³³⁹. Άρθρο 5 παρ. 2 β'.

³⁴⁰. Βαγενά (2011), 232, βλ. και υποσημ. 659.

³⁴¹. ΔΕΚ, Απόφ. 27.6.2013, συνεκδικασθείσες υποθ. C-457/11, C-458/11, C-459/11, C-460/11, *Verwertungsgesellschaft Wort (VG Wort) κατά Kyocera, πρώην Kyocera Mita Deutschland GmbH, Epson Deutschland GmbH, Xerox GmbH (C-457/11), Canon Deutschland GmbH (C-458/11), και Fujitsu Technology Solutions GmbH (C-459/11), Hewlett-Packard GmbH (C-460/11), κατά Verwertungsgesellschaft Wort (VG Wort)*, ΤΝΠ

της Ε.Ε., καθώς δεν τυγχάνει μονόπλευρης αντιμετώπισης και, συνεπώς, ούτε μονοσήμαντης απάντησης.

Ο Έλληνας νομοθέτης επέλεξε να ρυθμίσει **με υποχρεωτικό τρόπο την διευκόλυνση της απόλαυσης κάποιων μόνο εξαιρέσεων**³⁴², σε περίπτωση ύπαρξης προστασίας με τεχνολογικά μέτρα, επιβάλλοντας στους δικαιούχους να παρέχουν στους επωφελούμενους τα μέσα προς υπέρβαση των προστατευτικών τεχνολογικών "εμποδίων"³⁴³. Εάν, μάλιστα, δεν συμβεί αυτό εκούσια, τα μέρη μπορούν να στραφούν στην εξωδικαστική λύση της μεσολάβησης, επιλέγοντας μεσολαβητή από τον κατάλογο του ΟΠΙ³⁴⁴. Αντίθετα, δεν υιοθετήθηκε από την ελληνική έννομη τάξη η (ομολογουμένως προαιρετική) διευκόλυνση απόλαυσης της εξαίρεσης της ιδιωτικής αναπαραγωγής, ούτε η οποιαδήποτε ρύθμιση για το αμφιλεγόμενο δίπολο "εύλογη αμοιβή - τεχνολογικά μέτρα".

ΣΤ. Ο ρόλος της συλλογικής διαχείρισης στο ψηφιακό περιβάλλον - η συνύπαρξη με τα DRMs

Εύκολα γίνεται αντιληπτό ότι η ανάπτυξη της ψηφιακής τεχνολογίας, η μεταφορά τεράστιου όγκου πνευματικής δημιουργίας στο Διαδίκτυο και η συνακόλουθη ανάπτυξη των DRMs, με μια πρώτη - και επιπόλαιη, ίσως, ματιά - φαίνεται να προωθούν την ατομική διαχείριση των δικαιωμάτων έναντι της συλλογικής, αφού μέσω των συστημάτων ψηφιακής διαχείρισης ο δικαιούχος μπορεί μόνος του να χειρίζεται και να ελέγχει τη χρήση του έργου του.

Στην πραγματικότητα, όμως, η συλλογική διαχείριση μέσω των ΟΣΔ διατηρεί ακόμη και σήμερα, και επιβάλλεται να διατηρήσει και στο μέλλον, έναν πολύ κομβικό ρόλο σε σχέση με τη διαχείριση των δικαιωμάτων ΠΙ και των συγγενικών δικαιωμάτων³⁴⁵. Συγκεκριμένα, οι ΟΣΔ μεσολαβούν μεταξύ των δικαιούχων και των χρηστών, εντοπίζοντας, αφενός, τους χρήστες, που πιθανόν να χρησιμοποιούν χωρίς άδεια κάποια έργα, ώστε να διεκδικήσουν την εύλογη αμοιβή των δικαιούχων ενώ, αντίστοιχα, αφετέρου, διευκολύνουν τους χρήστες που θέλουν να έρθουν σε επαφή με τους

NOMOS,
<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=138854&pageIndex=0&doclang=EL&mod>, κατά την οποία κρίθηκε μεταξύ άλλων ότι η δυνατότητα εφαρμογής τεχνολογικών μέτρων δεν καθιστά ανίσχυρο τον όρο της δίκαιης αποζημίωσης του άρθρ. 5 παρ. 2 β' της Οδηγίας 2001/29/EK.

342. Της φωτοτυπικής αναπαραγωγής για ιδιωτική χρήση, της αναπαραγωγής για διδασκαλία, της αναπαραγωγής από βιβλιοθήκες και αρχεία, της αναπαραγωγής για σκοπούς δικαστικούς ή διοικητικούς και της αναπαραγωγής προς όφελος ατόμων με αναπηρίες.

343. Άρθρο 66B παρ. 5 Ν. 2121/1993.

344. Δεν έχει τύχει ακόμη πρακτικής εφαρμογής.

345. Ginsburg, The author's place in copyright after TRIPs and the WIPO Treaties, IIC (International Review of Intellectual Property and Competition Law), Vol. 39, No 1/2008, 3.

δικαιούχους για να προβούν σε νόμιμη χρήση του έργου. Αυτός ο διαμεσολαβητικός ρόλος είναι εμφανής και στην **περίπτωση των ΨΒ**, η οποία πρωτίστως ενδιαφέρει την παρούσα μελέτη: ο φορέας που έχει αναπτύξει μία ΨΒ είναι, σχεδόν, αδύνατο να προβεί εξατομικευμένα σε εκκαθάριση των δικαιωμάτων των συγγραφέων, ώστε να διαπραγματευτεί και να λάβει την αναγκαία άδεια προκειμένου να ψηφιοποιήσει και να διαθέσει ψηφιακά στο κοινό του Διαδικτύου τα βιβλία τους, πράξεις που αλλιώς θα συνιστούν προσβολή των δικαιωμάτων τους. Εξάλλου, κατά τη σύναψη των σχετικών συμφωνιών αδειοδότησης, ο δημιουργός, συνήθως, βρίσκεται σε ασθενέστερη θέση από τον αντισυμβαλλόμενο του, που μπορεί να είναι π.χ. ένας χρήστης - εμπορικός κολοσσός του Διαδικτύου! Συνεπώς, η διαπραγματευτική υπεροχή του ΟΔΣ παρέχει μια ασφαλιστική δικλείδα στον δημιουργό ότι δεν θα γίνει αντικείμενο εκμετάλλευσης της σύγχρονης αγοράς, υπερασπίζοντας τα δικαιώματά του και την εύλογη αμοιβή του. Στο πλαίσιο δε των αρμοδιοτήτων των ΟΣΔ περιλαμβάνεται, βεβαίως, και η προστασία των μελών τους μέσω της σαφώς αποτελεσματικότερης επιβολής των δικαιωμάτων τους.

Άλλωστε, οι ΟΣΔ προσπαθώντας να προσαρμόσουν τη δράση τους στο ψηφιακό περιβάλλον εφαρμόζουν συστήματα διαχείρισης των δικαιωμάτων ΠΙ (CMS: Copyright Management Systems), τα οποία ουσιαστικά συνίστανται σε βάσεις δεδομένων με πληροφορίες ως προς το περιεχόμενο του έργου, το δημιουργό, τυχόν άλλους δικαιούχους, καθώς και σε μηχανισμούς για την ίδια την παροχή άδειας και την είσπραξη της αμοιβής για λογαριασμό των δικαιούχων³⁴⁶. Τα εν λόγω συστήματα διαχείρισης των ΟΣΔ καθίστανται πλέον αποτελεσματικά όταν συνδυαστούν και με τα κατάλληλα τεχνολογικά μέτρα προστασίας, και γενικότερα με τη χρήση DRMs³⁴⁷.

Ενδιαφέρον παρουσιάζουν, τέλος, κάποιες *σύγχρονες τάσεις και προτάσεις* σχετικά με τους τρόπους εκκαθάρισης και διαχείρισης των δικαιωμάτων δικαιούχων, τα έργα των οποίων "περιπλανώνται" στον αχανή κόσμο του Διαδικτύου. Η πρώτη από αυτές αφορά στη δημιουργία μιας "*κεντρικής διαχείρισης*" δικαιωμάτων των έργων που διατίθενται ψηφιακά, όπου οι χρήστες θα απευθύνονται σε διαδικτυακές υπηρεσίες ("*σταθμούς μιας στάσης*"³⁴⁸) και μόνο, προκειμένου για την αδειοδότηση προς χρήση του έργου. Η χρησιμότητα αυτού του συστήματος διαχείρισης των δικαιωμάτων γίνεται εμφανής σε σύνθετα έργα, όταν παραδείγματος χάριν, αυτά αποτελούνται από μουσική, κείμενο, φωτογραφία, ερμηνεία κ.λπ., ώστε ο ενδιαφερόμενος να πρέπει να στραφεί σε πολλούς και διαφορετικούς ΟΣΔ που εκπροσωπούν τον

³⁴⁶. Βαγενά (2011), 190.

³⁴⁷. Χαρακτηριστικό παράδειγμα ελληνικού οργανισμού συλλογικής διαχείρισης αποτελεί ο ΟΣΔΕΛ, βλ. και Βαγενά, (2011), 191.

³⁴⁸. "one stop shop services" ή "guichet unique".

κάθε κλάδο δικαιούχων. Πάντως, οι κεντρικές αυτές διαδικτυακές υπηρεσίες μπορούν να λειτουργούν παράλληλα και αλληλένδετα με τους ΟΣΔ, διευκολύνοντας σε κάθε περίπτωση την ζητούμενη εκκαθάριση των δικαιωμάτων.

Τέλος, εξαιτίας της έξαρσης διακίνησης έργων ΠΙ μέσω ανταλλαγής αυτών με peer to peer συστήματα, χωρίς την άδεια των δικαιούχων, γεννήθηκε³⁴⁹ η ιδέα μιας *παγκόσμιας υποχρεωτικής συλλογικής διαχείρισης* μέσω της *"license globale"* με την υποχρέωση καταβολής αμοιβής για την ιδιωτική αναπαραγωγή που διενεργείται μέσω του downloading. Η ιδέα αυτή, μη γενόμενη αποδεκτή, οδήγησε σε μια νέα παραλλαγμένη πρόταση περί μιας *προαιρετικής παγκόσμιας άδειας (license global optionnelle)*, η οποία, όμως, ακολούθησε την τύχη της προηγούμενης.

Ζ. Η έννομη προστασία των τεχνολογικών μέτρων προστασίας - η αρχή της αναλογικότητας και η στάθμιση μεταξύ άλλων θεμελιωδών δικαιωμάτων

Η Οδηγία 2001/29/EK στην αιτ. σκ. (48) τονίζει την ανάγκη τήρησης της αρχής της αναλογικότητας ως προς την παρεχόμενη έννομη προστασία των τεχνολογικών μέτρων, υπό την έννοια ότι τα τελευταία πρέπει να μπορούν να εφαρμόζονται ορθά προκειμένου να εμποδίζουν ή να περιορίζουν αποτελεσματικά οποιαδήποτε πράξη που δεν επιτρέπει ο δημιουργός ή δικαιούχος ενός έργου και η οποία συνιστά προσβολή *"χωρίς ωστόσο να παρεμποδίζεται η εύρυθμη λειτουργία του ηλεκτρονικού εξοπλισμού και η τεχνολογική εξέλιξή του"*, ενώ ρητά προκρίνει την *τήρηση της αρχής της αναλογικότητας* κατά την παροχή της έννομης προστασίας, ώστε, τελικά, να μην εμποδίζονται οι μέθοδοι ή οι δραστηριότητες που έχουν εμπορικό σκοπό ή χρήση άλλη από την εξουδετέρωση της τεχνολογικής προστασίας, ενώ η εν λόγω αιτ. σκ.(48) εξειδικεύοντας, επισημαίνει ότι η εν λόγω προστασία δεν θα πρέπει να εμποδίζει την έρευνα σχετικά με την κρυπτογράφηση.

Ενδεικτικά παραθέτουμε τα εξής νομολογιακά παραδείγματα του ΔΕΚ³⁵⁰:

³⁴⁹. Γαλλία, 2006 βλ. και Βαγενά (2011),198.

³⁵⁰. Αν και στην Χώρα μας δεν έχουν τύχει ακόμη ευρείας εφαρμογής οι σχετικές διατάξεις, σημαντική είναι η υπ' αριθμ. 4658/2012 απόφαση του ΜΠρΑθ (Ασφαλιστικών Μέτρων) με την οποία, όπως και ανωτέρω στο Κεφάλαιο 5ο, ΙΙ. Α. αναλύσαμε, διατάχθηκε για πρώτη φορά στην Ελλάδα η λήψη τεχνολογικών μέτρων παρεμπόδισης της πρόσβασης χρηστών σε ιστοσελίδες μέσω των οποίων διακινούνται παράνομα ψηφιακά έργα προστατευόμενα με δικαίωμα ΠΙ ή με συγγενικό δικαίωμα. Η απόφαση έκανε δεκτό αίτημα οργανισμών συλλογικής διαχείρισης ή/ και προστασίας δικαιωμάτων επί μουσικών και οπτικοακουστικών έργων να υποχρεωθούν μεταξύ άλλων οι ελληνικές εταιρίες παροχής υπηρεσιών σύνδεσης στο Διαδίκτυο να λάβουν τεχνολογικά μέτρα προκειμένου να καταστεί αδύνατη η πρόσβαση των συνδρομητών τους σε διαδικτυακές τοποθεσίες, μέσω των οποίων πραγματοποιείται παράνομη παρουσίαση και ανταλλαγή έργων.

α) Με την **απόφαση της 24.11.2011 του ΔΕΕ (C-70/2010)**³⁵¹ κρίθηκε ότι η διαταγή ενός εθνικού δικαστηρίου που υποχρεώνει μία εταιρία παροχής σύνδεσης υπηρεσιών να θέσει σε λειτουργία α) όσον αφορά **το σύνολο της πελατείας** του, β) **in abstracto και προληπτικά**, γ) με δικά του αποκλειστικά έξοδα και δ) για **απεριόριστο χρονικό διάστημα**, σύστημα φίλτρου για το σύνολο των επικοινωνιών μέσω διαδικτύου, τόσο των εισερχόμενων όσο και των εξερχόμενων, οι οποίες πραγματοποιούνται μέσω των υπηρεσιών του και, ιδίως, με τη χρήση των προγραμμάτων "peer to peer", **παραβιάζει μία σειρά θεμελιωδών δικαιωμάτων**, όπως το δικαίωμα στην προστασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα των πελατών του διαμεσολαβητή, το δικαίωμά τους στην ελεύθερη λήψη και μετάδοση πληροφοριών, το δικαίωμα επιχειρηματικής ελευθερίας του εμπλεκόμενου παρόχου - **όλα δε δικαιώματα που κατοχυρώνονται από τον Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ε.Ε.** - (καθώς τον υποχρεώνει να θέσει σε λειτουργία ένα ηλεκτρονικό σύστημα που είναι περίπλοκο, δαπανηρό και θα λειτουργεί σε μόνιμη βάση με δικά του έξοδα, πράγμα το οποίο είναι, επίσης, αντίθετο προς τις οριζόμενες προϋποθέσεις στο άρθρο 3 παρ. 1 της οδηγίας 2004/48/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και Συμβουλίου της 29.4.2004, σχετικά με την επιβολή των δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας, κατά τις οποίες τα μέτρα που λαμβάνονται για την προστασία των δικαιωμάτων ΠΙ δεν πρέπει να είναι περίπλοκα ή άνευ λόγου δαπανηρά).

Συνεπώς, το ΔΕΕ, αφού προέβη σε μία στάθμιση, αφενός των δικαιωμάτων ΠΙ και, αφετέρου, των άλλων θεμελιωδών δικαιωμάτων, έκρινε ότι η αόριστης διάρκειας λειτουργία ενός φίλτρου για το σύνολο των επικοινωνιών μέσω διαδικτύου με έξοδα του παρόχου, ως ένα μέτρο πρόληψης ενδεχομένων παραβιάσεων δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας, συνιστά ένα μέτρο μη δίκαιο και θεμιτό, περίπλοκο και δαπανηρό άνευ λόγου, καθώς παραβιάζει θεμελιώδη δικαιώματα και έρχεται αντίθεση με την ευρωπαϊκή έννομη τάξη³⁵².

β) Η **Απόφαση της 16.2.2012 του ΔΕΕ (C-360/2010)**³⁵³ αφορά σε υπόθεση που ξεκίνησε από τη SABAM, μια βελγική εταιρία που εκπροσωπεί καλλιτέχνες και συγγραφείς, η οποία "πίεζε" την Netlog NV, μια βελγική υπηρεσία κοινωνικής δικτύωσης, **να εγκαταστήσει ειδικό λογισμικό που θα εμπόδιζε τους χρήστες της να**

351. ΔΕΕ, Απόφ. 24.11.2011, υπόθ. C-70/2010, *Scarlet Extended SA κατά Société belge des auteurs, compositeurs et éditeurs SCRL (SABAM)*, Συλλ 2011 -00000.

352. Παρατηρήσεις Εμμ. Π. Ιωάννου, δημοσιευμένες σε <http://www.ethemis.gr/dee-ipothesi-c-70-apofasi-tis-24-11-2011-scarlet-extended-sa-kata-societe-belge-des-auteurs-compositeurs-et-editeurs-scr-l-sabam/>.

353. ΔΕΕ, Απόφ. 16.2.2012, υπόθ. C-360/2010, *Belgische Vereniging van Auteurs, Componisten en Uitgevers CVBA (Sabam) κατά Netlog NV*, Αρμ 2012, 1185.

ανταλλάσσουν πειρατικά αρχεία. Το Δικαστήριο έκρινε και σε αυτή την περίπτωση, ερμηνεύοντας καθολικά τις διατάξεις της Οδηγίας 2000/31/EK ("Οδηγία για το ηλεκτρονικό εμπόριο", της Οδηγίας 2001/29/EK ("infosoc") και της Οδηγίας 2004/48/EK σχετικά με την επιβολή των δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας ότι αποκλείεται "να διατάξει εθνικός δικαστής έναν πάροχο υπηρεσιών φιλοξενίας να θέσει σε λειτουργία σύστημα φιλτραρίσματος: i) των πληροφοριών που έχουν αποθηκεύσει στους διακομιστές τους οι χρήστες των υπηρεσιών του, ii) το οποίο εφαρμόζεται αδιακρίτως για το σύνολο των χρηστών αυτών, iii) προληπτικά, iv) με δικά του, αποκλειστικώς, έξοδα, και v) χωρίς χρονικό περιορισμό, ικανό δε να εντοπίσει ηλεκτρονικά αρχεία που περιέχουν μουσικά, κινηματογραφικά ή οπτικοακουστικά έργα, επί των οποίων ο ενάγων διατείνεται ότι έχει δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας, με σκοπό να μπλοκάρει την προσβάλλουσα το δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας θέση των εν λόγω έργων στη διάθεση του κοινού."

Το πρόβλημα έγκειτο στο ότι η SABAM θεωρούσε ότι οι χρήστες, που είχαν δημιουργήσει "προφίλ" στη Netlog, μπορούσαν να χρησιμοποιούν μουσικά και οπτικοακουστικά έργα, των οποίων τα δικαιώματα εκμεταλλευόταν η πρώτη, θέτοντάς τα παράλληλα στη διάθεση οποιουδήποτε άλλου χρήστη του κοινωνικού δικτύου, ο οποίος μπορούσε να έχει πρόσβαση σε αυτά, χωρίς φυσικά την άδεια της SABAM. Εφόσον, όμως, ευδοκίμούσε αγωγή της πρώτης κατά της δεύτερης, θα σήμαινε την εφαρμογή ενός συστήματος φιλτραρίσματος στο σύνολο, σχεδόν, του όγκου των ηλεκτρονικών αρχείων που αποθηκεύονταν στους server των χρηστών προκειμένου να εντοπιστούν τα συγκεκριμένα έργα, των οποίων τα δικαιώματα διαχειρίζεται η SABAM. Επιπλέον, το σύστημα φιλτραρίσματος θα αφορούσε **όλους τους χρήστες του κοινωνικού δικτύου ανεξαιρέτως, in abstracto και προληπτικά**, με έξοδα της **δεύτερης, και χωρίς χρονικό περιορισμό** της εφαρμογής του.

Το Δικαστήριο αποφάνθηκε τα πιο πάνω, αφού διαπιστώθηκε στο σκεπτικό της απόφασης, ότι οι κανόνες της εθνικής νομοθεσίας πρέπει να συνάδουν με τους περιορισμούς που απορρέουν από τις Οδηγίες 2001/29/EK, 2004/48/EK και 2000/31/EK. Συγκεκριμένα, το άρθρ. 15 παρ. 1 της Οδηγίας 2000/31/EK απαγορεύει τη θέσπιση μέτρων που θα υποχρέωναν έναν πάροχο υπηρεσιών φιλοξενίας να προβαίνει σε γενικό έλεγχο των πληροφοριών που αποθηκεύει, όπως και σε *προληπτικό δραστικό έλεγχο* του συνόλου των δεδομένων των πελατών του, προς αποφυγή αόριστων μελλοντικών προσβολών. Επίσης, σύμφωνα με το άρθρ. 3 της Οδηγίας 2004/48/EK, τυχόν τέτοια μέτρα πρέπει να είναι αναλογικά, επιεική και όχι σε υπερβολικό βαθμό δαπανηρά.

Κατά το σκεπτικό της απόφασης, διαπιστώθηκε, επίσης, ότι οι εθνικές έννομες τάξεις οφείλουν να διασφαλίζουν τη δίκαιη εξισορρόπηση μεταξύ της προστασίας του δικαιώματος αυτού (της διανοητικής εν γένει ιδιοκτησίας) και της προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων των προσώπων που θίγονται από τέτοια μέτρα, όπως είναι το δικαίωμα επιχειρηματικής ελευθερίας που απολαμβάνουν και οι πάροχοι υπηρεσιών φιλοξενίας (εν προκειμένω η Netlog), το δικαίωμα στην προστασία των προσωπικών δεδομένων των χρηστών του κοινωνικού δικτύου, καθώς και το δικαίωμά τους προς πληροφόρηση και ενημέρωση.

γ) Η **Απόφαση της 23.1.2014 του ΔΕΕ (C-355/2012)**³⁵⁴ εκδόθηκε με αφορμή δικαστική διαμάχη μεταξύ δύο επιχειρηματικών κολοσσών, των επιχειρήσεων Nintendo (Nintendo Co. Ltd, Nintendo of America Inc., Nintendo of Europe GmbH) και των εταιριών PC Box Srl και 9Net Srl. Η ένδικη διαφορά είχε συνοπτικά ως εξής: Οι επιχειρήσεις Nintendo, διαθέτουν στο εμπόριο δύο είδη προϊόντων για τα βιντεοπαιχνίδια που παράγουν, ήτοι τις κονσόλες "DS" (φορητά συστήματα) και τις κονσόλες "Wii" (συστήματα παιχνιδιού με σταθερή κονσόλα). Οι επιχειρήσεις Nintendo εφάρμοσαν τεχνολογικά μέτρα προκειμένου να παρεμποδίζουν τη χρήση παράνομων αντιγράφων βιντεοπαιχνιδιών, και συγκεκριμένα **σύστημα αναγνώρισεως εγκατεστημένο στις κονσόλες**, καθώς και **κρυπτογραφημένο κωδικό στο υλικό μέσο** στο οποίο εγγράφονται τα βιντεοπαιχνίδια που προστατεύονται από δικαίωμα του δημιουργού, με αποτέλεσμα τα παιχνίδια που δεν διαθέτουν κωδικό να μην μπορούν να χρησιμοποιηθούν σε κανένα από τα δύο είδη των συσκευών που διαθέτουν στο εμπόριο οι επιχειρήσεις Nintendo, ενώ, κατά το σκεπτικό της απόφασης (αιτ. σκ. 11), συνάχθηκε ότι τα τεχνολογικά αυτά μέτρα δεν επιτρέπουν να χρησιμοποιηθούν στις κονσόλες τα προγράμματα, τα παιχνίδια και γενικά το περιεχόμενο πολυμέσων *που δεν προέρχεται από τη Nintendo*.

Από την άλλη πλευρά, η PC Box διαθέτει στο εμπόριο τις αυθεντικές κονσόλες της Nintendo μαζί με ένα πρόσθετο "software", το οποίο αποτελείται από διάφορες εφαρμογές ανεξάρτητων παραγωγών, τις "homebrews", που έχουν δημιουργηθεί ειδικά για χρήση σε τέτοιες κονσόλες και για τη χρήση των οποίων απαιτείται η προηγούμενη εγκατάσταση των συσκευών της PC Box *που απενεργοποιούν τον εγκατεστημένο μηχανισμό, ο οποίος αποτελεί το τεχνολογικό μέτρο προστασίας*. Ουσιαστικά, οι επιχειρήσεις Nintendo θεώρησαν ότι οι συσκευές αυτές της PC Box, μόλις

354. ΔΕΕ, Απόφ. 23.1.2014, υπόθ. C-355/2012, *Nintendo Co. Ltd, Nintendo of America Inc., Nintendo of Europe GmbH κατά PC Box Srl, 9Net Srl*, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=146686&pagelndex=0&doclang=EL&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=364617>.

εγκατασταθούν στην κονσόλα εξουδετερώνουν το σύστημα προστασίας που βρίσκεται στο "hardware" **και, τελικά, επιτρέπουν τη χρήση παράνομων αντιγράφων βιντεοπαιχνιδιών, επιτυγχάνοντας τον στόχο της PC Box.** Η ενδιαφέρουσα, πάντως, απάντηση της εναγομένης συνίσταντο στο ότι "ο πραγματικός σκοπός που επιδιώκουν οι επιχειρήσεις Nintendo είναι να παρεμποδίσουν τη χρήση ανεξάρτητου "software", το οποίο δεν αποτελεί παράνομο αντίγραφο βιντεοπαιχνιδιών αλλά προορίζεται να επιτρέψει να χρησιμοποιούνται στις κονσόλες αρχεία MP3, ταινίες και βίντεο, προκειμένου οι κονσόλες να αξιοποιούνται πλήρως".

Μεταξύ άλλων το ΔΕΕ έκρινε ότι το εθνικό δικαστήριο εφαρμόζοντας το άρθρο 6 Οδηγίας 2001/29/EK και ερμηνεύοντάς το με γνώμονα τις σκ. 9, 47, 48, 49 και 50 οφείλει να εξακριβώσει αν τυχόν άλλα μέτρα ή μέτρα μη ενσωματωμένα στις κονσόλες θα μπορούσαν να προκαλέσουν μικρότερη παρέμβαση στις δραστηριότητες τρίτων ή περιορισμούς των δραστηριοτήτων αυτών, παρέχοντας συγχρόνως ισοδύναμη προστασία των δικαιωμάτων του δικαιούχου. Τα κριτήρια που πρέπει δε να συνεκτιμηθούν συνίστανται, κυρίως, στα έξοδα των διαφορετικών ειδών τεχνολογικών μέτρων, τα τυχόν τεχνικά και πρακτικά ζητήματα εφαρμογής τους, η σύγκριση της αποτελεσματικότητας (στην προστασία των δικαιωμάτων του δικαιούχου) των διαφορετικών ειδών τεχνολογικών μέτρων, χωρίς, ωστόσο, η αποτελεσματικότητα αυτή να πρέπει να είναι απόλυτη. Επίσης, στον εθνικό δικαστή ανατίθεται και η εξέταση του σκοπού των συσκευών, προϊόντων ή συστατικών στοιχείων που μπορούν να εξουδετερώσουν τα εν λόγω τεχνολογικά μέτρα, ζήτημα απόδειξης, λαμβανομένων υπόψη στοιχείων, όπως η πραγματική χρήση των μέσων αυτών εκ μέρους τρίτων, της συχνότητας χρήσης των μέσων αυτών για προσβολή του δικαιώματος του δημιουργού και της συχνότητας χρήσης τους για σκοπούς που δεν προσβάλλουν το εν λόγω δικαίωμα.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

ΚΡΙΤΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Επιθυμώντας η παρούσα μελέτη να συναγάγει κάποια συμπεράσματα και επιχειρώντας να προτείνει κάποιες λύσεις αναφορικά προς τα κομβικά - κατά την άποψη των αρμόδιων θεσμικών οργάνων αλλά και της γράφουσας - νομικά ζητήματα του υπό μελέτη θέματος, δέον να επισημανθούν τα ακόλουθα:

1. Έχει γίνει ευθύς εξ αρχής αποδεκτό ότι τα τελευταία είκοσι (20) έτη έχει αναπτυχθεί παγκοσμίως ένας νέος κλάδος οικονομίας, μια νέα μορφή αγοράς, η "ψηφιακή οικονομία"³⁵⁵ και, κατ' επέκταση, η "ψηφιακή αγορά", η οποία παρουσιάζει πρωτοφανή ανάπτυξη και εντός της Ε.Ε. Παράλληλα, έχει γίνει αποδεκτό ότι το πνευματικό έργο, εκτός από απότοκο της ίδιας της προσωπικότητας του ατόμου, εκτός από μέσο προώθησης της πολιτιστικής κληρονομιάς αλλά και βιοπορισμού του δημιουργού του, αποτελεί εξίσου ένα υψηλής αξίας "οικονομικό αγαθό", ένα "εμπόρευμα" (είχε θεωρηθεί ως τέτοιο ήδη από την Συμφωνία TRIPS). Επομένως, το πλέον επίκαιρο ζήτημα αφορά στον προσδιορισμό του ρόλου που καλείται να διαδραματίσει το Δίκαιο της Πνευματικής Ιδιοκτησίας σήμερα, ισορροπώντας κάπου ανάμεσα στη διαφύλαξη του ηθικού δικαιώματος του δημιουργού - ως ειδικότερη εκδήλωση της σφαίρας της προσωπικότητάς του - στην "οχύρωση" του περιουσιακού του δικαιώματος - ως εξασφάλιση των μέσων βιοπορισμού του (παράλληλα με την προσφορά του στον πολιτισμό) - και τέλος, στην τροφοδότηση της πολιτιστικής βιομηχανίας, η οποία βασίζεται κατά πολύ στο "οικονομικό αυτό αγαθό", το οποίο αναπτύσσει μία ανεξέλεγκτη δυναμική μέσω της ψηφιακής τεχνολογίας.

Έχει πολλάκις διατυπωθεί η άποψη ότι, το Δίκαιο της ΠΙ δεν "χωρά" πλέον στο ψηφιακό περιβάλλον, στο νέο αυτό πεδίο δράσης του ανθρώπινου νου, με το επιχείρημα ότι, τα μέσα που παρέχει το ίδιο το Διαδίκτυο και η εν γένει ψηφιακή τεχνολογία, ουσιαστικά καταστρατηγούν και, τελικά, καταργούν τις επιταγές του Δικαίου, που δεν μπορούν πλέον να εφαρμοστούν. Μετά την ανάλυση που προηγήθηκε με την παρούσα εργασία, απορρίπτεται μία τέτοια αφοριστική για το Δίκαιο της ΠΙ άπο-

355. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται στην Ανακοίνωση της 27.10.2011 της Επιτροπής "Η ψηφιακή οικονομία αποτέλεσε σημαντικό μοχλό ανάπτυξης κατά τις τελευταίες δύο δεκαετίες, και αναμένεται να αναπτυχθεί επτά φορές ταχύτερα από το συνολικό ΑΕΠ της ΕΕ κατά τα προσεχή έτη[...]. Στο πλαίσιο αυτό, ένας από τους στόχους της Επιτροπής είναι να εξασφαλίσει ότι το δικαίωμα δημιουργού και οι πρακτικές που συνδέονται με το δικαίωμα δημιουργού, όπως η αδειοδότηση, θα συνεχίσουν να εξυπηρετούν τον σκοπό τους σε αυτό το νέο ψηφιακό πλαίσιο."

ψη, ενώ αντίθετα υποστηρίζεται η εκ διαμέτρου αντίθετη θέση περί **ρεαλιστικής και εποικοδομητικής προσαρμογής του Δικαίου της ΠΙ στις τεχνολογικές εξελίξεις**, καλώντας το να αντιμετωπίσει την ψηφιακή τεχνολογία και το Διαδίκτυο με τον ίδιο τρόπο που αντιμετώπισε (άλλωστε) όλες τις προηγούμενες τεχνολογικές εξελίξεις, από την τυπογραφία μέχρι την ραδιοτηλεοπτική μετάδοση και την αντιγραφή κασετών.

Από την άλλη πλευρά, το διεθνές νομοθετικό πλαίσιο που έχει θεσπιστεί από το 1886 (ΔΣ Βέρνης) μέχρι και σήμερα (π.χ. Συνθήκες Internet, Οδηγία 2001/29/ΕΚ) παρέχοντας ένα ομολογουμένως ικανοποιητικό επίπεδο προστασίας και στο ψηφιακό περιβάλλον, φέρει πάντοτε την πρόθεση των νομοθετικών οργάνων για ευελιξία των σχετικών ρυθμίσεων, ώστε αυτές να προσαρμόζονται στα εκάστοτε νέα δεδομένα αλλά και στις πολυποίκιλες έννομες τάξεις των επιμέρους συμβαλλομένων κρατών. Παρ' όλα αυτά, είναι αναμφίβολο ότι απαιτείται πολύς κόπος ακόμη σε νομοθετικό, θεσμικό και οργανωτικό επίπεδο, προκειμένου η ΠΙ να βρει την πλέον γόνιμη και επωφελή για όλα τα αντιμαχόμενα συμφέροντα, θέση που της αρμόζει στον ψηφιακό κόσμο και την *"Ενιαία Ψηφιακή Αγορά"*, όπως την οραματίζεται η Ε.Ε. Κατά την άποψη των ειδικών δε³⁵⁶, αξίζει να σημειωθεί ότι, πρωταρχικός στόχος των θεσμικών οργάνων είναι η μετάβαση στην Ενιαία Ψηφιακή Αγορά, δεδομένου ότι, η μετάβαση από το αναλογικό στο ψηφιακό περιβάλλον έχει πλέον εξαντληθεί σε κανονιστικό επίπεδο.

Στην προσπάθεια επίτευξης αυτής της προσαρμογής της ΠΙ στην ψηφιακή αγορά, παρατηρείται η εμφάνιση κάποιων προσκομμάτων. Κατ' αρχάς, πρόκληση, τόσο για τον ΠΟΔΙ όσο και για την Ε.Ε., συνιστά η άμβλυνση της εξόφθαλμης ανισορροπίας μεταξύ, αφενός, μεν του τεράστιου κόστους δημιουργίας ενός έργου και του τεράστιου κόπου που κατέβαλε ο δημιουργός του, *αφετέρου δε* του μηδαμινού κόστους και της "τρομακτικής" ευκολίας αναπαραγωγής αυτού με τα μέσα της ψηφιακής τεχνολογίας. Η εξισορρόπηση μεταξύ των δύο αυτών αδιαμφισβήτητων καταστάσεων βρίσκεται στην *"future agenda"* τόσο του WIPO όσο και της Ε.Ε.³⁵⁷.

356. Εισήγηση του Francis Garry, Γενικού Διευθυντή του Π.Ο.Δ.Ι. ενώπιον του Διεθνούς Συνεδρίου με τίτλο 'Πνευματική Ιδιοκτησία και η Ψηφιακή Ατζέντα στην Ευρώπη: Ρυθμίσεις του Παρόντος και Προκλήσεις για το Μέλλον', διεξαχθέντος στην Αθήνα στις 6.6.2014, διαθέσιμη σε: <http://www.nerit.gr/homoeu/ta-pnevmatika-dikeomata-stin-psifiaki-epochi/>.

357. Όπως έχει, άλλωστε, δηλώσει σε πρόσφατη συνέντευξή του στη δημόσια ελληνική τηλεόραση (NEPIT) ο Γενικός Διευθυντής του Π.Ο.Δ.Ι., Francis Garry, στο περιθώριο του Διεθνούς συνεδρίου με τίτλο 'Πνευματική Ιδιοκτησία και η Ψηφιακή Ατζέντα στην Ευρώπη: Ρυθμίσεις του Παρόντος και Προκλήσεις για το Μέλλον', διεξαχθέντος στην

2. Εστιάζοντας στις ρυθμίσεις και τη στάση του κοινοτικού/ενωσιακού νομοθέτη απέναντι στην προβληματική των Ψηφιακών Βιβλιοθηκών και των νομικών ζητημάτων που τη συνοδεύουν, ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα έγκειται στον (κατά βάση) **προαιρετικό χαρακτήρα των εξαιρέσεων - περιορισμών** του, περιουσιακής φύσης, δικαιώματος αναπαραγωγής ενός συγγραφικού έργου (καθώς και των λοιπών προστατευόμενων έργων). Ιδίως δε, η δυνητική εφαρμογή από τα κ-μ των εξαιρέσεων που προβλέπονται από την Οδηγία 2001/29/EK σχετικά με το δικαίωμα αναπαραγωγής έργων από **Βιβλιοθήκες, Αρχεία, Μουσεία και Εκπαιδευτικά Ιδρύματα** πυροδοτεί την αβεβαιότητα στους πολίτες ως προς το ισχύον νομικό καθεστώς, καθώς και τη γενικότερη ανασφάλεια δικαίου στους χρήστες, δεδομένου ότι είναι παράλογο να απολαμβάνουν διαφορετικές ελευθερίες τα ιδρύματα πολιτιστικής κληρονομιάς του εκάστοτε κ-μ και, κατ' επέκταση, οι χρήστες αυτών. Η εναρμόνιση των εξαιρέσεων αυτών σε όλα τα κ-μ θα ήταν σίγουρα ένα πρώτο βήμα επίτευξης δικαιικής ομοιομορφίας και, κατ' επέκταση, ασφάλειας δικαίου. Η ανομοιογένεια αυτή μπορεί να αποτελέσει τροχοπέδη ιδιαίτερα σε διασυννοριακές πρωτοβουλίες ψηφιοποίησης και διάθεσης στο κοινό συγγραφικών έργων, όπως είναι της Europeana, η οποία δεν διαθέτει κάποια προϋπάρχουσα αναλογική βιβλιοθήκη αλλά συγκεντρώνει το ψηφιακό υλικό της από άλλες ψηφιακές ή αναλογικές βιβλιοθήκες διαφόρων κρατών (των οποίων η ψηφιοποίηση πιθανόν να υπάγεται σε διαφορετικό κανόνα δικαίου από αυτόν της κοινοτικής νομοθεσίας), κι επομένως συχνά να έρχεται αντιμέτωπη με "εχθρικά νομοθετικά καθεστώτα", καθώς και να επιβαρύνεται με τεράστιο κόστος εργασίας.

Η πολυπρόθητη εναρμόνιση, ως προς τις εξαιρέσεις σχετικά με τις δημόσιες βιβλιοθήκες, αρχεία, μουσεία και εκπαιδευτικά ιδρύματα, **μπορεί να συνίσταται στην καθιέρωση υποχρεωτικότητας για όλα τα κ-μ των εν λόγω εξαιρέσεων**, ώστε να μην επαφίεται στην πολιτική βούληση του κάθε κ-μ η υιοθέτησή τους, προκειμένου, εν τέλει, όλοι οι χρήστες των ιδρυμάτων πολιτιστικής κληρονομιάς να απολαμβάνουν ισότιμα δικαιώματα πρόσβασης στον τεράστιο ψηφιοποιημένο, πολιτιστικό, πλούτο. Συνεπώς, μία λύση στο πρόβλημα της ανομοιογένειας, λόγω του προαιρετικού χαρακτήρα των εξαιρέσεων, θα μπορούσε να επέλθει με **νομοθετική παρέμβαση**, απονέμοντας την αναγκαία υποχρεωτικότητα στις σχετικές εξαιρέσεις.

Αναφορικά με τις εξαιρέσεις, κρίνεται αναγκαία και **η θέσπιση νέων εξαιρέσεων (εξοπλισμένων με δεσμευτικότητα)** που να ανταποκρίνονται στις σύγχρονες

συνθήκες της πολιτιστικής βιομηχανίας και στη συνακόλουθη ανάγκη παροχής διαφορετικής προστασίας στον δημιουργό. Για παράδειγμα, θα έπρεπε να θεσπιστεί η δυνατότητα σε όλα τα κ-μ να επιτρέπουν στις δημόσιες βιβλιοθήκες και τα πολιτιστικά τους ιδρύματα να προβαίνουν σε ψηφιοποίηση και επιγραμματική διάθεση στο κοινό των "out of commerce" έργων, για χρήση, βεβαίως, που δεν θα προορίζεται για εμπορικούς σκοπούς, επεκτείνοντας, ίσως, τη διάταξη του άρθρου 5 παρ. 3 της Οδηγίας 2001/29/EK.

Πέραν, όμως, της νομοθέτησης επιπλέον εξαιρέσεων, θετικά αποτελέσματα θα επέφερε και **η επίτευξη μεγαλύτερης ευελιξίας των εξαιρέσεων και περιορισμών**, ώστε να μπορούν να εφαρμόζονται, εξίσου αποτελεσματικά, στο ψηφιακό περιβάλλον και γενικότερα σε τρόπους χρήσης των έργων, που πιθανόν δεν γνωρίζει ο νομοθέτης κατά τον χρόνο άσκησης του νομοθετικού του έργου, δεδομένου ότι οι ραγδαίες τεχνολογικές εξελίξεις επηρεάζουν καταλυτικά τις μορφές δημιουργίας και εκμετάλλευσης των πνευματικών έργων. Στο πλαίσιο της επιδιωκόμενης αυτής ευελιξίας στην εφαρμογή των περιορισμών, μία λύση θα ήταν η **υιοθέτηση μιας γενικότερης ρήτηρας σε αντιστοιχία με το δόγμα της "δίκαιης χρήσης" (fair use)** του αγγλοσαξωνικού δικαίου, ήτοι μιας αόριστης νομικής έννοιας, η οποία θα ερμηνεύεται εντός ορισμένου πλαισίου, με τη βοήθεια πάντα της νομολογίας, ούτως ώστε ο εκάστοτε εφαρμοστής του δικαίου να μπορεί να κρίνει εάν υπό τις συγκεκριμένες συνθήκες ψηφιοποίησης ενός έργου και διάθεσής του on line στο κοινό, είναι επιτρεπτή αυτή η πράξη αναπαραγωγής, προς όφελος ενός υπερισχύοντος (εν προκειμένω) εννόμου αγαθού, υπαγορευόμενου από το δημόσιο συμφέρον.

Μία ακόμη πρόταση απευθυνόμενη στον νομοθέτη, συνίσταται στην παραίτηση προς αυτόν, ώστε **να νομοθετεί με γνώμονα τη μεγαλύτερη ελευθερία των βιβλιοθηκών να ψηφιοποιούν και να διαθέτουν** στο κοινό συγγραφικά έργα, με τρόπο αντίστροφο, ίσως, από αυτόν που ισχύει ως σήμερα, ήτοι όχι ως μία αυστηρή εξαίρεση ενός ακόμη πιο άκαμπτου κανόνα, αλλά **εν είδει δικαιώματος** που θα απονέμει ο νόμος ευθέως στις βιβλιοθήκες, με την επιφύλαξη κάποιων προϋποθέσεων και, φυσικά, την τήρηση απόδοσης "δίκαιης αποζημίωσης" στους δικαιούχους.

3. Ολοκληρώνοντας την παράθεση προτάσεων - λύσεων εφαρμόσιμων διά μέσω της **νομοθετικής οδού**, δέον να επισημανθεί η **πρόταση περί κωδικοποίησης** των ισχυουσών Οδηγιών και Συμφωνιών περί διαχείρισης, προστασίας, επιβολής δικαιωμάτων ΠΙ, όπως είναι η Οδηγία 2001/29/EK, η Οδηγία 2004/48/EK, η Οδηγία 2012/28/ΕΕ καθώς και το Μνημόνιο Συμφωνίας για τα μη διαθέσιμα στο εμπόριο

έργα (20.9.2011), ώστε να ενοποιηθεί και ενδυναμωθεί η πολυδιάσπαρτη σήμερα σχετική νομοθεσία. Τέλος, ένα - *αν όχι μεγαλεπήβολο σχέδιο* - τουλάχιστον ιδιαίτερα πολύπλευρο και δυσχερές εγχείρημα θα ήταν η δημιουργία ενός **Ευρωπαϊκού Κώδικα περί Δικαιωμάτων Πνευματικής Ιδιοκτησίας**.

4. Δεν είναι, όμως, μόνον ο Νομοθέτης, που μπορεί να παράσχει τη βοήθειά του στην επίλυση αμφιλεγόμενων ζητημάτων και ερμηνευτικών δυσχερειών, αλλά **ενεργό ρόλο μπορεί εξίσου (και πρωτίστως) να λάβει ο Δικαστής**. Αυτό που υπονοείται σε αυτό το σημείο, ιδίως ως προς την Ε.Ε. είναι, ότι τα Ευρωπαϊκά Δικαστήρια και δη το ΔΕΕ, λειτουργώντας πάντοτε συμπληρωματικά και παρέχοντας την ανεκτίμητη αρωγή του προς τον Νομοθέτη, είναι σημαντικό να ερμηνεύει και να οριοθετεί αυτόνομα κοινοτικά τυχόν αόριστες νομικές έννοιες της ΠΙ, να εντοπίζει τους σύγχρονους τρόπους χρήσης των έργων που γεννά η ψηφιακή τεχνολογία, να αποκωδικοποιεί τους νέους τρόπους προσβολής των δικαιωμάτων ΠΙ, να προσδιορίζει δυναμικά το νέο ρόλο του "χρήστη - δημιουργού" και, γενικότερα, αφουγκραζόμενο τις αέναιες τεχνολογικές εξελίξεις, να παρέχει τις κατευθυντήριες γραμμές εφαρμογής του δικαίου της ΠΙ στις επιμέρους έννομες τάξεις³⁵⁸. Άλλωστε, η νομοθεσία, όπως και ανωτέρω προτάθηκε, οφείλει να είναι ευέλικτη και ευπροσάρμοστη στα νέα δεδομένα, επομένως για να επιτευχθεί αυτό, **η εξειδίκευση των "ευέλικτων" νομικών εννοιών και η υπαγωγή των εκάστοτε πραγματικών περιστατικών στον κατάλληλο κανόνα δικαίου πρέπει να πραγματοποιείται μέσω της δικαστικής οδού**.

5. Αναφορικά με τη **διαχείριση των δικαιωμάτων** και δεδομένου ότι κατέστη ήδη αποδεκτό με την παρούσα ότι ο θεσμός της συλλογικής διαχείρισης δεν μπορεί να αντικατασταθεί από την ατομική διαχείριση, λόγω της χρήσης DRMs, κρίνεται κομβικός ο ρόλος που θα πρέπει να αναλάβουν οι ΟΣΔ προκειμένου να αναπτυχθούν τέτοιες "φόρμουλες", ώστε οι χρήστες του Διαδικτύου να μπορούν με ευκολία και ταχύτητα, χωρίς την προϋπόθεση κατοχής ειδικών τεχνικών ή νομικών γνώσεων, να λαμβάνουν on line την άδεια χρήσης ενός προστατευόμενου έργου ή να καθίστανται μέρη μιας σύμβασης εκμετάλλευσης χρήσης. Πρόκειται για **ένα σύστημα εύκολης αδειοδότησης μέσω υπηρεσιών μιας στάσης**, όπου οι ΟΣΔ μπορούν να έχουν το βασικό ρόλο, με απώτερο σκοπό να αποτραπεί η καταστρατήγηση των αποκλειστι-

358. Για παράδειγμα, ακόμη αναμένεται σαφέστερη ερμηνευτική προσέγγιση εκ μέρους του ΔΕΕ ως προς την έννοια της "παρουσίας στο κοινό", των "υπερσυνδέσμων", του "browsing" και άλλων τεχνικών μεθόδων, των οποίων η χρήση μπορεί να οδηγεί στην προσβολή των δικαιωμάτων ΠΙ.

κών δικαιωμάτων, λόγω της (μέχρι σήμερα) αδυναμίας επιβολής τους στο ψηφιακό περιβάλλον.

6. Λόγω της ασύλληπτης διάδοσης της παράνομης ανταλλαγής αρχείων μέσω peer to peer συστημάτων και της (όπως αποδεικνύεται) αδυναμίας προστασίας των δικαιωμάτων των δημιουργών, κατά καιρούς έχουν προταθεί (και εν μέρει εφαρμοστεί) διάφορες προτεινόμενες λύσεις, ο συνδυασμός κάποιων εκ των οποίων πιθανόν να απέβαινε αποτελεσματικός. Για παράδειγμα, μία πρόταση θα ήταν η καθιέρωση **ενός συστήματος (αναγκαστικής ή προαιρετικής) παγκόσμιας συλλογικής διαχείρισης στο Διαδίκτυο**³⁵⁹, κατά το οποίο οι χρήστες θα κατέβαλαν αμοιβή (ενσωματωμένη πιθανότατα στην συνδρομή τους προς τον ενδιαμέσο πάροχο υπηρεσιών πρόσβασης στο Διαδίκτυο) για να μπορούν να κάνουν "downloading" προστατευόμενων έργων για ιδιωτική χρήση, αμοιβή που τελικά θα καταβάλλεται στους ΟΣΔ, οι οποίοι με τη σειρά τους θα αποδίδουν, φυσικά, στους δικαιούχους. Ο αντίλογος σε μια "αναγκαστική" παγκόσμια άδεια συνίσταται, πάντως, στην μετατροπή του αποκλειστικού και απόλυτου δικαιώματος του δημιουργού σε μια ενοχικής φύσης απαίτησή του προς την καταβολή της δίκαιης αποζημίωσης³⁶⁰, εκφυλίζοντάς το σε μια καθαρά οικονομικού χαρακτήρα συναλλαγή³⁶¹.

7. Εστιάζοντας στις ανάγκες των Βιβλιοθηκών, μία πρόταση που επικροτούν οι ενδιαφερόμενοι φορείς ανάπτυξης ΨΒ³⁶², έγκειται στην **υιοθέτηση ενός τυπικού συστήματος εγγραφής** των συγγραφικών έργων σε βάσεις δεδομένων **και καταχώρισης** των πληροφοριών για τους ίδιους τους δημιουργούς, με δεσμευτικό γι' αυτούς τρόπο. Ένα τέτοιο σύστημα εγγραφής θα έδινε τη δυνατότητα ελέγχου εκ μέρους των χρηστών (απλών χρηστών του Διαδικτύου ή και πολιτιστικών ιδρυμάτων) του καθεστώτος περί προστασίας κάθε έργου για το οποίο ενδιαφέρονται, ούτως ώστε να ανατρέχουν και να αναζητούν την άδεια χρήσης από τους ίδιους τους δικαιούχους. Παρ' όλα αυτά, είναι γεγονός, ότι **τα μειονεκτήματα** ενός τέτοιου εγχειρήματος δεν είναι αμελητέα: ο εντοπισμός των δικαιούχων μπορεί να αποβεί ένα ιδιαίτερα δυσχερές έργο, η διαδικασία καταχώρισης των σχετικών πληροφοριών απαιτεί πολύ μεγάλη προσπάθεια εκ μέρους των δικαιούχων και αξιοσημείωτο κόστος για τις Βιβλιοθήκες, η λειτουργία του συστήματος προϋποθέτει αλλαγές σε νομοθεσία και διεθνείς

359. Βλ. ανωτέρω Κεφάλαιο 6ο, Ι, ΣΤ., για τις γαλλικές θεωρίες περί "*license globale*" και "*license globale optionnelle*".

360. Βαγενά (2011), 199 επ.

361. Κουμάντος, Η πνευματική ιδιοκτησία και οι απειλές από την τεχνική, ΕλλΔ/νη, 1993, 1228.

362. Βλ. επίσημη θέση της Ευρωπαϊκής στην απάντηση επί της υπ' αριθμόν 15 ερώτησης στο πλαίσιο των Διαβουλεύσεων για την Πνευματική Ιδιοκτησία της 24.1.2014.

συμβάσεις (όπως η ΔΣ της Βέρνης), ενώ τέλος, δεν επιλύει το ζήτημα των ορφανών έργων, των οποίων ο δημιουργός δεν εντοπίζεται.

8. Το ζήτημα της διενέργειας σύννομης **μαζικής ψηφιοποίησης προστατευόμενων έργων** αποτελεί τον πυρήνα του προβλήματος για τις σχετικές πρωτοβουλίες μεγάλων φορέων (Βιβλιοθηκών, Αρχείων, κ.λπ.). Ένα από τα σημαντικότερα δε και δυσκολότερα προς επίλυση προβλήματα συνίσταται στην αντιμετώπιση των "ορφανών έργων", καθώς και των "μη διαθέσιμων στο εμπόριο" έργων. Η νομοθετική αντίδραση για τα δύο αυτά ζητήματα, όπως ανωτέρω αναφέρθηκε, μετουσιώθηκε στην Οδηγία 2012/28/ΕΕ και στο Μνημόνιο Συμφωνίας (ΜοΥ, 2011), αμφότερα δε μοιάζουν **ανεπαρκή μπροστά στο ζήτημα της μαζικής ψηφιοποίησης** και την εξισορρόπηση των αντιτιθέμενων συμφερόντων. Αφενός μεν το Μνημόνιο Συμφωνίας δεν διαφάνηκε να εφαρμόζεται με κάποιο εποικοδομητικό τρόπο στην πράξη³⁶³, αφετέρου δε η Οδηγία για τα ορφανά έργα καθίσταται τουλάχιστον "δύσχρηστη" στις περιπτώσεις διεκπεραίωσης μεγάλων έργων μαζικής ψηφιοποίησης, δεδομένου ότι η προϋπόθεση της προηγούμενης διενέργειας της **"επιμελούς αναζήτησης"** καθίσταται πρακτικά ανεφάρμοστη λόγω, τόσο του τεράστιου κόστους και των οικονομικών επενδύσεων που αυτή απαιτεί όσο και της ανυπολόγιστης επένδυσης σε χρόνο, ο οποίος δεν είναι δυνατό να δοθεί σε τέτοια έκταση.

Μία προτεινόμενη λύση θα ήταν η **επέκταση της εξαίρεσης του άρθρου 5 παρ. 3 (ιδ)** της Οδηγίας 2001/29/ΕΚ, ώστε τελικά να επιτρέπεται η **"παρουσίαση και διάθεση στο κοινό"** προστατευόμενων έργων της Βιβλιοθήκης, όχι μόνο μέσω τερματικών, δηλ. η/υ εγκατεστημένων στο χώρο αυτής, αλλά και μέσω του Διαδικτύου ενώ, επίσης, η επιτρεπόμενη χρήση θα μπορούσε να δικαιολογείται, τόσο χάριν της **"έρευνας και ιδιωτικής μελέτης"** όσο και χάριν άλλων **"μη εμπορικών σκοπών"**. Η ελληνική έννομη τάξη δεν έχει προβεί μέχρι σήμερα στην ενσωμάτωση της εν λόγω εξαίρεσης (εξαιτίας του προαιρετικού της χαρακτήρα που έχουμε ήδη επικρίνει), οπότε, ίσως προβεί απευθείας στην υιοθέτηση μιας εξελιγμένης και, ίσως, δεσμευτικής πλέον ρύθμισης.

9. Επιστρέφοντας στο ζήτημα που μας απασχόλησε ανωτέρω, αυτό της επιδιωκόμενης ομοιογένειας αναφορικά με τις εξαιρέσεις για τις Βιβλιοθήκες (αλλά και τις λοιπές περιπτώσεις, πλην της μοναδικής υποχρεωτικής εξαίρεσης για τις προσωρινές πράξεις αναπαραγωγής) πρέπει να επισημανθεί ότι αυτό αποτελεί ένα υποσύνο-

³⁶³. De Wolf & Partners, Study on the application of Directive 2001/29/EC on copyright and related rights in the Information Society (the "INFOSOC DIRECTIVE"), 2013, 279.

λο μιας ευρύτερης επιδίωξης περί **"διεθνούς εναρμόνισης" της ΠΙ**, η οποία καθίσταται όλο και επιτακτικότερη ανάγκη λόγω της αλληλεπίδρασης του δικαίου της ΠΙ με τις εφαρμογές της ψηφιακής τεχνολογίας. Το Διαδίκτυο έχει την ιδιότητα να δημιουργεί έναν ενιαίο χώρο δραστηριότητας σε πάρα πολλά επίπεδα, ενώ πλέον έχει καταστεί η κύρια αγορά για πάρα πολλές εμπορικές συναλλαγές. Σε θεωρητικό, λοιπόν, επίπεδο, γίνεται αντιληπτό ότι, η δημιουργία αυτής της νέας "ψηφιακής οικονομίας" απαιτεί και την εφαρμογή κοινών κανόνων που θα δεσμεύουν όσους συμβάλλονται στο "ψηφιακό της έδαφος". Ακόμη πιο ιδεατή φαντάζει δε η πρόταση της δημιουργίας ενός **εναρμονισμένου Κώδικα Πνευματικής Ιδιοκτησίας**, ειδικά για τον Κυβερνοχώρο, ενώ κατά τον χαρακτηριστικό παραλληλισμό του ίδιου του Γενικού Διευθυντή του Π.Ο.Δ.Ι.³⁶⁴ *"η επίτευξη διεθνούς εναρμόνισης στα ζητήματα πνευματικής ιδιοκτησίας θυμίζει την Αναζήτηση του Αγίου Δισκοπότηρου..."*, το οποίο ποτέ δεν βρέθηκε! Είναι γεγονός, ότι η διεθνής εναρμόνιση και άρα η σύγκλιση των απόψεων των κρατών παγκοσμίως, αποτελεί ένα πολύ δύσκολο, αν όχι ακατόρθωτο, στόχο· οι διάφορες χώρες ανά τον κόσμο, έχοντας διαφορετικές ιστορικές καταβολές, εκδηλώνουν μεγάλη δυσπιστία η μία προς την άλλη και, ειδικά, εν όψει συμφωνιών σε ζητήματα του δικαίου· ανασταλτικό, επίσης, παράγοντα συνιστά και η ανυπαρξία κοινής αντίληψης ως προς την ίδια την αξία των δικαιωμάτων της ΠΙ, αντιλήψεις που είναι αποτέλεσμα της ασυμμετρίας των λαών στη γνώση, την επιστήμη, τον πολιτισμό και, κατ' επέκταση, στο επίπεδο ανάπτυξής τους. Αξιοσημείωτο είναι, πάντως, ότι η ανάπτυξη της ψηφιακής αγοράς θα μπορούσε να αποτελέσει μια εξαιρετική ευκαιρία για τις αναπτυσσόμενες χώρες, ώστε να εκμεταλλευτούν τον δικό τους πολιτιστικό πλούτο, αξιοποιώντας τις άπειρες δυνατότητες του Διαδικτύου.

Μία λύση, που φαίνεται να κερδίζει έδαφος αυτή τη στιγμή, είναι η αυξανόμενη κι επιτυχημένη παρουσία **επιχειρηματικών μοντέλων ως προς την παροχή συνδρομητικών υπηρεσιών**, ώστε η χρήση των προστατευόμενων έργων να γίνεται ελεγχόμενα και υπό τις προϋποθέσεις του νόμου. Παρατηρείται διεθνώς, ότι σε αντίθεση με την προηγούμενη έξαρση της παράνομης ανταλλαγής αρχείων μέσω peer2peer συστημάτων, πλέον οι χρήστες κλίνουν προς την αγορά "πακέτων" συνδρομητικών υπηρεσιών, τα οποία παρέχουν ανεξάντλητες δυνατότητες στους χρήστες του Διαδικτύου - συνδρομητές τους, έναντι ιδιαίτερα χαμηλών τιμών.

364. Σε συνέντευξή του στο περιθώριο του Διεθνούς Συνεδρίου με τίτλο 'Πνευματική Ιδιοκτησία και η Ψηφιακή Ατζέντα στην Ευρώπη: Ρυθμίσεις του Παρόντος και Προκλήσεις για το Μέλλον', διεξαχθέντος στην Αθήνα στις 6.6.2014, διαθέσιμη σε: <http://www.nerit.gr/homoeu/ta-pnevmatika-dikeomata-stin-psifiaki-epochi/>.

10. Συμπερασματικά, εν όψει του εγχειρήματος όλων των εμπλεκομένων μερών για επίτευξη γόνιμης προσαρμογής του Δικαίου της ΠΙ στην ψηφιακή αγορά αλλά και συμβολής του στην ανάπτυξη των Ψηφιακών Βιβλιοθηκών και, εν γένει, της ψηφιοποίησης της πολιτιστικής κληρονομιάς, κρίνεται αναγκαίο να επισημανθεί το εξής: οι ρηξικέλευθες προτάσεις, οι πρωτότυπες λύσεις και οι πολυπόθητες απαντήσεις στα καίρια ζητήματα των προβληματικών, που απασχόλησαν την παρούσα μελέτη, δεν μπορούν να προέλθουν μόνο από τη νομοθετική παρέμβαση και τις διάφορες προτεινόμενες τροποποιήσεις και προσαρμογές των κανόνων δικαίου. Οι όποιες νομοθετικές ρυθμίσεις (ενίοτε) ισχύουν, θα πρέπει, πρωτίστως, να προάγουν τη **δυνατότητα για διάλογο και διαπραγμάτευση** μεταξύ των φορέων των αντικρουόμενων συμφερόντων, ώστε να επέρχεται τελικά η "συμφωνία", ήτοι μια σταθεμισμένη, από κάθε πλευρά, λύση, η οποία θα έχει ως σταθερό σημείο αναφοράς το σεβασμό και την ισορροπία μεταξύ, *αφενός των συμφερόντων των δικαιούχων και, αφετέρου, του κοινωνικού συνόλου και της αδιαπραγμάτευτης ανάγκης του για γνώση, εκπαίδευση, έρευνα, πολιτισμό.* Το αποτέλεσμα αυτό μπορεί να επιτευχθεί μόνο μέσα από τη **χρήση ήπιων διαδικασιών, soft law, συλλογικών συμβάσεων, κατάρτιση κωδίκων δεοντολογίας** και, τελικά, μέσα από διαλλακτικές διαδικασίες **αυτοδέσμευσης** και, γενικότερα, **αυτορρύθμισης**.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ - ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ

- ♦ Αποστολόπουλος Χ., Η Οδηγία 2004/48/EK σχετικά με την επιβολή των δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας και ο νόος 3524/2007 για τη μεταφορά της στο ελληνικό δίκαιο, ΧρΙΔ 2008, 179 επ
- ♦ Βαγενά Ε., Η τεχνολογική προστασία και η ψηφιακή διαχείριση της πνευματικής ιδιοκτησίας, 2011.
- ♦ Γαρουφαλιά Ό., Χρήση έργων πνευματικής ιδιοκτησίας στο Διαδίκτυο, Συνήγορος, 2009, 35 επ
- ♦ Δεσποτίδου Α., Πρακτικά ημερίδας στη Μνήμη του Γιώργου Κουμάντου Αθήνα 7 Μαΐου 2010, "Το έργο του Γιώργου Κουμάντου και τα σύγχρονα θέματα πνευματικής ιδιοκτησίας", 2011
- ♦ Δρομάζος Β., Η νομική προστασία των εφαρμογών ψηφιακής τεχνολογίας, σε Μελέτες Ιδιωτικού Δικαίου, υπό τη Διεύθυνση του Απ. Γεωργιάδη, 2009
- ♦ Ιγγλεζάκης Ι., "Το λογισμικό ανοιχτού κώδικα - open source software. Ζητήματα δικαίου πνευματικής ιδιοκτησίας και σχετικών συμβάσεων, ΕπισκεΔ 2001, 891 επ.
- ♦ Του ιδίου, "Δίκαιο και Νέες Τεχνολογίες", Ψηφιακές Βιβλιοθήκες, Ευκαιρία για την κοινωνία, πρόκληση για το δίκαιο της πνευματικής ιδιοκτησίας, Συνήγορος 72/2009, 74 επ
- ♦ Του ιδίου, Ζητήματα πνευματικής ιδιοκτησίας από τη μετάβαση των βιβλιοθηκών στην ψηφιακή εποχή, ΕπισκεΔ 2010, 658 επ
- ♦ Καλλινίκου Δ., Η προστασία της Πνευματικής ιδιοκτησίας στο Διαδίκτυο, Copyright 2005, http://www.icsd.aegean.gr/website_files/metaptyxiako/539850687.pdf.
- ♦ Της ιδίας, "Αρχεία, Βιβλιοθήκες και Πνευματική Ιδιοκτησία", Ιόνιος Επιθεώρηση του Δικαίου, 2006, 18 επ

- ♦ *Της ιδίας*, Πνευματική Ιδιοκτησία, ψηφιοποίηση μνημείων και ψηφιακές βιβλιοθήκες, ΧρΙΔ 2011, 83 επ
- ♦ *Της ιδίας*, Η Επίδραση του Ενωσιακού Δικαίου στην εθνική νομοθεσία για την πνευματική ιδιοκτησία και τα συγγενικά δικαιώματα, ΔιΜΕΕ, 4/2103, 458 επ
- ♦ *Καλλινίκου Δ./Καρούνος Θ./Παπαδόπουλος Μ.*, "Οι ελληνοποιημένες άδειες Creative Commons" ΔιΜΕΕ 3/2007, 377 επ
- ♦ *Κανελλοπούλου - Μπότη Μ.*, Ψηφιακές Βιβλιοθήκες και πνευματικά δικαιώματα, 2007, <http://lekythos.library.ucy.ac.cy/handle/10797/11341>
- ♦ *Κοριατοπούλου - Αγγέλη Π.*, "Η αρχή της αναλογικότητας ως σταθμιστικός παράγοντας για την επιβολή κυρώσεων στις διαδικτυακές προσβολές δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας (με αφορμή την ΜΠρΑθ 4658/2012)", ΔιΜΕΕ 2013, 33 επ.
- ♦ *Κοτσίρης Λ.*, Richard Spinello & Maria Bottis "A Defence of intellectual Property Rights", 2009, (Βιβλιοκριτική) ΔιΜΕΕ 4/2009, 609 επ
- ♦ *Κουμάντος Γ.*, Πνευματική ιδιοκτησία, 2002, 222
- ♦ *Του ιδίου*, Η πνευματική ιδιοκτησία και οι απειλές από την τεχνική, ΕΛΛΔ/νη, 1993, 1228 επ
- ♦ *Μαρίνος Μ.-Θ.*, Πνευματική Ιδιοκτησία, 2004²
- ♦ *Του ιδίου.*, Ζητήματα χρήσης και εκμετάλλευσης έργων στο Διαδίκτυο (Internet), 2004, ΕΕμπΔ, 2004, 483 επ.
- ♦ *Παπαδοπούλου Μ.-Δ.*, Η άσκηση του ηθικού δικαιώματος στις ψηφιακές βιβλιοθήκες, ΧρΙΔ 2007, 171 επ
- ♦ *Της ιδίας*, "Όρφανά έργα": Μια Πρόταση Οδηγίας για αυτά ΔιΜΕΕ, 3/2011, 325 επ
- ♦ *Σερενίδης Δ.*, Προσβολές της πνευματικής ιδιοκτησίας στα ψηφιακά δίκτυα, σε επιμέλεια Καράκωστα, 2010.

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ - ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ

- ♦ *Betchtold S., Google Book Search - A rich field of Scholarship*, IIC (International Review of Intellectual Property and Competition Law), Vol. 41, No 3/2010, 251 επ.
- ♦ *De Wolf & Partners*, Study on the application of Directive 2001/29/EC on copyright and related rights in the Information Society (the "INFOSOC DIRECTIVE"), 2013, 279.
- ♦ *Divya Sharma*, Google Books Settlement - An Antitrust Evaluation- Rejection Decision Needed A Deeper Analysis, Munich Intellectual Property Law Center, Munich Intellectual Property Law Center (MIPLC), Master Thesis (2011/12), 5, υποσημ. 11
- ♦ *Dreier*, Copyright Digitized: Philosophical Impacts and Practical Implications for Information Exchange in Digital Networks, σε WIPO Worlwide Symposium on the impact of digital technology on copyright and neighboring rights, 1993.
- ♦ *Ginsburg J.*, The author's place in copyright after TRIPs and the WIPO Treaties, IIC (International Review of Intellectual Property and Competition Law), Vol. 39, No 1/2008, 1 επ.
- ♦ *McGrath W. T.*, U.S. Copyright Case Law Developments in the New Millennium, Copyright World, pp.16-19, May, 2001.
- ♦ *Patricia Akester*, "The New Challenges of Striking the Right Balance Beetween Copyright Protection and Access to Knowledge, Information and Culture, European Intellectual Property Law Review, Volume 32, 2010, 377.

ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ

ΕΔΔΑ

- ♦ Απόφαση No 64569/09, υπόθ. *DELFI AS v. ESTONIA*, ECHR 2013.
- ♦ Απόφαση No 40397/2012, υπόθ. *Neij and Sunde Kolmissopi v. Sweden* της 19.2.2013 ("The Pirate Bay"), ΔιΜΕΕ 1/2013, 100 επ.

ΔΕΚ (ΔΕΕ)

- ♦ Απόφ. 3.2.2000, υπόθ. C-293/98 *Egenda κατά Hoasa*, Συλλ 2000, I-00629
- ♦ Απόφ. 12.9.2006, υπόθ. C-479/04, *Laserdisken ApS κατά Kulturministeriet*, European Court Reports 2006, I-08089
- ♦ Απόφ. 7.12.2006, υπόθ. C-306/2005, *Sociedad General de Autores y Editores de España (SGAE) κατά Rafael Hoteles SA (SGAE)*, Συλλ 2006, I-11519, και ΧρΙΔ, 250-254
- ♦ Απόφ. 29.1.2008, υπόθ. C-275/06, *Productores de Musica de Espana (Promusicae) κατά Telefonica de Espana SAU*, Συλλ 2008 σ. I-00271
- ♦ Απόφ. 19.2.2009, υπόθ. C-557/2007, *LSG - Gesellschaft zur Wahrnehmung von Leistungsschutzrechten GmbH κατά Tele 2 Telecommunication GmbH*, Συλλ 2009, I-01227
- ♦ Απόφ. 16.7.2009, υπόθ. C-5/2008 *Infopaq International A/S κατά Danske Dagblades Forening*, ΔιΜΕΕ, 3/2009, 426
- ♦ Απόφ. 21.10.2010, υπόθ. C-467/2008, *Padawan SL κατά Sociedad General de Autores y Editores de Espana (SGAE)*, ΔΕΕ 4/2012, 330 επ
- ♦ Απόφ. 16.6.2011, υπόθ. C-462/09, *Stichting de Thuisakopie κατά Opus Supplies Deutschland GmbH, Mijndert van der Lee, Hananja van der Lee*, διαθέσιμη σε http://www.opi.gr/images/library/nomologia/dek/C_462_2009.pdf
- ♦ Απόφ. 12.7.2011, υπόθ. C-324/09, *L'Oréal SA κ.ά. κατά eBay International AG κ.ά.*, Συλλ 2011 I-06011

- ♦ Απόφ. 4.10.2011, συνεκδικασθείσες υποθέσεις υπόθ. C-403/08, *Football Association Premier League Ltd και λοιποί κατά QC Leisure και λοιπών*, υπόθ. C-429/08, *Karen Murphy κατά Media Protection Services Ltd*, Συλλ 2011 I-09083

- ♦ Απόφ. 24.11.2011, υπόθ. C-70/2010, *Scarlet Extended SA κατά Société belge des auteurs, compositeurs et éditeurs SCRL (SABAM)*, Συλλ 2011 - 00000

- ♦ Απόφ. 16.2.2012, υπόθ. C-360/2010, *Belgische Vereniging van Auteurs, Componisten en Uitgevers CVBA (Sabam) κατά Netlog NV*, Αρμ 2012, 1185

- ♦ Απόφ. 19.4.2012, υπόθ. C-461/10, *Bonnier Audio AB και λοιποί κατά Perfect Communication Sweden AB*, Ε.Ε., 20.11.2010, EL 317

- ♦ Απόφ. 7.3.2013, υπόθ. C-607/2011, *ITV Broadcasting Ltd, ITV 2 Ltd, ITV Digital Channels Ltd, Channel 4 Television Corporation, 4 Ventures Ltd, Channel 5 Broadcasting Ltd, ITV Studios Ltd κατά TV Catchup Ltd*, ΔιΜΕΕ, 1/2013, 80

- ♦ Απόφ. 27.6.2013, συνεκδικασθείσες υποθ. C-457/11, C-458/11, C-459/11, C-460/11, *Verwertungsgesellschaft Wort (VG Wort) κατά Kyocera, πρώην Kyocera Mita Deutschland GmbH, Epson Deutschland GmbH, Xerox GmbH (C-457/11), Canon Deutschland GmbH (C-458/11), και Fujitsu Technology Solutions GmbH (C-459/11), Hewlett-Packard GmbH (C-460/11), κατά Verwertungsgesellschaft Wort (VG Wort)*, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=138854&pageIndex=0&doclang=EL&mod>

- ♦ Απόφ. 11.7.2013, υπόθ. C-521/11, *Amazon.com International Sales Inc., Amazon EU Sàrl, Amazon.de GmbH, Amazon.com GmbH, υπό εκκαθάριση, Amazon Logistik GmbH κατά Austro-Mechana Gesellschaft zur Wahrnehmung mechanisch-musikalischer Urheberrechte Gesellschaft mbH*, διαθέσιμη σε: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=139407&pageIndex=0&doclang=el&mode=lst&dir=&occ=first &part=1&cid=100067>

- ♦ Απόφ. 23.1.2014, υπόθ. C-355/2012, *Nintendo Co. Ltd, Nintendo of America Inc., Nintendo of Europe GmbH κατά PC Box Srl, 9Net Srl*, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=146>

686&pageIndex=0&doclang=EL&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=36461
7

- ♦ Απόφ. 13.2.2014, υπόθ. C-466/12, *Nils Svensson, Sten Sjögren, Madelaine Sahlman, Pia Gadd κατά Retriever Sverige AB*, E.E., 29.3.2014, C 93/12, (http://eurlex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=uriserv:OJ.C_.2014.093.01.0012.01.ELL) και διαθέσιμη σε <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?jsessionid=9ea7d0f130d6fe96598df399422f979c9e793c71d82a.e34KaxiLc3eQc40LaxqMbN4OaN8Qe0?text=&docid=147847&pageIndex=0&doclang=EL&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=536968>
- ♦ Απόφ. 27.3.2014, υπόθ. C-314/12, *UPC Telekabel Wien GmbH v Constantin Film Verleih GmbH*, E.E., EL, 19.5.2014, C 151/2
- ♦ Απόφ. της 10.4.2014 υπόθεση C- 435/12, *ACI Adam BV κ.λπ. κατά Stichting de Thuis kopie κ.λπ.*, διαθέσιμη σε [http:// curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=el&num=C-435/12#](http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=el&num=C-435/12#)
- ♦ Απόφ. 5.6.2014, υπόθ. C-360/2013, *Public Relations Consultants Association Ltd κατά Newspaper Licensing Agency Ltd* κ.λπ
- ♦ Απόφ. 11.9.2014, υπόθ. C-117/13, *Technische Universität Darmstadt κατά Eugen Ulmer KG*, διαθέσιμη σε: [http://curia.europa.eu/juris/ document/document.jsf?text=&docid=153306&pageIndex=0&doclang=EL&mode=r](http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=153306&pageIndex=0&doclang=EL&mode=r)
e

ΑΠ

- ♦ ΑΠ 1248/2003, ΧρΙΔ 2004, 67
- ♦ ΑΠ 152/2005, ΕλλΔ/νη 2005, 495
- ♦ ΑΠ (Ποιν) 427/2012 ΝοΒ 2012, 2433

Εφαθ

- ♦ Εφαθ 8153/1999, ΔΕΕ 2000, 383

- ♦ Εφαθ 931/2000, ΧρΙΔ 2001, 170
- ♦ Εφαθ 2949/2003 ΠοινΔνη 2004.1110

ΕφΘεσ

- ♦ ΕφΘεσ 711/2008, Αρμ 2009, 525

ΕφΠειρ

- ♦ ΕφΠειρ 599/2012, διαθέσιμη σε: http://www.opi.gr/images/library/nomologia/politika/efeteio/599_2012.pdf

ΕφΘρ

- ♦ ΕφΘρ 290/2007, ΧρΙΔ 2008/65

ΠΠρΑθ

- ♦ ΠΠρΑθ 1607/1992, ΕΕμπΔ, 1994, 291
- ♦ ΠΠρΑθ 2182/2006, ΔΕΕ 2006, 1020
- ♦ ΠΠρΑθ 5144/2009, ΕπιθΕμπΔ 2009, 671
- ♦ ΠΠρΑθ 3982/2010, δημοσίευση στην ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ♦ ΠΠρΑθ 107/2014

ΜΠρΑθ

- ♦ ΜΠρΑθ 14751/1996, ΕΕμπΔ 1996, 858
- ♦ ΜΠρΑθ 1639/2001 (Ασφαλιστικών Μέτρων) ΔΕΕ 2001, 858 επ.
- ♦ ΜΠρΑθ 3431/2002 (Ασφαλιστικών Μέτρων), ΧρΙΔ, 2003, 652 επ. 2 φορές στο κείμενο)

- ♦ ΜΠρΑθ 4440/2007, ΤΝΠ ΔΣΑ "ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ"
- ♦ ΜΠρΑθ 3721/2009 (Ασφαλιστικών Μέτρων), ΧρΙΔ 2010, 140 επ
- ♦ ΜΠρΑθ 7842/2009 (Ασφαλιστικών Μέτρων), ΤΝΠ ΔΣΑ "ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ"
- ♦ ΜΠρΑθ 3337/2011, ΤΝΠ ΔΣΑ "ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ"
- ♦ ΜΠρΑθ 4658/2012 (Ασφαλιστικών Μέτρων), ΝοΒ 2012, 1204, Αρμ 2013, 27
- ♦ ΜΠρΑθ 9366/2013 (Ασφαλιστικών Μέτρων), ΔΙΜΕΕ 2013, 379
- ♦ ΜΠρΑθ 1721/2014 (Τακτική Διαδικασία) ΤΝΠ ΔΣΑ "ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ"

ΜΠρΠειρ

- ♦ ΜΠρΠειρ 520/2013 (Ασφαλιστικών Μέτρων), ΔΙΜΕΕ 2013, 2120

ΜΠρΓιαν

- ♦ ΜΠρΓιαν 451/2009, Αρμ 2010, 1152

ΜΠρΚατερ

- ♦ ΜΠρΚατερ 881/2006, ΕπισκΕμπΔ 2006, 594

ΤριμΠλημμΚιλκίς

- ♦ ΤρΠλημμΚιλκ 965/2010

Γαλλική Νομολογία

- ♦ Απόφαση του Γαλλικού Ακυρωτικού Arrêt No 549 FS-P+B+R+I Cour de cassation - Premier chambre civil, Audience publique du 28 février 2006 διαθέσιμη σε <http://www.zdnet.fr/i/edit/ne/2006/02/arretcassation.pdf>.

Γερμανική Νομολογία

- ♦ District Court of Frankfurt, 6.9.2006, διαθέσιμη σε: http://gpl-violations.org/news/20060922-dlink-judgement_frankfurt.html
- ♦ Γερμανικό Δικαστήριο, LG Berlin, 9.6.1982, GRUR 1983, 761 επ
- ♦ District Court of Munich I, Judgement of 19/05/2004 – file reference: 21 O 6123/04 (Open Source – effectiveness of, διαθέσιμη σε: http://www.oii.ox.ac.uk/resources/feedback/OIIFB_GPL2_20040903.pdf.

Νομολογία των Η.Π.Α.

- ♦ Υπόθεση *A&M Records v. Napster*, 239 F.3d 1004 (9th Cir. 2001)
- ♦ Υπόθεση *ALS Scan, Inc. v. Remarq Communities, Inc* 239 F.3d 619 (4 th Cir. 2001)
- ♦ Υπόθεση *MGM v. Grokster*, 514 U.S. 913 (2005)
- ♦ Υπόθεση *Song BMG Music Entertainment κατά Tenenbaum* (23 Αυγούστου 2012 εκδόθηκε απόφαση για την υπόθεση της εταιρίας Song BMG Music Entertainment κατά Tenenbaum)
- ♦ Υπόθεση (*Erin Flynn v. Amazon*), Erin R. Flynn, Plaintiff v. Siren Bookstrand Inc. and Dianna Debalco Defendants, No 4:13 - CV-3160 United States District Court, D. Nebraska, September 20, 2013
- ♦ Υπόθεση (*Tarantino vs. Gawker Media and others*), United States District Court for the Central District of California Western Division – Case 2:14 CV 00603, filed 27 January 2014.

ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΟΙ ΤΟΠΟΙ

www.bbc.co.uk/news/business-12827031

<http://www.bbc.co.uk/news/technology-24939689>.

<http://www.bl.uk/>

<http://www.bpl.org/>

<http://library.harvard.edu/>

<http://www.perseus.tufts.edu/>

<http://www.bibalex.org/>

<http://gallica.bnf.fr/>

<http://www.wdl.org/en/>

<http://www.lib.uoa.gr/>

<http://www.ekt.gr/content/display?prnbr=88388>

<http://www.ekt.gr/info-serv/diglib/index.html>

<http://www.nlg.gr/www/el/node/16>

<http://pandemos.panteion.gr>

<http://www.lib.uoa.gr/yphresies/chfiakes-sylloges/>

<http://www.lis.upatras.gr/digitalcollections/>) <http://www.europeana.eu/>

<http://www.opi.gr/index.php/2013-10-16-15-45-13/2013-11-15-12-29-26/8594-107-2014>.

www.wipo.int/treaties/en/ip/wct/summary_wct.html

www.wipo.int/treaties/en/ip/wppt/summary_wppt.html.

www.opi.gr/images/library/nomothesia/evrwpaiki/anakoinoseis/18_12_2012.pdf.

www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/7428d.pdf.

http://www.ip.mpg.de/wwwen/pub/news/declaration_on_the_three_step_.cfm.

<http://lekythos.library.ucy.ac.cy/handle/10797/11341>

<http://creativecommons.org/>.

www.creativecommons.gr

<http://www.openaccess.gr/blog/>

<http://www.opi.gr/index.php/2013-10-03-12-23-43/2013-10-29-08-47-46#eu>.

<http://www.copyright.gov/docs/mgm/index.html>.

<http://www.lexology.com/library/>

www.europeana.eu.

<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P6-TA-2007-0416+0+DOC+XML+V0//EL>.

[http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/com/com_com\(2011\)0289_/com_com\(2011\)0289_el.pdf](http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/com/com_com(2011)0289_/com_com(2011)0289_el.pdf).

http://www.opi.gr/images/orphans/orphan_sources_el.pdf

www.doi.org

www.istcinfo.org

<http://www.copyright.gov/legislation/dmca.pdf>

<http://www.ethemis.gr/dee-ipothesi-c-70-apofasi-tis-24-11-2011-scarlet-extended-sa-kata-societe-belge-des-auteurs-compositeurs-et-editeurs-scri-sabam/>.

ΛΗΜΜΑΤΙΚΟ ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ

(οι αριθμοί παραπέμπουν στις αντίστοιχες σελίδες, όπου εντοπίζονται οι όροι)

(Ελληνικό αλφάβητο)

Α

αγγλοσαξωνικό δίκαιο **28, 125**
άδειες εκμετάλλευσης **54 επ, 67, 106**
ανάλωση δικαιώματος **61, 113**
αποζημίωση **16, 54, 114, 125**
αποσυμπίληση **51**
αρχή της αναλογικότητας **98 επ, 117**

Γ

Γενική Δημόσια Άδεια **55**

Δ

δημιουργός **30 επ**
δημόσιος τομέας **57**
Διεθνής Σύμβαση της Βέρνης **44**
Διεθνής Συμφωνία TRIPS **45**
δίκαιη χρήση (δόγμα) **15 επ**
δικαίωμα αναπαραγωγής **40 επ, 112, 124**
δικαίωμα διανομής **41 επ**
δικαίωμα παρουσίασης/διάθεσης στο κοινό **42 επ, 113**

Ε

εξαιρέσεις **44 επ, 124**
εξουδετέρωση των τεχνολογικών μέτρων **33, 117**
εξουσία δημοσίευσης **60 επ**

εξουσία αναγνώρισης της πατρότητας **62 επ, 108**
εξουσία διατήρησης της ακεραιότητας του έργου **62 επ, 92, 107**
εξουσία προσπέλασης **66 επ**
εξουσία υπαναχώρησης (μετανοίας) **66 επ**

Ενιαία Ψηφιακή Αγορά **36, 123**
επιγραμμική (on line) διάθεση στο κοινό **20, 24, 83, 125**
επιμελής αναζήτηση **80**
έργο **27 επ**
έργα "εκτός εμπορίου" (ή "μη διαθέσιμα στο εμπόριο έργα") **78 επ, 83**

Η

ηθικό δικαίωμα **59 επ**

Ι

ιδιωτική αναπαραγωγή **51 επ, 114**
ιστολόγια **32**

Κ

κατ' αίτηση κλήση τρίτου (on demand) **43, 73**
κοινό (και "νέο κοινό") **75, 116**
κυρώσεις **86 επ, 94, 112**

Λ

Λογισμικό Ανοιχτού Κώδικα **55 επ**

Μ

μεταδεδομένα (metadata) **27, 64**

Μητρώο Αναζήτησης **81**

Μνημόνιο Συμφωνίας **83**

Ο

Οργανισμοί Συλλογικής Διαχείρισης
85

ορφανά έργα **83**

Π

παραίτηση **59, 76**

πάροχοι υπηρεσιών του Διαδικτύου
53, 73, 89, 91, 93, επ, 127

περιορισμοί **45 επ**

περιουσιακό δικαίωμα **39 επ**

πληροφορίες για το καθεστώς διαχεί-
ρισης των δικαιωμάτων **57 επ, 113**

Π.Ο.Δ.Ι. (WIPO) **33, 36**

πρόγραμμα η/υ **51**

προσωρινές πράξεις αναπαραγωγής
41, 46, 73, 112, 128

Ρ

ρήτρα των τριών σταδίων (3-step test)
48, 125

Σ

συλλογική διαχείριση **115, 127**

συμβάσεις εκμετάλλευσης **54 επ**

Συνθήκη του Μαρακές **34**

Συνθήκες Internet **33, 123**

συντηρητική κατάσχεση **87, 98**

συστήματα διαχείρισης ψηφιακών δι-
καιωμάτων (DRMs) **106 επ**

Τ

τεχνολογικά μέτρα προστασίας **105
επ, 113**

Υ

υδατοσήμανση **108**

υπερσύνδεσμοι (links) **74 επ**

Φ

φορείς χρήσεις ορφανών έργων **80**

Ψ

ψηφιακή αναπαραγωγή **49**

ψηφιακή διάθεση **63, 72**

ψηφιακά δικαιώματα **39**

ψηφιακή μετάδοση/διάχυση (digital
access right") **72 επ**

ψηφιοποίηση **26, 40, 49**

(Λατινικό αλφάβητο)

A

antitrust law **16**

B

bloggers **32**

browsing **74**

C

caching **73**

copyright **84, 95**

Creative Commons (άδειες CC) **57, 67**

D

DMCA (Copyright Act) **37, 95**

Downloading **71 επ**

E

Europeana **19, 124**

F

fair use **15, 125**

framing **75**

H

hyperlinks **74 επ**

I

identifiers **108**

L

license globale και license global

optionnelle **117**

N

notice and put back **95**

notice and take down **95**

P

peer to peer σύστημα ανταλλαγής αρχείων **76 επ**

proxy server **73**

S

safe harbour **95 επ**

software **30, 121**

streaming **94, 102**

U

uploading **70**